

Malathè Sataman

Ka'angghuy Kellas XI

**Adhâsar Pergub No.19 Tahun 2014
Muatan Lokal Bhâsa Madhurâ**

Se Nyoson:

Moh. Hafid Effendy, M.Pd.

Moch. Mi'rod Wiranto, S.Pd.SD.

Siti Fatimah, M.Pd.

H. Sastro

Drs. H. Muakmam

A. Sulaiman Sadik, S.Pd.

Penelaah : Prof.Dr. H. A.Syukur Ghazali, M.Pd.

Malathè Sataman

Ka'angghuy Kellas XI

Hak Cipta © 2015

Tim Penyusun:

Moh. Hafid Effendy, M.Pd.
Moch. Mi'rod Wiranto, S.Pd.SD.
Siti Fatimah, M.Pd.
H. Sastro
Drs. H. Muakmam
A. Sulaiman Sadik, S.Pd.

Penelaah : Prof.Dr. H. A. Syukur Ghazali, M.Pd.

Editor/Penyelia: Drs. H. Heru Asri Poerno, M.Si., M.Pd.

Penerbit : Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur

Isi : vii, 229 hal

ISBN 978-602-xxxx-xx-x

Dilarang memperbanyak atau memindahkan sebagian atau seluruh isi buku ini dalam bentuk apapun, baik secara elektronik maupun mekanis, termasuk memfotokopi, merekam atau dengan sistem penyimpanan lainnya, tanpa izin tertulis dari penerbit

Prakata

Kepala Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur

Assalamu'alaikum Wr. Wb.

Bahasa Madura termasuk bahasa daerah yang digunakan di masyarakat Madura atau daerah tapal kuda yang telah dipelihara dengan baik oleh penuturnya, hal ini patut dihargai dan dipelihara karena bahasa daerah ini merupakan salah satu kebudayaan.

Seminar bahasa daerah di Yogyakarta menentukan bahwa bahasa daerah termasuk bahasa yang besar penuturnya dan mempunyai tradisi sastra. Insya Allah bahasa Madura memenuhi pada ketentuan tersebut. Sebab yang menggunakan bahasa Madura penuturnya kurang lebih sepuluh juta orang termasuk semua yang ada di Madura dan anak cucu Madura yang ada di pesisir timur dan pesisir utara Madura. Selain itu, sastra Madura sudah terdengar baik di pulau Madura maupun di luar Madura baik sastra lisan atau sastra tulisan. Oleh karena itu, untuk memelihara dan melestarikan demi kemajuan bahasa daerah sangat perlu pedoman ejaan yang baku, tata bahasa, penelitian bahasa dan sastra, serta penuntun bahasa dengan ikhtiar yang lain.

Buku *Malathè Sataman* ini sangat baik digunakan di sekolah menengah atas. Semoga buku *Malathè Sataman* ini bisa digunakan di pulau Madura serta bisa digunakan oleh orang madura yang ada di pesisir timur dan pesisir utara Madura. Semoga Allah yang Maha Kuasa dan Maha Pengasih memberikan keberkahan dan ridhonya kepada buku pelajaran ini, sehingga bisa tumbuh dan berkembang pemakai bahasa daerah Madura sesuai dengan harapan kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ semua. Amin.

Wassalamu'alaikum Wr.Wb

Surabaya,   November 2015
Kepala Dinas Pendidikan
Provinsi Jawa Timur

Dr. SAIFUL RACHMAN, MM., M.Pd.

Dhâdhâbuwân Kepala Dinas Pendidikan Provinsi Jawa Timur

Assalamu'alaikum Wr. Wb.

Bhâsa Madhurâ tamaso' bhâsa dâera se èghuna'aghi mènangka parabhut lîng-saghulung è dâlem masyarakat sarta èpertè kalabân saè sareng ra'yattèpon, bhâdhi èyarghâi tor èpèyara amarghâ bhâsa da èra ghâpanèka aropa'aghi sala sèttong kabhuḍhâjân Madhurâ. Seminar bhâsa daèra è Jukjâ, nantowaghi jhâ' bhâsa daèra sè kabilîng rajâ manabi ghungghungnga orèng sè aghuna'aghi bânnya' sarta aghâḍhuwân tradisi sastra. Insya Allah bhâsa Madhurâ nyokopè dâ' ḍuwâ' katantowan bhuru. Sè sapanèka sabâb sè aghuna'aghi bhâsa Madhurâ langkong ḍâri sapolo juta orèng, sadhâjâ sè bâḍâ è Polo Madhurâ sareng na' Poto Madhurâ sè bâḍâ è pasèsèr tèmor sareng ḍâjâ è Jhâbâ Tèmor. Jhughân sastra Madhurâ ampon kaonang saè sastra lèsan otabâ sastra tolèssèpon. Kaangghuy maḍâpa' dâ' ka maksod pamèyara'an, pamertè, sareng kaangghuy kamajhuwânnèpon, ghi' sanget marlowaghi bâḍâna pandhuman èjhâ'ân sè baku, paramasastra, panalèktèghân bhâsa sareng sastra, panonton bhâsa sareng èhtèyar laènnèpon.

Buku Pangajhârân *Malathè Sataman* ka'ḍinto saè manabi èghuna'aghi neng Sekola'an-sakola'an ka'ḍinto, ampon paḍâ kaonang è dâlem bhâb bhâsa è Polo Madhurâ. Malar moghâ buku *Malathè Sataman* ka'ḍinto bisa èghuna'aghiyâ è Polo Madhurâ sareng lo-polo laènnèpon sè bâḍâ è sakobhengnga Polo Madhurâ sareng sadhâjâ orèng Madhurâ sè bâḍâ è pasèsèr tèmor sareng ḍâjâ è Jhâbâ Tèmor. Jhughân malar moghâ Ghustè Allah Sè Maha Bellâs tor Asè aparènga karidâ'ân sareng kabherkadhân, dâ' buku ka' ḍinto sarta èparèngana jhurbhu tor ḍhuluk kantos andhâddhiyaghi parabhut pangajhârân bhâsa Madhurâ sè abhunga'aghi.

Wassalamu'alaikum Wr.Wb

Surabaya,   November 2015
Kepala Dinas Pendidikan
Provinsi Jawa Timur

Dr. SAIFUL RACHMAN, MM., M.Pd.

DHÂDHÂBU PENYELIA

Kabiddhân kaulâ mojhi sokkor dâ' Allah Sè Maha aghung, amarghâ buku Pangajhârân Bhâsa Ðaèrah Madhurâ sè abhul-ombhul "MALATHÈ SATAMAN" ampon lastarè èpaterbi'.

Buku pangajhârân ka'dinto èsoston ka'angghuy ma-loma dâ' sadhâjâ morèd sè alâng-saghulung sareng bhâsa Madhurâ rèsarèna. Bhâb ka'dinto sanget rajâ ghunana ka'angghuy mertè bhudhâjâ Madhurâ, sabâb bhâsa ka'dinto mènangka bâi' dâlemma bhudâjâ. Manabi sadhâjâ ngangodâdhân ta' angghâdhuwi ghuli enneng akadhi sè kasebbhut, madhâ'â rogina orèng Madhurâ.

Buku ka'dinto lastarè lèbât lalampa'an sè cokop abit, jhughâ bhinareng ka'addhreganna para Pangangghit sè ta' cokbâ asabbhil kantos lastarè, akor sareng ngen-angen sè èkamaksod. Pansaponapan papangghiyân ampon è bâdâ'âghi ka'angghuy ngaollè ngen-angenna kaulâ Panjhennengngan sadhâjâ.

Ðhâsar panyosonan buku pangajhârân panèka:

1. KTSP Kurikulum taon 2013.
2. Pergub nomer 19 taon 2014 terbi' tangghâl 03 April 2014.

Nyoson buku pangajhârân ka'dinto sakalangkong bânnya' alangan sareng sangghâ roghina, èantarana amanca bânana *logat/dialèk* sareng èjhâ'ân Madhurâ sè ampon èpaterbi' sareng Balai Bahasa Jhâbâ Tèmor taon 2011. Nangèng, dâri addrengnga para pangangghit, alhamdulillah sadhâjâna bisa kalampan kalabân saè.

Bhântowan pamangghi para ghuru nyopprè sampornana èssèna buku ka'dinto èbingkèng arè sanget èkabhuto. Saka'dinto pamator, mator sakalangkong.

Sorbhâjâ, 11 September 2015

Penyelia,

Drs. H. Heru Asri Poerno, M.Si., M.Pd.

PÈYATORAN

Kalabân amoji sokkor dâ' Ghustè Allah Sè Amorbhâ Jhâghât, *tim* sè ngangghit buku Pangajhârân Bhâsa Madhurâ Kellas XI "Malathè Sataman" ampon rampong. Buku ka'dinto èsoston aḍhâsar Pergub Nomer 19 taon 2014 sè nyebbhuttaghi jhâ' pangajhâran Mulok Bhâsa Madhurâ wâjib èyajhârraghi è sakola'an-sakola'an èkabidhi dâri SD/MI, SMP/MTs, SMA/MA, sareng SMK. Salaèn ka'dinto, buku pangajhârân ka'dinto èjhâ'anna èyakorraghi sareng hasèl kapotosan *konsinyasi revisi EYD* Bhâsa Madhurâ taon 2004 (èjhâ'ân taon 2011), sè èbâḍâ'aghi sareng Balai Bahasa Sorbhâjâ tangghâl 10 kantos 12 Juni taon 2011 è Songennep. Salaenna ka'dinto, jhughânan bâḍâna buku pangajhârân ka'dinto sakonè' bânnya' para trètân ghuru bisa aghuna'aghiyâ kalabân saè. Tanto bisaos tarèka ka'dinto ghumantong salèrana para ghuru.

Ka'angghuy nyokobhi kaparlowan bâḍâna buku pangajhârân Bhâsa Madhurâ ka'dinto tim ampon nyoson ka'angghuy kellas XI kalabân bhul-ombhul "**MALATHÈ SATAMAN**". Pramèla dâri ka'dinto, ku-buku panèka ampon bisa èghuna'aghi para morèd. Tanto bisaos buku ka'dinto ta'lopot dâri kakorangan. Pramelâ dâri ka'dinto, sombhângan pamangghi kaangghuy sampornana èssèna buku ka'dinto sanget èyarebbhâ. Tim mator sakalangkong dâ' Kepala Dinas Pendidikan Provinsi Jhâbâ Tèmor sareng dâ' sadhâjâ kanca sè ampon soddhi aparèng bhântowan pamangghi nyopprè rampongnga tor sampornana èssèèpon. Malar moghâ sadhâjâ sè aparèng bhântowan pamangghi kèngènga ghânjhârân tor bâlessân sè langkong rajâ dâri Allah Sè Maha Kobâsa. Amien.

Sorbhâjâ, 11 September 2015

Tim sè nyoson

Èssèna Buku

Pyatoran__1

Dhâdhâbuwân Kadindikbud Provinsi Jawa Timur __ 2

Dhâdhâbu Penyelia__4

Dhâdhâbu Tim Sè Nyoson __3

SEMESTER GHÂNJHIL

Pangajhârân 1   Tema : Bhuḍhâjâ __7

Pangajhârân 2   Tema: Lingkungan Hidup__75

Pangajhârân 3   Tema : Pariwisata__146

Latèyan Akhèr Semester I__ 142

SEMESTER GHÂNEP

Pangajhârân 4   Tema : Budi Pekerti__146

Pangajhârân 5   Tema : Kesenian__184

Pangajhârân 6   Tema : Kearifan Lokal__204

Latèyan Akhèr Semester I__ 222

Daftar Pustaka__ 227

Pangajhârân 1

Tema: Bhudhâjâ

Kompetensi Dasar

- 3.1 Mengidentifikasi, memahami, dan nganalisis teks drama, prosa atau puisi sesuai isi.
- 4.1 Menginterpretasi, menanggapi dan memperagakan teks drama, puisi, dan prosa sesuai isi dengan bahasa yang komunikatif.

Indikator

- 3.1.1 Mengidentifikasi struktur teks puisi.
- 3.1.2 Mengidentifikasi unsur kebahasaan teks puisi.
- 3.1.3 Nganalisis unsur teks puisi.
- 3.1.4 Nganalisis unsur kebahasaan.
- 3.1.5 Memahami isi teks puisi
- 3.1.6 Memahami pesan/amanat dalam teks puisi.
- 4.1.1 Menginterpretasi kan (menafsirkan isi) teks puisi sesuai kaidah.
- 4.1.2 Menanggapi isi teks puisi.
- 4.1.3 Memahami isi teks puisi untuk dideklamasikan.
- 4.1.4 Memberikan komentar terhadap deklamasi teman terkait kesesuaian vokal, ekspresi, dan gerak dengan isi teks puisi.

Indikator:

- 3.1.1 Mengidentifikasi Struktur Teks Puisi

Lalampa'an 1

Sè kabidhân, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb neng lalampa'an kapèng sèttong panèka, ngèrèng areng-sareng maos du'a' dhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon tatèngka beccè' kodhu èstowaghi, è antarana:

- Ngangodâdhân kodhu malanggheng pa-ponapa sè ampon dhâddhi pangarebbhâ bângaseppo ka'angghuy matombu tor majhurbhu kasennèyan Madhurâ kantos bisa mamajhu naghârâ.

Puisi aropa'aghi sèttong kasennèyan sè bânnya' aghânḍhu' artè. Puisi èngghi panèka karya sastra sè èssèna pangghâliyân sè ètolès ḍâlem bujud tolèsan kalabân aghuna'aghi ca'-oca' sè bhâghus sareng èndhâ.

Ghâmbhâr 1.1: Sastrawan Maca Puisi (D. Zawawi Imron)

Sombherrâ ghâmbhâr: <https://www.google.co.id/search?q=gambar+membaca+puisi>

Mènorot Herman J. Waluyo (2002), puisi èngghi panèka karya sastra sè ngangghuy ca'-oca' sè aghânḍhu' semmo. Artèna, ca'-oca' è ḍâlem puisi aghâḍhuwi bânnya' artè. Salaèna ka'ḍinto, puisi jhughân ngangghuy ca'-oca' sè aghânḍhu' kèyas tor èndhâ.

Saterrossèpon mènorot James ḍâlem Waluyo (2002), puisi èngghi panèka tokèlan sè kadhâddhiyân ḍâri pangalamanna orèng oḍi'. Pangalaman ghâpanèka èserrât ngangghuy ca'-oca' sè èndhâ kantos orèng sè mèrenggaghi aromasa senneng.

John (2002) jhughân aparèng pamangghi sè ta' bhidhâ sareng pamangghina Reevans, èngghi panèka jhâ' puisi aèssè pan-saponapan pangalaman tor pèkkèranna orèng oḍi' sè èghâmbhârrâghi ngangghuy ca'-oca' sè asèpat *musikal* otabâ èndhâ.

Ḍâri pamangghina sè tello' bhuru, pokettèpon puisi èngghi panèka mènangka kompolanna pangalaman sè èpaghâlimpô' lajhu èyatorraghi ngangghuy ca'-oca' sè aghânḍhu' semmo otabâ bânnya' artè, tor manabi èmaos bisa makapèncot atèna orèng sè maos sareng orèng sè mèrenggaghi.

Aḍhâsar jhâmanna nolès puisì, puisì èpantha dhâddhi ḍuwâ' macem, èngghi panèka puisì kona sareng puisì anyar. Dhinèng jhâjhârbâ'âna puisì sè ḍuwâ' macem kasebbhut kadhiyâ è bâbâ panèka

1. Puisì kona (kona), èngghi panèka puisì sè maghut ḍâ' atoran-atoran.

Atoran ka'dinto è antarana:

- Bânnya'na bhâris è ḍâlem sèttong paddhâ anḍhegghân (bait) jhughân ta' abâ-obâ;
- Ghuru laghuna ampon tanto (rima)
- Bânnya'na keccap è bân-sabbân bhâris jhughân ampon tanto.
- Puisì bisa aèssè bhâb aghâma, *lingkungan hidup*, palegghirân/loco, otabâ carètana orèng kalonta akor sareng bâng-sèbângnga puisì kona sè èmaksot.
- Èpaḍâpa' lèbât lèsan ka lèsan èsambhât jhugân sastra lèsan

Cem- macemma puisì kona:

- a. Dhuwâ (*mantra*) èngghi panèka puisì sè èmaos ka'angghuy kaparlowan sè ampon ètantowâghi, sabâb dhuwâ panèka èyangghep aghâḍhuwân kakowadhân ghâib tor asèpat magis;
- b. *Pantun* èngghi panèka macemma puisì sè ghuru laghuna biyasaèpon a-b-a-b, nangèng bâḍâ jhughân sè apamangghi jhâ' ghuru laghuna pantun kèngèng jhughân a-b-b-a otabâ a-a-b-b. È ḍalem bhân-sabbân paddhâ anḍhegghâna (bait) aghâḍhuwân empa' bhiri, bhân-sabbân bhiri bâḍâ bâllu'-ḍubellâs keccap; manabi pantun sè èlaghuwâghi kodhu ngangghuy bâllu' keccap bisaos; ḍuwâ' bhiri ḍâ' aḍâ' mènangka bhibhidhân (*sampiran*), ḍuwâ' bhiri saterrossa mènangka èssèna pantun.
Macemma pantun mènorot èssèna bâḍâ pantun aghâma, pantun bâburughân beccè', pantun sèkasèyan, pantun palegghirân/loco.
- c. Paparèghân (*karmina*) èngghi panèka puisì kona sè kadhâddhiyan ḍâri ḍuwâ' bhiri. Dhinèng bânnya'na keccap è ḍâlem bhân-sabbân bhirina ta' ètantowâghi.

- d. Syair èngghi panèka puisi kona sè asalla dâri Arab kalabân cèrè bhân-sabbhân paddhâ andheggâna (*bait*) bâdâ empa' bhiri, ghuru laghu sè biyasa èyangghuy èngghi panèka a-a-a-a, bâdâ jhughân a-b-a-b otabâ a-a-b-b.; dhinèng èssèna syair bâdâ sè aèssè bâburughân beccè', aghâma, tor jhughân carèta.

2. Puisi Anyar

Puisi anyar èngghi panèka puisi sè ta' tacengket sareng atorana ta' akadhi puisi kona, nangèng okarana rèngkes, ca'-oca'na aghândhu' *sastra, imajinatif*, tor èndhâ. Puisi anyar panèka èserrata molaè taon 1920.

Cem – macemna puisi anyar

- *Balada* èngghi panèka puisi sè èssèna carèta.
- *Himne* èngghi panèka puisi pojhiyân ka'angghuy Allah sè Amorbhâ jhâghât, naghârâ, tor pahlawan.
- *Ode* èngghi panèka puisi sè èssèna alemman dâ' ka orèng sè aghuna.
- *Epigram* èngghi panèka puisi sè èssèna bhâb tata krama kaodî'an.
- *Romansa* èngghi panèka puisi sè acarèta bhâb tarèsna.
- *Elegi* èngghi panèka puisi sè èssèna bhâb kasossa'an.
- *Satire* èngghi panèka puisi sè aèssè parsemmon.

Cem-macemna puisi anyar adhâsar dâ' bânnya'na bhiri è dâlem sèttong paddhâ andheggâna:

- *Distikon* èngghi panèka puisi sè bân-sabbhân paddhâ andheggâna bâdâ duwâ' bhiri (puisi duwâ' *seuntai*).
- *Terzina* èngghi panèka puisi sè bân-sabbhân paddhâ andheggâna bâdâ 3 bhiri (puisi 3 *seuntai*).
- *Quatrin* èngghi panèka puisi sè sabbhân paddhâ andheggâna bâdâ 4 bhiri (puisi 4 *seuntai*).
- *Quint* èngghi panèka puisi sè bân-sabbhân paddhâ andheggâna bâdâ 5 bhiri (puisi 5 *seuntai*).
- *Sextet* èngghi panèka puisi sè bân-sabbhân paddhâ andheggâna bâdâ 6 bhiri (puisi 6 *seuntai*).
- *Septima* èngghi panèka puisi sè bân-sabbhân paddhâ andheggâna bâdâ 7 bhiri (puisi 7 *seuntai*).

- *Stanza* èngghi panèka puisì sè bhân-sabbhân paddhâ andheggâna bâdâ 8 bhiri nangèng èssèna langkong dâri 2 paddhâ andheggân (puisì 8 *seuntai*).
- *Oktaf* èngghi panèka puisì sè kadhâddhiyân namong sapaddhâ andheggân bisaos sè aèssè 8 bhiri.
- *Soneta* èngghi panèka puisì sè aghâdhuwân 14 bhiri tor èbagi dhâddhi 2 paddhâ andheggân. Paddhâ andheggâna sè dâ' ađâ' bâdâ 4 bhiri, paddhâ andheggâna sè nomer đuwâ' bâdâ 3 bhiri.

Struktur puisì bâdâ 2 macem, èngghi panèka *struktur fisik puisì* bân struktur bhâtèn *puisì*.

1. *Struktur fisik puisì* bisa jhugân èsambhât *metode puisì* sè ka'đimma sè ngangghit aghuna'aghi pakakas hakèkat puisì

Struktur fisik puisì èngghi panèka :

- a. *Tipografi* èngghi panèka carana ngator bhiri, bânnya'na oca' è dâlem sabhirina. Jhughân carana ngator panyabâ'na horop sopajâ bhângonna puisì abhângon akadhi sè èkasokanè sè nyerrat, ompamaèpon abhângon đâun bâu ka'angghuy anyata'aghi jhâ' sè nyerrat puisì kalerressan kasemsem katarèsna'an;
- b. *Diksi* èngghi panèka carana mèlè ca'-oca' ka'angghuy mamodđhâ maksottèpon sè ngangghit puisì. Salaènna panèka, *diksi* jhughân aghândhu' artè mèlè ca'-oca' sè èndhâ tor rangrang èpangghi. Biyasaèpon oca' sè rangrang èpangghi ghellâ' bisa èkaollè dâri oca' kona, oca' sè èyangghit sareng *penyair* dhibi' ngangghuy cara bhung-nyambhung oca' sè ampon bâdâ.
- c. *Imaji* otabâ *citraan* èngghi panèka ca'-oca' sè èyangghuy *penyair* ka'angghuy aghâmbhârrâghi pa-ponapa sè èkarassa, akadhi pan-ponapan sè èyoladhi, èpèrengngaghi, èli-kaghâli, èghâghâ, ècèpcèp, tor èyonges.

Bâdâ 5 macem imaji èngghi panèka

- Imaji suara (*auditif*)
- Imaji pangoladhân (*visual*)
- Imaji ghâghâ'ân (*taktil*)
- Imaji ongessan (*olfaktori*)
- Imaji ghuli (*kinestetik*)

- d. *Oca'* nyata (*kongkret*) èngghi panèka *oca'* sè aghâmbhârrâghi pa-ponapa sè bisa èyoladhi.
- e. *Gaya bahasa* èngghi panèka carana aghuna'aghi bhâsa sopajâ matombu artè anyar, manyo'bul *imajinasina* orèng sè maos, tor èkarassa èndhâ.
- f. *Versifikasi* aghânḍhu' maksot pangatorannèpon bhâb rima, ritme, tor metrum.
- *Rima* èngghi panèka aghânḍhu' maksot carana ngator sowara sè èka'anḍhi' bhân-sabbhân *oca'* sè bâḍâ ḍâlem puisì saè è awwâl, tengnga, tor pongkasanna puisì.
- Macemma rima:
- *Onomatope* èngghi panèka *oca'* sè nèrowaghi sowara èssèna alam. Akadhi cekcek, ḍhur-jeḍḍhur, pak-kopak bân salaenna.
  - Sowara sè èli-bâli saè sè bâḍâ è awwâl, è tengnga, otabâ è bingkèng, akadhiyâ jhuko' kalemmer por-calèporan aghânḍhu' sowara /r/ sè èli-bâli, sè aghânḍhu' maksot sopajâ ghulina jhuko' bisa èkarassa jhughân sareng sè maos puisì.
  - *Ritma* èngghi panèka tèngghi-mandhâbbhâ sowara, sè èlakowaghi orèng sè maos puisì ḍâri sabâb dhibi'na nemmo *oca'*, ghâlìmpo'na *oca'*, otaba bhiri è ḍâlem puisì sè koḍhu èbâca rè-lèrè mon terro aghâmbhârraghiyâ kabâḍâ'ân sossa, èbâca ghâncang mon terro aghâmbhârraghiyâ kabâḍâ'ân kabhuru, èbâca ngangghuy sowara ḍâlem otabâ sowara mandhâb mon terro aghâmbhârraghiyâ kabâḍâ'anna atè sè tapegghâ, otabâ èbâca ngangghuy sowara tèngghi mon terro aghâmbhârraghiyâ kabâḍâ'ân atè sè anakso otabâ arassa bhellis ka orèng laèn.

2. *Struktur* bhâtèn puisì

- a. *Tema* èngghi panèka pokeddhâ èssèna puisì.
- b. *Rassa/feeling* èngghi panèka *ca'-oca'* sè èyangghuy aghâmbhârrâghi angghebbhâna penyair ḍâ' pa-ponapa sè èjhârbâ'âghiyâ è ḍâlem puisì. Akadhi "abhântal ombâ' sapo' angèn salanjhângnga" sè aghâmbhârrâghi berra' tor masakaddhâ alako majâng.
- c. *Nada/tone* èngghi panèka angghebbhâna *penyair* ḍâ' ka sè maos puisì, akadhi ponapa sè èsebbhuddhâghi penyair è ḍâlem puisì "Pornama è Pèngghir Sèrèng" èngghi panèka "ombâ'na potè bângtabângan" aghâmbhârrâghi nada atèna *penyair* sè senneng.

- d. *Amanat* èngghi panèka bâburughân beccè' sè èpaḍâpa'a *penyair* ḍâ' ka sè maos.

Carana Mapolong Bâgiyân-Bâgiyânnana *Puisi*

1. Sabellunna mapolong bâgiyân-bâgiyânnana puisi, kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhu ngaonèngè artè ḍâri bhân-sabbhân bâgiyânnana puisi.
2. Sa'amponna ngaonèngè artè ḍâri bhân-sabbhân bâgiyânnana puisi, èyatorè papolong pa-ponapa sè tamaso' *struktur fisik* otabâ *struktur bhâten*

Pakon 1.1

Sa'amponna sampèyan maos lalampa'an è attas, tantona sampèyan onèng ponapa sè emaksot *struktur fisik puisi*. Sèbuttaghi tor jhârbâ'aghi ponapa bisaos sè tamaso' *struktur fisik puisi*!

Pakon 1.2

Jhâjhâl jhârbâ'aghi bâng-sèbângnga sè tamaso' *struktur bhâten puisi*!

Pakon 1.3

Sèbuttaghi carana mapolong *struktur puisi*!

Indikator:

3.1.2 Mengidentifikasi Unsur Kebahasaan Teks Puisi

Lalampa'an 2

Mènangka ator kabidhân, ngèrèng sabellunna ajhâr areng-sareng maos du'a' ḍhimèn. Saterrossèpon, sabellunna alampa'aghi pakon, sampèyan kodhu ngaghâli carana *mengidentifikasi unsur kebahasaan teks puisi*. Sabellunnèpon, ngèrèng areng-sareng ngaghâli èssè'èpon bâburughân beccè' sè parlo dhâddhi lalampa'an rèn-saarèna:

- Sabellunna mangkat ka sakola'an jhâ' loppa nyèom astana orèng seppona sè kaḍuwâ.
- Sampèyan kodhu malanggheng sastra Madhurâ nojjhu bhângsa sè jhumambhâr

Pasèra'a bisaos sè ngangghit puisì masthè aghâdhuwân cèrè khas ghuna abhiḍâ'aghi angghidhâna orèng sèttong ka sèttongnga.

È ḍâlem puisì bhâsa sè èghuna'aghi sala sèttonga aghânḍhu' majas. Sè èmaksot èngghi panèka carana aghuna'aghi bhâsa sopajâ matombu artè anyar akadhi bhârâng matè acora' oḍi' sabhâligghâ bhârâng oḍi' acora' matè, ompamana ombâ' tasè' bâng-tabângan panèka bhârâng matè acora' oḍi'. Mella' matana gherrâng panèka aghânḍhu' artè manossa lè ta' manangalè.

Macemma majas èstona bânnya' namong sè èjhârbâ'âgghi è ka'ḍinto ḍupolo bisaos èngghi panèka:

1. **Alegori** : èngghi panèka "*gaya bahasa*" sè maḍâpa' maksot ta' kalabân jhârna'. Opamaèpon parbhânḍhingan sè aropa ghâmbhârân sè ḍâ'-panḍâ'.
Akadhi:
  - Ḍâri kasambu'na, abâ'na akantha angghu' ta' èpècè'.
2. **Anafora** : èngghi panèka "*gaya bahasa*" sè oca' otabâ okarana èsebbhut èli-bâli.
Akadhi:
  - Kabhâghusân sareng kajhubâ'ân panèka èpangghi'i *bânnèng* alas sèseppè, bânne neng tasè' sè nyalam malolo.
3. **Klimaks** : èngghi panèka "*gaya bahasa*" sè nodhuwâgghi kabâḍâ'ân sè mamolanna jhâ-majjhâ, sè ahèrra sajân sara.
Akadhi:
  - Ḍâ'-aḍâ'na angèna ser-kalesserran, pas dhâddhi bhârât, ḍi-buḍina dhâddhi kalangbusbus.
4. **Antiklimaks** : èngghi panèka "*gaya bahasa*" sè nodhuwâgghi kabâḍâ'ân, sè mamolanna sarasè ahèrra sajân majjhâ.
Akadhi:
  - Mamolanna ojhân ra'-bherreng, bit-abit rèsè', ḍi-buḍina pas terrang.
5. **Antitesa**: (*antithesis*) èngghi panèka "*gaya bahasa*" sè nodhuwâgghi pa-ponapa sè agâmbhârrâgghi kabâḍâ'ân sè alalabânan otabâ sabhâligghâ.

Akadhi :

- Rajâ – kènè'
- Mamolan – pongkasan
- Towa – ngoḍâ

6. **Apestrofa**: èngghi panèka "*gaya bahasa*" sè èghuna'ghi ka'angghuy panyapa ka orèng laèn.

Akadhi:

- Cangkranèngrat IV èsambhât jhughâ Sèdhingkep.

7. **Asosiasi**: èngghi panèka "*gaya bahasa*" sè aḍhing-bhândhingngaghi pa-ponapa sareng bhârâng laèn. Biyasana aghuna'aghi oca' : sapertè, mènangka, akantha, paḍâ so sareng laènna.

Akadhi :

- Bhâdhâna lanjhang paḍâ so pangpangnga *listrik*.
- Matana èndhâ marabhut bintang portèka.

8. **Euphemisme**: èngghi panèka macemma "*gaya bahasa*" ka'angghuy ma'alos.

Akadhi :Tang lèbun maskè ko'-rongko' tapè majhembhâr ka pèkkèr.

9. **Hiperbola**: èngghi panèka "*gaya bahasa*" sè bât-talèbât lebbi.

Akadhi:

- Sowârana maghunḍhek bhumè

10. **Ironi** : èngghi panèka "*gaya bahasa*" sè nyacat/ nyalè kalabân alos.

Akadhi :

- Ḍuh pacacana mara ghâludhuk.

11. **Litotes**: èngghi panèka "*gaya bahasa*" ka'angghuy mamajjhâ otabâ ma'alos oca'.

Akadhi:

- Mon ngoca'a bhudhu, "kana' jarèya namong korang pangalaman".

- Mon ngoca'na mèskèn = orèng ḍumè'.

12. **Metafora** : èngghi panèka "*gaya bahasa*" sè nganḍhiyaghi pa-ponapa sareng sèttong hal amarghâ èyangghep bâḍâ sèpaddhâ bhârâng ka'dinto sè paḍâ.

Akadhi :

- Mon Sitti rowâ pajhât kembhangnga kampong.

- Sholat rëya pangpangnga aghâma.
13. **Metonimia** : èngghi panèka "gaya bahasa" sè aghuna'aghi oca' sè dhâddhi ghântèna bhârâng sè èghâmbhârrâghi.
Akadji :
Sèngko' senneng aroko' Jarum bânnè Gudang Garam.
14. **Paradoks**: èngghi panèka "gaya bahasa" sè katonna alalabânan sareng pamangghina kabânnya'anna orèng, tapè saèstona aghânḍhu' pa-ponapa sè lerres.
Akadhi:
  - Kamarḍika'an panèka saèstona ngèket mongghu bhângsa Indonesia (maksodhâ manabi ampon mardhika tanto èsoston atorán-atorán /ḍhâng-onḍhâng sè ngator bhângsa ḍâlem anaghârâ).
15. **Perifrase** : èngghi panèka "gaya bahasa" sè ngobâ *frase* sè lanjhang èpadhâddhi *frase* sè pandâ'.
Akadhi :
  - Ali asakola neng *Kota Kembang* (maksodhâ Kottha Bandung).
16. **Personifikasi** : èngghi panèka "gaya bahasa" sè ngangghèp bhârâng matè thâ'-kanthâ'a oḍi'.
Akadhi :
  - Angèn bây-kerbâyan nyapa sèngko' neng ghir sèrèng Talang.
17. **Pleonasme** : èngghi panèka "gaya bahasa" sè sèpaddhâ bi-talebbi tor kalèro.
Akadhi:
  - Para Bapa'-bapa', para èbhu-èbhu, sè paḍâ moljâ.
18. **Simbolik**: èngghi panèka "gaya bahasa" sè aghânḍhu' parlambhângnga pat-sèpatta kèbân, bu- tombuwân otabâ râng-bhârâng laèn sè matè, èbhânḍhingngaghi sareng sèfatta manossa.
Akadhi:
  - Pangakanna marabhut colo' songay.
19. **Sinedokhe**: èngghi panèka "gaya bahasa" sè nyebbhut sètong bâgiyân kalabân maksod sadhâjâna otabâ sabhâligghâ.
Akadhi :
  - Indonesia makala Malaysia è bâkto addhuwân tembhung.

20. **Sinisme:** èngghi panèka ‘*gaya bahasa*’ sè aghânḍhu’ parsemmon sè samar.
Akadhi :
- Orèng ghunong na’ nong bâto kalètthak (maksodhâ: orèng dhisa).

Carana mengidentifikasi bâgiyân *kebahasaan* puisi

1. Sabellunna mengidentifikasi kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhu ngaonèngè bâgiyân *kebahasaan* puisi.
2. Sa’amponna ka’dinto kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhu ngaonèngè ḍâ’ artè bâgiyân *kebahasaan* puisi.

Pakon 2.1

Jhâjhâl jhârbâ’aghi bâng-sèbângnga sè tamaso’ bâgiyân *kebahasaan* puisi!

Pakon 2.2

Sebbhuttaghi carana *mengidentifikasi* bâgiyân *kebahasaan* puisi!

Indikator:

3.1.3 Menganalisis Unsur Teks Puisi

Lalampa’an 3

Carana nganalisis unsur puisi

1. Sabellunna mengidentifikasi kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhu ngaonèngè artè ḍâri bân–sabbhân struktur puisi sè bhâḍhi è analisis. Ompamana nganalisis *struktur fisik* puisi kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhu ngaonèngè artè bâgiyân *struktur fisik* kasebbhut, sapanèka jhughân manabi kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ nganalisis *struktur* bhâten puisi kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ jhughân kodhu ngaonèngè artèna bâgiyân *struktur* bhâten puisi kasebbhut.
2. Sa’amponna ngaonèngè arte ḍâri bân–sabbhân *struktur* puisi, kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhu bisa nantowaghi bâgiyân-

bâgiyâna puisî kasebbhut tamaso' *struktur fisik* otabâ *struktur* bhâtèn puisî.

Conto :

KASTA

Angghidhân: Abdul Gani

Pangarep bisa ècandhâk
Ètegghu'î terro èpasekkenna
Pola bisa èkaè'aghi ka ngen-angen
Dhâddhiyâ ghâmbhâr gântheng
Nyonar sè cekka' dâlem ođi'
Sèkobâsa ghâmbhârâ laèn

Ghâmbhâr sokkla
Ta' bisa aobâ
Abârna hakèkat

Ro'om hèkmat
Ta' ðugghâ
Namong bisa kasta

Struktur fisik puisî è attas, èngghi panèka:

1. *Perwajahan*, carana nyerrat puisî ta' kodhu èkabidhi ðâri pènggir namong jhujhuk ðâ' tengnga kantos kangan kacèrra ta' loros.
2. *Diksi* puisî è attas ghađhuwân pèlèyan ca'-oca'na sè ta' patè malarat tor nyarèta'aghi kaodì'ân rè-saarè.
3. *Imaji* puisî è attas aghâmbharraghi kabâđâ'âna orèng sè rogi otabâ kasta ðâ' katantowanna sè Kobâsa amarghâ ta' saroju' sareng ngen-angenna dhibi'.
4. Oca' nyata sè èghuna'aghi dâlem puisî è attas èngghi panèka oca' nyonar sè ka'ðimma aghâmbhârraghi kaodì'an sè tenang tor tarentem.
5. Majas puisî è attas èngghi panèka personifikasi akadhi bhiri Pangarep bisa ècandhâk sareng salaènna.
6. Rima puisî è attas bâđâ 4 paddhâ andheggân, sè mamolan rimana a, b, a, b.
Kapèng ðuwâ' a rima a, b, a, b.

Kapèng tello' a rima a, b, a, b
Kapèng empa' a rima, a, b, a, b
Conto kapèng ñuwâ'

JHÂNJHI

Angghidhân: Abdul Gani

Nalèka ènga' ka jhânjhi
Terro rampa'a
Tapè ro'omma ñuwâ' jhâlan
Atè bân pèkkèr ta' paḍâ
Bâḍâ sala
Bâḍâ bhender
Tapè jhânjhi têngghi
Pagghun ongkol

Bhender dhâddhi sala
Sala dhâddhi bhender
Ta' kèra sala
Sala sala sala
Bhender bhender

Struktur bhâtèn puisi è attas èngghi panèka:

1. Artè puisi è attas manabi ajhânjhi ta' kèngèng kaloppaè polana jhânjhi panèka otang.
2. Rassa sè èkakarep penyair ḍâlem puisi èngghi panèka manossa kodhu nettebbhi jhânjhina sè ampon èkoca'aghi
3. Nada puisi è attas mamasthè jhâ' manabi ajhi-jhânjhi ta' kèngèng loppa ḍâ' jhânjhina.
4. *Amanat puisi* è attas èngghi panèka maèmot ḍâ' sè maos sopajâ nettebbhi jhânjhi sè ampon è koca'aghi.

Pakon 3.1

Puisi kalabân bhul-ombhul kasta è attas ngèrèng nganalisiss bhâb *struktur* bhâtèn puisi akor kalabân conto!

Pakon 3.2

Puisi kalabân bhul-ombhul jhânjhi è attas ngèrèng nganalisiss bhâb *struktur fisik* puisi akor kalabân conto!

Pakon 3.3

Sèbuttaghi carana nganalis unsur puisi!

Indikator:

3.1.4 Menganalisis Unsur Kebahasaan

Lalampa'an 4

Carana nganalis bâgiyân kebahasaan puisi paḍâ sareng carana mengidentifikasi unsur kebahasaan puisi èngghi panèka :

1. Sabellunna nganalis kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhu ngaonèngè artèna bhân–sabbhân bâgiyân *kebahasaan* puisi.
2. Sa'amponna kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ ngaonèngè arte ḍâri bhân–sabhân bâgiyân *kebahasaan* puisi sè bhâdhi èyanalis kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ bisa nantowaghi bâgiyân *kebahasaan* kasebbhut.

Conto:

JHÂNJHI

Angghidhân: Abdul Gani

Nalèka ènga' ka jhânjhi
Terro rampa'a
Tapè ro'omma ḍuwâ' jhâlân
Atè bân pèkkèr ta' paḍâ

Bâḍâ sala
Bâḍâ bhender
Tapè jhânjhi têngghi
Pagghun onkol

Bhender dhâddhi sala
Sala dhâddhi bhender
Ta' kèra sala
Sala sala sala
Bhender bhender

Bâgiyân *kebahasaan* puisi è attas èngghi panèka:

1. Tapè ro'omma ðuwâ' jhâlan.
Bhiri è attas aghânḍhu' *majas metafora*
2. Tapè jhânjhi têngghi
Bhiri è attas aghânḍhu' *majas personifikasi*

Pakon 4.1

Maos Patètè!

KASTA

Angghidhân: Abdul Gani

Pangarep bisa ècandhâk
Ètegghu'í terro èpasèkkenna
Pola bisa èkaè'aghi ka ngen-angen

Dhâddhiya ghambhâr gântheng
Nyonar sècekka' ḍâlem oḍi'
Sèkobâsa ghâmbhârrâ laèn

Ghâmbhâr sokkla
Ta' bisa aobâ
Abârna hakèkat

Ro'om hèkmat
Ta' ḍugghâ
Namong bisa kasta

Puisi kalabân bhul-ombhul Kasta è attas ka'ḍinto ngèrèng analisis bhâb bâgiyân *kebahasaan* puisi akor kalabân conto!

Pakon 4.2

Sèbuttaghi carana nganalisis bâgiyân *kebahasaan* puisi!

Indikator:

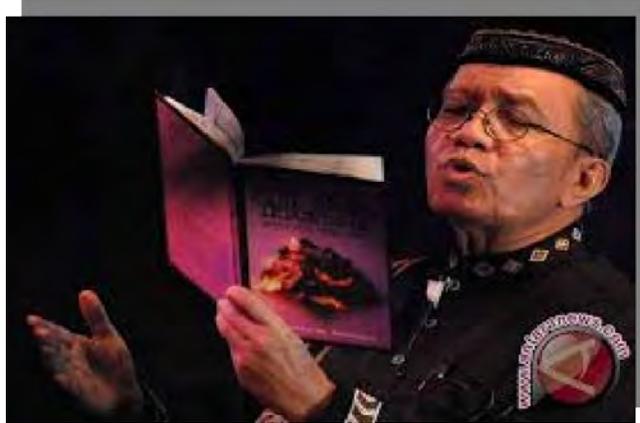
3.1.5 Memahami Isi Teks Puisi

Lalampa'an 5

Puisi è dâlem sètting paddhâ anḍheggân aghânḍhu' sètting pamangghi. Pamangghi ka'dinto sè ngaonèngè artè sè saongghuna èngghi ka'dinto *penyair* dhibi'. Manabi sè maos otabâ sè mèrengngaghi namong bisa ra-ngèra pamangghina *penyair*.

Ghâmbhâr 1.2: *Penyair Maca Puisi (Taufik Ismail)*

Nokèl ḍâri <https://www.google.co.id/search?q=gambar+membaca+puisi&biw>

Conto:

TANG NYABÂ GHUN SAKERRA'

Angghidhâna: Abdul Gani

Satèya sèngko' manjheng
Mandheng tokang tèngghâr
Sarḍâḍu Bâlandhâ bân kamalaradhâna bhângsa
È Lon-alon Lu'-ghulu'

Tang nyabâ pajhât ghun sakerra'
Tapè ta' tako' apèsa bí tang raghâ
Kalamon asabâb abhillâi naghârâ

Sèngko' aromasa la ta' sèsèp ḍâri pasthè

Tapè tolong lèllanè
Tang mowa jhâ' sampè' tatoktok
Kalabân kamalaradhân bân sapatuna Bâlandhâ.

Tang nyabâ pajhât ghun sakerra'
Tapè ta' tako' èkala' tokang têngghâr Bâlandhâ
Ta' tako' lobângngâ têngghâr èpamaso' ka colo'
È ñinna' è Lon-alon Lu'-ghulu'

Carana nalè'tèggi èssèna puisì è attas sè abhul-ombhul "Tang Nyabâ Ghun Sakerra' "

Paddhâ anḍheggân sè kapèng sèttong:

*Satèya sèngko' manjheng
Mandheng tokang têngghâr
Sarḍâḍu Bâlandhâ bán kamalaradhâna bhângsa
È Lon-alon Lu'-ghulu'*

Aghânḍhu' maksot jhâ' penyair bâḍâ è sèttong kenengngan èngghi panèka è lon-alon Lu'-ghulu'. È bâkto ghâpanèka *penyair* apangrasa ngennes ngoladhi kasangsara'anna bhângsana ḍâri sabâb èjhâjhâ Bâlandhâ.

Dhineng paddhâ anḍheggân sè kapèng ḍuwâ' èngghi panèka:

*Tang nyabâ pajhât ghun sakerra'
Tapè ta' tako' apèsa bi' tang raghâ
Kalamon asabâb abillâi naghârâ*

Aghânḍhu' maksot penyair panèka ta' tako' ngāḍhebbhi Bâlandhâ sanaosa nyabâ tarowanna, manabi sè èkaterro bisa abhillâi naghâra

Pakon 5

Puisì kalabân bhul-ombhul "Tang Nyabâ Ghun Sakerra' "
è attas ka'ḍinto maos ḍhimèn lajhu ngèrèng paterros talèktèghi
èssèna paddhâ anḍheggân sè saterrossa kalabân ngakorrâghi
conto sè ampon bâḍâ!

Indikator:

3.1.6 Memahami Pesan/Amanat dalam Teks Puisi

Lalampa'an 6

Ghâmbhâr 1.3: Sastrawan Maca Puisi (D. Zawawi Imron)

Nokèl dâri <https://www.google.co.id/search?q=gambar+membaca+puisi&biw>

Pessen è dâlem puisi èsambhât jhughân amanat. Pessen aropa'aghi ajhâghân otabâ nasèhat sè ngangghit puisi dâ' para maos puisi. Ajhâghân otabâ nasèhat kasebbhut aropa kalakowan-kalakowan sè bhâgus otabâ *nasehat* kasebbhut sè kodhu èlampa'aghi sareng sè maos. Pessen otabâ amanat ka'dinto sareng sè ngangghit puisi èpađâpa' lebât ca'-oca' è dâlem puisi.

Amanat puisi panèka bâđâ sè mođđhâ bâđâ sè samar èkoca' mođđhâ manabi amanat sè èsarè ampon èsebbhut kalabân nyata è dâlem bhiri-bhiri sè èserrât sareng *penyair*.

Puisi sè abhul-ombhul "Tang Nyabâ Ghun Sakerra' " nyebbhuttaghi amanat è dâlem paddhâ anđheghhân sè kapèng tello' èngghi panèka:

Sêngko' aromasa la ta' sèsèp dâri pasthè

Tapè tolong lèllanè

Tang mowa jhâ' sampè' tatoktok

Kalabân kamalaradhân bân sapatuna Bâlândhâ

Manabi èjhârbâ'âghi amanat dâri tokèlan è attas akadhi panèka: orèng oḍi' panèka langkong saè ta' èman ka nyabâna manabi abhillâi kamardhika'anna naghârâna tor bhângsana dâri kabhengngèsanna Bâlândhâ.

Pakon 6

Maos ḍhimèn puisi sè abhul-ombhul "Tang Nyabâ Ghun Sakerra' " kalabân patètè lajhu sarè pessen otabâ amanat è ḍâlem paddhâ anḍheggân sè saterrossa puisi kasebbhut akor sareng conto!

Indikator:

4.1.1 Menginterpretasikan (menafsirkan isi) Teks Puisi sesuai Kaidah

Lalampa'an 7

Puisi panèka è bhargon dâri *tema, diksi, rasa, nada*. Jhâjhârbâ'an èpon ampon è jhârbâ'âghi è lalampa'an sè kapèng sètong. È lalampa'an panèka ajhârbâ'âghiyâ sajhârna'na bhâb *tema*. *Tema* panèka ḍâlem puisi kabâḍâ'âna *tersirat* maksoddhâ cokop èkaonèngè sareng sè maos puisi kasebbhut kalabân èli-bâli. Jhughâ è ḍâlem maos ta' cokop maos, namong jhughân onghu-onghu ngartè ḍâ' sè èkamaksot èssèna puisi.

Carana nafsèrraghi èssèna teks puisi

1. È ḍâlem nafsèrraghi puisi, kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhu ngaonèngè ponapa puisi kasebbhut tamaso' aghâḍhuwi bâgiyân kepahlawan, kabângalan, kaseḍḍhiyân, kapegghellân, kasènnenggan, pojhiyân, otabâ laènna.
2. Maos ḍhimèn puisi kasebbhut èli-bâli kantos kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ ngartè ponapa èssè *teks* puisi sè èkamaksot. Ca'-oca' sè malarat sareng ḍhâ-tanḍhâ bâca sè korang jhârna' kodhu kaghâli ḍhimèn, salastarèna ngartè ḍâ' ka èssèna *puisi* lajhu bisa nafsèrraghi èssèna *teks puisi*.
3. Sarè amanat otabâ pessen sè èkakarep sareng penyair.

TANG NYABÂ GHUN SAKERRA'

Angghidhâna: Abdul Gani

Satèya sèngko' manjheng
Mandheng tokang tènghâr
Sarḍâḍu Bâlandhâ bân kamalaradhâna bhângsa
È lon-alon Lu'-ghulu'

Tang nyabâ pajhât ghun sakerra'
Tapè ta' tako' apèsa bi' tang raghâ
Kalamon asabâb abhillâi naghârâ

Sèngko' aromasa la ta' sèsèp ḍâri pasthè
Tapè tolong lèllanè
Tang mowa jhâ' sampè' tatoktok
Kalabân kamalaradhân bân sapatuna Bâlandhâ.

Tang nyabâ pajhât ghun sakerra'
Tapè ta' tako' èkala' tokang tènghâr Bâlandhâ
Ta' tako' lobângngâ tènghâr èpamaso' ka colo'
È ḍinna' è lon-alon Lu'-ghulu'

Tafsèran ḍâri puisi sè abhul-ombhul "Tang Nyabâ Ghun Sakerra'" èngghi panèka:

Èssèna teks puisi è attas èngghi ka'ḍinto kabângalanna orèng Madhurâ ka'angghuy abhillâi naghârâna maskè nyabâ dhâddhi tarowanna.

Pakon 7.1

Sebbhuttaghi carana *menginterpretasikan* èssèna *teks* puisi!

Pakon 7.2

Maos ḍhimèn puisi sè abhul-ombhul "Ningnang Ningghung" è bâbâ kalabân patètè lajhu tafsèraghi èssèna *teks puisi* kasebbhut akor sareng conto!

Ningnang Ningghung

Angghidhâna: Adien

Nongghâl dzât

Sè jhârbâ'âghi ... bhernèng, ngacèrnang

Sè amorbhâ jhâgât ...
Kongsè Maha Aghung
Ningnang ninghung
Ta' ning laèn sè èsembhâ
Angèng ... Allah sè nongghâl
Dzat sè amorbhâ jhâghât
Bân sadhâjâ mahlok

Èdjhâbuwaghi dâlem bâburughân ...
Sanajjhân tang kabulâ kabbhi
Ta' nyembhâ ... tor pamaloppa ... dâ' dzat
Sè nongghâl sampè' akhèr jhâman...
Dzat sè nongghâl nèko
Pagghun ngeccèt cabbhi
Tor sadhâjâ tombuwân è morbhâ jhâghât

Manossa ođi' kongang mèlè
Becce' ... jhubâ' dâlem larjhâp têngka'na
Bilâ tađâ' bhâkal bâđâ
Bilâ ampon bâđâ bhâkal tađâ' polè
Sèttong pangrèngget ... mongghu
Đâ' sadâjâ manossa

Ningnang ninghung
Ghumatè ... dâlem pèkkèr sè jhuntrong
Tor ghulina atè sè jhekjhek ...
Ngalèning ... ngaghungngaghi ...
Dzat sè Aghung

Pakon 7.3

**Èyatorè sarè ca'-oca' sè aghânđhu' *majas* dâlem puisi è attas,
lajhu artè'è sè tamaso' dâ' *majas*!**

Indikator:

4.1.2 Menanggapi isi teks puisi

Lalampa'an 8

Puisi sè èyangghit sareng *penyair* ta' sadâjâna samporna. Sè ngaonèngè ka ta' samporna'anna puisi kasebbhut èngghi panèka sè maos, sè èsto, sareng senneng ka puisi.

Akadhi aparèng *apresiasi* dâ' sèttong puisi kasebbhut. Maksoddhâ aparèng sangghemman bhâghus bhuntenna puisi kasebbhut. È dâlem aparèng sangghemman, manabi puisi panèka bhâghus ta' kèngèng nyangghemmè sè bi-talebbi, tabhâligghâ jhughân manabi puisi kasebbhut korang bhâghus ta' kèngèng maghâggâr bâteggâ *penyair* asabâb sopajâ bingkèngan *penyair* kasebbhut bisa ngasèllaghi puisi sè lebbi bhâghus.

Carana nyangghemme èssèna teks puisi:

- Sabellunna aparèng sangghemman dâ' ka sèttong puisi kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhu onèng dhimen dâ' ka artèna bhân-sabhân puisi sè maos.
- Sè kapèng duwâ' kodhu onèng dâ' *Temaèpon*. *Tema* èngghi panèka pokeddâ èssèna puisi.
- Sè kapèng tello' kodhu onèng dâ' *rassa/feeling*. *Rassa/feeling* èngghi panèka ca'-oca' sè èyangghuy aghâmbhârraghi angghebbhâna *penyair* dâ' pa-ponapa sè èjhârbâ'âghiyâ è dâlem puisi. Akadhi "abhântal ombâ' sapo' angèn salanjhângnga" sè aghâmbhârrâghi berrâ' tor masakaddhâ alako majâng.
- Sè kapèng empa' kodhu onèng dâ' *nada/tone*. *Nada/tone* èngghi panèka angghebbhâna *penyair* dâ' ka sè maos puisi, akadhi ponapa sè èsebbhuddhâghi *penyair* è dâlem puisi "Pornama è Pèngghir Sèrèng" èngghi panèka "ombâ'na potè bâng-tabângan" aghâmbhârrâghi *nada* atèna *penyair* sè senneng.
- Sè kapèng lèma' kodhu onèng dâ' *amanat*. *Amanat* èngghi panèka bâburughân beccè' sè èpaçâpa'a *penyair* dâ' ka sè maos.

**Conto cara aparèng sangghemman dâ' ka sèttong puisi. Maos
dhimèn puisi è bhâba ka'dinto**

TANG NYABÂ GHUN SAKERRA'

Angghidhâna: Abdul Gani

Satèya sèngko' manjheng
Mandheng tokang têngghâr
Sarḍâḍu Bâlandhâ bân kamalaradhâna bhângsa
È Lon-alon Lu'-ghulu'

Tang nyabâ pajhât ghun sakerra'
Tapè ta' tako' apèsa bi' tang raghâ
Kalamon asabâb abhillâi naghârâ

Sèngko' aromasa la ta' sèsèp ḍâri pasthè
Tapè tolong lèllanè
Tang mowa jhâ' sampè' tatoktok
Kalabân kamalaradhân bân sapatuna Bâlandhâ.

Tang nyabâ pajhât ghun sakerra'
Tapè ta' tako' èkala' tokang têngghâr Bâlandhâ
Ta' tako' lobângngâ têngghâr èpamaso' ka colo'
È ḍinna' è Lon-alon Lu'-ghulu'

Sangghemman ḍâri puisi kasebbhut è attas èngghi panèka:

1. Tema puisi è attas èngghi panèka kabângalanna orèng Madhurâ è ḍâlem ngaḍhebbhi kabhengngèsanna Bâlandhâ.
2. Rassa otabâ *feeling* puisi è attas èngghi panèka ta' narèmana è ḍâlem ngoladhi kabâḍâ'anna naghârâ sareng bhângsa sè èjhâjhâ Bâlandhâ.
3. *Nada* puisi e attas èngghi panèka bâjhi' ka têngka polana Bâlandhâ sè ampon ajhâjhâ ka naghârâ.
4. Pessen puisi è attas sè wajib ajâgâ ka amananna naghârâ èngghi panèka bârghâna naghârâ kasebbhut.

Pakon 8.1

Sebbhuttaghi carana nyangghemme èssèna *teks puisi*!

Pakon 8.2

Maos ðhimèn puisi è bhâba panèka lajhu parèngè sangghemman akor sareng conto è attas:

Alako Berrâ' Apello Konèng

Angghidhân: M. Hafid Effendy

Rèng Madhurâ jhâjhulugghâ
Lako berrâ' nyabâna, pello konèng komandhinna
Sabbhân arè ajingjing sol-taghisol
Namong nyarè nasè' saompa'an mongghu na'potona

Rèng Madhurâ pella èkapandî, napsona sè aghunjâk
pagghun taḍâ' paḍâ
Rèng Madhurâ, lakè' binè' alako berrâ' apello konèng.
Tep-tebbhâ jhemjhem bân rajjhâ kabaḍâ'âna rèng Madhurâ
Alako berrâ' ampon dhâddhi kaoḍi'âna
Sèyang malem abhuru alako berrâ' apello konèng
Rèng Madhurâ taḍâ' lajjâna
Rèng Madhurâ taḍâ' lambâna
Rèng Madhurâ kerras tapè akerrès
Rèng Madhurâ kalonta têngka polana

Indikator:

4.1.3 Memahami Isi Teks Puisi untuk Dideklamasikan

Lalampa'an 9

Deklamasi oca' asalla ḍâri bhâsa *Latin* èngghi panèka oca' *Declaim* sè ngèba artè maos sèttong hasèl sastra sèbujud puisi kalabân laghu otabâ ghulina bâḍân sè èkaghâbây pakakas bhântowan. Biyasana *deklamasi* akor sareng puisi.

Orèng sè ngalakonè *deklamasi* èsambhât *deklamator* manabi lakè' bân èsambhât *deklamatrix* manabi binè'. Tojjuwân *deklamasi* èngghi

panèka ngatorraghi pèkkèran sè bâdâ neng puisi, kantos kaèndhâ'anna oca' sè kalowar bân è pèrengngaghi sareng orèng laèn.

Sa'ampona kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ ngaonèngè artè dâri *deklamasi* kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ jhughân parlo ngaonèngè èssèna *teks puisi* sè bhâdhi è *deklamasiaghiyâ*.

Ghâmbhâr 1.4: Sastrawan Maca Puisi (W.S. Rendra)

Nokèl dâri <https://www.google.co.id/search?q=gambar+membaca+puisi&biw>

Carana ka'angghuy ngaonèngè èssèna teks puisi ka'angghuy èdeklamasiaghi:

1. Maos puisi èli-bâli lajhu pahamè èssèna.
2. Sèrat bhâb-bhâb sè èkarassa parlo bân ca'-oca' sè segghut è yangghuy è dâlem puisi kasebbhut.
3. Kennalè sabâb aponapa puisi ka'dinto èyangghit sareng sè ngangghit.
4. Sarè ca'-oca' sè malarat lajhu sarè artèna.
5. Oddhi ka'angghuy *mengapresiasi* sareng ajhârbâ'âghi èssèna puisi kasebbhut kalabân aghuna'aghi bhâsa sè ghâmpang.
6. Sè akhèr èngghi panèka kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ abherri' tandhâ (tandhâ / padâ sareng koma, tandhâ // padâ sareng titi') neng puisi kasebbhut ka'angghuy nantowaghi ambu sabâtara otabâ ambu abâk abit.

Conto carana ngaonèngè èssè teks puisi ka'angghuy *èdeklamasiaghi*

Maos ðhimèn puisì è bâbâ ka'ðinto lajhu pahami èssèna

Nèngnang Nènghung

Angghidhâna: Adien

*Nongghâl dzât/
Sè jhârbâ'âghi/ ... bhernèng/ ngacèrnang//
Sè amorbhâ jhâgât/ ...
Kongsè/ Maha Aghung//
Nèngnang nènghung//
Ta' nèng laèn/ sè èsembhâ/
Angèng/ ... Allah sè nongghâl//
Dzat sè amorbhâ jhâghât/
Bân sadhâjâ mahlok//*

*Èdhâbuwaghi ðâlem bâburughân/ ...
Sanajjhân tang kabulâ kabbhi/
Ta' nyembhâ/... tor pa-maloppa/ ... ðâ' dzat
Sè nongghâl/ sampè' akhèr jhâman//...
Dzat sè nongghâl nèko/
Pagghun ngeccèt cabbhi/
Tor sadhâjâ tombuwân/ è morbhâ jhâghât//*

*Manossa oðì' kongang mèlè/
Beccè' /... jhubâ' ðâlem larjhâp têngka'na//
Bilâ taðâ' bhâkal bâðâ/
Bilâ ampon bâðâ/ bhâkal taðâ' polè//
Sèttong pangrènet/ mongghu....
Ðâ' sadhâjâ manossa//*

*Nèngnang nènghung/
Ghumatè ...ðâlem pèkkèr sè jhuntrong/
Tor ghulina atè/ sè jhekjhek//
Ngalènèng/ ... ngaghungngaghi/ ...
Dzat Sè Aghung//*

Pakon 9.1

Sebhuttaghi carana ngaonèngè èssèna *teks puisi!*

Pakon 9.2

Maos ðhimèn puisi è bâbâ ka'ðinto lajhu parèngè ðhâ-tanðhâ ka'angghuy *èdeklamasiyaghi!*

MAÈLANG KERRONG

Angghidhân: Suhandâ

Ènalèka tello polo lèma' taon
Bulâ bân kanca tapèsa è bâbâna sonarra arè
Atè tapèngkot ðâlem sokma akanca maghârsarè
Sa'arè akantha sabulân,
Samènggu akantha sataon,
Pangarep atè bilâ sè tatemmowa

Ðu... bilâ sè tatemmowa bân kanca
Kerrong ta' marè-marè
Sossa ta' potos sa'arè
Bhunga ta' ghellem marè
Kapèreng atemmowa saarè èpamarè

Duh... Kanca saomorra arè
Bilâ sè tatemmowa?
Bilâ polè sè abhârengnga?
Lahèr bân bhâtèn patang ngarep
Bulâ bân kanca èlang ðâlem mèmpe
Bulâ bân kanca tatemmo è ðâlem mèmpe
Tello polo lèma' taon maèlang kerrong è konco'na
sonarra arè
È sa'at anyabâ takbir
Rassana atè paðâ jhumambhâr
Duh... kanca tatemmo bulâ bân dhika ènalèka paðâ
dhibâsa
Rambhut obân ta' kennèng tegghu'
Calana lorghâ ta' bisa èkasabbhu'

È sa'at samangkèn ampon paðâ akompol è sèttong
pasèmowan
"Temmo Kerrong maèlang sossa" Senneng sossa
taleppèt ðâlem sa'arè

Bhungana taḍâ' paḍâ
Lahèr bhâten paḍâ nyapora

Du... kanca tor bhâlâ,
Moghâ'â omor bân rajhekkè paḍâ lebbhur
Jhemjhem atè pangarep saomorra
Ana' poto atong-rontong saomorra

Du... kanca sè taḍâ' tobugghâ
Du'a' paḍâ nyapora lahèr bhâten
Malar mandhâr tatemowa è taon sè bhâkal ḍâten
Bherkat omor mora rajhekkè
Jhemjhem atè pangarep salanjhângnga

Indikator:

4.1.4 Memberikan Komentar terhadap Deklamasi Teman
Terkait Kesesuaian Vokal, Ekspresi, dan Gerak dengan
Isi Teks Puisi

Lalampa'an 10

È ḍâlem apareng sangghemmanna *deklamasina* kanca sè kodhu èsangghemme èngghi panèka:

1. Pannengnga *deklamator* otabâ *deklamatrix* (*Penampilan*)
Deklamator otabâ *deklamatrix* è bâkto bâḍâ è attas panghung kodhu ngaonèngè bhâb rasoghân sè èyaghem.
2. *Intonasi*
Bhân-sabhân bhâris è ḍâlem puisi tantona ta' paḍâ carana aparèng *tekanan*, hal ka'ḍinto ghumantong ḍâ' *deklamator* otabâ *deklamatrix* sè nafsèraghi èssèna puisi.
3. *Ekspresi*
Kakowadhân *deklamator/deklamatrix* è ḍâlem nantowaghi artè sareng nafsèraghi sè lerres ḍâri bhân-sabhân oca' è ḍâlem bhân-sabhân bhiri èterrossaghi ḍâ' bhân-sabhân paddhâ anḍheghân bhâkal aparèng *kesan* ḍâ' raèna dhibi'.
4. *Mimik* otabâ ghulina bhâdhân.

Deklamator otabâ *deklamtris* kodhu ngaonèngè *mimik* otabâ ghulina bhâdhân sè akor sareng artè bhân-sabhân bhâris

5. *Tata tertib.*

Sabâgiyân tata tertib ka'angghuy *deklamasi*.

- a. Manjheng sè bhâghus è attas pangghung.
- b. Aparèng hormat ka juri cokop mamabâ sèra sakonè'.
- c. Rasoghân kodhu makapèncot tor masenneng akor sareng *tema puisi*.
- d. Ngadhèp dâ' ka sè nèngghu.
- e. Maos bhul-ombhullâ puisi sareng sèbbhut asmana penyair.

Pakon 10.1

Sèbbuddhâghi sè parlo è sangghemmè è bâkto *deklamator /deklamtris adeklamasiyaghi* puisi!

Pakon 10.2

Maos puisi è bâbâ ka'ḍinto è aḍâ'na kellas kalabân marèngè ḍâ-tandâ è ḍâlem puisi kasebbhut!

SOMOR TANTO

Angghidhân: M. Hafid Effendy

Berrit jhâjhulugghâ

Berrit kalontana

Berrit mongghu ḍâ' sè parcajâ

Somor tanto aèngnga lebbhur sombherrâ kaoḍi'ân

Somor tanto namong rèng kona sè tao

Somor tanto namong rèng sè angrasa seppo sè tao

Tarkaḍhâng angrasa berrit

Esèttong panemmo sè taḍâ' paḍâ

Aghumbâ' aèngnga lebbhur

Ngacèrnang bhersè bân asrè

Sombher sè ta' bu-ambu

Kakobâsa'anna sè Aghung taḍâ' paḍâ

Tapè bilâ taḍâ' rokat, dhâddhi berriddhâ ḍâ' sakabbhinna bhâlâ tatangghâ

Namong rèng sè semma' ka sè Aghung sè bisa arabât

Somor tanto, tantona ella kalonta
 Somor tanto tantona majhembhâr ka atè
 Somor tanto tantona dhâddhi sombher kaodî'ân
 Somor tanto tantona malebbhur dâ' rajhekkè

Pakon 10.3

Ngerèng sangghemmè puisì sè è èdeklamasiyaghi kancana!

Pakon 10.4

Èyatorè carakan Madhurâ è bâbâ panèka salèn dâ' latèn Madhurâ!

1. ?p# sib d [s [k on b d [s [mo[d x n \,
2. ?[co[nbn p# si[k on [a y n r n p n h \,
3. ?[a o[r=[s a l [k o[n
 [d s k lms i[a s m [t k l m [t o/mn bil [k h.
4. ?a mn [t H g ip [n k
 s n P b S [n S [k of # [p p d p h d h [s [a
 [t o j †.
5. ?ch[a och f d z l m P# sia gn h s s l

Uji Kompetensi Pangajhârân 1

A. Lèngkerrè horop a, b, c, d, otabâ e mènangka jâwâbhân sè palèng lerres ðâri pètanya è bâbâ panèka!

1. Puisi sè maghut ðâ' atoran-atoran è sebbhut puisi ....
  - a. Pusi kona
  - b. Puisi anyar
  - c. Puisi mantra
  - d. Puisi karmina
  - e. Sair

2. Sè bânnè tamaso' unsur bhâtèn puisi èngghi panèka ....
  - a. Tema
  - b. Amanat
  - c. Rima
  - d. Nada
  - e. Teks

3. Imaji panèka bâðâ 5, sè bânnè tamaso' ðâ macemma imaji èngghi ka'ðinto....
  - a. Taktil
  - b. Visual
  - c. Olfaktori
  - d. Auditif
  - e. Psikologis

KASTA

Pangarep bisa ècanðhâk
Ètegghu'î terro èpasèkkenna
Pola bisa èkaè'aghi ka ngen-angen

Dhâddhiya ghambhâr gântheng
Nyonar sè cekka' ðâlem oðî'
Sèkobâsa ghâmbhârâ laèn

Ghâmbhâr sokkla
Ta' bisa aobâ
Abârna hakèkat

Ro'om hèkmat
Ta'duggh 
Namong bisa kasta

4. Rima bait s  kapèng sèttong d ri puisi   attas èngghi panèka .....

  - a. a, a, b
  - b. a, b, a
  - c. b, b, a
  - d. b, a, b
  - e. b, b, a, a

5. B giy n d ri p l yan oca' s   padh ddhi *larik* b n *bait*  sebbhut ....

  - a. Makna
  - b. Bait
  - c. Mony 
  - d. Art 
  - e. Pantun

6.  ss na puisi kalab n sederhana b d  l ma' b giy n. S  bann  èssèna puisi èngghi panèka ....

  - a. Oca'
  - b. Larik
  - c. Bait
  - d. Rima
  - e. Kuplet

7. Artèna *lugas*   d lem puisi èngghi panèka ....

  - a. Oca', fras  otab  okara s  artèna pađ  sareng art  s  bâdâ   d lem kamus.
  - b. S  ngangghit puisi agh đhuwi maksot ka'angghuy para maos bisa arassa'aghi ponapa s  èkarassa s  ngangghit l bat pangoladh n, pèkkèran.
  - c. S  ngangghit puisi aghuna'aghi oca' s  artèna alebbiy n d ri art  s   ka'anđi' oca' kasebbhut.
  - d. Oca' s  palèng bânnya' èghuna'aghi otab  oca' s  s gghut   li-b li sareng s  ngangghit puisi
  - e. Oca' s    pel  sareng s  ngangghit

8. Amanat è dâlem puisì bisa èyartè'è dhibi' sareng para maos, namong hal ka'dinto ajjhâ' kantos locot dâri ....
- Tema bân èssè
  - Rima
  - Sè ngangghit
  - Sè maos
  - Okara

ÐÂRI TANA DHISA

Mèmpè – mempè
Mongkasè atè
Mamango jhennona paði
Lèrap bârnana maghuðhi

Kalamon jhâtmèka
Mosèm *panèn* ta' katompangan bhâlâi
Kajhemjhemman moððhâ ngongghâi

Sapa sè asompa?
Nandhingè langngè'
Anga'na ngobhengngè
Landhuna sabâ
Sè bhâkal ngaðebbhi
Mosèm *panèn* rajâ

Maddhâ jhâ' tamen kaojhubhân
Kabhâjjhrâ'ân sè pon kacator
Ongghuna bâðâ sè ngator
Mabânnnya'a asokkor

9. Amanat dâri puisì è attas èngghi panèka ....
- Ajjhâ' ojhub
  - Mosèm panen
  - Ajjhâ' acatoran
  - Bâðâ sè ngator
  - Tana sabâ sè lanðhu

10. Kompolan *larik* sè tasoson kalabân bhâghus èsebbhut ....
- Oca'
  - Monyè
  - Larik
  - Bait
  - Otama

B. Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna'!

- Sebbhuttaghi cara ngaonèngè pesen otabâ amanat sè bâḍâ è ḍâlem puisi!
- Sebbhuttaghi bân jhârbâ'aghi ponapa'an bisaos sè tamaso' struktur fisik puisi!
- Jhârbhâ'aghi carana menganalis unsur – unsur puisi!
- Jhârbhâ'aghi carana menginterpretasikan teks puisi!
- Sebbhuttaghi ponapa'an bisaos se dhâddhi panilaian komentator ḍâ' para deklamator otabâ *deklamatrix*

Pangajhârân 2

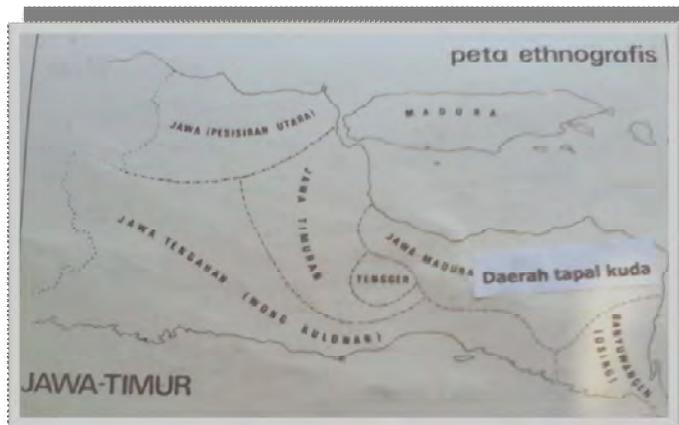
Tema: Lingkungan Hidup

Kompetensi Dasar

- 3.2 Mengidentifikasi, memahami, dan menganalisis peristiwa budaya daerah sesuai dengan karakteristiknya.
- 4.2 Menanggapi peristiwa budaya daerah sesuai dengan karakteristiknya.

Indikator

- 3.2.1 Mengidentifikasi peristiwa budaya daerah.
- 3.2.2 Menganalisis unsur budaya daerah yang berupa kegiatan pertunjukan adat setempat.
- 3.2.3 Membandingkan karakteristik beberapa kegiatan peristiwa budaya.
- 3.2.4 Memahami pesan moral yang terkandung dalam peristiwa budaya.
- 3.2.5 Menyimpulkan pesan moral dalam peristiwa budaya.
- 4.2.1 Menginterpretasi isi peristiwa budaya.
- 4.2.2 Menjelaskan karakteristik peristiwa budaya.
- 4.2.3 Menanggapi peristiwa budaya.
- 4.2.4 Menulis laporan tentang kegiatan peristiwa budaya dan mengunggahnya ke internet.

Ghâmbhâr 2.1: Peta Bhâbâ Jhâbâ-Madhurâ è Jhâbâ Têmor èsebbhut Daerah Tapalkuda

Indikator:

3.2.1 Mengidentifikasi peristiwa budaya daerah

Lalampa'an 1

Sè kabidhân, ngèrèng kaulâ sadhâjâ areng-sareng adu'a' dhimèn kalabân èseppowè sareng ghuru. Saterrossèpon, sabellunna alampa'aghi Pakon neng bhâb panèka, sampèyan langkong dhimèn kodhu ngaghâli ponapa sè èsebbhut bhudhâjâ, bhudhâjâ *daerah*, bhudhâjâ *lokal*, *daerah tapalkuda* sareng *peta* bhudhâjâ sè bâdâ è Jhâbâ Tèmor. Namong, sabellunna ngèrèng ponapa sè èsebbhut bhudhâjâ. Bhudhâjâ èngghi panèka *budaya daerah sesuai dengan karakteristiknya* (nya = karakter Madura). Dhinèng karakter Madhurâ parlo èkaghâli jhâ' sajjheggâ *pengislaman* Madhurâ neng abad XVI M, ècathet tor èkacator sareng *kolonial* Bâlândhâ jhughân sareng *kolonial* Inggris, jhughân sareng para *sarjana asing*, èsebbhut sapanèka: " Sè èsebbhut orèng Madhurâ èngghi panèka Orèng sè nganot aghâma Islam, sè malolo mabi Bhâsa Madhurâ manabi bâdâ neng po'-compo'na, tor marduli dâ' kabâdâ'ân alam sakobhengnga sarta marduli dâ' bhâlâ krabâ sareng tatangghâ. Dâri tello' *karakter* bhuru, tantona bhudhâjâ Madhurâ tombo jhurbhu. Bhâb bhudhâjâ panèka sadhâjâ bhâdhi èjhârbhâ'âghiyâ neng *indikator* pangajhârân kapèng duwâ' panèka.

Tha-mantha tor èn-malaèn cem-samacemma bhudhâjâ sè kalampan dâlem kaođi'âna masyarakat *daerah*. Èmođhi !

- (1) Sè èsebbhut bhudhâjâ èngghi panèka sadhâjâ lalampa'an sè èyasèlaghi sareng akal, pèkkèran saghâlimpo' orèng tor èlampa'aghi neng ođi'èpon rèng-orèng ghâpanèka.
- (2) Bhudhâjâ sè asallèpon dâri *ritual-magis*, èngghi panèka bhudhâjâ sè asallèpon mènangka pakakas neng lalampa'an partèngkan kaghâma'an akadhi *ritual* ka'angghuy aghâma sabellunna aghâma Islam kasebbhâr è Madhurâ.
- (3) Bhudhâjâ *daerah* èngghi panèka bhudhâjâ sè namong bâdâ neng sètting kennengngan, artè'èpon bhudhâjâ kasebbhut ta' pađâ sareng bhudhâjâ è kennengngan laènna.
- (4) Bhudhâjâ *lokal* èngghi panèka bhudhâjâ sè aropa'aghi bâgiyân dâri bhudhâjâ *daerah*, sè neng bhân-sabbhân kennengngan è *daerah*,

kasebbhut ta' padâ. Contowèpon neng sèttong dhisa è Kampong Lao' bârghâna abhudhâjâ'âghi hadrah tapè è Kampong dâjâ abhudhâjâ'âghi penca' silat.

- (5) *Daerah Tapalkuda* èngghi panèka *daerah* èpon bârghâ Madhurâ è Jhâbâ Tèmor akaḍhi Bândâbâsa, Situbândâ, Probolinggo, Bhâsokè, Jember sareng Lomajhâng.
- (6) *Peta* Bhudhâjâ Jhâbâ Tèmor mènorot Panalèktèghân *Dinas P dan K Propinsi Jawa Timur*, è Jhâbâ Tèmor bâḍâ 10 *daerah* bhudhâjâ
- (7) Dhinèng sè èsebbhut Madhurâ neng 10 *daerah bhudhâjâ Jawa Timur* ghâpanèka bâḍâ 3 èngghi panèka bhudhâjâ Madhurâ polo, bhudhâjâ Madhurâ Bhâbiyân sareng bhudhâjâ Madhurâ Kangèyan. Buku panèka namong ajhârbhâ'âghi bhudhâjâ Madhurâ polo, jhughân sakonè' ajhârbhâ'âghi bhudhâjâèpon rèng Madhurâ è *Daerah Tapalkuda*. Ca'èpon *sejarah*, rèng Madhurâ è Bândâbâsâ asalla ḍâri Songennep.

Pakon 1.1

- a. Mènorot pamangghina sampèyan aponapa bhudhâjâ ma' èsebbhut hasèl pamèkkèran saghâlimpo' orèng? Manabi namong hasèl pamèkkèran sèttong orèng ra-kèra bisa èsebbhut ponapa?
- b. Rembhâk sakanca'an. Ponapa maksoddhâ ca'-oca' è bâbâ panèka !
  - bhudhâjâ
  - bhudhâjâ *daerah*
  - bhudhâjâ lokal
  - *daerah tapalkuda*
  - *peta bhudhâjâ*
  - Madhurâ polo

Pakon 1.2

Partèngkan *bhudhâjâ* sè asèpat *ritual -magis*. èngghi panèka bhudhâjâ sè asallèpon mènangka Pakakas neng lalampan partèngkan kaghâma'an.

1. Èmodhi:

Ritual, èngghi panèka partèngkan kaghâma'an artè'èpon partèngkan sè akaè' sareng sarè'at aghâma opamaèpon ngalampa'aghi *tasyakkuran*, ḍu'a' areng-sareng marghâ aromasa kèngèng tambâ'ân rajhekkè ḍâri Sè Aghung, Allah SWT.

Konsep partèngkan *Magis*, aropa'aghi kaparcajâ'âna para bhuju' dâ' bâdâna *alam gaib*, akaḍhiyâ aparèng pangartèyan dâ' bâdâna sè Araksa sè aropa, mongghu orèng Islam èsebbhut Ghustè Allah, dâ' aghâma sè laènna èsebbhut Dhibâ, *dedemit*, ejjin, sètan sè èsebbhut Erroh Alos. Orèng sè lalampa'anna akanthè' sareng *magis* mongghu orèng ghâpanèka *magis* èyangghep angghâḍhuwi *kakowadhân* sè aparèng *nilai tambah* dâ' orèng sè ngobu. Bâdâ ḍuwâ' macem kakowadhân magis, èngghi panèka magis potè sareng magis celleng. Magis potè Orèng sè kaparèngan *nilai tambah* ghâpanèka lajhu aḍhukonè aparèng tambhâ ka orèng sakè', aḍhukonè jhughân manabi bâdâ sè bhuhhut ngalahèrraghiyâ, otabâ *ritual* matoron parao. Magis celleng kadhiyâ sè è ka'andhi' ḍhukon sè macalaka'an orèng akaḍhi tokang sèhèr, namong è Madhurâ *magis celleng* paḇèka bâdâ nangeng ta' moḍḍhâ. Orèng Islam parcajâ dâ' bâdâna akhèrat, parcajâ dâ' bâdâna Ghustè Allah, Erroh, Malaikat sareng Jin. Namong sabâgiyân orèng Islam Madhurâ ghi' bâdâ sè parcajâ ka kakowadhâna *magis*, kadhiyâ manabi terro mola'a otabâ macalaka'a orèng.

2. Sobâlân:

**È kampongnga otabâ è dhisana sampèyan bâdâ ḍhukonna?
Manabi bâdâ ḍhukon ponapa?**

Pakon 1.3

Talèktèghi!

1. Samangkèn orèng Madhurâ ampon nganot aghâma Islam sadhâjâ. *Ritual* ponapa sè bâdâ neng dhisana sampèyan sè ra-kèra ongghu-ongghu sokkla sè akor sareng sarè'at Islam?
2. Sebbhuttaghi jhughân cem-macemma *Ritual* sè ra-kèra asalla bânnè ḍâri sarè'at aghâma Islam.

Pakon 1.4

Èyatorè bhânḍhingngaghi bhâb sè bâdâ è bâbâ panèka sareng sakanca'an!

1. Neng dhisana sampèyan bâdâ saponapa kampong?
2. Ponapa neng sadhâjâna kampong è dhisana sampèyan paḍâ ghâḍhuwân bhudhâjâ bi'-dhibi?
3. Manabi bhunten, sebbhuddhâghi bhudhâjâ ponapa bisaos, otamana bhâb tatèngghun!

Pakon 1.5

Sobâlân!

1. Jhârbhâ'âghi bhâb bhuḍhâjâ *lokal*.
2. Jhârbhâ'âghi bhâb bhuḍhâjâ *daerah*

Pakon 1.6

Maos patètè ghâncaran è bâbâ panèka tor carèta'aghi polè è aḍâ'na kellas kalabân bhâsana sampèyan dhibi'!

Daerah Tapalkuda

Daerah Tapalkuda èngghi panèka *daerah hunian* Orèng Madhurâ è pasèsèr ḍâjâ sareng tèmor è Jhâbâ Tèmor akadhi Probolinggo, Situbândâ, Bândâbâsa, Jember, Lomajhâng, jhughân Bânyuwangi. Neng *Daerah Tapalkuda* ghâpanèka orèng Madhurâ ampon oḍi' toron-binoron ngabiḍhi *abad XVIII*. Ènalèka ghâpanèka neng Songennep èparènta sareng Bhindhârâ Saot, èngghi panèka è taon 1749. Marèntana Bhindhârâ Saot, marghâ salèrana èkaraka sareng Dhin Aju Rasmana sè è bâkto ghâpanèka aghântè *almarhum* rakana, èngghi panèka Radhin Tirtonegoro, mènangka bhupatè Songennep. Sa'amponna Bhindhârâ Saot èkaraka Radhin Aju Rasmana, salèrana sareng Kompennè Bâlândhâ èyangkat ngadhek bhupatè Songennep neng taon 1750, lajhu ajhâjhuluk Tumenggung Tirtonegoro. Namong bânnya' kaom nèngrat ta' saroju' marghâ Bhindhârâ Saot èyangghep bânnè toronan nèngrat, èyangghep orèng dhisa.

Mèlana kaom nèngrat Songennep sè ta' saroju' ghâpanèka lajhu ngallè ka *daerah* sè samangkèn èsebbhut *Daerah Tapalkuda* ghâpanèka. Kaom nèngrat ghâpanèka jhughân abhâkta bânnya' maghârsarè mènangka ra'yattèpon. Salaèn ghâpanèka, bânnya' jhughân rèng-orèng sè noro' buntè' ngallè ḍâri kennengngan laènna è Madhurâ. Rèng-orèng bhuru aengghun è kennengngan sè anyar ghâpanèka lajhu noronnaghi orèng Madhurâ sè bâḍâ samangkèn è *Daerah Tapalkuda* kasebbhut. Salaèn ghâpanèka bâḍâ jhughân *kebijakan* Bupati Mekkasân sè asmana Radhin Abdul Jâbbâr Kertomiprojo neng taon 1922 alèllanè ra'yaddhâ ngallè jhughân ka *Daerah Tapalkuda*, sareng kottha-kottha palabbhuwân è polo Jhâbâ akadhi palabbhuwân Tanjung Perak, Palabbhuwan Semarang, sareng Tanjung Priok (Pamekasan dalam Sejarah, 2006). Sè sapaneka èyarep nyopprè ra'yaddhâ bhuru ngaollè kaodî'ân sè langkong saè katèmbhâng neng kennengngan asalla è Madhurâ.

Rèng-orèng sè kaèdhi ngallè bhuru marghâ è Madhurâ ta' ghâḍhuwân tana ka'angghuy atanè, namong ngala' dherrebbhân otabâ ngala' ombhâlân ka orèng sè anḍi' tanè. Bânnè namong ngallè ka *Daerah Tapalkuda* mènangka tokang sè ngala' dherrebbhân è persèl bhâko, ettè, otabâ kopi bisaos, nangèng bânnya' jhughân sè nyarè kasap è palabbhuwân Jhângkar è Panaroghân, Tanjung Tembaga è Probolinggo, Ketapang è Bânyuwangi kantos samangkèn katoronanna rèng-orèng ghâpanèka bânnya' sè è Daerah Tapalkuda dhâddhi rèng tanè. (ASAS, 2015 Madura dalam sebuah potret).

Indikator:

3.2.2 Nganalisis unsur budaya daerah yang berupa kegiatan partèngkan adat setempat

Lalampa'an 2

Sè kabidhân, neng lalampa'an kapèng ḍuwâ' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *nganalisis unsur budaya daerah yang berupa kegiatan partèngkan adat setempat*, ngèrèng areng- sareng maos du'a' ḍhimèn. Ghuru makon morèd ka'angghuy adu'a' areng-sareng. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon è bâbâ panèka, kodhuna èkaghâli saè carana *nganalisis unsur budaya daerah yang berupa kegiatan partèngkan adat setempat*. Salaèn ḍâri ghâpanèka, tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ḍâlem kaodî'ân, akadhi cap-ocabhâna orèng seppo:

- Mowang sarka kodhu ka kennengnganna.
- Mon copa la ghâghhâr ka tana ta' kennèng èjhilât polè.

Partèngkan *adat* è Madhurâ mamolanna mènangka partèngkan *ritual*/kaaghâma'an. È Madhurâ sabelunna bârghâèpon narèma tor nganot aghâma Islam ampon èkennal mènangka ommat Hindu otabâ Bhuddhâ sè talèbât ta'at ajhâlânaghi sarè'at aghâmana. Ompamaèpon rè-karèna jhâman *animisme* sèka'ḍimma è jhâman ghâpanèka talèbât mojjhâ arwah ju'-bhuju' bekkassa ta' èlang pagghun sareng na' poto Madhurâ sanarè ampon nganot aghâma Islam ghi' bâḍâ sè ngobbhâr dhupa otabâ mènnyan neng kennengngan sè èyangghep sèngèt akadhi kajuwân otabâ

bâto rajâ. È ghi' ka'iyâ èjàkènè mènangka kennengnganna erroh ju'-bhuju'.

Samangkèn lalampun sè abujut ngobbhâr dhupa otabâ mènnyan sareng nyabâ' bu'-sobu' jhâjhân pasar èyangghep bhudhâjâ. Akadhi ngobbhâr mènnyan neng paddhuna talon sè ènangghâlâ'â, otabâ akadhi mowang kom-koman kembhâng bhâbur è tapa' dângdâng, èsebbhut mowang sangkal, maksoddhâ mowang bhâlâi.

Pakon 2.1

Salastarèna na'-kana' maca teks è attas, sè laèn lajhu ghilirân nyangghemmè èssèna teks ghâpanèka!

Pakon 2.2

Bâca'an è bâbâ panèka maos patètè, salastarèna èmaos pas rèngkes ngangghuy bhâsana dhibi'!

Maos Patètè!

Ojhung

Ojhung èngghi panèka bhudhâjâ *tradisional* rè-karèna lalampun *religi magis* jhâman kona è Madhurâ. Namong bisaos samangkèn ta' sadhâjâ kennengngan è Madhurâ sè ngalampa'aghi artèèpon namong sabâgiyân kennengngan è Madhurâ sè ghi' ngalampa'aghi otamaèpon neng pasèsèr dâjâ akadhi è dhisa Aèngmèra, Kacamadhân Bâtopotè Kabhupatèn Songenep. È kennengngan ghâpanèka pagghun malarat aèng, ponapa polè manabi kalerressan nèmor kara. Neng dhisa Aèng Mèra namong bâdâ sèttong somor sè ènyamaè somor sè Pèngancangka.

Manabi somor ghâpanèka ampon asat somberrâ, bârgghâ dhisa Aèngmèra ampon laèp aèng. Sè sapanèka ngabidhi ghi' jhâman kona, manabi ampon asat aèngnga somor sè Pèngancangka bârgghâ dhisa Aèngmèra lajhu ngalampa'aghi rokat *ritual magis* sè aropa tangghâ'ân Ojhung. Ka'angghuy mènta ojhân dâ' ka Sè Araksa bhumè. Ojhung panèka aropa tokar.

*Ghâmbhâr 2.2: Amaèn Ojhung
Èpetthèk dâri Buku Madura dalam sebuah Potret (Asas, 2015)*

Èn-maènan sè èlampa'aghi sareng ngangodâdhân neng dhisa Aèngmèra. Dhimèn sadhâjâ dhisa è pasèsèr dâjâ kabhupatèn Songennep paḍâ mabâḍâ Ojhung otamaèpon nalèka ghi' jhâman rato, sabâb Bâto Potè ḍhimèn onèng dhâddhi *pusat* karajhâ'ân Songennep. Ghi' ngè-tangè èbâḍâ'âghiyâ rokat, ngangodâdhân dhisa Aèngmèra ampon alatè amaèn Ojhung. Mènorot cator para seppo dhisa Aèngmèra, sè amaèn Ojhung panèka kantos loka, sakonè'na bhâdhâna sè èkennèng pokol kantos bedheng.

Ghi' jhâman kona manabi Ojhung parappa'na dhâddhi, tarkaḍhang sakèng hoso'na sè salang pokol kantos bâḍâ sè tasambhet, mèlana ka'angghuy nyegghâ sè sapanèka lajhu èbâḍâ'âghi ellèt, otabâ sè èsambhât bhâbhuto, èngghi panèka orèng sè bhâḍhi mèsâ sè pareppa'na amaèn Ojhung manabi ampon hoso'.

Sè amaèn Ojhung panèka ngangodâdhân sè saghânḍhing omorra sareng rajâna bhâdhâna. Serrèna Ojhung panèka aropa'aghi rè-karèna bhuḍhâjâ *religi-magis* sè amaèn ta' èbâjâr, sabâb sè amaèn aromasa ghâḍhuwân kawâjibhân *moral* ka'angghuy kaparlowan dhisa. Salaèn ghâpanèka, bâḍâ atoranna èngghi panèka sè bisa èpokol namong dâri tabu' ka attas, ta' kèngèng mokol mowa, mala mowa mabi topong ka'angghuy ta' kennèng pokol. Sè amaèn ta' ollè anapso ka'angghuy nganèyajâ mosona. Serrèna Ojhung panèka asèpat *religi-magis* taḍâ' sè kala taḍâ' sè mennang sè amaèn namong ghâḍhuwân sèttong tojjhuwân

èngghi panèka nekkane rokat mènta ojhân. Mèlana sè amaèn èrabât sareng orèng sè *ahli magis*. Sè *ahli magis* panèka èyangghep ghâdhuwân kakowadhân makala moso sè pareppa'na amaèn Ojhung, ompamaèpon: kol-pokolla lajhu potong, sè aojhung lajhu lemme, kalengger. Namong loka marghâ kennèng pokol biyasana sareng sè *Ahli magis* (sè ngellèsè) orèng sè loka ghâpanèka lajhu èyosap lokana, loka bhuru lajhu èlang ta' alampat. Ojhung ta' apangèrèng tabbhuwân saronèn tapè ètoro'è monyèèpon dhangdhang (dâri kaju rajâ sè èlobângè akadhi thongthong dâri perrèng) sè èsebbhut Okol. Sa'abiddhâ addhuwân Ojhung Okol terros ètabbhu èpakajâ.

(*Ésalèn dâri buku : Madura dalam sebuah potret, ASAS, 2015*)

Pakon 2.2

Rokat

Rokat, èngghi panèka salameddhân sè malolo èbâdâ'aghi sareng bârgâ dhisa neng bhân - sabbhân dhisa è Madhurâ. Namong tarkađhang dhisa sèttong sareng laenna bâdâ sè abhudhâjâ'âghi rokat sè ta' pađâ. Sè bâdâ è dhisana sampèyan rokat ponapa nyamana?

Pakon 2.3

Rokat mènangka salameddhân sè ta' cèccèr ètoro'è Kembhâng Bhâbur sareng Jhâjhân Pasar. Rokot èbâdâ'âghi ngabidhi jhâman sabellunna aghâma Islam èyanot rèng Madhurâ. Mèlana Rokot aka' sareng kaparcajâ'ân kona sabelunna aghâma Islam. Parlo èkaonèngè jhâ' aghâma Hindu sareng Bhuddhâ sabellunna ampon dhâddhi aghâma sè mapan mongghu ka rèng Madhurâ. Sa'amponna jhâmannèpon *Wali Sanga'* sadhâjâ rèng Madhurâ ampon nganot agâma Islam. Ngèrèng jhâbhârâghi pajhârna'.

Ponapa sè ènyamaè; Jhâjhân Pasar, Kembhâng Bhâbur, Tapadângdâng? Jhârbâ'aghi!

Èmodhi !

Neng jhâman *Wali sanga'* nalèkana aghâma Islam ghi' bhuru maso' ka Madhurâ *Wali sanga'* malaèn kabiyasa'anna masyarakat sè asalla *tradisi religi* tor ka' dîmma sè sokkla kabiyasa'an adhât. Ta' sadhâjâ sè asalla dâri *religi* èpaèlang, namong caranya ampon èkorangè *magis* èpon, mèlana

lalaman mowang sangkal kalabân ngobbhâr dhupa, sanarè jhâjhân pasar tor mowang aèng komkoman kembhâng bhâbur è tapa' dângdâng, jhughân mabâdâ rokat dhisa ghi' pagghun èlampâ'aghi sanarè rèng Madhurâ ampon aghâdhuwi bâtek Islami.

Pakon 2.4

Sè kappra èbhân-sabbhân dhisa è Madhurâ, bârgâna malolo mabâdâ Rokât Dhisa. Ngèrèng carèta'aghi lalaman Rokât Dhisa sè èlampâ'aghi neng dhisana sampèyan!

Pakon 2.5

Religi – magis èngghi panèka abujud ponapa mènorot pamangghina sampèyan? Èyatorè jhârbâ'aghi!

Indikator:

3.2.3 Membandingkan karakteristik beberapa kegiatan peristiwa budaya

Lalampâ'an 3

Sè kabidhân, neng lalampâ'an kapèng tello' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *membandingkan karakteristik beberapa kegiatan peristiwa budaya*, ngèrèng areng- sareng maos du'a' dhimèn. Ghuru makon morèd ka'angghuy adu'a' areng-sareng. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampâ'aghi Pakon è bâbâ panèka, kodhuna èkaghâli saè carana *membandingkan karakteristik beberapa kegiatan peristiwa budaya*. Salaèn dâri ghâpanèka, tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi dâlem kaoḍi'ân, akaḍhi cap-ocabhâna orèng seppo:

- Lalakon sè bhâghus rèya Cong, lalakon sè bâdâ ghunana, jhâ' sampè' ngokèr dhâlika."
- Dhâddhi orèng kodhu narèma bâdâna, sanaos kakobâsa'anna molaè korang."

Èmodhi !

Para Ulama Islam è Madhurâ ampon ngaghâli jhâ' ngobbhâr mènnyan manabi mola'anna aghârâp tana ka'angghuy atatamen è talon sareng nyonson posaka kalabân kokossa dhupa sè èyobbhâr è po'-compo'

neng bhân-sabbhân malem Jum'at, ghâpanèka *tradisi* sabellunna Aghâma Islam è Madhurâ. Ulama ta' alanglang sabâb ngobbhâr mènnyan è talon bâuna mènnyan sè èyobbhâr bisa ngojuk olar dâri talon sè èghârâbbhâ. Tor nyonson dhupa neng malem Jhuma'at maḍâteng bâu ro'om neng ḍâlem roma.

- **Ponapa è compo'na sampèyan manabi malem Jhuma'at ngobbhâr dhupa?**
- **Ngobbhâr dhupa maksottèpon ètojjuwâghi ka'angghuy ponapa?**

Pakon 3.1

Èyatorè karembhâk sakanca'an maksot ca'-oca' sè malarat sè ampon èpakompol è bâbâ panèka, mon ta' èpangghi artèna, èyatorè nyambhut kamus neng perpustakaan. Pas sarè oca' sè ta' èkaonèngè artèna ghellâ'!

a. Tegghâl	=	.....
b. Ngellèsè	=	.....
c. Bâ'-sabâ'	=	.....
d. Sasajhin	=	.....
e. Sè Araksa	=	.....
f. Gombor	=	.....
g. Jhâjhân pasar	=	.....
h. Ngobbhâr mènnyan	=	.....
i. <i>Ritual -magis</i>	=	.....
j. Katèghâ èngghi panèka sala sèttong dâri tètè masa. Sebbhuttaghi tètè masa sè laèn !		

Pakon 3.2

Bhuḍhâjâ sè aghânḍhu' *Ritual -magis* èngghi panèka sadhâjâ lalampan sè asallèpon dâri kaparcajâ'anna rèng Madhurâ sabellunna rèng Madhurâ nganot aghâma Islam. Akadhi ngobbhâr mènnyan è talon, ngobbhâr dhupa ka'angghuy nyonson posaka akadhi tombhâk otabâ kerrès, nyabâ' sasajhin ka'angghuy **Sè Araksa** è bâbânâ kajuwân rajâ. Jhughâ mowang aèng komkoman kembhâng bhâbur neng tapa ḍângḍâng.

1. Ponapa è kampongnga sampèyan bâḍâ sè ngalampa'aghi ngobbhâr mènnyan è talon ?

2. Manabi bâdâ ponapa maksotta?
3. Ponapa è kampongnga sampèyan bâdâ sè ngalampa'aghi ngobbhâr dhupa è bâkto malem Jhuma'at, ponapa maksotta?
4. Jhughân mènorot para seppo è dhisana sampèyan ponapa sabâbbhâ Al Qur'an èsonson è sanèyap malem Jhuma'at ?

Pakon 3.3

Èmodhi!

Oca' Sè Araksa saèstona ampon bâdâ nalèka jhâman pamojhâân erroh *nenek moyang* , Insyaallah mamolanna sè èmaksot èngghi panèka Ghustè Allah. Namong jhughân ta' sapanèka, sabâb è jhâman *animisme* manossa mojjhâ panotanna Sè Gaib sè èparcajà bâdâ neng kajuwân otabâ bato rajâ. Sè Gaib otabâ *Sè Araksa* ghâpanèka èsebbhut jhughân *Dedemit*. Namong mènorot Aghâma Islam Ghustè Allah ta' nyèpta *dedemit*. Ghustè Allah namong nyèpta Malaikat, Jin, manossa, bu-tombuwân, kèbân, sareng jhuko'.

Malaikat malolo atasbi tor ngalampa'aghi pakonna Allah SWT, namong bâdâ sè nyalèndhâ kasorang èngghi panèka katoronanna ejjin sè anyama Iblis, mokong dâ' parèntaèpon Ghustè Allah, karana parnyo'onanna dâ' Ghustè Allah kaèdhin ka'angghuy nyobhâ manossa kantos akhèr jhâman, Ibblis kantos samangkèn nyobhâ manossa. Manossa sè manot dâ' Iblis lajhu dhâddhi kabulâna. Jin lakè'-binè' bâdâ sè Islam bâdâ sè bhunten. Jin sè bânne Islam panèka dhâddhi kabulâna Ibblis, kabulâna Ibblis ghâpanèka sè dhâddhi *dedemit* sè malolo nyobhâ ka manossa.

Mènorot pamangghina sampèyan, neng aghâma Islam oca' "sè araksa" pađâ sareng ponapa? Seđđheng oca' "dedemit" pađâ sareng ponapa? Jhârbâ'aghi!

Pakon 3.4

Pajhât abhudhâjâ'âghi kaparcajàân *magis* sabellunna Aghâma Islam èyanot *masysarakat* Madhurâ ghi' bâdâ sè ngalampa'aghi kantos samangkèn ampon dhâddhi *tradisi*. Contowèpon:

Rèng Madhurâ bilâ asalameddhân ta' cèccèr jhâjhân pasar sè ètoro'è kembhâng bhâbur, èngghi panèka kembhâng racok lèma'. Kembhâng bhâbur panèka èyangghep mènangka parlambhâng sèpat lèma'

sè manyèttong sèpattèpon Sè Araksa, sèpat-sèpat bhuru kaḍhâḍḍhiyân ḍâri sèpat bellâs, sèpat mèyara, sèpat lambhâ' sareng sèpat mamosna. Tamaso' jhughân Jhâjhân pasar.

Èmodhi !

Neng Aghâma Islam bâḍâ jhughân sè asèpat *magis* èngghi panèka jâkèn tor kodhu parcajà ḍâ' lalampan *Isra'-Mi'raj* Kanjeng Nabbhi Muhammad SAW. Aponapa ma' kodhu parcajà ? Nabbhi Muhammad SAW alampa'aghi *Isra'* sareng *Mi'raj* namong ḍâlem bâkto samalem. Lalampan sè sapanèka talèbât mostaèl ta' maso' ka akal manabi taḍâ' kakowadhân gâib, sè abhânto tanto lalampan *Isra'* sareng *Mi'raj* ghâpanèka ta' kèra kadhâḍḍhiyân. Sèpat *magis* ḍâri *Mi'raj* katèngal ḍâri tapangghina Kanjeng Nabbhi sareng Ghustè Allah Sè Amorba' Jhâghât. È ḍâlem aghâma Hindu tomбуwi carèta sè èsebbhut *mitos*, èngghi panèka carèta macem ghâpanèka sè nyarèta'aghi tapangghina orèng-orèng saktè sareng para Dhibâ neng Kayangan. Kayangan ḍâlem carèta ghâpanèka èngghi panèka kraton mongghu ka rato, dhâddhi Kayangan kraton mongghu ka Dhibâ. Tapè Islam nyebbhuttaghi Nabbhi tapangghina sareng Allah Asza Wâ Jalla neng *Arasy* è *Siddratulmuntahâ*. Sèttong kennengnan sè talèbât soccè , namong kennengnan kasebbhut jhughân ta' èsebbhut mènangka *singgasana* èpon Ghustè Allah.

Sobâlân!

1. *Tradisi* ponapa è kampongnga sampèyan sè ra-kèra mamolanna ḍâri kaparcajà'ân *ritual-magis*?
2. Manabi bârgâ è kampongnga sampèyan bâḍâ lalampan ngobbhâr ḍhupa è malem Jum'at, ponapa bisaos sè èsonson ?

Indikator:

3.2.4 Memahami pesan moral yang terkandung dalam peristiwa budaya

Lalampa'an 4

Sè kabidhân, neng lalampa'an kapèng empa' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *memahami pesan moral yang terkandung dalam peristiwa budaya*, ngèrèng areng- sareng maos du'a' dhimèn. Ghuru makon morèd ka'angghuy adu'a' areng-sareng. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon è bâbâ panèka, kodhuna èkaghâli saè carana *memahami pesan moral yang terkandung dalam peristiwa budaya*. Salaèn dâri ghâpanèka, tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi dâlem kaodî'an, akadhi cap-ocabhâna orèng seppo:

- Mon bâ'na mellèya bhârâng, jhâ' mara cap-ocapan, bâdâ èyabâs taḍâ' ètegghu'.
- Sa ghus-bhâghussâ orèng kodhu beccè' atèna.

Pakon 4.1

Maos patètè ghâncaran è bâbâ panèka, lajhu carèta'aghi polè neng è aḍâ'na kellas mabi bhâsana sampèyan dhibi'!

Pè-Sapèyan

Pè-sapèyan, aghânḍhu' artè èn-maènan orèng èpadhâddhi sapè. Èn-maènan kasebbhut bânnè mabi sapè ongghuwân tapè orèng. Orèng sè dhâddhi pè-sapèyan atèngka akadhi sapè maksottèpon amaèn pè-sapèyan. Amaèn pè-sapèyan ampon ḍhâddhi bhudhâjâ neng dhisa Tamba'âghung Bârâ' sareng Ambhunten Tengnga, è kacamatan Ambhunten è Kabhupatèn Songenep. Neng kennengngan laèn taḍâ' abhudhâjâ'aghi pè-sapèyan ghâpanèka. Bhudhâjâ Pè-sapèyan ghâpanèka neng Ambhunten Tengnga sareng Tamhâ'âghung Bârâ' pajhât ngabidhi sabellunna Aghâma Islam kasebbhâr è Madhurâ ampon èlampa'aghi sareng maghârsarèna.

Ghâmbhâr 2.3: Pè-sapèyan
Èpetthèk dâri Buku Madura dalam sebuah Potret (Asas, 2015)

È bâkto ghâpanèka bârghâ Tambhâ'âghung Bârâ' sareng Ambhunten Tengnga ghi' nganot Aghâma Buddhâ. Ðuwâ' dhisa ghâpanèka engghunna è paghunongan, tanana ghârsang, ojhân talèbât rangrang. Sanarè sapanèka tegghâl sè bâdâ pagghun èyopènè , sabâghiyân namong èpabânᄁung marghâ dhâddhi kebbhun lalang. Rèng tanè ngambrowâghi kakowadhân sapè obuwâanna ka'angghuy nyaka' tegghâllâ. Mèlana rèng tanè è Tambhâ'âghung Bârâ' sareng Ambhunten Tengnga talèbât èsto ka sapèna. Bângatowa Tambhâ'âghung Bârâ' sareng Ambhunten Tengnga manabi ampon nèmor kara neng tètèmasa katèghâ lajhu mènta ojhân dâ' ka Sè Araksa kalabân mabâdâ *ritual* Pè-sapèyan. Dhâdhi Pè-sapèyan ghâpanèka *ritual-magis* mènorot aghâma sè èyanot bâkto ghâpanèka. Ritual-Magis sareng bârghâ èsebbhut *sakkral*.

Ritual-Magis Pè-sapèyan, ètojjuwâghi ka'angghuy nyo'on ojhân ᄁa' Sè Araksa, èseppowè sareng orèng sè palèng seppo è kennengngan ghâpanèka mènangka bhâbhuto. Bhâbhuto panèka sè ngator sasajhin ka'angghuy Sè Araksa. Namong sa'amponna bârghâ Tambhâ'âghung Bârâ' sareng Ambhunten Tengnga nganot Aghâma Islam lalampan nyo'on ojhân èlampa'aghi kalabân mabâdâ solat *jamaah* nyo'on ojhân. Namong bisaos Pè-sapèyan pagghun èbhudhâjâ'âghi. Bidhâèpon Pè-sapèyan ta' èbâdâ'âghi sabbhân taon polè akadhi sè dhimèn, namong ampon asèpat pangalèburân. Lalampan Pè-sapèyan panèka èlampa'aghi sareng orèng kaempa lakè' binè'. Biyasaèpon sè dhâddhi sapè orèng binè', sè ngellèsè kaᄁuwâ orèng lakè'.

Sè kaempa' panèka ghâmbhârâna orèng anangghâlâ è tegghâl. Pangangghuyâ sapè sareng sè ngellèsè aropa : topong sapè ka'angghuy sè dhâddhi sapè, pa' lambâr rapè' ka'angghuy notobhi dâdâna sè dhâddhi sapè, jhâmang ðuwâ' ka'angghuy sapè, sabbhâu èngghi panèka mara pènjhung, ka'angghuy ðuwâ' sapè sareng ðuwâ' sè ngellèsè, empa' sampor èyangghuy sapè sareng sè ngellèsè, kalèmbâng ka'angghuy sapè, sapè akalèmbâng nodhuwâghi bânne sapè dân-bâdân tapè sapè sè paraddhu ka Sè Araksa, empa' ghungsèng ka'angghuy sokona sapè, talè ètata kembhâng bârna mèra kangghuy magânding sapè sè ðuwâ', calana bârna bhiru ka'angghuy sapè, klambhi gombor celleng ka'angghuy sè ngellèsè. Bâdâ polè orèng katello sè dhâddhi con-locon. Con-locon sè katello èpangangghuyi topong sareng *kostum* sè katèngal loco. Peccot ðuwâ' sè èyastanè sareng sè ngellèsè. Pè-sapèyan jhughân èpaghenna' sareng jhâjhân pasar, kembhâng petto' bârna ka'angghuy Sè Araksa tor sa'amponna mènnyan èyobbhâr lajhu èyarak èyèrèngè saronèn.

Bhuḍhâjâ Pè-sapèyan samangkèn bisa ètangghâ' sareng orèng manabi bâdâ komantan, nyonnat, nyadhâr, ka'angghuy marammè. Namong sanarè sapanèka adhât lalampân Pè-sapèyan, pagghun bisaos akadhi jhâman sè ghâllu. Artè'èpon lalampân Pè-sapèyan èkabidhi sareng ngobbhâr mènnyan, masang sasajhin kangghuy Sè Araksa, sè bhidhâ namong ðu'a'èpon ampon ngangghuy du'a' Aghâma Islam.

SMP Negeri Ambunten ekstra kurikulumèrrepon mertè Bhuḍhâjâ Pè-sapèyan.

(Metthèk dâri 'Permainan Rakyat Jawa Timur', Depdikbud Jatim, 1984)

Pakon 4.2

Èyatorè sarè sarta pakompol ca'-oca' sè malarat mongghu sampèyan. Lajhu karembhâk sakanca'an ka'angghuy nyarè artèna, mon ta' èpangghi artèna, èyatorè nyambhut kamus neng perpustakaan. Pas sarè oca' sè ta' èkaonèngè artèna ghellâ'!

Pakon 4.3

Èyatorè carèta'aghi polè bâca'an è attas kalabân bhâsana sampèyan dhibi' è aḍâ' na kellas tè-ghântè!

Pakon 4.4

Bâca'an: Pè-sapèyan sareng Ojhung è attas paḍâ aghânḍhu' religi-magis, asallèpon paḍâ rokat mènta ojhân tapè bhidhâ.

Ngèrèng jhâbhâraghi bhidhâna ðuwâ' lalampan rokat ghâpanèka!

Pakon 4.5

Neng maghâr sarèna dhisana sampèyan, rokat ponapa bisaos sè èlampa' aghi ?

Pakon 4.6

È jhâman samangkèn Pè-Sapèyan ta' èkapèyat polè ka'angghuy Rokot mènta ojhân, namong Pè-sapèyan bisa ètangghâ' sareng orèng. Ka'angghuy kaparlowan ponapa orèng nangghâ' Pè-sapèyan?

Èyatorè maos patètè ghâncaran è bâbâ panèka !

Ghuttha (Dhukka, Aghuttha)

Ghâmbhâr2.4: Noto Ghuttha

Èpetthèk ðâri Buku Madura dalam sebuah Potret (Asas, 2015)

Bhujhâjâ Madhurâ talèbât bânniya' macemma. Bâðâ sè sakkral akadhi sè ampon kacator è attas. Rèng Madhurâ palèng bânniya' oðî' kalabân atanè. Saèstona Pakakas tanè panèka bânniya', sala sèttongnga èngghi panèka sapè. Rèng Madhurâ ca' èpon orèng lowar akanca sareng sapèna. Angghebbhân ghâpanèka bâðâ lerressa. Rèng Tanè Madhurâ talèbât paratèn ka sapèna. Sè sapanèka marghâ sapè mongghu Rèng Tanè Madhurâ ampon akadhi sè èkarsa'aghi sareng Ghustè Allah ka'angghuy abhânto maðâteng rajhekkè. Ðâri lakona ka'angghuy anangghâlâ otabâ nyaka' kantos ka calatthongnga è kaparlo dhâddhi bhuthok ka'angghuy

majhurbhu tamennan. Dhâddhi sapè ghâḍhuwân *andil* sè rajâ mongghu ka rèng tanè otamaèpon ka'angghuy ngasèllaghi paḍi. Rèng tanè binè'an anga-bhunga noto paḍi hasèl sabâna. Ḍâri bhungana, Rèng Tanè binè'an Madhurâ sambî noto paḍi è ronjhângan ghentongnga èpakathèk-èpakathok ka pèngghirrâ ronjhânganna kantos maḍâteng monyè sè sannyek kantha alaghu. Monyè sè èyasèllaghi ḍâri makathèk – makathok ghentongnga bâkto noto paḍi ghâpanèka ènyamaè ghuttha. È polo Madhurâ Ghuttha sè palèng sannyek èngghi panèka neng dhisa Bulu bâbâ è Kacamatan Soca Kabhupatèn Bhângkalan.

Ghuttha (ḍhukka, aghuttha)

*Ghâmbhâr2.5: Noto Ghuttha
Èpetthèk ḍâri Buku Madura dalam sebuah Potret (Asas, 2015)*

Èngghi ka' iyâ ènyamaè ḍhukka. Rèng Madhurâ sanaos sè bâḍâ è *Daerah Tapalkuda* è Jhâbâ Tèmor paḍâ jhughân lèbur ka ghuttha akadhi sè è dhisa Bhâdèyân neng kacamatan Kottha Bândâbâsa, kabhupatèn Bândâbâsa. Èghika'iyâ ḍhukka otabâ Ghuttha èsebbhut Aghuttha Salaèn dhâddhi pangalèburân, ḍhukka, Ghuttha (ca'èpon Rèng Madhurâ è bâgiyân tèmor) sareng Aghuttha, jhughân bâḍâ *magis* èpon èngghi panèka manabi bâḍâ Bulân ghârââ lajhu aghuttha pas è toro'è mokol ka'-bhungka'an sareng panebbâ otabâ po-sapo lèntè, maksottèpon nyopprè *dedemmèt* sè marosak Bulân kantos ghra'a ta' kantosa marosak jhughan ka'-bhungka'an nyopprè ka'-bhungka'an tepteppa abuwâ. Mèlaèpon sè mokol sambî ngoca': "jhâghâ - jhâghâ, abuwâ....".

Samangkèn aghâma Islam ngator manabi bâḍâ Bulân otabâ arè ghârââ kodhu ngadhek solat sonnat ghârâân sè è ḍâlem pangajhârân aghâma Islam èsebbhut *sholat khusuf* ka'angghuy solat ghârâ'a arè, nangèng ka'angghuy solat ghârâ'a ***bulân*** biyasana èsebbhut *sholat khusuf*. Salaèn ghâpanèka bhudhâjâ ḍhukka ka'angghuy ngabhârraghi berta ḍâ' ka kennernggan laèn, berta bâḍâ roma katonon, bânjir otabâ kapatèyan. Ronjhângan panèka èbhâḍhi ḍâri kaju, lanjhangnga ra-kèra ḍuwa' mèter. Sè noto ajhâjhâr tello' otabâ empa' salajâ.

Lessong Kaju

Ghâmbhâr 2.6: koleksi museum Kabupaten Pamekasan (Asas, 2015)

Ḍhimèn ka'angghuy ngorca la'as jhughân teppong bherrâs. Orèng sè alako bânnya'na 6-8 orèng. Salaèn ronjhângan bâḍâ jhughân lessong ḍâri kaju, jhughân ghentong lanjhangnga ra-kèra samèter satengnga, jughân èbhâḍhi ḍâri kaju.

*(Èpetthèk sareng èsalèn ḍâri buku: **Madura dalam sebuah potret, ASAS, 2015**)*

Pakon 4.7

Sarè ca'-oca' sè ta' èkaonèngè artèna sareng sampèyan neng bâca'an è attas, sarta pakompol lajhu tanya'aghi ka ghuru otabâ karembhâk sakanca'an!

Pakon 4.8

Lessong Bessè

Ghâmbhâr 2.7: Lessong bessè ðhimènna èghuna'aghi noto kopi sareng neppong, samangkèn ampon mabi blender

È dhisana sampèyan ponapa ghi' bâðâ ðhukka, otabâ ghuttha? Sèbbhuttaghi cem-macemma lessong sè èkaonèngè sampèyan!

Pakon 4.9

Orèng kona ðhimèn bhâr-kabhâr otabâ berta èkèrèm lèbât ghuttha. Samangkèn berta èkèrèm lèbât ponapa?

Pakon 4.10

Aponapa paði ma' ètoto ? Jhârbhâ'aghi jâwâbhâna sampèyan. Ponapa sè ènyamaè la'as?

Indikator:

3.2.5 Menyimpulkan pesan moral dalam peristiwa budaya

Lalampa'an 5

Sè kabidhân, neng lalampa'an kapèng lèma' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *menyimpulkan pesan moral dalam peristiwa budaya*. Ngèrèng areng- sareng maos du'a' ðhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi pakon. Kodhuna èkaghâli saè carana *menyimpulkan pesan moral dalam peristiwa budaya*. Salaèn ðâri ghâpanèka, tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ðâlem kaoði'ân, akadhi cap-ocabhâna orèng seppo:

- ❖ Pong-pong ghi' ngoḍâ pabhâjheng nyarè èlmo, amè' kasta kabuḍina.

Lalampa'an bhuḍhâjâ sè asalla dâri *religi-magis* otabâ bhunten manabi ampon dhâddhi adhât otabâ ampon aropa adhât sè kodhu èjâgâ kalangghengngan pagghun èlampa'aghi terros dâri *generasi* ka *generasi*. Bhuḍhâjâ kasebbhut tanto aghânḍhu' pessen sè aropa parèngettan otabâ pangajhârân ḍâ' sadhâjâ poto katoronanna. Poto katoronanna bânne namong ngalampa' aghi lalampa' ghâpanèka namong jhughân kabhubbhuwân manyamporna lalampa', ghâpanèka akor sareng jhâmanna.

Pakon 5.1

Èyatorè bâca'an kasebbhut è attas carèta'aghi polè è aḍâ'na kellas kalabân mabi bhâsaèpon sampèyan dhibi'. Tor mènorot sampèyan bâca'an bhuru kadhi ponapa maksotta ?

Pakon 5.2

Ghâncaran è bâbâ panèka ponapa bhuḍhâjâ sè aghânḍhu' magis? Èyatorè jhârbâ'aghi!

Maos patètè !

Addhuwân Ajâm Sapsap

Addhuwân Ajâm Sapsap èngghi panèka bhuḍhâjâ Madhurâ sè namong bâḍâ neng tello' dhisa èngghi panèka dhisa Campor Tèmor, Campor Bârâ' sareng dhisa Bellu' Arès è Kacamatan Ambhunten Kabhupatèn Songennep. Bhân-sabbhân mabâḍâ Addhuwân Ajâm Sapsap, malolo èbâḍâ'aghi namong neng dhisa Campor Tèmor. Sè sapanèka marghâ dhisa Campor Tèmor ghâduwân pasèsèr sè atong ta' mamalarat kangghuy panyabâ'anna ajâm sè èyaddhu.

*Ghâmbhâr 2.8: Addhuwân Ajâm Sapsap
Èpetthèk dâri Buku Madura dalam sebuah Potret (Asas, 2015)*

Addhuwân Ajâm Sapsap malolo aghuna'aghi ajâm binè' sè ghi' pandârâ'ân. Artèna ajâm binè' sè ghi' ta' onèng atellor. Ajâm bhuru terros èkorong nyopprè ta' èsakè ajâm lakè'. Mènorot orèng sè mèyara ajâm addhuwân ajâm sapsap, ajâm binè' pandârâ'ân langkong kowat pangabbherrâ katèmbhâng ajâm pangorbhi otabâ ajâm pajhântèn. Rabâddhâ ajâm sè bhâdhi èyaddhu, pakanna malolo bherrâs jhâghung, ta' kèngèng èpakanè nasè'. Addhuwân Ajâm Sapsap panèka èbâdâ'âghi parappa'na Salamettan Dhisa, Rokas Tasè'. Neng Rokas Tasè' panèka sasajhinna aropa tompeng, cèthakka sapè, jhâjhân pasar, kembhâng bhâbur sareng ajâm èbhâkta ka tengnga tasè'. Saḍâpa'na ka tengnga tasè' sadhâjâ èbuwâng ka tasè' mènangka tor-ator ḍâ' Sè Araksa. Namong mènorot catorra para seppo neng tello' dhisa ghâpanèka, neng sèttong bâkto ajâm sè bhâdhi èbuwâng ka tasè' lajhu nyapsap ngabbher abâli ka dhârât. Sajjheghâ ghâpanèka lajhu èbâdâ'âghi Addhuwân Ajâm Sapsap. Lalampa'an Addhuwân Ajâm Sapsap panèka èyator sareng bhâbuto sè ampon èparcajâ sareng tello' dhisa ghâpanèka. Sa'arè sabellunna addhuwân, ajâm sâ èyaddhuwâ èḍâptar ka *panitia*, nyamana ajâm sareng asmana sè ghâdhuwân. È bâkto arè addhuwân jâm-ajâm sè èyaddhuwâ èbhâkta ka tengnga tasè' kantos ghân bâtes. È bâtes ghika'iyâ bâdâ tacer pangocolan. Jâm-ajâm sè èyaddhuwâ èyondhi ka'angghuy ngaollè *nomer orot* pangocolan. Bâtes ghâlângghâng èbâtesè sareng talè sè èyalèr neng prao. Talè bâtes ghâpanèka nyopprè sè nèngghu ta' alongsa' ka pangocolan. Neng dhârât jhughân bâdâ pathok mènangka bâtes palèng ngadâ'na ajâm toron ka dhârât sè èjâgâ sareng *panitia*. Ḍâri pathok bhuru

èsadiyâ'âghi talè ka'angghuy ngokor jhâuna ajâm sè ghi' ngabbher dâri bâtes pathok ghâpanèka sadhâjâ èyorèngè sareng *panitia*.

(Épetthèk sareng âsalèn dâri buku : *Madura dalam Sebuah Potret, ASAS, 2015*)

Pakon 5.3

1. È ka'dimma addhuwân Ajâm Sapsap èbhudhâjâ'âghi è Madhurâ ?
2. Carèta'âghi mamolanna lajhu bâçâ addhuwân Ajâm Sapsap !

Pakon 5.4

Addhuwân Ajâm Sapsap mabi ajâm binè', paçâ sareng addhuwân ponapa sè biyasa èbhudhâjâ'âghi è Madhurâ ?

Pakon 5.5

Èyatorè cator Addhuwân Ajâm Sapsap è attas catorraghi polè è açâ'na kellas mabi bhâsana sampèyan dhibi'!

Pakon 5.6

Èyatorè cator Addhuwân Ajâm Sapsap è attas, kompollaghi ca'-oca' sè malarat mongghu ka sampèyan pas karembhâk sakan-ca'an artèna!

Indikator:

4.2.1 Menginterpretasi isi peristiwa budaya

Lalampa'an 6

Sè kabidhân, neng lalampa'an kapèng ennem panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *menginterpretasi isi peristiwa budaya* Ngèrèng areng- sareng maos du'a' dhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'âghi Pakon, kodhuna èkaghâli saè carana *menginterpretasi isi peristiwa budaya*.

Jhâman so'è abit so'è atamba majhu. Majhu dâlem pamèkkèran ommat manossa. Sè sapanèka tantona nombuwâghi bhudhâjâ sè majhu jhughân. Conto sè palèng nyata, èngghi panèka bhâb pakabhârân. Ghi' jhâman kona kabhâr otabâ berta èkèrèm mabi kenthongan. È bâkto jhâman ghâpanèka kenthongan sè ètabbhu èsettèl sareng kabhâr sè

bhâdhi èkabhârâghi. Tanto èpon mabi kamofakadhân bârghâ kadhaponapa macem monyè kenthongan ghâpanèka.

Opamaèpon bhâdhi ngèrèma kabhâr otabâ berta bâdâna katonon, carok, carok sè ampon bâdâ sè tèbâs, bânjir sareng salaènna, bârna monyèèpon kenthonganna ta' padâ. Conto manabi bâdâ bânjir, kenthongna monyè tètèr, artèèpon thongthong èpokol otabâ ètabbhu ros-terrosan. Manabi bâdâ compo' katonon, tètèr sè è ghâ'-pegghâ'. Manabi carok, tètèr ros-terrosân. Manabi carok ampon bâdâ sè tèbâs monyè pokolan ghân tello kalè ros-terrosan (ala'-ella'). Namong, sa'amponna Pakakas *komunikasi* sè anyama *tilpon* èbhudhâjâ'âghi, berta èkèrèm ampon lèbât *tilpon*. Samangkèn kamajhuwân ampon langkong mâjhu. Jhâman samangkèn settèl sareng sebbhudhâna èngghi panèka jhâman *moderen*, bhâr-kabhâr ampon lèbât *internet* sareng *handphone (HP)*. Mèlaèpon rèng-orèng samangkèn bisa ngaghâli bhângon anyar dâri macemma bhârâng, jhughân bisa ngaghâli macemma/bhângon bhârâng è sèttong kennengnan sè ampon ta' èbhudhâjâ'âghi. Jhughân bisa *mengakses* macem sèttong bhârâng sè ampon mosna, jhughân bisa ngaghâli dâ' sèttong bhârâng sè ghi' èbhudhâjâ'âghi neng sèttong kennengnan. Sadhâjâ berta ponapa'a bisaos bisa èkabhâri kalabân ceppet lèbât *internet*.

Manabi sampèyan ampon bisa aghuna'âghi *internet*, pangastètè sabâb sè èserrat sampèyan neng *internet* ghâpanèka bhâdhi èmaos sareng orèng bânnya'. Èmodhâ dâ' dhâdhâbuwân para seppo, sènga' tè-ngatè mon acaca, lèsan rèya marabhudhi macan, sè kalowar dâri lèsan bisa masakè' atèna orèng sanaos bâdâ sè mabhunga orèng. Ca'èpon rèng Mlaju: *mulutmu adalah harimaumu*, lèsanna bâ'na mènangka macanna bâ'na, mèlana para seppo kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ ampon ngadhâttâghi neng kaođi'ân kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kalabân pessen: tè-ngatè mon acaca sabâb caca rèya padâ so copa. Mon copa ella ghâghâr ka tana ta' kennèng jhilât polè.

Pakon 6.1

Èyatorè maos patètè bâca'an è bâbâ panèka !

Bengko (Compo') Tradisional Madhurâ

Apo'-compo' mongghu ka orèng Madhurâ ampon èbhudhâjâ'âghi ngabidhi ghi' jhâman kona. Tantonna sa'amponna *jaman batu* sè ka'đimma è jhâman

ghâpanèka manossa ođi' neng wâ-ghuwâ bânne apo'-compo' tamaso' rêng Madhurâ. Mènorot panalèktèghân para ahli ðâri *Universitas Gajah Mada* ghuwâ Ara-Ara neng Dhisa Bâto Kerbhuy Kacamatan Pasèyan, Kabhupatèn Mekkasana dhâddhi *hunian manusia prasejarah* è bâkto *Jaman Batu*. Sè sapanèka marghâ èpangghi' bekkassa aropa rè-karèna tolang kèban tasè' sè pajhât dhâddhi teđđhâ'anna sè amokèm è ghuwâ ghâpanèka.

Salaèn ghâpanèka pajhât ghuwâ sè biyasana dhâddhi *hunian manusia prasejarah* è bâkto *Jaman Batu* èngghi panèka ghuwâ sè lobâng maso'na neng è èrèng. Pajhât ghuwâ *hunian* malolo è seddhi'na tasè' sanarè èka'đimma'a bisaos, sabâb èngghi ka'iyâ semma' ka'angghuy nyarè teđđhâ'ân èngghi panèka jhuko' neng tasè'. Sapanèka đhâbuna Dr. Mahirta, MA. ðâri *jurusan Arkeologi FIB UGM*.

Ghuwâ Ara-Ara semma' sareng ghirsèrèng pasèsèr Pasèyan. Sa'amponna jhâman aobâ so'è majhu, rêng Madhurâ ampon apo'-compo', manddhek compo'. Mongghu rêng Madhurâ compo' panèka bâđâ empa' bâgiyân, èngghi panèka: bubungan, tabing, sendhi, sareng tana pakarangan. Ka'angghuy maddhek compo' đhimènna talèbât jijib marabhudhi kađâtengngan bhâji' sè ghi' bhuru rèmbi'. Mèlana maddhek compo' kodhu èsaratè'è, èngghi panèka mabâđâ salamettan otabâ rokat. Sè kodhu bâđâ neng rokat bhuru èngghi panèka nasè' bherrâs, đhâghing ajâm otabâ tellor, jhâjhân pasar sareng kembhâng bhâbur. Sè palèng otama èngghi panèka tajhin abârna potè, konèng, mèra, bhuru sareng celleng. Tajhin panèka èbhâđhi bu'-sobu' sa'amponna compo' dhâddhi tor sabellunna èlèngghi'í. Tajhin potè, parlambhângnga kasalamettan, èsabâ' è labâng maso'. Tajhin konèng parlambhâng ngormatè sè araksa pajjhâr èsabâ' neng paddhu tèmor đâjâ. Tajhin mèra ka'angghuy ngormatè sè araksa sorop arè, èsabâ' neng paddhu bârâ' lao'. Tajhin bhuru ètojjuwâghi ka Nabbhi Hidir sè ngobâsanè tasè', èsabâ' neng paddhu bârâ' đâjâ. Tajhin celleng, ka'angghuy nolak bhâlâi, èsabâ' neng paddhu morđâjâ.

Compo' aropa'aghi kennengngan pangaobhân ðâri ojhân sareng panas. Compo' sareng sè aghâđhuwân compo' ampon masèttong. Compo' *tradisional* Madhurâ biyasana ta' patè rajâ. Lèbârrâ ra-kèra namong 5 kantos 7 mèter. Lanjhângnga ra-kèra *antara* 9 kantos 10 mèter. Bhângon compo' *tradisional* Madhurâ akadhi sè èsebbhut Roma Bhângsal, Pacènan, (Pacèn), Slođoran. Sajân kabingkèng bânnya' bhângon sè ampon noro'aghi

bhângon è kennengan laèn è lowar Madhurâ. Salaèn ghâpanèka, akor sareng bâtekkèpon rèng Madhurâ èngghi panèka pottra binè'na sè ampon araka, ta' ngèrèng ka compo'na rakana. Dhâddhi pagghun akompol sareng orèng seppona. Namong, bhunten ta' apolong è sèttong compo'. Adhât *tradisional* ngator ðâ' ana' binè' sè ampon noro' patona orèng lajhu èbhâðhiyâghi compo' è tèmorra compo' sè èlèngghi'í orèng seppo.

Adhât jhughâ ngator ana' binè' sè anèka kodhu noro' jhejjher, ðâri sè towa'an terros aghilir ka sè ngoðâ'ân, sapanèka saterrossa. Ta' èkèngèngaghi mènorot adhât, manabi sè ngoðâ'ân aghâlluwi embhugghâ noro'patona orèng. Akhèrrèpon adhât lajhu mabujut bâðâna pamokèman **kolektif** sè ènyamaè **Tanèyan lanjhang**.

Ghâmbhâr 2.9: Roma Bhângsal Bangsawan

Ghâmbhâr 2.10: Roma Bhângsal Ra'yat /Pacènan / Pacèn

Diambil dari gambar dalam ensiklopedi Pamekasan (Ésalèn ðâri Madura dalam sebuah potret, ASAS, revisi 2015)

Pakon 6.2

Èyatorè cator è attas catorraghi polè è aḍâ'na kellas mabi bhâsana sampèyan dhibi'!

Pakon 6.3

Pakompol ca'-oca' sè malarat sè bâḍâ è bâca'an è attas lajhu karembhâk sakanca'an!

Pakon 6.3

È ka'ḍimma sampèyan bisa mangghi'i pamokèman Tanèyan Lanjhâng ?

Pakon 6.4

Ngèrèng carèta'aghi kalabân jhârbâ lalampa'anna orèng!

- ❖ ngèssè'è paddhâsan
- ❖ ngoras jeḍḍing
- ❖ aghâbây WC
- ❖ mateppa' kobhung

Indikator:

4.2.2 Menjelaskan karakteristik peristiwa budaya

Lalampa'an 7

Sè kabidhân, neng lalampa'an kapèng petto' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *menjelaskan karakteristik peristiwa budaya*, ngèrèng areng- sareng maos du'a' ḍhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon. Kodhuna èkaghâli saè carana *menjelaskan karakteristik peristiwa budaya*.

Sadhâjâ lalampân *religi* /ajhâlânnaghi aghâma, mertè sareng a bhudhâjâ'âghi Bhâsa Madhurâ tor sareng marduli ka kabâḍâ'ân è sakobhengnga ampon akor sareng *karakterèpon* rèng Madhurâ. *Karakterèpon* rèng Madhurâ èngghi panèka:

1. Aghâmana Islam, sadhâjâ rèng Madhurâ aghâmaèpon aghâma Islam.
2. È po'-compo' malolo mabi bhâsa Madhurâ manabi asa-ghessa sareng *kalowargaèpon*.
3. Rèng Madhurâ ce' mardhulina ḍâ' kabâḍâ'ân sakobhengnga, ka *alam lingkunganna* sareng ḍâ' *masyarakat* akadhi ḍâ' bhâlâ

tatangghâna.

Sapanèka jhughân bhâb bhuḍhâjâèpon rèng Madhurâ. Sadhâjâ akor sareng karakterrèpon sè ghâḍhuwân bhuḍhâjâ. Conto: bhuḍhâjâ sè pajhât tombu sa'amponna rèng Madhurâ nganot aghâma Islam, tombu bhuḍhâjâ akadhi Gambus, Kratangan, Samman sè *vokalèpon* asella sareng jhi-pojhiyân sareng du'a' parnyo'onan ḍâ' Ghustè Allah, jhughân **Salawât** ḍâ' Kanjeng Nabbhi Muhammad Saw. Jhughân bhuḍhâjâ sè asallèpon asèpat *religi-magis* ḍâri aghâma sabellunna Islam sanarè pagghun èbhuḍhâjâ'âghi akadhi Ojhung namong ampon èpa-Islam sabâb du'â'èpon ampon sadhâjâ èsettèl sareng *karakter* èngghi panèka Islam, sè aropa'âghi sala sèttong *karakter* Madhurâ. Jhughân *vokal* kèjhung, tembhâng sareng *dialog lakon drama* aghuna'âghi bhâsa Madhurâ, sè sapanèka bhâsa Madhurâ ampon dhâddhi karakter rèng Madhurâ ka'angghuy *berkomunikasi* sareng sasamana, otamana neng ḍâlem *keluarga*. Jhughâ bhuḍhâjâ Madhurâ ampon èkappa'âghi sareng maghârsarè sanèyap dhisa malolo mabâḍâ salamettan dhisa tor aghuna'âghi Pakakas sè bâḍâ neng sakobhengnga. Dhinèng bhuḍhâjâ patang tolong sabhâlâ'ân, satatangghâ'ân ampon dhâddhi mènangka bhuḍhâjâ sè ampon sekken mongghu rèng Madhurâ.

Pakon 7.1

Manabi bâḍâ Bulân Grâ' â ponapa sè èlampa' aghi sareng sampèyan ?

Pakon 7.2

Ponapa lerres rèng Madhurâ ca' èpon toḍus bilâ asa-gheffa sasarengngan ngangghuy bhâsa Madhurâ ?

Pakon 7.3

Rèng Madhurâ ngartè jhâ' alas rajâ ghunana, panèka akor sareng ponapa?

Pakon 7.4

Aponapa rèng Seppo Madhurâ ma' pas mabâḍâ Pamokèman Tanèyan Lanjhâng?

Pakon 7.5

Emodhi !

1. Tabhâligghâ Pamokèman Tanèyan Lanjhâng èngghi panèka **Bengko Mèjhi**, èngghi panèka bèngko sè kadhibi'ân, langgâr pagghun bâḍâ.
2. Kaghuna'anna langghâr bânnya', èngghi panèka sholat ajâma'ah, mangghi'î tamoy, dhâddhi pangèneppanna tamoy, ghi' dhimèn kennengnganna ana' lakè' sareng ca-kancana tètung manabi malem.

Indikator:

4.2.3 Menanggapi peristiwa budaya

Lalampa'an 8

Sè kabidhân, neng lalampa'an kapèng bâllu' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *menanggapi peristiwa budaya*, ngèrèng areng-sareng maos du'a' dhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi pakon. Kodhuna èkaghâli carana *menanggapi peristiwa budaya*.

Carana nyangghemmè *peristiwa budaya*:

1. Talèktèghi asal mowasalla bhudhâja kasebbhut.
2. Talèktèghi bhudhâja kasebbhut, ponapa alalabânan sareng aghâma otabâ bhunten.

Manabi bâḍâ *pergelaran* bhudhâja sè mènorot sampèyan nyalèndhâ ḍâri aghâmana sampèyan, sampèyan kodhu ngartè jhâ' bhudhâja panèka bânne aghâma jhughâ sabhâligghâ, aghâma bânne bhudhâja. Contoèpon : tatèngghun pè-sapèyan.

Pakon 8.1

Pamangghina sampèyan bhâb rokat kadhiponapa? Rokot panèka asal molaèpon *religi-magis*, sè palèng saè sampèyan kodhu mabânnya' maos pangajhârân aghâmana sopajâ sampèyan bisa malaèn ka' ḍimma sè bisa ètoro' ḍâri lalampân bhudhâja ka'dimma sè kodhu èsèmpangè. Akadhi mowang cèthakka sapè ka tengnga tasè' kodhuna sampèyan èmot manabi sampèyan

nganot aghâma Islam, aghâma Islam co-macco ta' kèngèng mowang rajhekkè.

Pakon 8.2

Aponapa Ulama Islam ta' alanglang ngobbhâr mènnyan è talon bilâ mokka'a tana ka'angghuy atamenna ?

Pakon 8.3

Ponapa sampèyan segghut nyonson *Al Qur'an* bilâ malem Juma'at ?

Indikator:

4.2.4 Menulis laporan tentang kegiatan peristiwa budaya dan mengunggahnya ke internet

Lalampa'an 9

Sè kabidhân, neng lalampa'an kapèng sanga' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *menulis laporan tentang kegiatan peristiwa budaya dan mengunggahnya ke internet*, ngèrèng areng-sareng maos du'a' dhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna èkaghâli carana *menulis laporan tentang kegiatan peristiwa budaya dan mengunggahnya ke internet*. Salaèn dâri ghâpanèka, tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi dâlem kaodi'ân, akadhi cap-ocabhânna orèng seppo:

- Tello' parkara sè kodhu èkaandi' iyâ arèya èsto, atè soccè, bân jhujhur.
- Na', kènga'è bâ'na jârèya tarètan wa'-towa'an, tèngkana bâ'na kodhuna sè bisa ètèndhâ lè'-alè'na, marabhudhi cap-ocapan, buwâ anaghân.

Èmodhi !

Samangkèn ampon jhâman kamajhuwân, manabi terro pangghâliyânna sampèyan terro èkaonèngana orèng laèn, sampèyan bisa nyerrat neng *internet*. Namong paccowan, sampèyan ta' kèngèng maksa orèng laèn noro' pamèkkèranna sampèyan.

Pakon 9.1

Jhughân **èmodhi**, manabi sampèyan terro onènga **bhâb** ponapa'a bisaos kèngèng sampèyan monḍhut ḍâri *internet*. Namong, sampèyan kodhu nakènnaghi langkong ḍhimèn sè èkaollè sampèyan ghâpanèka ḍâ' kanca otabâ ḍâ' ghuru, ponapa lerres otabâ bhunten sè èkaollè sampèyan ghâpanèka. Sè sapanèka sabâb ta' sadhâjâ orèng sè nyerrat neng *internet* ghâpanâka **pajhât** orèng sè ngartè tor paham ḍâ' sè ètolès bhâb lerres bhuntenna.

Manabi sè **nyerrat** neng *internet* namong **dhi-ngoddhi** tor ta' paham ḍâ' sè èserrata, sampèyan bhâḍhi narèma'a serradhân sala sè ta' paghuna. Jhughân manabi sampèyan nyerrata neng *internet* maos langkong ḍhimèn lerres bhuntenna *naskah* sè èserrata neng *internet* ghâpanèka. Sè sapanèka sopajâ sè monḍhut serradhânna sampèyan ta' **kocèbhâ'a** otamana sampèyan ta' èsangka orèng sè korang pantes aghuna'aghi Pakakas **media moderen** akadhi **internet** sabhâb nengalè kasala'an **data** ḍâri sampèyan, sampèyan **èyangghep** ghi' ta' ngobâsanè ḍâ' ponapa sè èserrata sampèyan.

Èyatorè jhârbâ'aghi artèna ca'-oca' sè èyeccap tebbel è paragraf è attas!

Pakon 9.2

Èmodhi jhughân manabi sampèyan senneng ngèrèm SMS è **HP** otabâ nyerrat **data** bhâsa Madhurâ è **internet**, sè palèng èjâgâ nyopprè èpangghi manabi sala èngghi panèka bhâb èjhâ'âna. Mèlana sampèyan kodhu onèng tor apal aghuna'aghi èjhâ'ân bhâsa Madhurâ sè èghuna'aghi samangkèn, bâkto sampèyan nyerrata neng **internet**.

Ponapa sampèyan onèng narèma pessen ḍâri internet otabâ ngèrèm aghuna'aghi internet? Manabi onèng, ra-kèra bhâb ponapa? Jhârbâ'aghi!

Pakon 9.3

Èyatorè carakan Madhurâ è bâbâ panèka salèn ḍâ' latèn Madhurâ!

1. ?[a f i s n s [m P y n P n p b d t [t g n]]

2. ?[ps [py nHs l lk a gıy Pnp.

3. ?pnp [s [a v m[a [t onı l \,

4. ?t]disi [ponp [a k [mPøz

s [mPy n [k rm [mol nıd ri

k p k j ha [nı ıgi.

5. ?mn bi b ıg [a k [mPøz s [mPy nıd

l l mPpha [n bb ıf ıp [a mXm /mhA t P

np bis [a o [s S [a [s o [n S on \,

Uji Kompetensi Pangajhârân 2

A. Pèlè sala sèttong jâwâbhân sè palèng lerres parèngè tandhâ(x) ðâ' horop a, b, c, d, sareng e neng al-so'al è bâbâ panèka!

1. Ponapa sè èmaksot kalabân oca' Sè Araksa ?
  - a. Sè arabâdhi
  - b. *Dedemet*
  - c. Patoghuna alas
  - d. Nabbhi
  - e. Ghustè Allah

2. Ponapa sè èsebbhut bhudhâjâ **daerah**?
  - a. Bhudhâjâ sè bâdâ namong neng **daerah**.
  - b. Bhudhâjâ sè bâdâ namong neng dhisa.
  - c. Bhudhâjâ sè bâdâ namong neng kampung.
  - d. Bhudhâjâ sè bâdâ namong neng kacamatan.
  - e. Bhudhâjâ sè bâdâ namong neng kabhupatèn.

3. Sè ènyamaè lalampun sakkral èngghi panèka:
  - a. Lalampun addhuwân sapè sono'
  - b. Nèngghu maèn Pè-sapèyan
  - c. Nangghâ' oghem
  - d. Nangghâ' mamaca
  - e. Lalampa'an rokat

4. Ponapa asal molana dhukka?
  - a. Bâdâ bânjir
  - b. Kapatèyan
  - c. Noto paḍi
  - d. Ngorca la'as
  - e. Pattrol

5. Ponapa asalla monyèna ghuttha?
  - a. Makathok-makathèk lessong
  - b. Mokol ronjhângan sareng ghentong
  - c. Mokol ka'-bhungka'an sareng po-sapo
  - d. Makathok-makathèk ghentong bâkto noto padi è ronjhângan
  - e. Makathok-makathèk ghentong ka pèngghirrà lessong

6. Tabbhuwâna Ojhung èngghi panèka
  - a. Kennong tello'
  - b. Sronèn
  - c. Okol
  - d. Haddrah
  - e. Gulgul

7. Ojhung kalonta neng dhisa
  - a. Sotabar

- b. Gro'om
  - c. Mortajih
  - d. Aèng mèra
  - e. Aèng dâkè
8. Ojhung tamaso' bâgiyân dâri...
- a. Rebbâ'ân
  - b. Praya'an Jumadintusan
  - c. Rokat
  - d. Nyalasè
  - e. Tongngebbhân
9. Bâdâna Addhuwân Ajâm Sapsap marghâ....
- a. Ajâm buru marghâ èsambhelliya
  - b. Ghun bur-lèburâna orèng
  - c. Bâkto rokat ajâmma nyapsap
  - d. Terro anđi'â èn-maènan
  - e. Lakar bâdâ dhibi'
10. Neng SMP Ambhunten anđi' **grup** ....
- a. Ojhung
  - b. Pè-sapèyan
  - c. Ghuttha
  - d. Panca'
  - e. Sronèn

B. Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna' !

1. Mon sampèyan nganot aghâma Islam kadhi ponapa manabi bulân ghârâ'â ?
2. Mon sampèyan nganot aghâma Bhuddhâ kadhi ponapa carana mènta ojhân?
3. Ponapa maksoddhâ mabâdâ kennengngan Tanèyan Lanjhâng?
4. Èka'dimma samangkèn orèng sè lèbur addhuwân Ajâm Sapsap?
5. Mènorot èlmo pangataowan aponapa bulân ma' ghârâ'â?

Pangajhârân 3

Tema: Pariwisata

Kompetensi Dasar

- 3.3 Mengidentifikasi, memahami, nganalisis teks pewara atau pidato sesuai kaidah.
- 4.3 Menyajikan kegiatan sebagai pewara atau berpidato dengan menggunakan tata krama sesuai dengan konteks budaya.

Indikator

- 3.3.1 Mengidentifikasi struktur teks pewara.
- 3.3.2 Mengidentifikasi unsur kebahasaan teks pewara.
- 3.3.3 Nganalisis struktur teks pewara.
- 3.3.4 Mengidentifikasi struktur teks pidato.
- 3.3.5 Mengidentifikasi unsur kebahasaan teks pidato.
- 3.3.6 Nganalisis struktur teks pidato.
- 3.3.7 Nganalisis perbedaan unsur kebahasaan dalam teks pewara dan teks pidato.
- 3.3.8 Menjelaskan kriteria menjadi pewara yang baik.
- 3.3.9 Menjelaskan kriteria menjadi orator yang baik.
- 3.3.10 Membuat karangka teks pewara suatu kegiatan.
- 4.3.1 Mengembangkan karangka menjadi teks pewara.
- 4.3.2 Menggunakan teks pewara untuk melaksanakan kepewaraan.
- 4.3.3 Membuat karangka teks pidato.
- 4.3.4 Mengembangkan karangka menjadi teks pidato.
- 4.3.5 Menggunakan teks pidato untuk berpidato.

Polo Madhurâ aropa'aghi polo sè bânnya' nyèmpen *potensi wisata*. *Potensi wisata* sè bâdâ neng polo Madhurâ è antarana *potensi wisata alam*, *budaya*, *sareng potensi wisata sejarah* sè tasebbâr neng empa' kabhupatèn è polo Madhurâ. Kabhupaten kasebbhut è antarana Kabupaten Bhângkalan, Kabhupaten Sampang, Kabhupaten Mekkasân sareng Songenep.

Salaèn dâri ka'dinto, *objek wisata alam* sè otama è polo Madhurâ èngghi panèka èndhâna *panorama tasè'* sè *potensial* ka'angghuy èpatombu dhâddhi *kawasan objek wisata*. Sè'-tasè' sè kabilâng potensial è antarana pasèsèr Sèrèng Kamoning neng kabhupatèn Bhângkalan, pasèsèr Camplong, pasèsèr Nèpa, neng kabhupatèn Sampang, pasèsèr Talangsiring, sareng Jhumiyang neng kabhupatèn Mekkasân. Salaèn dâri

ka'dinto jhughânan bâdâ pasèsèr Slopèng sareng Lombâng neng kabhupatèn Songennep.

Ghâmbhâr 3.1: Pasèsèr Lombâng
Sombherrâ ghâmbhâr: <https://www.google.co.id/search?q=gambar+pariwisata>

Salaèn *objek wisata alam* sè aropa èndhâna pasèsèr, neng polo Madhurâ jhughânan bâdâ *objek-objek wisata alam* laèn sè *potensial* ka'angghuy èpadhâddhi mènangka *kawasan wisata*, *objek* tasebbhut è antarana *Api Abadi* otabâ Apoy Dhângka sè bâdâ neng kabhupatèn Mekkasân sarta pan-saponapan ghuwâ neng kabhupatèn Songennep sè aghândhu' *nilai sejarah*.

Indikator

3.3.1 Mengidentifikasi struktur teks pewara

Lalampa'an 1

Mènangka sè kabidhân, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb neng lalampa'an kapèng sètong panèka, ngèrèng areng sareng maos du'a' dhimèn kalabân èseppowè ghuru. Tatèngka beccè' kodhu èstowaghi, è antarana:

- Parlona arabât sareng mèyara kennengngan sè èndhâ neng paanabhân ka'angghuy ajâgâ kaasrèyanna paanabhân.

- Kalabân bâḍâna kamajhuwâna jhâman, bâ'na kodhu pènter majhurbhu tor aromat kennengnan sè èndhâ.

Ghâmbhâr 3.2: Sè ngator partèngkan (MC)

Sombherrâ ghâmbhâr: <https://www.google.co.id/search?q=gambar+pewara>

Sè ngator partèngkan èngghi panèka èsambhât pewara sè akanthè' sareng sè ngajhum atoran lalampa'an otabâ *protokoler*. Sedheng cemacemma lalampa'an sè èyajhum sareng Sè ngator partèngkan è antarana akadhi lalampa'an Maulid Nabbhi, lalampa'an *pelantikan Bupati*, lalampa'an *Workshop* sareng salaènna. Salaèn ḍâri kaḍinto, lalampa'an kabilâng tekka hajhât manabi sè ngajhum partèngkan bisa alampa'aghi kalabân saè ongrodhâna lalampa'an ḍâ' pamèyarsa ḍâlem partèngkan kasebbhut, sareng kadhisonapa Sè ngator partèngkan kaḍinto bisa ngator bâkto kalabân saè.

Manabi èmot ḍâ' pakonnèpon Sè ngator partèngkan mènangka sè ngatorè atoran tartèb lalampa'an, parlo èmot ḍâ' pan-saponapan katantowan sè akanthè' sareng atoran sè ampon ètantowaghi, è antarana:

1. Sè ngator partèngkan mènangka sè nyoson ongrodhân partèngkan.

Sè ngator partèngkan kodhu ngaghâli sostonanna partèngkan sè bhâkal èyatorraghiyâ ka'angghuy nyoson partèngkan. Sè ngator partèngkan kodhu nyebbârraghi pa-ponapa sè èsambhât *sosialisasi* ḍhimèn kalabân panètèya sè alampa'aghi partèngkan, sopajâ ta' ghimeng kabâḍâ'ânèpon. Pan-saponapan sè parlo ètanya'aghi ḍâ' sè nyepowè lalampa'an è antarana; pasèra'an bisaos sè kabhubbhuwân Pakon neng partèngkan, saponapa bâkto sè èkparlo, lalampa'an sè kaḍimma sè parlo èPa'a'adâ'.

2. Maos partèngkan sè ampon èsoston

Sè ngator partèngkan jhughân kabhubbhuwân ka'angghuy maos partèngkan sè ampon èsoston ngabidhi mamolan kantos pongkasan. Bâdâ ðuwâ' cara è ðâlem maos lalampa'an sè ampon èsoston kasebbhut. Kapèng sèttong, lalampa'an sè ampon èsoston bisa èmaos sabellunna *salam otabâ sabellunna lalampa'an èkabidhi*. Kapèng ðuwâ', *lalampa'an sè èsoston èmasos salastarèna* sostonanna partèngkan èyatorraghi sè aropa salam otabâ salastarèna maos pamokka'.

3. Mokka' partèngkan

Sè ngator partèngkan, kodhuna mokka' partèngkan ðhimèn sabellunna partèngkan èkabidhi otabâ sabellunna nyebbhut pasèra'an sè ngèssè'ana partèngkan. Ponapa kalabân pamaosan *suratul fatikhah* otabâ sè laèn, akor kalabân kayâkinanna bâng-sèbâng otabâ akor sareng kabâdâ'anna.

4. Alorès sè kabhubbhuwân ngèssè'è partèngkan

Sè ngator partèngkan kabhubbhuwân ka'angghuy ngator partèngkan akor sareng pakonnèpon sè ètantowaghi sareng panètèya.

5. Notop Partèngkan

Salastarèna partèngkan ampon kalampan, maka sè ngator partèngkan kodhuna notop partèngkan, nyo'on èdhi ka'angghuy adhinggâllaghi partèngkan saterrossa mènangka parènta jhâ' partèngkan ampon èpongkasè. Bhâb ka'ðinto jhughânan bâdâ ðuwâ' cara ðâlem notop partèngkan. Sè *mamolan* partèngkan ètotop salastarèna du'a' èmaos. Artèna ampon taðâ' sè kabhubbhuwân laèn ka'angghuy ngèssè'è. Sè *ponkasan*, notop partèngkan sabellunna du'a' otabâ ghi' bâdâ sè kabhubbhuwân sè pongkasan sè ngèssè'anna partèngkan.

Parbhidhâ'anna sè ngator partèngkan sareng MC

Sè ngator partèngkan otabâ *pembawa acara (pewara)* alampa'aghi Pakon mènangka MC (*Master of Ceremony*). Ènghalè cap-ocabhân MC ta' èkennal ðâlem partèngkan sè sèpaddhâ *kenegaraan* sareng partèngkan rasmè. Cap-ocabhân MC namong èkennal neng partèngkan ghun-tèngghun otabâ *nonrasmè* akdhiyâ: pelatèyan, seminar, sareng partèngkan *nonformal* laènna.

Cem-macemma sè ngator partèngkan (*pewara*)

Sacara *umum*, sè ngator partèngkan èngghi panèka orèng sè nyepowè ka'angghuy aparèng pandhuman è dâlem jhâlâna sètong partèngkan otabâ lalampa'an. Dâlem partèngkan rasmè sareng *kenegaraan* èsambhât pembawa acara *otabâ pewara*.

- ❖ MC (*Master of Ceremony*) otabâ Emsi sè maos partèngkan neng lalampa'an *non-kenegaraan* otabâ *nonrasmè*, akadhiyâ partèngkan ghun-tèngghun otabâ pelatèyan.
- ❖ Presenter—sè ngator partèngkan neng TV, otabâ sè nyèyar TV, sè *mandu kuis, talkshow*, sareng partèngkan *music*.
- ❖ *Penyiar*—sè ngator partèngkan neng *radio, radio DJ, sareng radio Host*.
- ❖ Moderator—sè ngator partèngkan neng lalampa'an *diskusi, dialog*, sareng debbat.

Carana mengidentifikasi struktur pembawa acara

Èyatorè oladhi onḍhâghâna lalampa'an è bâbâ panèka:

- 1) Okara Pamokka'. Biyasana èbukka' kalabân salam sareng oca' sapa'an ḍâ' ka sè rabu neng dâlem lalampa'an. Contona:

Assalamu'alaikum Wr. Wb. Bismillahirrohmanirrohim, Alhamdulillahirobbil alamin wabihi nasta'inu ala umuriddunnya waddin wassalatu wassalamu ala asrofil ambiya' walmursalin sayyidina Muhammadiwwa'ala alihi wasohbihi ajama'in amma ba'du. Almukorrom para alim Ulama' se paḍâ Moljâ Sè moljâ Bapa' kepala Dhisa Jhâlma' Para Bâpa', Èbhu tor para ennom sè paḍâ parjhughâ

Conto kasebbhut aropa'aghi carana mangghi'î *struktur pewara* sè aropa okara pamokka'.

- 2) Atoran partèngkan lalampa'an
Pamator neng atoran partèngkan lalampa'an aropa tor-ator ḍâri sè ngator partèngkan ka'angghuy ḍâ' pasèra sè kabhubbhuwân ka'angghuy ngèssè'è lalampa'an. Opama; sè kabhubbhuwân ka'angghuy aparèng ḍhâ-ḍhâbuwân (*sambutan*).

Conto:

- ❖ Lalampa'an sè kapèng sètong, èngghi panèka; Pamokka', ngèrèng lalampa'an Sèminar ka'ḍinto bukka' kalabân pamaosan basmalah (*Bismillahirrohmanirrohim*).

- ❖ Lalampa'an sè kapèng ñuwâ' èngghi panèka;
Dhâdhâbuwân ñâri Katowa Yayasan Pa'em Maddhu kalabân ètorrossaghi ka'angghuy Mokka' lalampa'an *seminar* ka'ñinto. (sè Moljâ Bapa' Drs. H. Kutwa, M.Pd. bâkto kaator)
Conto sè kapèng ñuwâ' kasebbhut aropa'aghi carana mangghi'i *struktur pewara* sè aropa atoran partèngkan lalampa'an.
- 3) Pamaosan du'a', neng ongrodhân panèka biyasana èmaos sareng sè maos partèngkan mènangka lalampa'an sè pamongkas ka'angghuy mongkasè lalampa'an sè ampon kalampan. Opama:
Lalampa'an sè kapèng tello', èngghi panèka
Du'a' (è ñâlem hal ka'ñinto bhâdhân kaulâ ngatorè ñâ' sè moljâ Bapa' KH. Nailurrahman, Lc. (Ñâ' sè moljâ kaator).
Conto sè kapèng tello' kasebbhut aropa'aghi carana mangghi'i *struktur pewara* sè aropa atoran partèngkan pamaosan du'a'.
- 4) Panotop, neng lalampa'an panotop ka'ñinto, biyasana pewara sè notop lalampa'an kalabân pamaosan alhamdulillah tor pamator nyo'on sapura manabi bâñâ katoppalan sè korang parjhughâ.
Conto:
Bhâdhân kaulâ mènangka sè kabhubbhuwân ka'angghuy ngatorè atoran tartèb lalampaa'an ka'ñinto. manabi bâñâ katoppalan nyo'ona sapura.
Billahi Taufik wal hidayah summassalamu'alaikum Wr.Wb.
Conto sè kapèng empa' kasebbhut aropa'aghi carana mangghi'i *struktur pewara* sè aropa atoran partèngkan panotop otabâ salam panotop.

Ñâri pan-saponapan conto è attas, panjhennengngan bisa ngaghâli kadhiponapa carana *mengidentifikasi struktur teks pewara*. *Struktur* sè èmaksod èngghi panèka bâñâ okara pamokka' èssèna lalampa'an, sareng okara panotop. Pramèla ñâri ka'ñinto *struktur teks* sè bâñâ neng teks pewara aghânñhu' okara formal otabâ rasmè.

Contona lalampa'an pewara neng partèngkan Pengajian

Assalamu'alaikum Wr. Wb. Bismillahirrohmanirrohim, Alhamdulillahirobbil alamin wabihi nasta'inu ala umuriddunya waddin wassalatu wassalamu ala asrofil ambiya' walmursalin sayyidina Muhammadiwwa'ala alihi wasohbihi ajama'in amma ba'du.

Almukorrom para alim Ulama' se paḍâ Moljâ
Sè moljâ Bapa' kepala Dhisa Dhemmabu
Para Bâpa', Êbhu tor para ennom sè paḍâ parjhughâ

Sè kabidhân, ngèrèng areng sareng ngonjhukkaghi rassa sokkor ḍâ' Ghustè Allah *Azzawajâlla* mènangka sè amorbhâ jhâghât, sè ampon aparèng sadhâjâ nèkmat sè abujud sèhat tor sempat, kantos samangkèn para rabu bisa nyambhâdhânè atoran Bapa' Hermanto Afandi, S.Pd.I sabhârundhut, è ḍâlem lalampa'an kompolan pangajhiyân "Nurul Jannah" Dhisa Dhemmabu bârâ' sè èlampa'aghi paḍânggu sakalèyan è arè samangkèn ḍâlem kabâḍâ'an saè tor parjhughâ.

Saterrossèpon, solawat sareng salam moghâ-moghâ teptebbhâ èyatorraghiyâ ḍâ' Ghustè Kanjeng Nabbhi Mohammad Saw. Sè ampon abhâkta kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjâ è ḍâlem kabâḍâ'an samangkèn èngghi ka'ḍinto *minaddulumati Ilannur*.

Para rabu sè paḍâ Moljâ

Bhâdhân kaulâ mènangka sè kabhubbhuwân ka'angghuy ngantorè atoran tartèb partèngkan è arè samangkèn, parlo ngatorè lalampa'an sè ampon èsosan kalabân saè.

- ❖ Lalampa'an sè kapèng sèttong, èngghi panèka pamokka' pamaosân suratul Fatihah; è ḍâlem hal ka'ḍinto èseppowè sareng sè moljâ K.H. Asmari.
- ❖ Lalampa'an sè kapèng ḍuwâ' èngghi panèka pamaosân ayât-ayât Al-Qur'an, sè è ḍâlem hal ka'ḍinto bhâdhân kaulâ ngatorraghi ḍâ' sè moljâ Ustad. Maimun, M.Ag.
- ❖ Lalampa'an sè kapèng tello' pamaosân tahlil sè bhâḍhi èseppowè sareng sè moljâ K.H. Muntaha.
- ❖ Lalampa'an sè kapèng empa' du'a' sè è ḍâlem hal ka'ḍinto bhâdhân kaulâ ngatorraghi ḍâ' sè molja K.H. Tarmisi, M.Ag., mènangka sè nyepowè PONPES Al- Ijtihat Bâto Potè Songennep.
- ❖ Lalampa'an sè kapèng lèma' *ramah-tamah*.
- ❖ Lalampa'an sè kapèng ennem èngghi ka' ḍinto *tausiyah*. Sè bhâḍhi èseppowè sareng sè moljâ K.H. Samsuri.

Para Rabu sè paḍâ Moljâ,

Jhujhuk ḍâ' lalampa'an sè kapèng sèttong èngghi panèka pamokka', ngèrèng lalampa'an Pangajhiyân bukka' kalabân pamaosan *Basmalah* (*bismillahirrohmanirrohim*).

Para rabu sè paḍâ moljâ,

Saterrossèpon, ka'angghuy langkong sampornana bâkto sè ampon èsaḍiyâ'aghi, jhujhuk bisaos ḍâ' lalampa'an sè ampon tasoson:

- ❖ Lalampa'an sè kapèng sèttong, èngghi panèka pamokka' pamaosân suratul Fatihah; è ḍâlem hal ka'ḍinto èseppowè sareng sè moljâ K.H. Asmari. ḍâ' sè moljâ ka'ator! Saterrossèpon
- ❖ Lalampa'an sè kapèng ḍuwâ' èngghi panèka pamaosân ayât-ayât Al-Qur'an, sè è ḍâlem hal ka'ḍinto bhâdhân kaulâ ngatorraghi ḍâ' sè moljâ Ustad Maimun, M.Ag. Ḍâ' sè moljâ ka'ator!
- ❖ Lalampa'an sè kapèng tello' pamaosân tahlil sè bhâḍhi èseppowè sareng sè moljâ K.H. Muntaha. Ḍâ' sè moljâ ka'ator!
- ❖ Lalampa'an sè kapèng empa' du'a' sè è ḍâlem hal ka'ḍinto bhâdhân kaulâ ngatorraghi ḍâ' sè molja K.H. Tarmisi , M.Ag., mènangka sè nyepowè PONPES Al- Ijtihat Bâto Potè Songenep. Ḍâ' sè moljâ ka'ator!
- ❖ Lalampa'an sè kapèng lèma' *ramah-tamah*. Saterrossèpon
- ❖ Lalampa'an sè kapèng ennem èngghi ka' ḍinto *tausiyah*. Sè bhâḍhi èseppowè sareng sè moljâ K.H. Samsuri. Ḍâ' sè moljâ ka'ator!

Para rabu sè paḍâ Moljâ,

Kalabân pamaosan du'a', nandhâ'aghi lalampa'an kompolan Pangajhiyaân Ghâlimpo' Nurul Jannah ampon èpongkasè,
Lalampa'an sè pongkasân, èngghi panèka panotop. Ngèrèng lalampa'an ka'ḍinto totop kalabân pamaosân *Hamdalah* (*Alhamdulillahirobbil alamin*).

Para rabu sè paḍâ moljâ,

Bhâdhân kaulâ mènangka sè kabhubbhuwân ka'angghuy ngatorè atoran tartèb lalampaa'an ka'ḍinto. manabi bâḍâ katoppalan nyo'ona sapura.

Nompa' motor aejjasân

Mellè kacèpot ghulânâ mèra,

Saka'ḍinto pamator pongkasân

Sala lopot nyo'ona sapura.

Pakon 1.1

Oladhi sareng maos patètè *teks* lalampa'an ka'angghuy *pewara* neng è attas. Salastarèna èmaos, èyatorè tantowaghi *struktur teks* sè bâdâ neng partèngkan è attas kalabân nantowaghi okara salam pamokka', èssèna lalampa'an, sareng okara panotop!

Pakon 1.2

Èyatorè maos patètè *teks pewara* è attas, salastarèna è maos kalabân talètè. Sarè ca'-oca' sè malarat lajhu karembhâk sakanca'an!

Pakon 1.3

Èyatorè *teks pewara* è attas maos kalabân saè è ađâ'na kellas, salastarèna èmaos è ađâ'na kellas, kanca sè laèn nyangghemmè ka'angghuy aparèng pamangghi bhâb èssèna *teks pewara* kasebbhut!

Pakon 1.4

Èyatorè aghâlimpo' sakanca'an, bâng-sèbângnga tello' orèng, lajhu abhâđhi *teks* sè ngator partèngkan neng lalampa'an ponapa'a bisaos kalabân *tema* bhibhâs!

Pakon 1.5

Èyatorè abhâđhi okara kalabân aghuna'aghi bhâsa èngghi bhunten maghut đâ' ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Pasèsèr Jhumèyang
2. Paanabhân Lombhâng
3. Apalessèr ka Suramađu
4. Pasarèyan Asta Tèngghi
5. Pasarèyan Bâto Ampar

Indikator

3.3.2 Mengidentifikasi unsur kebahasaan teks pewara

Lalampa'an 2

Sè kabidhân neng lalampa'an kapèng ñuwâ' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *mengidentifikasi unsur kebahasaan teks pewara*, ngèrèng areng-sareng maos du'a' ñhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon. Kodhuna èkaghâli saè carana *mengidentifikasi unsur kebahasaan teks pewara*. Salaèn ñari ghâpanèka, tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ñâlem kaodî'ân, è antarana:

- o Mongghu ngangodâdhân, kodhu addhreng asakola kantos ñâ' sakola'an sè langkong tènngghi sopajâ bisa aghuna ñâ' *masyarakat* sareng ñâ' bhângsana.
- o Nyarè èlmo taðâ' bâtesa, kabit kènè' kantos seppo.

Ngaonèngè Bhâb Sè Ngator Partèngkan (MC)

Neng lalampa'an kapèng sètting ampon èsèrging bhâb *pewara* otabâ *MC*. Jhâ' *MC* ka'ðinto aropa'aghi atoran partèngkan otabâ *MC* ka'ðinto kadhaddhiyân ñari oca' *master of ceremony*. Sabellunna lalampa'an èkabidhi, *MC* parlo masamporna tor mabhâghus ongrodhâna partèngkan sabellunna èlampa'aghi neng sètting ghâbây. Ongrodhâna lalampa'an èngghi panèka:

- a. Salam pamokka'.
- b. Ngatorraghi atoran partèngkan sè parlo èlampa'aghi, è antarana (*salam pamokka', ñhâðhâbuwân ñari katowa panètèya otabâ sè ampon èbhubbuwi ka'angghuy aparèng ñhâðhâbuwân, pamaosan du'a', ramah-tamah, tor panotop*).
- c. Salam panotop.

Konsep bhâsa sareng pangaonèngan bhâsa ñâlem pangajhârân bhâsa, èlampa'aghi *terintegrasi* kalabân empa' bâgiyân *keterampilan berbahasa*, èngghi panèka ngèdingngaghi, aðhâ-kandhâ, maca, sareng nolès.

Dhinèng bâgiyân pangaonèngan bhâsa neng è ñâlem *teks pewara* aghânðhu' pan-saponapan bâgiyân, è antarana bâðâ sè aghânðhu' *frase*,

klausa, oca' lako, oca' bhârâng, oca' sèpat, oca' sambhung sareng samacemma.

Carana mengidentifikasi bâgiyân kebhasaan neng teks pewara

- Maos ðhimèn *teks pewara* kalabân talètè.
- Tantowaghi neng *teks pewara* sè tamaso' okara pamokka', èssè, sareng okara panotop.
- Tantowaghi neng bhân-sabbhân okara sè aghânḍhu' frasè sareng *klausa*.
- Pantha ca'-oca' sè aghânḍhu' oca' lako, oca' bhârâng, oca' sèpat, sareng oca' ghântè.

Conto neng tokèlan teks pewara è bâbâ panèka:

Ator kabidhân ngèrèng areng-sareng ngatorraghi rassa sokkor ḍâ' Ghustè Allah Azzawajâlla, sè ampon aparèng pan-saponapan nè'mat sè abujut sèhat tor sempat, kantos samangkèn para rabu bisa nyambhâdhânè onjhângan "*Pusat Kajian Kemaduraan*" èngghi panèka *Seminar Maduralogi*, ḍâlem kabâḍâ'ân saè.

Sè kapèng ḍuwâ' *solawat* sareng salam moghâ-moghâ teptebbhâ èyatorraghiyâ ḍâ' Nabbhi Mohammad Saw, sè ampon abhâkta kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ è ḍâlem kabâḍâ'ân samangkèn èngghi ka'ḍinto *minaddulumati Ilannur*.

Neng tokèlan *teks* è attas, panjhennengngan bisa mantha kalabân nalèktègghi bâgiyân-bâgiyânna sè tamaso' *frase*, *kalusa*, sareng pantha'an ca'-oca' è ḍâlemma, opama:

- Sè tamaso' *frase*: para rabu, sè kapèng ḍuwâ'.
- Sè tamaso' *klausa*: Ghustè Allah sè amorbhâ jhâghât.
- Oca' sèpat: amorbhâ jhâghât, abujut sèhat.
- Oca' ghâbây: ngatorraghi sokkor.

Jhâjhârbâ'ân:

a. Artèna *Frase*

Frase èngghi panèka ghâlimpo'na ḍuwâ' oca' otabâ langkong sè ta' ngalèbâdhi bâtes ḍâri *klausa*.

b. Contona *Frase*

- ghunong tèngghi

- rama èbhu
- ðâ' orèng towa
- lomarè bessè
- sè palèng ngoðâ

c. Artèna Klausà

Klausà èngghi panèka ghâlimpo'na ca'-oca' mènangka okara majjhâ (sakonè'na aghânðhu' jhejjher sareng carèta).

d. Contona klausà

- Èbhu asarèn
- Alè' ngakan
- Kaka' alandù'

e. Contona oca' bhârâng

- Tèker
- Ka'-bhungka'an
- Jherruk

f. Contona oca' sèpat

- Sedðhâ' manès
- Rassana cèya
- Raddhin

g. Contona oca' ghâbây

- Asapowan
- Alandù'
- Arao
- Abhersèyan

h. Contona oca' pangadâ'

- Neng Songennep
- È Bhângkalan
- Ðâri Bândâbâsa

Maos patètè teks pewara è bâbâ panèka!

Assalamu'alaikum Wr. Wb. Bismillahirrohmanirrohim, Alhamdulillahirobbil alamin wabihi nasta'inu ala umuriddunnya waddin wassalatu wassalamu ala asrofil ambiya' walmursalin sayyidina Muhammadiwwa'ala alihi wasohbihi ajama'in amma ba'du.

➤ *Almukarromin* para alim Ulama' sè paðâ moljâ

- Sè moljâ Bapa' Katua STAIN Mekkasân asareng Bapa' Narasumber (Prof. Dr. H. Abd. Syukur Ghazali, M.Pd.)

- Para Bapa' sareng Êbhu Dosen STAIN sè paḍâ parjhughâ

Ator kabidhân ngèrèng areng sareng ngatorraghi rassa sokkor ḍâ' Ghustè Allah Azzawajâlla, sè ampon aparèng pan-saponapan nè'mat sè abujut sèhat tor sempat, kantos samangkèn para rabu bisa nyambhâdhânè onjhângan *Pusat Kajian Kemaduraan* èngghi panèka *Seminar Maduralogi*, ḍâlem kabâḍâ'ân saè.

Sè kapèng ḍuwâ', *solawât* sareng salam moghâ-moghâ teptebbhâ èyatorraghiyâ ḍâ' Nabbhi Mohammad Saw sè ampon abhâkta kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ è ḍâlem kabâḍâ'ân samangkèn èngghi ka'ḍinto *minaddulumati Ilannur*.

Para rabu sè paḍâ moljâ,

Bhâdhân kaulâ mènangka sè kabhubbhuwân ka'angghuy ngatorè atoran tartèb partèngkan *Seminar Madurologi* è arè samangkèn, parlo ngatorè partèngkan sè ampon èsosan kalabân saè.

- ❖ Partèngkan sè kapèng sèttong, èngghi panèka:

Pamokka'. Ngèrèng partèngkan *Seminar* ka'ḍinto bukka' kalabân pamaosan *Bismillahirrohmanirrohim*

- ❖ Partèngkan sè kapèng ḍuwâ' èngghi panèka:

Ḍhâḍhâbuwân ḍâri Katowa *STAIN* Mekkasân kalabân ètorrossaghi ka'angghuy Mokka' lalampa'an *seminar* ka'ḍinto. Sè Moljâ Bapa' Dr. H. Taufiqurrahman, M.Pd. bâkto kaator!

- ❖ Partèngkan sè kapèng tello', èngghi panèka:

Pamaosan du'a', è ḍâlem hal ka'ḍinto bhâdhân kaulâ masra'aghi ḍâ' sè moljâ Bapa' H. Ainul Haq Nawawi, MA. (Ḍâ' sè moljâ kaator).

Para rabu sè paḍâ moljâ,

Kalabân pamaosan du'a', nandhâ'aghi lalampa'an Pamokka' *Seminar Maduralogi* ampon èpongkasè,

Partèngkan sè pongkasân, èngghi panèka panotop. Ngèrèng lalampa'an ka'ḍinto totop kalabân pamaosân *Hamdalah. Alhamdulillahillobbil alamin*.

Para rabu sè paḍâ moljâ,

Bhâdhân kaulâ mènangka sè kabhubbhuwân ka'angghuy ngatorè atoran tartèb partèngkan ka'ḍinto, manabi bâḍâ katoppalan nyo'ona sapora.

Pakon 2.1

Oladhi sareng maos patètè *teks* è attas, lajhu sarè ca'oca' sè aghândhu' frase sareng *klausa*!

Pakon 2.2

Salastarèna panjhennengngan nyarè *frase* sareng *klausa* neng *teks pewara* è attas, lajhu sarè ca'-oca' sè aghândhu' è bâbâ panèka!

Oca' Ghâbây	Oca' bhârâng	Oca' Sèpat	Oca' Pangaðâ'
1. _____	1. _____	1. _____	1. _____
2. _____	2. _____	2. _____	2. _____
3. _____	3. _____	3. _____	3. _____
4. _____	4. _____	4. _____	4. _____
5. _____	5. _____	5. _____	5. _____

Pakon 2.3

Èyatorè sarè ca'-oca' sè malarat neng *teks pewara* è attas lajhu karembhâk sakanca'an ka'angghuy nyarè artèna, mon ta' èpangghi artèna, èyatorè nyambhut kamus neng perpustakaan. Pas sarè oca' sè ta' èkaonèngè artèna ghellâ'!

Pakon 2.4

Èyatorè maos *teks pewara* è attas neng è aðâ'na kellas, kanca sè laèn nyangghemmè!

Pakon 2.5

Èyatorè abhâðhi teks *Sè ngator partèngkan* kalabân mèlè lalampa'an è bâbâ panèka!

1. *Perpisahan kelas XII*
2. *Pelantikan angghuta OSIS*
3. Lalampa'an kakabinan.

Pakon 2.6

***Teks Sè ngator partèngkan* sè ampon lastarè èsoston sareng morèd lajhu èpajhâng neng aðâ'na kellas, kanca sè laèn nyangghemmè!**

Indikator

3.3.3 Nganalisis struktur teks pewara

Lalampa'an 3

Sè kabidhân, neng lalampa'an kapèng tello' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *nganalisis struktur teks pewara*, ngèrèng areng-sareng maos du'a' ðhimèn. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna ngaghâli saè carana *nganalisis struktur teks pewara*. Salaèn ðâri ghâpanèka, tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ðâlem kaodî'ân, è antarana:

- Tello' parkara sè kodhu èkalako, iyâ arèya arembhâk lalakon sè èlakonana, ta' ru-kabhuru, akor rontong.
- Tello' parkara sè kodhu èhormatè, iyâ arèya omor, ðhâng-onðhâng bân aghâma.

È ðâlem lalampa'an, sè ngator partèngkan otabâ sè ngajhum lalampa'an parlo ngaghâli ongrodhâna otabâ sostonan ðâri lalampa'an kasebbhut. Bâðâ pan-saponapan ongrodhân sè dhâddhi *struktur teks ðâlem pewara*, è antarana èngghi panèka: 1) Salam pamokka', 2) Okara panyapa, 3) Okara rassa sokkor 4) Atoran partengkan lalampa'an, 5) Pamaosan du'a, sareng 6) Panotop. *Struktur* teks kasebbhut èjhârbâ'aghi akadhi è bâbâ panèka:

- 1) Salam pamokka' aghânðhu' salam,

Conto:

Assalammu'alaikum warahmatullaahi wa barakatuh, ngatorè slamet rabuwèpon para hadirin.

- 2) Okara panyapa, èngghi panèka okara ka'angghuy ngormat pamèyarsa. Biyasaèpon èkabidhi sareng salam ka'angghuy ngormat ðâ' haðirin sè rabu ðâlem lalampa'an.

Conto:

Hadrotul Mukarromun, para alim ulama' sè paðâ moljâ,

Sè Moljâ Bapa' Kepala SMAN 1 Bhângkalan

Para Bapa' tor èbhu sè paðâ parjhughâ,

- 3) Okara rassa sokkor

Okara rassa sokkor ðâ' sè amorbhâ jhâghât Allah SWT sareng sholawat ðâ' Nabbhi Muhammad Saw.

Conto:

"Ator kabidhân ngèrèng amojhi sokkor dâ' Ghustè Allah SWT sè amorbhâ jhâghât, sè ampon aparèng pan-saponapan nèmat sè abujud sèmpat tor sèhat kantos samangkèn para rabu bisa èpangghiyaghi è majlis sè insya Allah èridhoi sareng Ghustè Allah SWT. Amin. Amin yâ robbâl alamin. Sholawat sareng salam malar mandhâr tep-tebbhâ èyatoraghiyâ dâ' ghustè kanjèng Nabbhi Mohammad Saw. Dâ' para sahabhât sareng dâ' para kalowargaèpon."

Manabi ètalèktèghi neng conto kapèng tello'. Okarana èsambhât okara pamojhi neng awwâllâ lalampa'an. Mèlana ka'angghuy *nganalis* neng *struktur pewara*. Panjhennengngan kodhuna ngaghâli saè struktur pewara sè bâdâ.

Carana nganalis struktur teks pewara

Carana *nganalis struktur teks pewara* èngghi panèka:

- ❖ Sè kabidhân kodhu maos teks kalabân talètè.
- ❖ Tantowaghi okara sè aghânḍhu' okara pamokka', èssè, sareng okara panotop.
- ❖ Talèktèghi neng teks, oca' sè aghânḍhu' oca' bhârâng, oca' lako, oca' sèpat, sareng oca' ghântè.
- ❖ Talèktèghi neng teks, okara sè aghânḍhu' frase sareng klausa.

Contona lalampa'an

Assalamu'alaikum Wr.Wb.

Bismillahirrohmanirrohim, Alhamdulillahirobbil alamin wabihi nasta'inu ala umuriddunya waddin wassalatu wassalamu ala asrofil ambiya' walmursalin sayyidina Muhammadiwwa'ala alihi wasohbihi ajama'in amma ba'du.

Hadrotul Mukarromun, para alim ulama' sè paḍâ moljâ,

Sè moljâ Para Bapa', para ennom, tor para èbhû sè paḍâ parjhughâ,

Ator kabidhân, ngèrèng areng-sareng amojhi sokkor dâ' Ghustè Allah SWT Sè Amorbhâ Jhâghât, sè ampon aparèng rahmat tor hidayaèpon dâ' kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjâ, kantos kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ bisa èpangghiyaghi è kalèngghiyân ka'dinto ka'angghuy areng-sareng ngèrèng lalampa'an pangajhiyân sè ampon kalampan sabulân sakalèyan ka'dinto.

Salawat sareng salam malar moghâ tep-tebbhâ èyatorraghiyâ dâ' Ghustè Kanjeng Nabbhi Mohammad SAW.

Para rabu sè padâ parjughâ.

Ka'angghuy lebbi sampornana lalampa'an è malem samangkèn, ngèrèng jhujhuk bisaos dâ' lalampa'an sè mamolan èngghi panèka pamokka'. Ngèrèng lalampa'an è malem samangkèn bukka' kalabân pamaosan Suratul Fatihah. Al Fatihah.

Lalampa'an sè kapèng òuwâ' èngghi ka'ḍinto ḍhâḍhâbuwân, ḍhâḍhâbuwân ka'ḍinto èsèppowè sâreng salèrana sè moljâ K.H. Badrut Tamam. Dâ' sèmoljâ K.H. Badrut Tamam bâkto ka'ator.

Para rabu sè padâ parjughâ.

Lalampa'an sè kapèng tello' èngghi ka'ḍinto ḍua, pamaosan ḍua èsèppowè sareng salèrana sè moljâ Ustad Achmadi. Dâ' sè moljâ Ustad Achmadi bâkto ka'ator.

Para rabu sè padâ parjughâ.

Kalabân bâḍâna pamaosan ḍua, nanḍhâ'âghi jhâ' lalampa'an ampon èpongkasè. Bhâdhân kaulâ mènangka sè kabhubbhuwân ngatorè partèngkan atoran lalampa'an è malem samangkèn, manabi bâḍâ katoppalan nyo'ona saporâ, ihdinas sirotol mustaqim summassalamu'alaikum wr.wb.

Pakon 3.1

Oladhi teks pewara è attas kalabân maos patètè, salastarèna èmaos. Èyatorè analisis kalabân mantha struktur teks pewara!

Pakon 3.2

Èyatorè talèktèghi ca'-oca' sè malarat neng teks pewara è attas lajhu karembhâk sakanca'an ka'angghuy nyarè artèna, mon ta' èpangghi artèna, èyatorè nyambhut kamus neng perpustakaan. Pas sarè oca' sè ta' èkaonèngè artèna ghellâ'!

Pakon 3.3

Èyatorè bhâḍhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Amorbhâ jhâghât :

.....
.....
.....

2. Jhujhuk :
.....
.....
.....
3. Ator kabidhân :
.....
.....
.....
4. Sè pongkasan :
.....
.....
.....
5. Lalampa'an :
.....
.....
.....

Pakon 3.4

Èyatorè maos teks pewara è attas kalabân kalabân aghuna'aghi intonasi sareng ekspresi sè saè!

Pakon 3.5

Salastarèna teks pewara èmaos, kanca sè laèn nyangghemmè kalabân aparèng pamangghi ka'angghuy sampornana pamosan teks pewara!

Pakon 3.6

Èyatorè abhâdhi okara pamokka' teks pewara dâlem lalampa'an pelantikan ketua OSIS kalabân aghuna'aghi bhâsa èngghi bhunten!

Pakon 3.7

Èyatorè abhâdhi okara panotop teks pewara dâlem lalampa'an pelantikan ketua OSIS kalabân aghuna'aghi bhâsa èngghi bhunten!

Indikator

3.3.4 Mengidentifikasi struktur teks pidato

Sè kabidhân, neng lalampa'an kapèng empa' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *mengidentifikasi struktur teks pidato*, ngèrèng areng-sareng maos du'a' dhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna ngaghâli saè carana *mengidentifikasi struktur teks pidato*. Salaèn dâri ghâpanèka, tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi dâlem kaodî'ân, è antarana:

- o Tello' parkara sè kodhu èjâgâ iyâ arèya jhilâ, adhât bân tatèngkan.
- o Tello' parkara sè kodhu èkaandî' iyâ arèya èsto, atè soccè, bân jhujhur.

Ghâmbhâr 3.3: Presiden RI ke-4 Parappa'ana apidato
Sombherrâ ghâmbhâr: <https://www.google.co.id/search?q=gambar+orator>

Pidato otabâ *orasi* èngghi panèka abu-dhâbu neng kennengngan sè ampon ètantowaghi dâ' *khalayak*. Pidato sè èyatorraghi sareng *orator* (*ahli pidato*) bisa andhâddhiyâghi pangaro dâ' pamèyarsa tor dâ' bhângsa. *Sejarah* ampon kacathet, pidato Bung Tomo mampo matombu *semangat* para ngangodâdhân Sorbhâjâ dâlem ngaðhebbhi moso sè èsambhât *Sekutu*; pidatona Bung Karno mampo maghuli atèna ratosan èbu ngangodâdhân ka'angghuy asabbhil dhâddhi *sukarelawan*.

Pamangghi sè laèn, piḍato èngghi panèka mènangka ḍhâḍhâbuwân neng aḍâ'na kennengngan *umum* otabâ *aorasi* ka'angghuy anyata'aghi pamangghina otabâ aparèng ghâmbhârân bhâb sèttong kadhâddhiyân. Piḍato biyasana èḍhâbuwaghi sèttong orèng lajhu aparèng *orasi-orasi* sareng pamangghi bhâb sèttong kadhâddhiyân sè èyangghep parlo sareng patot èyatorraghi. Piḍato aropa'aghi sala sèttong jhâjhârbâ'ân ḍâri pangajhârân bhâsa Madhurâ. (*Nokèl ḍâri Wikipedia; èmadhurâ'aghi sareng Moh. Hafid Effendy*).

Tojjhuwâna Piḍato

1. ka'angghuy ngatorè pa-ponapa ḍâ' pamèyarsa (*intruksi*)
2. Ka'angghuy aparèng panglèpor atè (*rekreatif*)
3. Ka'angghuy ngajhâk para pamèyarsa (*persuasif*)

Cem-Macemma cara neng Metode Piḍato

- a. Metode Serta Merta (*impromptu*) metode sè èlampâ'aghi ta' mabi èkarang sabellunna, otabâ ta' mabi aghuna'aghi teks.
- b. Metode ngafal: Metode piḍato sè èlampâ'aghi kalabân ngafallaghi naskah.
- c. *Metode naskah*: Metode sè èlampâ'aghi kalabân maca naskah.
- d. *Metode ektemporan*: Metode sè èlampâ'aghi kalabân aghuna'aghi *outline* otabâ abhâkta poket-pokettèpon (*karangka*) sabellunna apidato.

Struktur teks piḍato èngghi panèka sasonanna ongrodhân jhâlânna èssè piḍato ḍâri awwâl kantos akhèr. Ongrodhân sasonanna ka'ḍinto èsason kalabân saè sopajâ piḍato kalampan èndhâ sareng tojjhuwâna piḍato takabbhul kalabân saè. Bâḍâ pan-saponapan cara ka'angghuy nyoson ongrodhânna piḍato, è antarana: (1) noro'è *alur* ḍhâsarra piḍato, sareng (2) noro'è *pola organisasi* piḍato.

(1) Alur ḍhâsarra piḍato, èngghi panèka èssèna piḍato sè noro'è *alur dasar* piḍato sè aongrot anglèbâdhi tello' onḍhâghân: (a) onḍhâghân *perhatian*, èngghi panèka onḍhâghân sè mamolan sè èlakonè sareng *pembicara* kalabân saè; (b) Onḍhâghân kebutuhan, èngghi panèka onḍhâghân sè èkalako ḍâlem ajhârbâ'aghi parlona pokpara sè bhâkal èyatorraghiyâ kantos sè mèyarsa'aghi ghâḍhuwân usaha ka'angghuy ngaghâli pokpara otabâ hal sè parlo èpaḍâpa' sareng *pembicara*. (c)

Onđhâghân *penyajian*, èngghi panèka aropa'aghi onđhâghân *pembicara* mađâpa' materi piđato sè ampon èsađiyâ'aghi anglèbâdhi naskah bârângkana piđato.

(2) *Pola Organisasi Piđato*, pola *organisasi piđato* èpantha đâlem tello'pantha'an, èngghi panèka (a) pola uraian; (b) pola sebab, sareng (c) pola topik.

Ngèrèng oladhi jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka!

1. *Pola uraian*; bâđâ đuwâ' macem ongrođhân sè èghuna'aghi ka'angghuy nantowaghi sasonanna èssèna piđato, èngghi panèka: ongrođhân *kronologis* sareng ongrođhân *ruang*. Ongrođhân *kronologis*, èngghi panèka sasonanna èssèna piđato èkabidhi đâri *periode* otabâ data tartanto, lajhu nojjhu ka ađâ' otabâ ka buđi spartèngkan *sistematis*. Sabatara, ongrođhâna *ruang* èngghi panèka sasonanna èssèna piđato sè aongrot ađhâsar semma'na fisik sèttonnga ka sèttonnga. Opama; ngabidhi SD (A) kantos SMA (A), sareng saterrossa.
2. *Pola sebab*; akadhi sè ampon mođđhâ đâri nyamana, *organisasi piđato sè aghuna'aghi pola sebab* neng kabâđâ'ân samangkèn alèrsèt đâ' *analisis akibat* neng kabâđâ'ân sè bhâkal đâteng otabâ đâri *deskripsi* kabâđâ'ân neng è sa'at samangkèn alèrsèt đâ' pamangghi neng analisis sabâb-sabâb sè bâđâ.
3. pola topik; *pola organisasi piđato* panèka èlampa'aghi manabi materi sè èyatorraghi lebbi đâri sèttong *periode* otabâ ghâlimpo'. Pramèla đâri ka'dinto, neng đâlem èssèna piđato bhâkal bâđâ pan-saponapan *subtopik*.

Carana mengidentifikasi struktur teks piđato

Akadhi ghâncaran biyasa, *struktur teks* naskah piđato kodhuna èkabidhi kalabân abhâđhi bârângka pokeddhân otabâ è đâlem *bahasa Dhemmabu* èsambhât *pembuatan karangka*. Saterrossèpon, sè èmaksod bârângka pokeddhâna piđato akadhi èbâbâ panèka:

a. Kabidhân

Bâgiyân panèka aghânđhu': okara salam, sareng okara rassa sokkor. Neng bâgiyân panèka èyatorraghi polè mènangka okara kabidhân sè

aghândhu' panyapa sareng *pengantar*, opama kalabân okara" È dâlem papangghiyân ka'dinto, bhâdhân kaulâ nyo'ona èdhi ka'angghuy maḍâpa' bhâb Bibâs ḍâri Narkoba mongghu Ngangodâdhân".

b. Èssèna pokeddhân

Bâgiyân panèka aèssè jhâjhârbâ'ân mènangka èssèna piḍato sè poked. Jhâjhârbâ'ân panèka kodhuna èsason kalabân *pola induktif* (rèngkessân èkaollè aḍhâsar analisis pamangghi sè nyata sareng bhuktè sè nyata). Conto è dâlem tokèlan teks piḍato:

Para rabu sè paḍâ parjhughâ,

"Manabi ḍhimèn para seppo ngarangkèng pottra-pottrèèpon è dâlem kamar sabâb tako' ajhâlânan sè ta' pantes èyoladhi sareng matombu rarasan orèng, samangkèn ampon ta' parjhughâ polè. Sè sapanèka amarghâ tèknologi ampon maghenna' kabhutowannèpon manossa. Sanarè ta' kalowar ḍâri dâlem kamar, neng è dâlem kamar samangkèn ngangodâdhân ampon maghenna' abâ'na sareng Pakakas tèknologi akadhi komputer, ènternèt. Dhineng ènternèt panèka sanaos bâḍâ neng dâlem kamar bisa apo-campo sareng orèng neng kennengngan laèn sadhunnya. Sè sapanèka marghâ lèbât ènternèt panèka dhunnya otabâ bhumè ampon katon copè'. Lèbât ènternèt ampon taḍâ' bâtessa antar bhângsa sè bâḍâ è dhunnya panèka, sabâb kana' Madhurâ bisa asagheffa sareng kana' Amerika, Inggris sareng laènna. Dâlem apo-campona antar bhângsa lèbât ènternèt panèka tantowèpon ghâḍhuwân parsèko, sabâb ta' sadhâjâ orèng sè bisa abhidhâ'âghi".

c. Panotop

Bâgiyân panèka aèssè okara panegghes sareng rèngkessânna ḍâri èssèna piḍato, pangarep otabâ jhâ'-ngajhâ' ka'angghuy alampa'aghi sèttong kalakowan sè bhâghus, sè pongkasan èssèna panotop èngghi panèka, nyo'on sapura sareng salam panotop. Oladhi conto okara panotop è bâbâ panèka:

"Saka'dinto ator pamangghi kaulâ, malar moghâ ajunan sadhâjâ otamana sè arè mangkèn mèyarsa'aghi bisa'a èkaghâli saè, sarta ajunan sadhâjâ èhlas tor nyapura ḍâ' sadhâjâ dhusa kaulâ, manabi bâḍâ tor-

*ator sè korang sondhuk mongghu pangghâliyânnèpon ajunan sadhâjâ,
ta' langkong nyo'ona saporâ sè tađâ' engghâna".
Wâssalamu'alaikum wârahmatullahi wâbârokatuh.*

Carana nyoson piđato kalabân saè

1. Nalèkteghi pamèyarsa kalabân ngajuwaghi pètanya, Opama: pasèra sè mèyarsa'aghi, lakè' ponapa binè' sè mèyarsa'aghi, pendidikannèpon sè mèyarsa'aghi.
2. Mèlè topik otabâ tema kodhuna èyakkorragi kalabân kamampowan dhibi'na.
3. Ngompollaghi han-bahanna piđato ađhâsar pangalamanna pengalaman, hasèl panalèktèghân, imajinasi, buku bâca'an, media massa, otabâ media elektronik.
4. Nyoson pokeddhâna piđato, carana pađâ akadhi nyoson pokeddhâna sè laèn, akadhi: pamokka', èssè, sareng panotop.
5. Matombu piđato dhâddhi bârângkana piđato.
6. Latèyan abu-dhâbu kalabân vokal sè saè, sareng sowara sè ranyèng.

Maos patètè piđato è bâbâ panèka!

Assalamualaikum war.wb.

*Assalamu'alaikum Wr. Wb. Bismillahirrohmanirrohim, Alhamdulillahirobbil
alamin wabihi nasta'inu ala umuriddunnya waddin wassalatu wassalamu ala
asrofil ambiya' walmursalin sayyidina Muhammadiwwa'ala alihi wasohbihi
ajama'in amma ba'du.*

Ator kabidhân, ngèrèng areng-sareng amojhi sokkor đâ' Gustè Allah SWT Sè Amorbhâ Jhâghât, sè ampon aparèng rahmat tor hidayaèpon đâ' kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjâ, kantos kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ bisa èpangghiyaghi è kalèngghiyân ka'dinto ka'angghuy areng-sareng ngèrèng lalampa'an pangajhiyân sè ampon kalampan sabulân sakalèyan ka'dinto.

Salawat sareng salam samoghâ tep-tebbhâ èyatorraghiyâ đâ' Ghustè Kanjeng Nabbhi Mohammad SAW.

Para rabu sè pađâ parjhughâ,

Akor sareng majhuna kabâđâ'ân samangkèn, ghâpanèka lantaran addhrengnga manossa nyarè pangaonèngan otabâ nyarè èlmo kantos bânnya' Pakakas sè èbhâđhi sè tađâ' laèn tojjhuwân

ka'angghuy maghâmpang dâ' sadhâjâ lalakonna manossa. Lalakon sè ðhimèn malarat èlakonè orèng, kajhâbhâ orèng-orèng sè pajhât sè aghâbây Pakakas ghâpanèka dhibi', so'è taon atambâ ghâmpang lalakonna manossa mala neng è taon samangkèn kantos kana' kènè' saè sè bâdâ èpadhisan ponapa polè sè bâdâ è Pa'otthan ampon bânnnya' aghuna'aghi.

Para rabu sè paḍâ parjhughâ,

Manabi ðhimèn para seppo ngarangkèng pottra-pottrèèpon è ḍâlem kamar sabâb tako' ajhâlânan sè ta' pantès èyoladhi sareng matombu rarasan orèng, samangkèn ampon ta' parjhughâ polè. Sè sapanèka amarghâ tèknologi ampon maghenna' kabhutowannèpon manossa. Sanarè ta' kalowar ḍâri ḍâlem kamar, neng è ḍâlem kamar samangkèn ngangodâdhân ampon maghenna' abâ'na sareng Pakakas tèknologi akadhi komputer, èntèrnèt. Dhineng èntèrnèt panèka sanaos bâdâ neng ḍâlem kamar bisa apo-campo sareng orèng neng kennengngan laèn sadhunnya. Sè sapanèka marghâ lèbât èntèrnèt panèka dhunnya otabâ bhumè ampon katon copè'. Lèbât èntèrnèt ampon taḍâ' bâtessa *antar* bhângsa sè bâdâ è dhunnya panèka, sabâb kana' Madhurâ bisa asagheffa sareng kana' Amerika, Inggris sareng laènna. Ḍâlem apo-campona antar bhângsa lèbât èntèrnèt panèka tantowèpon ghâḍhuwân parsèko, sabâb ta' sadhâjâ orèng sè bisa abhidhâ'âghi. Malolo orèng sè ghâḍhuwân bâtek saè, sè jhubâ' noro'aghi sakalè, Nèngalè kabâdâ'ân sè sapanèka mongghu dâ' jhâlâna *pendidikan* aghânḍhu' masalah, otamaèpon dâ' para orèng seppo. Mèlaèpon sabâkto-bâkto orèng seppo bisa'a nalèktèghi èntèrnèt sè bâdâ neng kamar pottra-pottrèna. Sè sapanèka ka'angghuy maloros tor malerres aghuna'aghi tèknologi neng è po'-compo'.

Para rabu sè paḍâ parjhughâ,

Saka'ḍinto ator pamangghi kaulâ, malar moghâ ajunan sadhâjâ otamana sè arè mangkèn mèyarsa'aghi bisa'a èkaghâli saè, sarta ajunan sadhâjâ èhlas tor nyapora dâ' sadhâjâ dhusa kaulâ, manabi bâdâ tor-ator sè korang sondhuk mongghu pangghâliyânnèpon ajunan sadhâjâ, ta' langkong nyo'ona sapora sè taḍâ' engghâna.

Wâssalamu'alaikum wârahmatullahi wâbârokatuh.

Pakon 4.1

Oladhi sareng maos kalabân talètè teks piḍato è attas, salastarèna èmaos lajhu tantowaghi okara sè tamaso' pamokka', èssè, sareng panotop!

Pakon 4.2

Maos kalabân sowara sè saè piḍato è attas è aḍâ'na kellas!

Pakon 4.3

Èyatorè karembhâk sakanca'an ka'angghuy nyarè ca'-oca' sè malarat neng piḍato è attas, mon ta' èpangghi artèna, èyatorè nyambhut kamus neng perpustakaan. Pas sarè oca' sè ta' èkaonèngè artèna ghellâ'!

Pakon 4.4

Èyatorè abhâḍhi teks piḍato kalabân mèlè bhul-ombhul è bâbâ panèka!

1. Arammèyaghi arè kamardhika'an
2. Mot-ngèmodhi arè bhâbhârrepon Nabbhi Muhammad
3. Parlona bhâsa Madhurâ èyajhârraghi neng sakola'an

Pakon 4.5

Salastarèna piḍato èson, Èyatorè panjhennengngan maos piḍato kasebbhut è aḍâ'na kellas. Salastarèna è maos, kanca sè laèn nyangghemmè. Sè parlo èsangghemmè, è antarana:

1. Ekspresi
2. Performan
3. Gestur

Pakon 4.6

Salastarèna è maos piḍato kasebbhut neng aḍâ'na kellas, lajhu pajhâng piḍato kasebbhut neng è ḍâlem kellas!

Indikator

3.3.5 Mengidentifikasi unsur kebahasaan teks pidato

Lalampa'an 5

Sè kabidhân, neng lalampa'an kapèng lèma' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *mengidentifikasi unsur kebahasaan teks pidato*. Ngèrèng areng- sareng maos du'a'. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna ngaghâli saè carana *mengidentifikasi unsur kebahasaan teks pidato*. Salaèn dâri ghâpanèka, tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi dâlem kaoḍi'ân, è antarana:

- Tello' parkara sè kodhu èhormatè, iyâ arèya omor, dhâng-ondhâng bân aghâma.
- Tello' parkara sè kodhu èpèyara iyâ arèya bâkto, pèssè, bân kasèhadhân.

Pidato aghânḍhu' tello' bâgiyân, èngghi panèka kabidhân (*pendahuluan*) èssè, sè kapèng tello' panotop. Oladhi è bâbâ panèka conto tokèlan *karangka* pidato kalabân *topik papacangan*.

1. Kabidhân (*Pendahuluan*), aèssè salam. Tojjhuwâna kalabân ngormat tor adhua'aghi pararabu/hadirin, jhughâ aèssè *salam hormat* ḍâ' para onjhângan sè rabu. Biyasana èkabidhi dâri tokoh otabâ orèng sè palèng tèngghi pangkattèpon otabâ dhârâjhâttèpon.

Assalamu'alaikum warohmatullahi wabarokatuh.

Panyabis bit asmana tarètan bhâdhân kaulâ, Sarnoji, kaulâ ngatorè songkem pangabhâktè, karengghâ sareng sadhâjâ kahormadhân, panyabis arè mangkèn nyaossaghi parembhânghân ngèngèngè ana' Eddi Rahmadin sareng ana' Sri Wahyuni pottraèpon Bapa' Sunarto sè ropaèpon sè kaḍuwâ ampon nyandhâng tarèsna.

Unsur kebahasaan neng okara mamolan pidato è attas, è antarana:

- Frase : songkem pangabhâktè, nyandhâng tarèsna, arè mangkèn.

- o Klausa : kaulâ ngatorè, ana' Èddi, ana' Sri Wahyuni

2. Èssè, bâgiyân sè poket dâri piḍato. Sopajâ èyatorraghi kalabân saè. Kodhuna èbirjhi' kalabân saè poket-pokettèpon, sareng saterrossa èpatombu ghân sakonè'. **Opama :**

Bhâdhân kaulâ bit asmaèpon tarètan Sunarto abhâkta sèrè pèngang sareng jhâjhân èlop sakadhârrâ ka'angguuy panyekken dhâddhina papacangan ana' Eddi Rahmadin sareng ana' Sri Wahyuni.

Unsur kebahasaan neng okara èssè piḍato è attas, è antarana:

- o Oca' bhârâng : sèrè pèngang, jhâjhân èlop
- o Oca' lako : abhâkta

3. Panotop, aèssè pangarep, tor du'a sè aghuna mongghu pararabu.

Opama :

Pangarep sareng panyo'on malar mandhâr papacangan ka'dinto kaparèngan ridho dâri Allah sè Aghung. kantos tekka hajhât taḍâ' aral taḍâ' cobhâ.

Saka'dinto pamator manabi bâḍâ pamator sareng tèndhâk – tandhuk sè korang sondhuk korang parjhughâ nyo'onna saporâ.

Wâssalamu'alaikum Wârohmatullahi wâbârokatuh.

Maos Patètè piḍato è bâbâ panèka!

Hadrotul Mukarromun, para alim ulama' sèsame molja,

Sè Moljâ Bapa' kepala Dinas Pendidikan

Para Bapa' sareng èbhu sè paḍâ parjhughâ,

Ator kabidhân ngèrèng areng-sareng amojhi sokkor ḍa' Ghustè Allah sè Amorbhâ jhâghât sè ampon aparèng pan-saponapan nekmâ se abujud sempat tor sehat ḍâ' kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjhâ, kantos è arè samangkèn kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ bisa èpangghiaghi è kalèngghian ka'dinto ka'angghuy mèyarsa'aghi piḍato dâri bhâdhân kaulâ, èngghi ka' dinto bhâb pendidikan.

Kaḍukalèèpon Solawat sareng salam teptebbhâ èyatorraghiyâ ḍâ' Ghustè kanjeng Nabbhi Mohammad SAW, ḍâ' para sahabhât sareng para kalowarga èpon.

Para rabu sè paḍâ moljâ,

Bâḍâna cap-oncabhan kabâḍâ'ân *pendidikan*, kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ se serreng ngakorraghi kalabân kabâḍâ'ân è jhâman samangkèn, sè èsambhât KB, KTSP, sareng kurikulum 2013. Tantona cap-ocabhân

kabutowanna kodhu ghu-ongghu alako berrâ' mènangka kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ ka'ḍinto ghuru, *kreativitas* è ḍâlem matombu *generasi* ngangḍâdhân, marghâ bisa'a andhâddhiyaghi têngka pola andhâp asor ka bingkèng arè sè langkong saè, ponapa sè èsambhât *profesionalitas* è sakola'an otabâ tombuna *kinerja* mongghu ḍâ' ghuru.

Para rabu sè paḍâ moljâ,

È majlis ka'ḍinto bhâdhân kaulâ nyo'ona èdhi ka'angghuy ngatorraghi program pendidikan sè dhâddhi pangarep ka bingkèng arè kantos ḍâ' akhèrat, èngghi panèka "PENDIDIKAN BERBASIS *KASIH SAYANG'* OTABÂ PENDIDIKAN SÈ AGHÂNDHU' TARÈSNA".

Metode ka'ḍinto ampon aropa'aghi sala sèttong kapastèyan sè kodhu èka'anghungè sareng para ghuru. Ponapa neng è pendidikan formal akadhiyâ (è sakola'an) otabâ pendidikan informal akadhiyâ (è po'-compo'). Molang mongghu ḍâ' morèd aropa'aghi kawâjibhân sè sanget rajâ, kantos kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sarojuk jhâ' bâḍâ parbhidhâ'ân sè sanget *substansial* antara aparèng pamertè sareng molang.

Pamertè, salastarèna aparèng jhâjhârbâ'ân èlmo ḍâ' morèd. Kodhuna aparèng pangrèngget-pangrèngget otabâ bâburughân beccè' ḍâ' sadhâjana morèd, sè aghândhu' maksod sopajâ morèd kasebbhut ngaghungè *akhlak* sareng têngka pola sè saè tor bisa'a abhâkta èlmo sè moljâ sareng aghuna ḍâ' bhângsana.

Para rabu sè paḍâ moljâ,

Manabi èmot ḍâ' kabâḍâ'âna ghuru. Ghuru aropa'aghi panodhân sareng dhâddhi conto sè saè mongghu morèd tapè bânnè ghuru aparèng' conto sè korang saè ḍâ' morèddhâ. Mèlana ghuru ka'ḍinto kodhu masamporna ḍhimen ḍâri abâ'na dhibi'. Kantos morèd bisa nèro têngka pola sè saè ḍâri ghuruna.

Bâḍâ cap-ocabhân Arab èngghi ka'ḍinto "*Ibdâ' Bi Nafsik*" (ngèrèng kabidhi ḍâri abâ'na dhibi'), Namong parlo èkaghâli, kadhi ponapa manabi ghuru namong molang tapè ta' bisa aparèng bâburughân beccè', Ghuru sè namong bisa molang èngghi panèka ghuru sè bisa ajhârbâ'aghi pangajhârân ḍâ' morèddhâ, tapè ta' bisa aparèng bâburughân beccè' ḍâ' moreddhâ. Ghuru sè namong ajhâjhuluk ngajhâr èngghi panèka ghuru sè namong parlo ḍâ' lalakon sareng bâjârân sè aropa'aghi gâji, sanget ta' akor

marghâ ta' apareng bâburughân beccè' sè akor sareng akhlak otabâ *budi pekerti* dâ' morèddhâ.

Para rabu sè paḍâ moljâ,

Sanget raja *kemurkahan* Allah da' oreng se ngajhar se namong oneng alarang moreddha, sabatara oreng jareya ngalakone pa-ponapa se elarang kasebbhut, conto se sanget ghampang engghi ka'dinto roko'. Kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ asabbhil alarang ka'angghuy aroko' da' morèd kalabân asabâb ghi' ta' andi' kalakowan, namong kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ ngalakonè aroko' è sabbhân arèna.

Para rabu sè paḍâ moljâ

Bâḍâ pan-saponapan hal sè dhâddhi pokeddhâ è ḍâlem matekka hajhât bâtek saè dâ' *anak didik* sè *brilian* è jhâmanna ka bingkèng arè, è antarana:

- 1) Ajhârraghi otabâ serghing bhâb sè nyèptaaghi manossa. Aqidâ èpon, jhâ' kantos kalèp marghâ molang pangajhârân umum lajhu ta' perna sama sakalè nyèrghing ḍâ' sè nyèpta'aghi manossa. Namong Allah sè ngaghungè kakobasa'an. Oladhi ḍhâbuna Allah è ḍâlem Q.S Ar Rum ayat :30

Mèlana aḍheppaghi mowana kalabân loros ḍâ' Ghustè Allah; fitrah Allah sè ampon nyèpta'aghi manossa mènorot fitrah ka'dinto ta' aobâ ḍâ' fitrah Allah (ka'dinto aghâma sè loros, namong manossa ta' ngaghâli).

- 2) Ajhârraghi otabâ aparèng sokongan ḍâ' rèng-orèng jârèya ka'angghuy matombu imanna ḍâ' Ghustè Allah. Èngghi panèka tawaddu' Ibâḍâna. Mongghu ḍâ' na'-kana' panerrossa bhângsa sè kufur nèkmat akadhiyâ sè ampon kalampan è sa'at samangkèn.
- 3) Saterrossèpon panodhân parkara *akhlak/pekerti* sè saè.

Rosulullah adhabu :

Moljâ'aghi na'-ana'na ba'na sadhâjâ bân didik na'-kana' jârèya kalabân *budi pekerti* se bhâghus.

Para rabu sè paḍâ moljâ,

Manabi kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ nalèktèghi naghâra kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ è sa'at samangkèn, bânne namong *krisis*

ekonomi, tapè krisis akhlak è dâlem sakobhenga na'-kana' dât-ngodâdhân.

- 4) Apareng jhajharbâ'ân parlona èlmo sè èsambhât pendidighân. Sabellunna orèng manca otabâ nonIslam ngoca' parkara parlona *pendidikan*.
- 5) jhâ' sampè' kalèro ajuri'í
- 6) abhângon kaparcajâ'ân dâ' rèd-morèd

Para rabu sadhâjâ sè paḍâ parjhughâ.

Pamator sè pongkasan, bhâdhân kaulâ namong ngatorraghiyâ pessen ka'angghy matombu tor majhurbhu pendidikan sopajâ ngangodâdhân bisa ngaghungè èlmo sè bisa dhâddhi panodhân ka bingkèng arè.

Saka'dinto pamator, manabi bâḍâ pamator sè korang parjhughâ, bhâdhân kaulâ nyo'on sapor!

Mator sakalangkong.

Billahi taufiq wal hidayah, Wassalamu'alaikum warohmatullahi wabarokaatu

Pakon 5.1

Oladhi sareng maos patètè piḍato è attas, salastarèna èmaos lajhu karembhâk sakanca'an ka'angghuy nantowaghi bâgiyân-bâgiyân sè tamaso' kebahasaan (oca' bhârâng, lako, sèpat, sareng oca' ghântè)!

Pakon 5.2

Èyatorè maos teks piḍato è attas neng aḍâ'na kellas kalabân sowara sè saè akor sareng katantowan piḍato!

Pakon 5.3

Salastarèna piḍato kasebbhut èmaos, Èyatorè panjhennengngan tantowaghi sè tamaso' okara parènta sareng okara jhâ'-ngajhâk!

Pakon 5.4

Èyatorè jhârbâ'aghi parbhidhâ'anna ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Sè ngajhum partèngkan (MC)
2. Sambutan
3. Khotbah
4. Piḍato

Pakon 5.5

Èyatorè panjhennengnan aghâlimpo' sareng sakanca'an sakonè'na tello orèng, salastarèna aghâlimpok panjhennengnan bhâdhi piḍato. Sabellunna nyoson piḍato, panjhennengnan kodhuna nyoson karangka-karangkana piḍato lajhu piḍato kasebbhut èpatombu dhâddhi pan-saponapan okara. Dhinèng tema piḍato panjhennengnan mèlè sala sèttong è bâbâ panèka!

- Piḍato Pendidikan
- Piḍato Narkoba
- Piḍato Perpisahan

Indikator

3.3.6 Nganalisis struktur teks piḍato

Lalampa'an 6

Sè kabidhân, neng lalampa'an kapèng ennem panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *nganalisis struktur teks piḍato*, ngèrèng areng-sareng maos du'a' ḍhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna ngaghâli saè carana *nganalisis struktur teks piḍato*. Salaèn ḍâri ghâpanèka, akor sareng cap-ocabhân orèng seppo Madhurâ tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ḍâlem kaḍi'ân, è antarana:

- Mon bâ'na narèna kabhâghusân, kodhu males kabhâghusân kèya, jhâ' mara cap-ocapan, aberri' kembhâng males cemmer."
- Bâ'na ajjhâ' sampè' lècèghân, ma' ta'èkoca' colo' binè'.

Neng jhâjhârbâ'ân sabellunna, bhâb piḍato ampon èjhârbâ'aghi, namong maèmot panjhennengnan, jhâ' neng piḍato ka'ḍinto bâḍâ *Struktur* teks piḍato. Struktur kasebbhut è antarana aghânḍhu':

1. *salam pembuka* (salam pamokka')
2. *pembuka piḍato* (pamokka' piḍato)
3. *pembahasan isi piḍato* (jhâjhârbâ'ân piḍato)
4. *penutup piḍato* (panotop piḍato)
5. *salam penutup* (salam panotop)

Contona *struktur* pidato

1. Pembukaan (pamokka')

pamokka' pidato aèssè salam pamokka', contona:

a. Salam pamokka'

Assalammu'alaikum warahmatullaahi wa barakatu, salam sejahtera mongghu kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjâ.

b. Salam *penghormatan*

Salam *penghormatan*, biasana èkabidhi dâri *penghormatan* mongghu orèng sè èyanghep palèng moljâ.

Contona:

Sè moljâ bâpa' kepala sekolah

Sè moljâ bâpa'/èbhu ghuru.

Sè moljâ para onjhângan sareng ca-kanca sè paḍâ moljâ

c. pamator rassa sokkor

Pamator rassa sokkor ḍâ' sè amorbhâ jhâghât Allah SWT. sè ampon aparèng pan-saponapan nèkmat sè abujud sèhat tor sempat kantos kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjâ èparèngè kamampowan ka'angghuy rabu neng lalampa'an ka'ḍinto.

Contona:

Sè sapèsan ngirèng amojhi sokkor ka'ator ḍâ' Ghustè Allah sè Amorbhâ jhâghât sè ampon aparèng rahmat tor hidayaèpon ḍâ' kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjâ, kantos è arè samangkèn kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ bisa areng-sareng ngèrèng lalampaan "Temmo Kerrong" sè èbâḍâ'aghi neng kampong Parteker se ampon èlampa'aghi neng sabbhân-sabbhân sataon sakalèyan ḍâlem kabâḍâ'ân komènak tor parjhughâ.

2. Èssèna Pidato

Bâgiyân èssè èngghi panèka bâgiyân dâri pokeddhâna pidato. Neng bâgiyân panèka, jhâjhârbâ'ân dâri sè abudhâbu pantha'anna bâḍâ neng bâgiyân sè palèng bânnya'. Sè abudhâbu bhâkal ajhârbâ'aghi spartèngkan rèncè sareng jhârbâ pokeddhâna matèri sè bhâkal èyatorraghiyâ ḍâ' hadirin. Mongghu hadirin, sopajâ èssèna pidato ghâmpang èkapèrèng sareng sè mèyarsa'aghi, Sè abudhâbu bisa aparèng ḍhâ-tanḍhâ, "sè mamolan.... , " "kapèng ḍuwâ' .....", kapèng tello' ....." sareng saterrossa. Ḍhâ-tanḍhâ akadhi ka'ḍinto jhughânan bisa maghâmpang sè nyerrat ḍâlem nyoson jhâjhârbâ'ân ḍâlem teks pidato.

Conto:

Para rabu sadhâjâ sè paḍâ parjhughâ.

Sè kapâng ḍuwa' èngghi panèka baḍâna kasehadhân sè gratis otabâ ta' mabi majâr mongghu ḍâ' maghârsarè sè aromasa ta' mampo. Kabâḍâ'ân sè ampon sadhâjana malarat tor sadhâjana èyokor kalabân pèssè. Hal kadhi ka'ḍinto kodhu èlampa'aghi ka'angghuy bâḍâna kasehadhân gratis nojjhu bârghâ sè ampon cè' bhutona narèma kasèhadhân gratis ka'ḍinto. Manabi bârghâ Mekkasân ampon sehat, ponapa sehat angghuta bhâdhân otabâ sehat pèkkèran ka'ḍinto sanget èkabhuto sareng sadhâjana barghâ. Mèlana è jhâman samangkèn bârghâ ce' ngarebbhâ ka'angghuy èparèngè kasehadhân gratis. Amarghâ sadhâjâna obhât ampon larang sadhâjâ.

3. Panotoppa Piḍato

Pènutup piḍato sè saè, biyasana bisa apangghibât rassa simpati ḍâri hadirin. Panotop piḍato bisa èyèssè'è kalabân:

- a. Rèngkessân ḍâri jhâjhârbâ'ân sabellunna.
- b. Pamator nyo'on saporah ḍâ' hadirin atas kekhilafan sareng kakalèrowan sè

ampon kalampan ètengnet otabâ sè ta' ètengnet.

- a. Salam panotop

Ḍâlem pènutup bisa jhughân èyèssè'è kalabân tokèlan pamangghi otabâ ca'-oca' parlambhâng bângaseppo otabâ para tokoh sè akor kalabân kabâḍâ'ân è sa'at samangkèn.

Conto:

Pamator sè pongkasan, bhâdhân kaulâ namong ngatorraghiyâ pessen ka'angghy matombu tor majhurbhu pendidikan sè bâḍâ è kottha Bandhabasa kantos nyèpta'aghi Bandhabasa sè kerta tor ghemma. Saka'ḍinto pamator, manabi bâḍâ pamator sè korang parjhughâ, bhâdhân kaulâ nyo'on sapura!

Carana nganalisis struktur teks piḍato

Carana nganalisis struktur teks piḍato:

- ❖ Sè mamolan kodhu maos teks kalabân talètè.
- ❖ Tantowaghi okara sè aghânḍhu' okara pamokka', èssè, sareng okara panotop.
- ❖ Talèktèghi neng teks, oca' sè aghânḍhu' oca' bhârâng, oca' lako, oca' sèpat, sareng oca' ghântè.
- ❖ Talèktèghi neng teks, okara sè aghânḍhu' frase sareng klausa.

Pakon 6.1

Èyatorè maos teks piḍato è bâbâ panèka kalabân intonasi sareng ekspresi sè saè!

ASSALAMU'ALAIKUM WR. WB.

Bismillahirrohmanirrohim, Alhamdulillahirobbil alamin wabihi nasta'inu ala umuriddunya waddin wassalatu wassalamu ala asrofil ambiya' walmursalin sayyidina Muhammadiwwa'ala alihi wasohbihi ajama'in amma ba'du.

Hadrotul Mukarromun, para alim ulama' sèsame molja,

Sè Moljâ Bapa' Kepala Dhisa Dhemmabu

Sè Moljâ Bapa' RT sareng RW

Para Bapa' sareng èbhu sè paḍâ parjhughâ,

Ator kabidhân ngèrèng areng-sareng amojhi sokkor ḍa' Ghustè Allah sè Amorbhâ jhâghât sè ampon aparèng pan-saponapan nèkmat sè abujud sempat tor sehat ḍâ' kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjhâ, kantos è arè samangkèn kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ bisa èpangghiyaghi è kalèngghiyân ka'ḍinto ka'angghuy mèyarsa'aghi piḍato ḍâri bhâdhân kaulâ, èngghi ka' dinto parkara " Nyèpta Dhemmabu Nojjhu Bârgâ sè Kerta tor Ghemma".

Saterros èpon sholawat sareng salam èyatorraghiyâ ḍâ' Ghustè kanjeng Nabbhi Mohammad Saw, ḍâ' para ahli kalowargaèpon sareng para sahabhât tor ḍâ' sadhâjâ ummat èpon.

Para rabu sè paḍâ parjhughâ,

Manabi abu-ḍhâbu parkara kabâḍâ'ân kottha Dhemmabu nojjhu ḍâ' kabâḍâ'ân sè kerta tor ghemma, menorot pamangghi bhâdhân kaulâ èngghi ka'ḍinto bâḍâ tello' tarèka sè kodhu èpèyara tor èpatombu nojjhu bhâghussa kabaḍâ'ân Dhisa Dhemmabu sè bhâkal ḍâteng.

Sè sapèsan èngghi panèka akor sareng parkara pendidikan.

Pendidikan è dhisa Dhemmabu parlo èrabât, èpèyara, tor èpatombu nojjhu panerros-panerros bhângsa sè bisa andhâddhiyaghi kapènterran kantos kaponjhul ḍâ' saantèro. Lerres para rabu?.....Lerres ponapa bhunten ?....Bâḍâna pendidikan sè ampon jhângkep tor ghenna' baraghat epon, bisa andhaddhiaghi kasennengngan tor kaghumbhirâ'ân ka'angghuy ajhâr tor nyarè èlmo kantos tekka hajhât. Pramèla ḍâri ka'ḍinto, majhuna pendidikan bisa'a andhâddhiyaghi kabâḍâ'ân bhângsa sè makmor tor ghumbhirâ.

Para rabu sè paḍâ parjhughâ.

Sè kapèng ñuwâ' èngghi panèka bâḍâna kasèhadhân sè gratis otabâ ta' mabi majâr mongghu ḍâ' maghârsarè sè aromasa ta' mampo. Kabâḍâân sè ampon sadhâjana malarat tor sadhâjana èyokor kalabân obâng. Hal kadhi ka'ḍinto kodhu èlampa'aghi ka'angghuy bâḍâna kasèhadhân gratis nojjhu bârghâ sè ampon cè' bhutona narèma kasehadhân sè namong-namong ka'ḍinto. Manabi bârghâ Ḍhemmabu ampon sèhat, ponapa sèhat raghâ otabâ sèhat pèkkèran ka' ḍinto sanget èkabhuto sareng sadhâjana bârghâ. Mâlana è jhâman samangkèn bârghâ cè' ngarebbhâ ka'angghuy èparèngè kasèhadhân gratis. Amarghâ sadhâjana obhât ampon larang sadhâjâ.

Sè kapèng tello' bâḍâna bhântowan bân èsaḍiyâ'aghina kalakowan sè ampon èkakarep sadhâjâ bârghâ ka'angghuy bârghâ sè ampon sadhâjana angrasa kakorangan, ponapa sè èsambhât orèng mèskèn. Orèng sè ampon angrasa ta' ngaghungè paponapa. Ka'ḍinto kodhu èbhânto, kong-langkong ḍâ' para Bapa' sè ampon kacokobhân ḍâlem kaḍi'ân.

Para rabu sadhâjâ sè paḍâ parjhugha

Sadhâjana tarèka akadhi è attas ampon akor sareng cab-ocabhâna orèng Madhurâ, èngghi ka'ḍinto ghutong rojhung satatangghâ'ân nojjhu kabâḍâ'ân sè aman tor tartèp. Pramèla ḍâri ka'ḍinto bâḍâna piḍato sè sanget rèngkes ka'ḍinto ka'angghuy nyèpta'aghi aobâna akhlak sè sa nojjhu *pendidikan sè berkualitas*.

Para rabu sadhâjâ sè paḍâ parjhughâ

Rèngkes èpon, ka'angghuy nyèpta'aghi bârghâ sè ampon sadhâjana majhu ka'ḍinto parlo èparèksanè kabâḍâ'anna. Akor sareng kasèhadhân, pendiḍikan tor takaè' sareng pamberri'anna bhânḍhâ ḍâ' bârghâ ka'angghuy ngopènè kalakowan sarta mokka' usaha nè'-kènè'an ka'angghuy kajhuntronan oḍi'. Pramèla ḍâri ka'ḍinto, sadhâjana tarèka sè ampon ètantowaghi pamarenta, ka'ḍinto kodhu èpalanggheng, èpatombu, sareng èrabât nojjhu ka ghumbhirâ'anna maghârsarè Ḍhemmabu.

Para rabu sadhâjâ sè paḍâ parjhughâ

Pamator sè pongkasan, bhâdhân kaulâ namong ngatorraghiyâ pessen ka'angghuy matombu tor malanggheng bhudhâjâ sareng bhâsa Madhurâ è taon 2015 ka'ḍinto kantossa kabingkèng arè. Ngèrèng areng-sareng malanggheng bhâsa, bhudhâjâ nojjhu ḍâ' Ḍhemmabu sè kerta tor ghemma.

Saka'ḍinto pamator, manabi bâḍâ sè korang parjhughâ, bhâdhân kaulâ nyo'on sapura!

Mator sakalangkong.
Billahi taufiq wal hidayah,
Wassalamu alaikum warohmatullahi wabarokaatu

Pakon 6.2

Èyatorè panjhennengngan aghâlimpo' palèng sakonè' tello orèng, salastarèna aghâlimpo'. Panjhennengngan nalèktèghi struktur piḍato kasebbhut ka'angghuy nantowaghi sè ka'ḍimma sè tamaso' bâgiyân pamokka' èssè sareng panotop !

Pakon 6.3

Salastarènan nantowaghi bâgiyân-bâgiyânnana piḍato, Èyatorè panjhennengngan carèta'aghi polè èssèna piḍato kalabân aghuna'aghi bhâsana dhibi' neng è aḍâ'na kellas, kanca sè laèn nyangghemmè

Pakon 6.4

Karembhâk sakanca'an ka'angghuy nyarè ca'-oca' sè malarat neng teks piḍato kasebbhut, mon ta' èpangghi artèna, èyatorè nyambhut kamus neng perpustakaan. Pas sarè oca' sè ta' èkaonèngè artèna ghellâ'!

Indikator

3.3.7 Ngalalisis perbedaan unsur kebahasaan dalam teks pewara dan teks piḍato

Lalampa'an 7

Neng lalampa'an sabellunna ampon èjhârbâ'aghi bhâb pewara sareng bhâb piḍato. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *nganalisis perbedaan unsur kebahasaan dalam teks pewara dan teks piḍato* neng lalampa'an kapèng pètto' panèka, ngèrèng areng- sareng maos du'a' ḍhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna ngaghâli saè carana *nganalisis perbedaan unsur kebahasaan dalam teks pewara dan teks piḍato*. Salaèn

ḍâri ghâpanèka, akor sareng cap-ocabhân orèng seppo Madhurâ tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ḍâlem kaodî'ân, è antarana:

- Tello' parkara sè kodhu èkalako, iyâ arèya arembhâk lalakon sè èlakonana, ta' ru-kabhuru, akor rontong.
- Tello' parkara sè kodhu èhormatè, iyâ arèya omor, ḍhâng-onḍhâng bân aghâma.

Sabellunna apiḍato, khusussèpon neng kennengngan *resmi*, panjhennengngan parlo nyoson teks piḍato. Teks piḍato parlo èsosan sopajâ ḍâlem ḍhâḍhâbuwân ta' alalabânan sareng topik sareng tojjhuwânnepon, salaèn ḍâri ghâpanèka, sabellunna nyoson teks. Panjhennengngan kodhu ngaghâli bâgiyân-bâgiyâna sè aghânḍhu' *kebahasaan*. Opama ḍâlem bârângkana piḍato è bâbâ panèka:

Opama ḍâlem bhul-ombhul: **Macemma sareng sabâbbhâ *Kriminal***

I. Pendahuluan (mamolan)

1. Salam pembuka (salam Pamokka')
2. Ucapan terima kasih (pamator tanḍhâ sakalangkong)
3. Sekilas topik piḍato (pokeddhâ piḍato)
4. Tujuan piḍato (tojjuwâna piḍato)

II. Isi pembahasan topik piḍato (Jhârbâ sakonè'na piḍato ghumantong ḍâ' kaparlowanna)

1. artèna kriminal
2. Cem-macemma kriminal
3. Aponapa kriminal bisa kalampan
4. Kadhiponapa carana nyegghâ tombuna kalakowan jhubâ'/kriminal

III. Penutup (Pongkasan)

1. Rèngkessanna
2. Pangarep
3. Salam panotop

Sedḍheng bâgiyân *kebahasaan* sè parlo èkaghâli neng pewara sareng piḍato, èngghi panèka:

1. *Ketepatan Ucapan* (lerres bhuntenna pètotorra)

È ḍâlem abu-ḍhâbu kodhuna panjhennengngan èbiyasa'aghi aḍhâbu ḍâlem kabâḍâ'ân sowara sè aghânḍhu' monyè sè moḍḍhâ sareng

jhârbâ. Pangocabhân monyè sè korang lerres sareng moḍḍhâ bisa apangghibât ḍâ' pamèyarsa aghânḍhu' rassa bhusen, korang nyennengngaghi, otabâ korang èndhâ èkapèreng. Pangocabhân monyè-monyè ḍâlem bhâsa sè èyangghep kacalè bisa andhâddhiyâghi nombu pamangghi sè korang saè mongghu pamèyarsa.

2. Aghuna'aghi tekkeddhân, nada, sareng durasi bâkto sè akor sareng tekkeddhâna monyè è ḍâlem abu-ḍhâbu aropa'aghi kakowadhân ka'angghuy matombu perasa'an lèbur ḍâri pamèyarsa ḍâ' sè abu-ḍhâbu. Tarkadhâng aropa'aghi sala sèttong pokeddhân sè bisa nantowaghi bhâghussâ pètotor. Maskè bânnya' pokpara sè korang saè èpaḍâpa' ḍâ' hadirin, tapè manabi èyatorraghi kalabân tekkeddhân sowara sè saè sareng durasi bâkto sè nyokobhi. Maka ḍhâ-ḍhâbuwân ḍâlem apiḍato bisa katèngal lèbur sareng èndhâ. Sabhâligghâ manabi pamatorrèpon los-loros, maka bisa apangghibât ḍâ' hadirin katèngal bhusen, sareng ke-efektifan ḍâlem abu-ḍhâbu andhâddhiyâghi korang.
3. *Diksi* otabâ pèlèyanna oca' sè èghuna'aghi kalabân lerres sareng amacem bârna. Maksud sè èyatorraghiyâ ḍâ' hadirin bisa èkaghâli saè sareng bisa paham ḍâ' artè sè èmaksod.

Sedḍheng bâgiyân *kebahasaan* sè bâḍâ neng piḍato èngghi panèka:

1. Okara *Informatif*
2. Okara *rekreatif*
3. Okara *persuasif*

Carana abhidhâ'aghi bâgiyân *kebahasaan* neng pewara sareng piḍato

1. Sè mamolan panjhennengngan maos ḍhimèn kalabân talètè.
2. Talèktèghi manabi pewara okara sè èyatorraghi ta' aghânḍhu' *rekreatif* (panglèpor atè), manabi piḍato aghânḍhu' *rekreatif* (panglèpor atè).
3. Okara neng pewara strukturrèpon aghânḍhu' pamokka' (salam), èssè (aghânḍhu' ajhârbâ'âghi sè kabhubbhuwân ḍhâḍhâbuwân, sareng du'a', sedḍheng panotop (aghânḍhu' pamator nyo'on sapura manabi bâḍâ katoppalan). Sedḍheng piḍato aghânḍhu' Pamokka' (salam), èssè (sè aghânḍhu' jhâjhârbâ'ân bhâb topik), panotop (aghânḍhu'

okara jhâ' ngajhâk ka'angghuy kabhâghusân, sareng pamator nyo'on sapora manabi bâdâ pamator sè korang parjhughâ).

4. Manabi pewara namong ngator jhâlâna lalampa'an, sedheng piḍato ajhârbâ'aghi sèttong pokeddhân *topik*.

5. Talèktèghi okara sè aghânḍhu' okara *informatif, rekreatif, sareng persuasif*.

Pakon 7.1

Èyatorè jhârbâ'aghi parbhidhâ'ânna bâgiyân *kebahasaan* neng piḍato sareng bâgiyâna pewara!

Pakon 7.2

Èyatorè panjhennengnan aghâlimpo' sakonè'na tello orèng, salastarèna ka'ḍinto, panjhennengnan ajhârbâ'aghi carana abhâḍhi piḍato!

Pakon 7.3

Èyatorè bhâḍhi pokeddhân bârângkana piḍato kalabân mèlè sala sèttong topik è bâbâ panèka!

- Ejjhâ' nyacak ḍâ' Narkoba
- Parlona arabât lèkè
- Parlona oḍi' sèhat
- Arammèyaghi arè kamardhika'an 17 Jumadintus 1945

Pakon 7.4

Salastarèna panjhennengnan abhâḍhi bârângkana piḍato è attas, lajhu patombu topik kasebbhut dhâddhi piḍato sè saè kalabân aghuna'aghi bhâsa sè saè sareng sè lerres!

Pakon 7.5

Salastarèna piḍato èsosan kalabân saè, Èyatorè panjhennengnan maos piḍato kasebbhut neng aḍâ'na kellas, salastarèna ka'ḍinto kanca sè laèn nyangghemmè!

Indikator

3.3.8 Menjelaskan kriteria menjadi pewara yang baik

Lalampa'an 8

Neng lalampa'an sabellunna ampon èjhârbâ'aghi bhâb *pewara*. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *menjelaskan kriteria menjadi pewara yang baik*, neng lalampa'an kapèng bâllu' panèka, ngèrèng areng- sareng maos du'a' ðhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, koghuna ngaghâli saè *carana menjelaskan kriteria menjadi pewara* yang baik dalam teks pewara. Salaèn ðâri ghâpanèka, akor sareng cap-ocabhân orèng seppo Madhurâ tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ðâlem kaodî'ân, è antarana:

- Mon urusân nè'-kènè' jhâ' parajâ, sabâb la bânnya' kadhâddhiyân sè mara jârèya bisa dhâddhi' carok rajâ, bân bânjir ðârâ.
- È ðimmaa bhâi bâ'na kodhu ngormat ðâ' bhuppa', bhâbhu', ghuru, rato; bhuppa' bhâbhu' sè arabât, ghuru sè aparèng èlmo (kapènterran), rato (pamarènta) sè aparèng pandhuman ðâlem kaodî'ân.

Ghâmbhâr 3.5: Ghâmbhârâ Pewara (MC)

<https://www.google.co.id/search?q=gambar+pembawa+acara>

kriteria dhâddhi *pewara* (MC) sè saè

1. *Percaya Diri* (Parcajà dâ' abâ'na dhibi')

Kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhu serrèng apangrasa bhâghus kalabân ponapa'a bisaos sè kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ adhebbhi kalabân angrasa atè bhâghus, maka kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ bisa *tampil* kalabân mèsèm sareng parcajà dâ' kabâdâ'anna abâ'na dhibi', jhujhur, sareng jhâ' sampè' dhâddhi ghuru mongghu *audience* kalabân pa-ponapa sè èyangghep korang yâkèn mongghu kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ. Koncina dhâddhi MC sè saè èngghi panèka parcajà dâ' kabâdâ'anna abâ'na dhibi'. Ngaonèngè pa-ponapa sè dhâddhi kadhâddhiyân , maka panjhennengngan bhâkal ngaghâli pa-ponapa sè bhâkal èdhabuwaghiyâ. Ajhâri nyama, tema, sasonanna, tojjhuwâna, sareng onjhângan sè rabu neng lalampa'an ghâpanèka.

2. *Murah Seyum* (serrèng mèsèm)

Rassa mèsèm sè mora bisa andhâddhiyâghi orèng laèn apangangghep tentrem. Hal sè kadhi ka'dinto bisa abhânto kabâdâ'ân sè *kondusif* antara pewara sareng onjhângan sè rabu. Kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhu teptep mèsèm dâlem dhâddhi pewara, sopajâ onjhângan sè hadir bisa betta dâlem mèyarsa'aghi pètotorrèpon pewara. Mèsèm è dâlem dhâddhi pewara, nodhuwaghi jhâ' kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ ka'dinto dâlem kabâdâ'ân tennang, nyaman, sareng senneng ngadhebbhi onjhângan.

3. *Komunikatif*

Pewara neng lalampa'an kodhu mampo *komunikatif*, artèna mampo andhâddhiyaghi kabâdâ'ân sè saè. Ngajhâk para rabu ka'angghuy arassa'aghi kabâdâ'ân adhâp sareng komènak. Pakon mongghu pewara kodhu bisa apètotor dâ' bânnya'na orèng sè rabu neng onjhângan. Saterrossèpon, jhâ' kalèp, kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ mènangka *pewara* kodhu nyemma'è dâ' panètèya neng lalampa'an ka'angghuy ngaonèngè sasonanna partèngkan sè bhâkal èlampa'aghiyâ.

4. *Konsentrasi*

Konsentrasi (masèttong dâ' pa-ponapa sè èlampa'aghi) ka'dinto ta' bisa ètabâr polè. Manabi pewara ampon ta' ghu-ongghu serius, ta' masèttong pèkkèranna, maka kabâdâ'ân dhâddhi pewara (MC) ta' bisa samporna. Carana *konsentrasi* , tarèk nyabâ kalabân lanjhang, pèkkèran

pacèrnang, serius, sareng masètong karep. Maka sadhâjâna pangaterro bisa ajhâlân kalabân saè ngadhebbhi para rabu.

5. Menguasai Urutan Acara (ngobâsanè ongrodhâna partèngkan)

Pewara otabâ MC kodhu ngobâsanè sostonanna partèngkan. Manabi ta' ngobâsanè èssèna lalampa'an, maka kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ bhâkal tangghimongan. Neng ka'dinto ghunana *Stage Manager* sanget parlo, amarghâ *Stage Manager* sè macampo antarana kasiyapanna partèngkan sareng sostonanna lalampa'an sè bâdâ. Opama è dâlem pewara neng tatèngghun orkès, sè nyettèl gitar, *micropon*, maka jhâ' sampè' pangghung kosong.

6. Bahasa dan Teknik berbicara

Sè kodhu èkaghâli saè ka'angghuy ngaollè cara apètotor sè profesional dâlem *pewara*, è antarana:

1. *Intonasi* (tekkeddhan)
2. *Artikulasi* (keccappa lèsan)
3. *Phrasing* (engghân)
4. *Stressing*
5. *Infleksi*

Nokèl dâri :<http://arizqiorangindonesia.blogspot.com/2014/04/tips-menjadi-mc-yang-baik.htm>. èmadhurâ'aghi sareng Moh. Hafid Effendy.

Pakon 8.1

Èyatorè jhârbâ'aghi kadhiponapa carana dhâddhi *pewara* (MC) sè saè mènorot panjhennengnan dhibi'!

Pakon 8.2

Èyatorè panjhennengnan abhâdhi MC otabâ pewara kalabân mèlè topik lalampa'an è bâbâ panèka!

- a. Temmo kerrong sakanca'an tammadhân SMA
- b. Lalampa'an Isro' Mi'roj neng sakola'an
- c. Lalampa'an *perpisahan* morèd kellas XII
- d. Lalampa'an pangajhiyân Akbar Maulid Nabbhi Muhammad SAW

Pakon 8.3

Salastarèna MC lalampa'an èsoston, èyatorè maos lalampa'an kasebbhut neng aḍâ'na kellas! seḍḍheng kanca sè laèn nyangghemmè!

Indikator

3.3.9 Menjelaskan kriteria menjadi orator yang baik

Sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *menjelaskan kriteria menjadi orator yang baik* neng lalampa'an kapèng pètto' panèka, ngèrèng areng-sareng maos du'a' ḍhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna ngaghâli saè carana *menjelaskan kriteria menjadi orator yang baik*. Salaèn ḍâri ghâpanèka, akor sareng cap-ocabhân orèng seppo Madhurâ tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ḍâlem kaodî'ân, è antarana:

- Sènga' Kacong, maskè apangrasa pènter, jhâ' sampè ghenḍhâk, ngètèsaghi kalakowan, tako' ma' ta' kabâbâ.
- Sènga' Kacong, bilâ bâ'na atambhâ lajhu èparèngè bârâs, bâ'na kodhu mabâli copa.

Ghâmbhâr 3.6: Orator Ulung, Bung Karno

Èpetthèk ḍâri: <https://www.google.co.id/search?q=gambar+pembawa+acara+orator>

Carana dhâddhi orator sè saè

1. Ngobâsanè lalampa'an
2. Bhâsa (okarana: Madhurâ, rêngkes, lerres, bisa èpahami), *Artikulasi* (konsonan, vokal, èlangnga reflek ta' sadar).
3. Sowara (ngaghungè sowara mic, sowara kodhuna lèsanna bâgiyân aḍâ' terrang, moḍḍhâ, kerras tekkeddhânnèpon).
4. Nyabâ (kodhu latèyan anyabâ landung, ma' lè mon abu-ḍhâbu ta' pegghâ' è tengnga).
5. *Kepribadian* (tampil wajar)
6. Aghuna'aghi pakakas *pengeras* sowara (*jarak +/- 20 cm sakonè' neng seddhi'na bâbâna/è attassa mike*)
7. *Carana ngangghuy MIC (On, Off, Going on)*
8. *Maḍâpa' pessen akor sareng èssèna*
9. *Disiplin bâkto*

Metthèk ḍâri <http://arizqiorangindonesia.blogspot.com/2014/04/tips-menjadi-mc-yang-baik.htm>. Êmadhurâ'aghi sareng Moh. Hafid effendy

Pakon 9.1

Èyatorè jhârbâ'aghi carana dhâddhi orator sè saè mènorot pamangghina panjhennengnan!

Pakon 9.2

Ponapa parbhidhâ'anna antarana pewara (MC) sareng orator! Jârbâ'aghi!

Pakon 9.3

Èyatorè abhâḍhi okara panotop neng piḍato bhâb parlona bhâsa Madhurâ mongghu ngangḍâdhân!

Indikator

4.3.1 Membuat karangka teks pewara suatu kegiatan

Lalampa'an 10

Neng lalampa'an sabellunna ampon èjhârbâ'aghi bhâb pewara sareng bhâb pidato. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *membuat karangka teks pewara suatu kegiatan* neng lalampa'an kapèng sapolo panèka, ngèrèng areng-sareng maos du'a' dhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna ngaghâli saè carana *membuat karangka teks pewara suatu kegiatan*. Salaèn ðâri ghâpanèka, akor sareng cap-ocabhân orèng seppo Madhurâ tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ðâlem kaodî'ân, è antarana:

- Sènga' cebbhing, lamon bâ'na èyajhâk aparembhâghân bân orèng, ajjhâ' sampè' dhâddhi orèng sè copè' pèkkèrra.
- Sènga' Kacong, patè-ngatè neng bânnya'na orèng, jhâ' sampè' ngèlanè ðâðâ.

Neng lalampa'an sabellunna ampon èjhârbâ'aghi bhâb pewara otabâ MC, è ðâlem papangghiyân ka'ðinto panjhennengngan namong èpaèmot ka'angghuy abhâðhi *karangka* otabâ pokeddhâna bârângkana lalampa'an mongghu MC neng sèttong partèngkan. Èyatorè èmodhi jhâjhârbâ'ân è bâbâ panèka.

Conto bârângkana lalampa'an pewara neng partèngkan *perpisahan*

- Pamokka'
- Pamaosan Ayat suci Al-Qur'an
- Dhâðhâbuwân
- *Prosesi pelepasan*
- *Pentas seni*
- Panotop

Carana abhâdhi karangka otabâ bârângkana MC neng sèttong lalampa'an

Ka'angghuy dhâddhi *pewara* otabâ MC panjhennengnan ta' mabi ghimeng, kalakowan mènangka MC sanget ghâmpang. Panjhennengnan cokop nyo'on dâ' panètèya otabâ sè ngopènè lalampa'an sè bhâkal èlampa'aghi. Carana:

- Tantowaghi *topik* lalampa'annèpon.
- Nyoson *struktur teks pewara* (MC) (È antarana bâdâ pamokka', èssè, sareng panotop).
- Jhârbâ'aghi pasèra'an sè kabhubbhuwân alampa'aghi Pakon neng lalampa'an.
- Parèksanè polè bârângka sè ampon èsosan.

Pakon 10.1

Èyatorè panjhennengnan abhâdhi *karangka* pewara otabâ MC neng sèttong lalampa'an!

Pakon 10.2

Salastarèna *karangka* ampon èsosan kalabân saè, lajhu patombu *karangka* kasebbhut kantos dhâddhi sosenanna partèngkan sè langkong saè!

Pakon 10.2

Salastarèna rampong *karangka* MC kasebbhut, panjhennengnan lampa'aghi MC kasebbhut è aḍâ'na kancana! Kanca sè laèn nyangghemmè!

Indikator

4.3.2 Mengembangkan karangka menjadi teks pewara

Lalampa'an 11

Neng lalampa'an kapèng sapolo ampon èjhârbâ'aghi bhâb nyoson karangkana *pewara*. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *mengembangkan karangka menjadi teks pewara* neng lalampa'an kapèng

sabellâs panèka, ngèrèng areng- sareng maos du'a' dhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna ngaghâli saè carana *mengembangkan karangka menjadi teks pewara*. Salaèn dâri ghâpanèka, akor sareng cap-ocabhân orèng seppo Madhurâ tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi dâlem kaodî'ân, è antarana:

- Lalakon sè bhâghus rèya Cong, lalakon sè bâdâ ghunana, jhâ' sampè' ngokèr dhâlika.
- Dâddhi orèng kodhu narèma bâdâna, maskè kakobâsa'anna molaè korang.

È dâlem matombu bârângkana otabâ karangkana *pewara*, panjhennengngan kodhu ngaghâli saè, ra-kèra pasèra'an bisaos sè kabhubbhuwân ka'angghuy ngèssè'è lalampa'an. Sè kapèng sèttong matombu *struktur teks* salam pamokka', sè kapèng duwâ' èssèna pewara, sè kapèng tello' salam panotop. Saterrossèpon èyatorè panjhennengngan ngoladhi karangka pewara (MC) è bâbâ panèka.

Conto: **lalampa'an arammèyaghi Maulid Nabbhi Muhammad Saw**

1. Salam pamokka'
Aèssè okara panyapa
Pamaosân sholawat
Rassa sokkor dâ' sè amorbhâ jhâghât
2. Èssè
dhâ-dhâbuwân dâri sohèbul hajât
Tausiyah
3. Panotop
Pamaosan du'a'
Salam panotop

Carana matombu karangka Pewara (MC)

1. Tantowaghi *topik* lalampa'anna.
2. Kodhu ngaghâli matèri sè akanthè' sareng topik.
3. Tantowaghi pasèra'an bisaos sè kabhubbhuwân Pakon neng lalampa'an.
4. Aghuna'aghi bhâsa sè saè sareng sè lerres.

Pakon 11.1

Èyatorè paterros bârângkana *pewara* (MC) è bâbâ panèka!

- ❖ Salam pamokka'
Assalamu'alaikum Wr.Wb.
Almukarrom para alim ulama'
Sè moljâ Bapa' kalèbun
Sè moljâ Para Bapa' tor Èbhu sè paḍâ parjhughâ

- ❖ Èssè
  1. Lalampa'an sè kapèng sèttong èngghi panèka pamaosan basmalah.
  2. Lalampa'an sè kapèng ḍuwa' èngghi panèka pamaosan surotul fatihah...
  3. Lalampa'an sè kapèng tello' èngghi panèka pamasosan sholawat nabi...
  4. Lalampa'an sè kapèng empa' èngghi panèka pamaosan du'a' ...

❖ Salam Panotop

.....
.....
.....
.....

Pakon 11.2

Èyatorè panjhennengngan aghâlimpo' palèng sakonè' ḍuwâ' kanca ka'angghuy abhâḍhi karangkana *pewara* bhâb temmo kerrong tammadhân SMA taon 2000, salastarèna èbhâḍhi karangkana lajhu patombu dhâddhi partèngkan *pewara* (MC)!

Sè parlo èyèmodhi:

- Partèngkan oca' laènna: acara
- Lalampa'an oca' laènna: kegiatan

Indikator

4.3.3 Menggunakan teks *pewara* untuk melaksanakan kepewaraan

Lalampa'an 12

Neng lalampa'an sabellunna ampon èjhârbâ'aghi bhâb *pewara* sareng bhâb piḍato. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb

menggunakan teks pewara untuk melaksanakan kepewaraan neng lalampa'an kapèng ðubellâs panèka, ngèrèng areng- sareng maos du'a' ðhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon. Kodhuna ngaghâli saè carana bhâb *menggunakan teks pewara untuk melaksanakan kepewaraan*. Salaèn ðâri ghâpanèka, akor sareng cap-ocabhân orèng seppo Madhurâ tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ðâlem kaodî'ân, è antarana:

- Mon bâ'na mellèya bhârâng, jhâ'mara cap-ocapan, bâðâ èyabâs taðâ' èteggahu'.
- Sa ghus-bhâghussâ orèng kodhu beccè' atèna.

Sakadhâr nyèrghing lalampa'an sabellunna, bhâb pewara otabâ MC ampon jhârbâ, namong samangkèn kadhiponapa panjhennengngan bisa alampa'aghi teks MC sè ampon èsaðiyâ'aghi. Carana alampa'aghi, panjhennengngan jhâ' kalèp ðâ' pan-saponapan katantowan cara alampa'aghi pewara nojjhu langkong saè. Èyatorè oladhi teks è bâbâ panèka lajhu lampa'aghi neng aðâ'na kellas kalabân saè.

Maos patètè!

Assalamu'alaikum Wr.Wb.

Almukarromun para alim ulama'

Sè moljâ Bapa' kalèbun

Sè moljâ Para Bapa' tor Èbhu sè paðâ parjhughâ

Sè sapèsan ngèrèng amojhi sokkor ðâ' ghustè Allah sè amorbhâ jhâghât, sè ampon aparèng pan-saponapan nè'mat sè abujud sempat tor sèhat kantos samangkèn para rabu bisa èpangghiyaghi è *majlis* sè insya Allah èridhoi sareng Ghustè Allah. Amin. Amin yâ robbâl alamin.

Sholawât sareng salam èyatorraghiyâ ðâ' Ghustè kanjeng Nabbhi Muhammad Saw. Ðâ' para sahabhât sareng ðâ' para kalowarga èpon.

Para rabu sè paðâ parjhughâ.

Bhâdhân kaulâ mènangka sè kabhubbhuwân ngatorè atoran partèngkan è arè samangkèn, parlo ajhârbâ'aghi lalampa'an sè ampon èsoston.

- Partèngkan sè kapèng sètong èngghi panèka pamaosan basmalah. Ngèrèng bukka' lalampa'an ka'ḍinto kalabân maos basmalah...*bismillahirrohmanirrohim*.
- Partèngkan sè kapèng ḍuwa' èngghi panèka pamaosan *surotul fatihah* sè èseppowè sareng salèrana sè moljâ Ustad Allan. Ḍa' salèrana sè moljâ bâkto ka'ator.
Saterrossèpon,
- Partèngkan sè kapèng tello' èngghi panèka pamaosan sholawat Nabbhi sè èseppowè sareng salèrana sè moljâ. Ustad Umar, ḍâ' sè moljâ bâkto ka'ator.
- Partèngkan sè kapèng empa' èngghi panèka pamaosan du'a' sè èseppowè sareng salèrana sè moljâ. Ustad Nahrawi, ḍâ' sè moljâ bâkto kaator.

Sè pongkasan ngèrèng totop partèngkan ka'ḍinto kalabân pamaosan hamdalah.

Sabatara saka'ḍinto pamator ḍâri bhâdhân kaulâ. Bhâdhân kaulâ mènangka sè ngator partèngkan è sa'at samangkèn. manabi bâḍâ pamator sè korang parjhughâ bhâdhân kaulâ nyo'on sapora.

Ihdhinassirotol mustaqim summassalamu'alaikum wr.wb

Pakon 12.1

Èyatorè maos pajhârna' sasonanna partèngkan lalampa'an è attas kalabân saè neng aḍâ'na kellas!

Pakon 12.2

Salastarèna èmaos teks pewara kasebbhut, cacak sarè ca'-oca' sè malarat neng teks kasebbhut, lajhu karembhâk sakanca'an ka'angghuy èjhârbâ'aghi artèna!

Pakon 12.3

Èyatorè aghâlimpo' sakanca'an palèng sakonè' ḍuwâ' orèng, salastarèna aghâlimpo' panjhennengngan abhâḍhi teks lalampa'an kalabân mèlè *topik* lalampa'an è bâbâ panèka!

1. Lalampa'an partèngkan kakabinan.
2. Lalampa'an salameddhân ongghâ'â hajji.
3. Lalampa'an tasyakkuran ngennengngè bengko anyar.

Pakon 12.4

Salastarèna abhâdhi teks pewara aḍhâsar *topik* kasebbhut, cacak pajhâng neng aḍâ'na kellas hasèl kalakowanna panjhennengnan, salastarèna è pajhâng ghâlimpo' sè laèn nyangghemmè aḍhâsar *aspek* è bâbâ panèka!

1. Onḍhâgghâ bhâsa sè èghuna'aghi
2. Èjhâ'ân sè èghuna'aghi
3. Ongrodhâna *struktur teks* lalampa'an

Indikator

4.3.4 Membuat karangka teks piḍato

Lalampa'an 13

Neng lalampa'an sabellunna ampon èjhârbâ'aghi bhâb piḍato. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *membuat karangka teks piḍato* neng lalampa'an kapèng tello bellâs panèka, ngèrèng areng- sareng maos du'a' ḍhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna ngaghâli saè carana *membuat karangka teks piḍato*. Salaèn ḍâri ghâpanèka, akor sareng cap-ocabhân orèng seppo Madhurâ tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ḍâlem kaodî'ân, è antarana:

- Mon along-polong bi' orèng laèn, acaca patè-ngatè, jhâ' sampè' acaca jhubâ', ma'ta' ngennèng ka cap-ocapan akantha colô'pasaran.
- Sènga' Cong, orèng oḍi' kodhuna salèng abhânto, jhâui sèpat cangkaro' bâto.

Neng lalampa'an sabellunna ampon èjhârbâ'aghi bhâb piḍato, neng lalampa'an kapèng tello bellâs panèka panjhennengnan bhâdhi bisa nyoson teks piḍato kalabân saè. Namong sabellunna nyoson panjhennengnan parlo ngalakonè pan-saponapan onḍhâghân sareng pètodhu sopajâ bisa nyoson piḍato kalabân lerres, akadhi pètodhu è bâbâ panèka:

❖ **Nyoson *karangka piḍato*, è antarana:**

1. Nyoson okara pamokka'
2. Nyoson èssèna piḍato namong pokeddhâna bisaos
3. Nyoson panotop otabâ rèngkessanna piḍato

❖ Jhâjhârbâ'ân:

❖ Nyoson Pamokka'na piḍato

- a. Ngennallaghi panjhennengngan ḍâ' hadirin. Manabi panjhennengngan ngennallaghi ḍâ' hadirin sabellunna apiḍato. Ngatorè mator sakalangkong ḍâ' hadirin.
- b. Tantowaghi kadhiponapa carana panjhennengngan nombuwaghi rassa èndhi mongghu hadirin. Karangka piḍatona panjhennengngan èkabidhi kalabân carèta sè loco, nyèrghing *topik* sè parlo èpaḍâpa' ḍâ' hadirin.
- c. Atorraghi topigghâ piḍatona panjhennengngan ka'angghuy aparèng onèng ḍâ' hadirin pa-ponapa sè kodhu èkaollè ḍâri piḍatona panjhennengngan.
- d. Atorraghi *tesis* otabâ sen-pessen sè poket sè bhâkal èyatorraghiyâ neng piḍatona panjhennengngan.
- e. Sebbhuttaghi pokeddhân-pokeddhân sè bisa nyokong otabâ aparèng *pernyataan* ka'angghuy abhuktèyaghi pa-ponapa sè èḍhâbuwaghi panjhennengngan.
- f. Nyegghâ abâ'na dhibi' ḍâri jhâjhârbâ'ân sè talèbât bânnya' è ḍâlem pamokka'. *Panjhennengngan* bisa ajhârbâ'aghi sè lo-parlowan bisaos.

❖ Nyoson èssèna piḍato

- a. **Maongrot okara-okara sè aghânḍhu' pa-ponapa sè samasthèna** abujud okara *pernyataan* ḍâri sè palèng kowat tor nyokong ḍâ' pamangghina panjhennengngan akor sareng tèma piḍato.
- b. **Parèngè sombherrâ carèta.** È antarana bisa abujud tokèlan, panalèktèghân, pamangghi ḍâri pamangghina orèng ḍâlem piḍatona panjhennengngan.
- c. **Parèngè carèta** otabâ conto sè *nyata*. Manabi piḍatona panjhennengngan bhâb kamardhika'an, carèta'aghi kadhiponapa jhâman lambâ' naghârâ Indonesia arebbhu' sareng ngaollè kamardhika'an anglèbâdhi lako berrâ' sareng abhillâi kantos èkapatè.

- d. **Jhâk-ngajâk dâ' hadirin sopajâ ngalakonè hal sè saè.**
Tojjhuwâna piḍatona panjhennengngan mè' pola ka'angghuy nyennengngaghi, aèssè bâburughân beccè', Tujjuwân dâri piḍato, ènggghi panèka aparèng pangrèngget ka'angghuy dhâddhi orèng *semangat*. Atorraghi pangarep dâri panjhennengngan dâri bhâr-kabhâr sè èyatorraghiyâ.

❖ **Nyoson Rèngkessan**

1. Aghuna'aghi okara *transisi*. Biyasana aghuna'aghi rèngkessan.
2. Nyebbhuttaghi polè pessen sè bâḍâ neng piḍato.
3. Ngolang jhâjhârbâ'ân sè dhâddhi pokeddhâna panjhennengngan. Rèngkes bisaos, abhâḍhi rèngkessan ka'angghuy aparèng tekkeddhân pessen sè ampon èyatorraghi sabellunna dâ' hadirin.
4. Ngatorè mator sakalangkong dâ' hadirin sè ampon mèyarsa'aghi ḍhâḍhâbuwâna panjhennengngan sareng dâ' sadhâjâ panètèya sè ampon soddhi ngonjhâng panjhennengngan ka'angghuy aparèng ḍhâḍhâbuwân.
5. Ètotop sareng salam, malar moghâ bisa tapangghi polè sareng èparèngè kabherkadhân rajhekkè sareng omor sareng Allah SWT.

*Nokel dâri <http://sixminutes.dlugan.com/speech-preparation-3-outline-examples/>.
Èmadhurâ'aghi sareng Moh. Hafid Effendy*

Carana abhâḍhi karangkana piḍato:

I. Pendahuluan (mamolan)

1. *Salam pembuka* (salam Pamokka')
2. *Ucapan terima kasih* (pamator tanḍhâ sakalangkong)
3. *Sekilas topik piḍato* (pokeddhâ piḍato)
4. *Tujuan piḍato* (tojjuwâna piḍato)

II. Isi pembahasan *topik* piḍato (Jhârbâ sakonè'na piḍato ghumantong dâ' kaparlowanna), opama:

1. Sejarah Isro' Mi'roj
2. Artèna Isro' Mi'roj
3. kadhiponapa parjhâlânnanna Isro' Mi'roj
4. Kadhiponapa alampa'aghi lalampanna kanjeng Nabbhi

III. Penutup (Pongkasan)

1. Rèngkessanna
2. Pangarep
3. Salam panotop

Pakon 13.1

Éyatorè bhidhâ'aghi antarana karangkana pewara sareng karangkana piḍato!

No	Karangkana piḍato	Karangkana pewara

Pakon 13.2

Éyatorè panjhennengnan abhâḍhi karangkana piḍato kalabân tèma "Parlona Arabât Bhâsa Madhurâ"

Pakon 13.3

Aponapa mè' kodhu abhâḍhi karangka sabellunna nyoson teks piḍato? Jhârbâ'aghi

Indikator

4.3.5 Mengembangkan karangka menjadi teks piḍato

Lalampa'an 14

Neng lalampa'an sabellunna ampon èjhârbâ'aghi bhâb piḍato. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *mengembangkan karangka menjadi teks piḍato* neng lalampa'an pa' bhellâs panèka. Ngèrèng areng- sareng maos du'a' ḍhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna ngaghâli saè carana *mengembangkan karangka menjadi teks piḍato*. Salaèn ḍâri ghâpanèka, akor sareng cap-ocabhân orèng seppo Madhurâ tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ḍâlem kaoḍi'ân, è antarana:

- Tello' parkara sè kodhu èlakowaghi, iyâ arèya arembhâk lalakon sè èlakonana, ta' ru-kabhuru, akor rontong.
- Cong, ambuwi lalakon jhubâ' jârèya, sâbâb lalakon jhubâ', kennèng koca' araobhi cemmer.

Neng lalampa'an tello bellâs ampon èjhârbâ'aghi bhân nyoson *karangka* piḍato, neng lalampa'an panèka, panjhennengngan matombu *karangka* kasebbhut dhâddhi piḍato sè samporna. Ngèrèng oladhi contona piḍato sè ampon samporna è bâbâ panèka:

Assalamu'alaikum Wr.Wb.

Almukarrom para alim ulama' sè paḍâ moljâ
Sè moljâ Para Bapa', hadirin sè paḍâ parjhughâ.

Sè kabidhân ngèrèng areng-sareng amojhi rassa sokkor ḍâ' Ghustè Allah *azzâwâjâlla* mènangka sè amorbhâ jhâghât, sè ampon aparèng pan-saponapan nè'mat sè abujhud sempat tor sèhat ḍâ' kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjâ, kantos samangkèn bisa èpangghiyaghi è kalèngghiyân ka'ḍinto ḍâlem lalampa'an ***alampa'aghi ibâḍâ sholat tellasan Rama*** ḍâlem kabâḍâ'ân saè tor parjhughâ.

Para rabu sè paḍâ moljâ,

Arè samangkèn sadhâjâna ummat Islam ghu-ongghu angrasa bhunga tor jhumembhâr, amarghâ ampon tandhuk neng tellasan Rama 1436 H ḍâlem kabâḍâ'ân saè tor parjhughâ.

Èpapangghiyân sè insya Allah kèngèng kabherkadhân ka'ḍinto, ngèrèng areng-sareng ngatorraghi rassa Sokkor ḍâ' Ghustè Allah SWT. È kennengngan sè moljâ ka'ḍinto, ḍâri sè moljâ *idun karim wayaumun adhim* èngghi panèka Tellasan Rama otabâ *hari raya idul fitri*, sè ampon èdhândhânè ngabidhi malemma kalabân ocabhân sè moljâ tor aghung, èngghi panèka takbir, tahlil, sareng tahmid maghuli tor mabecca ḍâ' atèna kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjâ mènangka ocabhân rassa sokkor kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ ḍâ' sè Maha Aghung tor Maha Bicaksana, sa'amponna kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ areng-sareng èparèngè kakowadhân sareng Ghustè Allah SWT ka'angghuy marampong tor majhângkep Pakon sè moljâ ka'ḍinto, sè èsambhât apowasa è bulân sè moljâ ḍâri pan-saponapan bulân èngghi panèka bulân ramadlân. Hal ghâpanèka aropa'aghi parènta ḍâri *Almaula Rabbul Izzah* Allah SWT. È ḍâlem ḍhâbuna neng kètabbhâ, èngghi panèka Al-Qur'an:

"Pan bârâmpan arè sè èbitong jârèya iyâ arèya bulân Romadhon sè è ḍâlemma ètoronnaghi Al-Qur'an, dhâddhi pètodhu ka'angghuy manossa, katerrangan-katerrangan ḍâri pètodhu jârèya bân sè mamèsa'aghi*. Lajhu sapa'a bhâi ḍâri antarana bâ'na kabbhi sè nyaksè'è bulân (Romadhon)

jârèya, maka apasa'a (orèng) jârèya è (bulân) jârèya. Bân sapa'a bhâi sè ella sakè' otabâ dâlem parjhâlânan, maka (wâjib aghântè'è) bitonganna (sè ta' apasa) è rè-arè sè laèn. Allah ngasokanè dâ' bâ'na kabbhi kaghâmpangan bân ta' ngasokanè dâ' bâ'na kabbhi kamlaradhân, bân sopajââ bâ'na kabbhi paḍâ masamporna bitongan, bân sopajâ'â bâ'na kabbhi paḍâ ngaghungaghi Allah dâ' ka pa-apa sè Salèrana (Allah) ella noddhuaghi dâ' bâ'na kabbhi bân sopajâ'â bâ'na kabbhi paḍâ asokkor ."
(Qs. Al-Baqarah 185)

Para Rabu sè paḍâ moljâ,

Sa'amponna sabulân bhentèng kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ apowasa kalabân angrasa lesso tor paya, kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ ampon makerrèng bibir tor mapocet raè kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjâ, amarghâ sadhâjâna ka'dinto namong nyegghâ lapar tor pelka' namong ka'angghuy alampa'aghi ibâḍâ *shiyamu ramadlan*, kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ alabân rassa katonḍu, kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ alabân rassa lesso tor paya sè taḍâ' paḍâ namong ka'angghuy alampa'aghi *qiyamu ramadlan*, isyak sareng tarawih-èpon, wistir sareng tadarrussèpon, kantos è arè samangkèn kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ èpamennang sareng Allah SWT.

Kalabân lèrèna tor ghumbhirâna sowara takbir, tahlil, sareng tahmid sè ngèyasè jhâghât neng saantèro ka'dinto, ḍâri masjid nojjhu ḍâ' mushalla-mushalla mènangka parlambhâng jhâ' kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjâ ampon mennang tor jhumembhâr. Pramèla ḍâri ka'dinto, neng sakaredḍhebbhân ghâpanèka, Pangèran kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sè Maha Asè tor Maha Bicaksana èngghi panèka Allah SWT bhâkal aparèng pambâlessân sè langkong parjhugâhâ atas sadhâjâna kalakowan sè ampon èlampa'aghi neng bulân Ramadlan, sè akor sareng ḍhâbuna Nabbhi Muhammad Saw.

"Bilâ rèng-orèng ella ngalakonè ibâḍâ powasa è bulân Ramadhân tor rèng-orèng jârèya kalowar ka'angghuy atellas neng tellasân Rama, maka Allah SWT aḍhâbu: hè... tang malaikat-malaikat, sanèyap panglako, bhâkal mènata gâji hasèl ḍâri kalakowanna, seḍḍheng Tang kabulâ-kabulâna sèngko' sè ella apowasa sabulân bhentèng ella paḍâ apokPa' ka'angghuy atellas. Rèng-orèng jârèya aḍântos ka'angghuy mènata gâjina.

"Saksè'è yâ para Malaikat-malaikaddhâ Sèngko'. Sèngko' ghu-ongghu ella nyapora rèng-orèng jârèya".

Para rabu sè paḍâ moljâ,

È ḍâlem pamangghi sè laèn, Allah SWT aḍhâbu:

"Hè tang Ummat, bâ'na sadhâjâ apowasa karna Sèngko' bân abhuka'â bâ'na karna Sèngko', maka jhâghâ'â bâ'na sadhâjâ bân dhusa-dhusana bâ'na kabbhi ella èsapora".

Ḍâri hadist kasebbhut, ampon nodhuwaghi jhâ' kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ sadhâjâ sè ampon apowasa è bulân Ramadhân, arè samangkèn ampon èpabhersè tor èpasoccè sadhâjâ dhusa-dhusana sareng Ghustè Allah SWT ḍâri sadhâjâna dhusa sareng kakalèrowanna. Pramèla ḍâri ka'ḍinto, ngèrèng kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ jâgâ tor Pa'oko rassa soccèna atè tor jhâ' sampè' kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ makeddhâ' ḍâri kamodâradhân neng kennengngan sè ta' pantes akadhi neng kennengngan-kennengngan sè èpatabâr neng kennengngan rekreasi sareng kennengngan *hiburan* neng arè kamennangan ka'ḍinto, maka kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ bhâkal dhâddhi orèng sè rogi, akor sareng ḍhâbuna Allah SWT.

"Bân bâ'na jhâ' paḍâ acora' orèng binè' sè maklarkar bulana saellana dhâddhi labun, bâ'na madhâddhi sompana bâ'na dhâddhi kal-akkalan è antarana bâ'na, (èsabâbbhâghi) bâḍâ ghâlimpo' sè lebbi bânnya' ḍâri ghâlimpo' sè laèn*. Saongghuna Allah namong nyacak bâ'na bi' parkara jârèya. Bân ghu-ongghu Panjhennengngannèpon bhâkal nerrangngaghi ka bâ'na kabbhi è dhina Kèyamat, apa sè bâ'na (lambhâ) paḍâ apadhu. (*Sompa/jhânjhi sè aobâ karana noro' ghâlimpo' sè lebbi rajâ)". (QS. An-Nahl: 92).

Para rabu sè paḍâ moljâ,

Parlo èkaghâli saè, jhâ' Tellasân Rama ka'ḍinto bânne aghânḍhu' neng-sennengngan, tor bânne aobâ rasoghân anyar sè acem-macem bârna, namong hakikat sareng aghânḍhu' artè neng tellasân rama ka'ḍinto mènangka malebbhur tor maannyong dhusa-dhusa sareng nyo'on Rahmat ḍâ' Sè Maha Kobâsa kalabân matombu Ibâḍâ akor sareng ḍhâbu:

“Bânnè neng tellasan rama ka’ḍinto ka’angghuy arasoghân anyar tor èndhâ. Tapè tellasan rama ka’ḍinto namong ka’angghuy nambâi tor majhurbhu iman sareng taqwâ kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ ḍâ’ Ghustè Allah SWT”

“Bânnè neng tellasan rama ka’ḍinto kaaghunganna orèng sè ngaghungè dhunnya, arta, sareng tatomp’aan, tapè tellasan rama ka’ḍinto namong ka’angghuy orèng sè dhusana ampon èsapora”.

“Neng tellasan rama rèng-orèng ghâpanèka namoy ḍâ’ ka Amiril Mukminin Sayyidina Ali bin Abi Thalib RA. Ngoladhi salèrana namong aḍhâ’âr rotè kerrèng ta’ mabi teḍḍhâ’ân sè laèn”.

Maka orèng kasebbhut apètanya ḍâ’ ka Sayyidina Ali kw:“Hèè sè mimpin orèng mukminin, arè samangkèn mènangka tellasân. Seḍḍheng ajunan namong aḍhâ’âr rotè kerrèng ta’ aḍhâ’âr sè laèn?”

“maka salèrana ajâwâb:“Mongghu sèngko’ arè satèya tellasân, tapè lagghu’ paḍâ tamaso’ tellasân, bân sanèyap arè mongghu sèngko’ iyâ arèya tellasân saabiddhâ kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ ta’ ngalakonè amaksiyat ḍâ’ Ghustè Allah”

Bân ècarèta’aghi polè:“Khalifah Umar bin Abdul Aziz nyapcap aèng mata neng tellasân rama, ènalèka ngoladhi pottrana aghuna’aghi kalambhi jhubâ’ tor ta’ pantès èyangghuy”.

Maka sang ana’ apètanya:

Ponapa sè andhâddhiyâgghi ajunan molar?

Khalifah Umar bin Abdul Aziz ajâwâb:

“Sèngko’ kobâtèr ka atèna bâ’na. Bâ’na bhâkal seḍḍhi ènalèka èyabâs so na’-kana’ sè laèn, bâ’na ngangghuy kalambhi jhubâ’.

Maka sang ana’ ajâwâb:

“Hèè Amiril Mukminin, saongghuna atè sè ancor sareng seḍḍhi, èngghi panèka ènalèka ta’ ngaollè ridla Allah SWT. Otabâ aghâbây dhârâka ḍâ’ orèng seppo sè ḍuwâ’. Abdhina sanget ngarep (neng tellasân rama) ngaollè ridla Allah SWT. Sè èsabâbbhâgghi karidlâanna Ajunan (wahai Bapa’).

“Maka nyapcap aèng socana Umar bin Abdul Aziz (mèyarsa’aghi jâwâbhâna sang ana’) sambhi ngepkep bân nyèyom ḍâina sang ana’”.

Mènangka panotop khotbah neng pongkasan tellasân rama ka'dinto, ngèrèng kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ areng-sareng nyo'on ðâ' Ghustè Allah SWT, malar moghâ sadhâjâ amal ibâðâ kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ neng bulân Ramadlan ponapa sè abujud syiam otabâ qiyam malar mandhâr ètarèma'a sareng Ghustè Allah SWT.

Amin, amin yâ mujibâssailin.

Saka'dinto pamator, manabi bâðâ pamator sè korang parjhughâ, tènðhâk-tandhuk sè korang saè, bhâdhân kaulâ nyo'ona saporâ.

Mator sakalangkong.

Billahi taufiq wâl hidayah,

Wassalamu alaikum warohmatullahi wabarokaatu.

Sè makompol: Moh. Hafid Effendy

Pakon 14.1

Èyatorè oladhi teks piðato sè abhul-ombhul "Tellasan Rama", salastarèna èyoladhi, cacak sarè ca'-oca' sè malarat bân rembhâk sakanca'an, mon ta' èpangghi artèna, èyatorè nyambhut kamus neng perpustakaan. Pas sarè oca' sè ta' èkaonèngè artèna ghellâ'!

Pakon 14.2

Èyatorè abhâðhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. Tellasan Topa'
2. Tellasan Qurban
3. Maha Kobâsa
4. Bulân pasa

Pakon 14.3

Èyatorè maos teks piðato è attas sè abhul ombhul "Tellasan Rama" neng aðâ'na kellas kalabân aghuna'aghi *intonasi* sareng *ekspresi* sè saè, salastarèna èmaos kanca sè laèn nyangghemmè!

Indikator

4.3.5 Menggunakan teks piḍato untuk berpiḍato

Lalampa'an 15

Sabellunna panjhennengnan ajhâr bhâb *menggunakan teks piḍato untuk berpiḍato* neng lalampa'an kapèng lèma bellâs panèka, ngèrèng areng- sareng maos du'a' ḍhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna ngaghâli saè *menggunakan teks piḍato untuk berpiḍato*. Salaèn ḍâri ghâpanèka, akor sareng cap-ocabhân orèng seppo Madhurâ tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ḍâlem kaodî'ân, è antarana:

- Tello' parkara sè kodhu èjâgâ iyâ arèya jhilâ, adhât bân tatèngkan.
- Tello' parkara sè kodhu èjhâuwi iyâ arèya tèghâ'ân, mamabâ kantos bhâdhâna ta' ajhi sarta amostaèllaghi bhârâng sè nyata.

Bâḍâ pan-saponapan katantowan sè parlo èkaghâli Sabellunna apiḍato, è antarana sè parlo èlakonè èngghi panèka.

- ❖ Panjhennengnan kodhu asanat kalabân aḍâ'âr aèng ka'angghuy matennang atè. Narèk nyabâ kalabân pola 1-4-2 ka'angghuy mabhâghus kelbhu'na jantungnga panjhennengnan.
- Maso' ḍâ' kamar ḍâri paddhu kacèr. Hal kadhi ka'ḍinto bisa apangghibât ḍâ' sakabbhina mata ka'angghuy nojjhu ḍâ' hadirin.
- Pameddhâl rassa *percaya diri, antusiasme*, ghu-ongghu. Tarèk nyabâ lanjhâng sareng Pa'alowar polè.
- Mèsem bân ghuna'aghi ekspresi kabâḍâ'ân *batiniah* panjhennengnan.
- Ènalèka apiḍato neng è aḍâ'na podium, lakonè *kontak mata* kalabân hadirin saabiddhâ tello kantos lèma dettik. Lajhu oladhi salèrana sè laèn sè hadir.
- Jhâ' kalèp ghuna'aghi engghân ambu sakejjhâ' otabâ *jeda*.
- Aghuna'aghi cap-ocabhân sè bijak ḍâlem apiḍato.

❖ Carana mokka' sareng ngabidhi Piḍato

- Mokka' piḍato aropa'aghi bâgiyân sè sanget parlo ḍâlem nantowaghi hasèlla piḍato. Saterrossèpon jhujhuk

- Jhujhuk maso' dâ' sè palèng poket akor sareng *topik*.
- Aghâmbhârraghi *latar belakangna* pokpara.
- Macampo kalabân kabâdâ'ân *emosional* sè kalerressan apokpak neng bânnya'na orèng.
- Macampo kalabân kadhâddhiyân sejarah sè ampon kalampan.
- Macampo dâ' kaparlowanna masyarakat.
- Ngatorè pojhiyân dâ' orèng sè bânnya'. *Mengejutkan audience ketika memulai.*
- Aparèng tokèlan-tokèlan sè masenneng atè.
- Aghâmbhârraghi *pengalaman pribadi*
- Aghâbây loco

❖ **Carana Notop Piḍato**

Sè mamolan sareng sè pongkasan, èngghi panèka kabâdâ'ân sè palèng nantowaghi. Manabi sè mamolan kodhu bisa ngaterraghi dâ' pèkkèran sè bisa apangghibât aparèng kaghumatèyan, maka panotop piḍato kodhu bisa mokeddhâghi dâ' pèkkèran sareng perasa'anna orèng sè bânnya' neng pokeddhân sè otama otabâ rèngkessanna.

È bâbâ panèka pan-saponapan cara ka'angghuy notop piḍato:

- Marèngkes *ikhtisar* ḍhâḍhâbuwân.
- Aghuna'aghi okara sè amacem bârna.
- *Merangsang audience* ka'angghuy nyangghemmè.
- Èpongkasè kalabân *klimaks*.
- Aparèng tokèlan sajak, parèbhâsan, otabâ cap-ocabhân *para ahli*.
- Nyarèta'aghi conto sè aghânḍhu' *ilustrasi* ḍâri tema sè èyatorraghi.
- Aparèng pojhiyân mongghu *audien*.
- Abhâḍhi okara sè loco.

Nokèl ḍâri <http://orang.radio.blogspot.com/2013/09/cara-menyiar-audien-dengan-pidato.html>. Èmadhurâ'aghi sareng Moh. Hafid Effendy

Pakon 15.1

Maos Patètè!

Bit asmaèpon kalowarga mantan binè', Bapa' Ahmad Buchari sareng kalowarga mantan lakè', Bapa' Muhammad Musa, bâdhân kaulâ abhâkta rancanganna bhâdhân, mator cangkolang, tor-mator è ajunan para rabu. Kong-langkong dâ' para alim ulama, para seppo, para Bapa' tor èbhu sè paḍâ moljâ, asabâb bhâdhân kaulâ aromasa ghi' korang pantès tor

panjhughâ. Pramèla dâri ka' dinto, manabi dâgghi' bâdâ pamator sè korang saè tor korang sondhuk, bhâdhân kaulâ nyo'on sapora.

Para alim ulama, para seppo, Bapa' sareng èbhu sè moljâ tor para anom sè parjhughâ

Bhinareng kakombhirâ'ânnèpon mantan lakè' sareng mantan binè', Alè' Mohammad Jumadinwadi sareng Alè' Dewi Susilowati, sè è sa'at mangkèn ampon ajhâjhâr è kowaðè, akadhiyâ Ghustè Rato sareng Dhinaju Paðâ, alèrèk mabâ tor sambu mèsèm, kabidhân ngèrèng areng-sareng ngatorraghi poji sokkor dhâ' Gustè Alla sè Amorbhâ jhâghât sè ampon bânnya' noronnaghi rahmat tor hidayahèpon dhâ' bhâdhân kaulâ, konglangkong dâ' ana' sè kaðuwa, sabâb kadhâddhiyân è arè samangkèn aropa'aghi kadhâddhiyân sè sanget moljâ mongghu bhâdhân kaulâ sè ampon bisa marampong sadhâjâ kawâjibânnèpon Ghustè Alla dâ' bhâdhân kaulâ, mènangka orèng seppona kana' sè kaðuwa, akadhi sè ampon èsebbhuttaghi è dâlem settong hadits sè èriwayattaghi sareng Al Hakim:

Haqqul waladi alaa walidihii, an yuhsinasmahuu, wa adabahuu, wa an yuallimahul kaulâ sareng sampèyan sadhâjâba, was sibaahata, war rimayata, wa alla yarzaquhu illa thoyyiba, wa an yuzawwijuhuu idhâ adroka"

Kawajibhâna orèng seppo mongghu na'potona èngghi panèka: (1) mabhâghus nyama bân tatakramana, ngajhâri nolès bân alako, ta' aparèng rajhekkè kajhâbâ rajhekkè sè halal, bân majhughu manabi ampon bâdâ kasokanna.

Manabi ta' bhinareng kasokanna Ghustè Allah, kawajibân-kawajibân kadhi ka'dinto aropa'aghi sèttong hal sè mostaèl, sabâb kaca kebbhângngèpon ampon bânnya', akadhiyâ ngangodâdhân sè ta' poron alako, namong marosak kabâdâ'âna masyarakat, kabin tellak è man ka' dîmman.

Para seppo, bapa sareng èbhu sè moljâ tor para anom sè parjhughâ.

Bhinareng èdhina Ghustè Allah ka' dinto, bhâdhân kaulâ ngarep tor nyo'on rabuna ajunan sadhâjhâ, sapèsan ka'angghuy nyaksè'è jhâ' kana' sè kaðuwa samangkèn ampon rasmè dhâddhi sèttong kalowargâ, dhâddhi sèttong jhughu sè èridhoi sareng Ghustè Allah, ampon èhalallaghi ka'angghuy salang tobi', salang combel tor samacemma. Lerresèpon kabit ghellâ', ra-kèra pokol bâllu' èkalèngghiyân ka' dinto, è ajunannèpon Kèyàè Pangolo.

Pramèla òari ka' òinto, rabuna panjhennengnan sadhâjâ sè ampon nyambhâdhânè pangarep bhâdhân kaulâ, saèbu òuèbu mator sakalangkong. Kapèng òuwa'èpon, bhâdhân kaulâ nyo'ona èhlassaa ajunan sadhâjâ ka'angghuy nolongè nyambung du'a, malar moghâ kana' sè kaðuwa ka' òinto dhâddhiyâ jhudhu sè langgheng òari dhunnya kantos ahèrat, kalowarga sè *sakinah, mawaddâh wa rohmah*. Manabi òâpa' bâktowèpon aghâðhuwân pottra, moghâ-moghâ pottra-pottrèèpon, dhâddhiyâ potto sè *sakinah*, sè masenneng mongghu rèng seppona, bhângsa, tor aghuna mongghu aghâma. Salaèn òari ka' òinto, poma-poma òari sala sèttong kana' sè kaðuwa ka' òinto rok-ngèrok otabâ èrok-èrok orèng laèn, ta' langkong nyo'ona paèmottaghi.

Para seppo, Bapa' sareng èbhu sè moljâ tor para anom sè parjhughâ;

Èsaksènè para rabu, kaulâ ngarep moghâ atèna kana' sè kaðuwa terrosa atong. Ka Alè' Jumadin sareng Dewi, bulâ terro maèmota. Oðì' òâlem sèttong bhârgâ kodhuna sè atonga. Ajjhâ' bâðâ sala sèttong arebbu' juccong, sabâb lako nèko tanto ta' ontong. Bila sala sèttong pon mancorong, ajjhâ' salang pancoreng, sabâb bila mara nèko òi-buðina bisa Èpancoran.

Mèlana saka'òinto pamangghi, manabi bâðâ katoppalan bhâdhân kaulâ nyo'on sapora.

Summassalamu'alaikum Wr. Wb

(Sombherrâ carèta: Asas, 2015) Sè makompol: Moh Hafid Effendy

Pakon 15.1

Oladhi piðato kakabinan è attas, cacak sarè ca'-oca' sè malarat, lajhu karembhâk sakanca'an artèna!

Pakon 15.2

Èyatorè maos piðato kakabinan è attas neng aðâ'na kellas kalabân aghuna'aghi *intonasi* sareng èksprèsi sè saè!

Pakon 15.3

Èyatorè carèta'aghi polè èssèna piðato è attas kalabân aghuna'aghi bhâsana dhibi'!

Pakon 15.4

Èyatorè abhâðhi okara kalabân aghuna'aghi ca'-oca' è bâbâ panèka!

1. ajhâjhâr
2. òil-senðilân

3. poma-poma
4. èrok-èrok
5. kèr-pèkkèran

Pakon 15.5

Èyatorè panjhennengngan aghâlimpo' sareng kancana sakonè'na ðuwâ' orèng. Salastarèna aghâlimpo', cacak karangka piḍato è bâbâ panèka patombu kantos dhâddhi piḍato sè samporna!

- ❖ **Topik:** Ngèssè'è arè kamardhika'an
- Artèna kamardhika'an
  - Carana ngèssè'è kamardhika'an neng sakola'an sareng masyarakat.
  - Carana arabât kamardhika'an
  - Pangarep mongghu ngangodâdhân

Pakon 15.6

Èyatorè salèn ḍâ' aksara latèn carakan Madhurâ è bâbâ panèka!

1. ?[a mf ɹ b n ʋ hp a n b [n H n f

2. ?[a * * k l n b r [# o E * ʋ

3. ?[a \$ m P z k [s H c [m ² b.

4. ?[a m k ʃ n S l [a n # l \$ ɹ k b d %[s [s j ʋ

[my =

5. ?p [s [s [l l om p n [\$ o z n p \,

Uji Kompetensi Pangajhârân 3

i. Pèlè sala sètong jâwâbhân sè palèng lerres kalabân aparèng tandhâ (x)!

1. Ka'angghuy lebbi èndhana kennengngan paanabhân sè bâḍâ neng polo

- Madhurâ, kodhuna panjhennengnan bhâḍhi....
- aghutong rojhung
  - mèyara
  - abu-rombu
  - ta' èjâb
  - ta' ngurus
2. Pasèsèr Lombhâng aropa'aghi pasèsèr sè bâḍâ neng kabhupatèn Songennep. Pasèsèr Lombhâng aropa'aghi paanabhân sè èndhâ, marghâ neng sakobhengnga bânnya' ètombuwi ka'-bhungka'an namongra oḍâng, beḍḍhi sè bhersè sareng aèng tasè'na sè bhennèng. Mèlana sabbhân taon bânnya' bârghâ Madhurâ sareng bârghâ lowar Madhurâ apalessèr ḍâ' pasèsèr kasebbhut. Sè tamaso' ḍâ' oca' bhârâng neng paragrap è attas, èngghi panèka....
- bhennèng sareng ètombuwi
  - apalessèr
  - namongra sareng aèng
  - ka'-bhungka'an bhennèng
  - apalessèr sareng aèng
3. Sala sèttong tojjhuwâna piḍato, èngghi panèka....
- aparèng bhâr-kabhâr ḍâri sorat kabhâr
  - aparèng *materi*
  - ka'angghuy jhâ'-ngajhâk
  - ka'angghuy alako areng-bhârèng
  - abuḍhâbu
4. È bâbâ panèka cem-macemma metode piḍato, kajhâbhâna....
- metode serta merta (*impromptu*)
  - metode ngafallaghi
  - metode naskah
  - metode *outdoor*
  - metode *indoor*
5. Metode *impromptu* aghânḍhu' maksot....
- Metode* sè èlampa'aghi ta' mabi èkarang sabellunna, otabâ ta' mabi aghuna'aghi teks.

- b. *Metode* piḍato sè èlampá'aghi kalabân ngafallaghi naskah.
  - c. *Metode* sè èlampá'aghi kalabân aghuna'aghi naskah.
  - d. *Metode* sè èlampá'aghi kalabân abhâḍhi pokeddhân-pokeddhân *topik*.
  - e. *Metode* sè èlampá'aghi mabi *persiapan*.
6. Sè ngajhum atoran lalampa'an otabâ *protokol*er èsambhât...
- a. Kabulâ
  - b. Pewara
  - c. Orator
  - d. Orasi
  - e. Promotor
7. Sè maos piḍato èsambhât...
- a. Proklamator
  - b. MC
  - c. Orator
  - d. Khotbah
  - e. ḍhâḍhâbuwân

8. Maos Patètè!

Para rabu sè paḍâ parjhughâ

Sè kapèng ḍuwâ' èngghi panèka bâḍâna kasèhadhân sè lan-ellan otabâ ta' mabi majâr mongghu ḍâ' maghârsarè sè aromasa mèskèn. Kabâḍâân sè ampon sadhâjana malarat tor sadhâjana èyokor kalabân obâng. Hal kadhi ka'ḍinto kodhu èlampá'aghi ka'angghuy bâḍâna kasèhadhân lan-ellan nojjhu bârghâ sè ampon cè' bhutona narèma kasehadhân lan-ellan ka'ḍinto. Manabi bârghâ Ḍhemmabu ampon sèhat, ponapa sèhat bhâdhân otabâ sèhat pèkkèran ka' ḍinto sanget èkabhuto sareng sadhâjâna bârghâ. Mâlana è jhâman samangkèn bârghâ cè' ngarebbhâ ka'angghuy èparèngè kasèhadhân lan-ellan. Amarghâ sadhâjâna obhât ampon larang sadhâjâ.

Aḍhâsar tokèlan piḍato neng paragraf è attas, tamaso' ḍâ'...

- a. Okara pamokka'
- b. Okara sè aghânḍhu' panyapa
- c. Okara panotop
- d. Okara nyo'on saporâ

- e. Okara sè aghânḍhu' èssè
9. *Sabatara saka'dinto pamator ḍâri bhâdhân kaulâ. Bhâdhân kaulâ mènangka sè ngator partèngkan è sa'at samangkèn. manabi bâḍâ pamator sè korang parjhughâ bhâdhân kaulâ nyo'on sapura.*
Okara è attas tamaso' ḍâ' okara....
- Panotop neng piḍato
  - Panotop neng pewara
  - Panotop neng khotbah
  - Panotop neng ḍhâḍhâbuwân
  - Panotop neng *orasi*
10. È bâbâ panèka carana mokka' sareng ngabidhi Piḍato, kajhâbhâna...
- Mokka' piḍato aropa'aghi bâgiyân sè sanget parlo ḍâlem nantowaghi tekka hajhâddhâ piḍato. Saterrossèpon jhujhuk.
  - Jhujhuk maso' ḍâ' sè palèng poket akor sareng *topik*.
  - Ajhârbâ'aghi sè lo-parlowan.
  - Aghâmbhârraghi *latar belakangna* pokpara.
  - Macampo kalabân kabâḍâ'ân *emosional* sè parappa'na ghimeng neng bânnya'ana orèng.

B. Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân lerres !

- Ponapa bhidhâna pewara sareng piḍato? Jhârbâ'aghi!
- Cacak sebbhuttaghi tojjhuwâna piḍato!
- Ponapa sè èmaksot orator?
- Cacak abhâḍhi podato bhâb pariwisata!
- Sebbhuttaghi katantowan sè parlo èkaandî' sareng orator!

Latèyan Akhèr Semester Ghânjhil

A. Pèlè sala sèttong jâwâbhân sè palèng lerres kalabân aparèng tanḍhâ (x)!

- Ka'anghuy ngaonèngè puisî bhâb sè mamolang ka'dinto kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhu ngaonèngè artè ḍâri ....
  - Artèna oca'
  - Artèna bhul-ombhul

- c. Artèna *lugas*
  - d. Artèna *okara*
  - e. Artèna *denotasi*
2. È bâbâ panèka sè tamaso' contona puisi kona èngghi panèka ....
    - a. Gurindam
    - b. Epigram
    - c. Satire
    - d. Elegi
    - e. kuartrine
  3. Conto puisi anyar bânnya' macemma, sala sèttongnga èngghi panèka ....
    - a. Gurindam
    - b. Karmina
    - c. Talibun
    - d. Epigram
    - e. Parèbhâsan
  4. Orèng sè maos puisi è aḍâ'na kellas manabi orèng sè maos puisi ka'ḍinto lakè' maka èsambhât ....
    - a. Deklamator
    - b. Deklamatris
    - c. Deklamatoris
    - d. Deklamasi
    - e. Orator
  5. Sè aropa'aghi bâgiyân otama ḍâri puisi èngghi panèka ....
    - a. Okara
    - b. Oca'
    - c. Bhâris
    - d. Bait
    - e. Kuplet
  6. Pè-sapèyan kalonta bâḍâna neng
    - a. Pasèyan
    - b. Ambhunten

- c. Ghânding
  - d. Soca
  - e. Panglèghur
7. Ambhunten neng kabhupatèn
- a. Songennep
  - b. Sampang
  - c. Mekkasan
  - d. Bhângkalan
  - e. Bândâbâsa
8. **Daerah Tapal kuda** èngghi panèka
- a. Ghersè' sareng Sorbhâjâ
  - b. Bhâbâ pasèsèr dâjâ sareng tèmor Jhâbâ Tèmor
  - c. **Daerah** Bhâbiyân
  - d. Bâto potè
  - e. Jember
9. **Budaya daerah** sokkla Madhurâ polo
- a. Pattrol
  - b. Ghuttha
  - c. Getthok uwi
  - d. Ludruk
  - e. Katoprak
10. Tebbhâk : ana'na mon èteggahu' tabu'na co-loncowan
- a. obi
  - b. perrèng
  - c. katebbhung
  - d. ghentong
  - e. Dhâmar
11. È bâbâ panèka pan-saponapan cara ka'angghuy notop piçato, kajhâbhâna....
- a. Aghuna'aghi okara sè amacem bârna.
  - b. *Merangsang audience* ka'angghuy nyangghemmè.
  - c. Aparèng tokèlan *sajak*, parèbhâsan, otabâ cap-ocabhân *para ahli*.

- d. Aparèng pojhiyân mongghu audien.
- e. Aparèng jhâjhârbâ'ân.

12. ? [a mf ɹ b n lhp a f b [n Hnf

Tolèsan latènna carakan Madhurâ è attas èngghi panèka....

- a. È bhângkalan bâḍâ rato Èbhu.
  - b. È Madhurâ bânnya' paanabhân èndhâ.
  - a. È Madhurâ bânnya' kennengngan paanabhân.
  - b. È Madhurâ bânnya' paanabhân.
  - c. Pasèsèr Lombhâng neng Songennep.
13. È bâbâ panèka carana abhâḍhi bârângkana MC neng sèttong lalampa'an, kajhâbhâna....
- a. Tantowaghi topik lalampa'annèpon.
  - b. Nyoson struktur teks pewara (MC) (è antarana bâḍâ pamokka', èssè, sareng panotop).
  - c. Jhârbâ'aghi pasèra'an sè kabhubbhuwân alampa'aghi Pakon neng lalampa'an.
  - d. Parèksanè polè bârângka sè ampon èsoston.
  - e. jhârbâ'aghi bârângkana *pewara* sè èsoston.
14. Pramèla ḍâri ka' ḍinto, rabuna panjhennengngan sadhâjâ sè ampon nyambhâdhânè pangarep bhâdhân kaulâ, saèbu ḍuèbu mator sakalangkong. Kapèng ḍuwa'èpon, bhâdhân kaulâ nyo'ona èhlassaa ajunan sadhâjhâ ka'angghuy nolongè nyambung ḍu'a, malar moghâ kana' sè kaḍuwa ka' ḍinto dhâdhiyâ jhuḍhu sè langgheng ḍâri dhunnya kantos ahèrat, kalowarga sè *sakinah*, *mawaddâh wa rohmah*. Manabi ḍâpa' baktowèpon aghâḍhuwân pottra, moghâ-moghâ pottra-pottrèpon, dhâdhiyâ poto sè *sakinah*, sèmasenneng mongghu rèng seppona, bhângsa, tor aghuna mongghu aghâma. Salaèn ḍâri ka' ḍinto, poma-poma ḍâri sala sèttong kana' sè kaḍuwa ka' ḍinto rok-ngèrok otabâ èrok-èrok orèng laèn, ta' langkong nyo'ona paèmottaghi.
- Mènorot tokèlan paragrap ḍhâḍhâbuwân è attas aghânḍhu' pessen....
- a. Bâburughân beccè' ḍâ' komantan anyar
  - b. Pessen ka'angghuy komantan anyar
  - c. Pessen ka'angghuy kaom hawa
  - d. Pojhiyân ḍâ' komantan anyar

- e. Pojhiyân dâ' ngangodâdhân
15. È bâbâ panèka sè tamaso' *struktur teks* pidato, èngghi panèka....
- Pamokka', dhâdhâbuwân, panotop
  - Salam Pamokka' , èssè, sareng salam panotop
  - Pamokka', pèyatoran, pessen, panotop
  - Pamokka', èssè, rèngkessan
  - Salam pamokka', èssè, sareng rèngkessan

B. Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân saè!

- Ponapa sè èmaksot puisì? Jhârbâ'aghi!
- Sebbhuttaghi macemma puisì kona!
- Cacak nyarè sèttong conto sè akor sareng kadhâddhiyân bhudhâjâ è dhisana panjhennengngan!
- Sebbhuttaghi katantowan-katantowan ka'angghuy dhâddhi *pewara* sè saè!
- Ponapa sè èmaksot *orator*? Jhârbâ'aghi!

Pangajhârân 4

Tema: Budi Pekerti

Kompetensi Dasar

- 3.4 Mengidentifikasi, memahami, dan menganalisis teks drama, prosa atau puisi sesuai kaidah.
- 4.4 Menginterpretasi, menanggapi dan memperagakan teks drama, puisi, dan prosa sesuai isi dengan bahasa yang komunikatif.

Indikator

- 3.4.1 Mengidentifikasi struktur teks drama.
- 3.4.2 Mengidentifikasi unsur kebahasaan teks drama.
- 3.4.3 Menganalisis struktur teks drama.
- 3.4.4 Menganalisis unsur kebahasaan teks drama.
- 3.4.5 Memahami pesan moral teks drama.
- 3.4.6 Memahami relevansi isi pesan moral teks drama dengan kehidupan.
- 4.4.1 Menginterpretasikan (menafsirkan isi) teks drama sesuai kaidah.
- 4.4.2 Memahami isi teks drama untuk dipertunjukkan.
- 4.4.3 Menanggapi isi teks drama.
- 4.4.4 Memberikan komentar terhadap penampilan teman dalam bermain terkait kesesuaian vokal, ekspresi, dan gerak dengan isi teks drama.

Indikator:

- 3.4.1 Mengidentifikasi Struktur Teks Drama

Lalampa'an 1

Sè kabidhân, neng lalampa'an kapèng sètong pangajhârân empa' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *mengidentifikasi struktur Teks drama* ngèrèng areng-sareng maos du'a' dhimèn. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi Pakon, kodhuna ngaghâli saè carana *mengidentifikasi struktur Teks drama*. Salaèn dâri ghâpanèka, tatèngka beccé' kodhu sampèyan lampa'aghi dâlem kaoḍi'ân, è antarana:

- o Tello' parkara sè kodhu èkalako, iyâ arèya arembhâk lalakon sè èlakonana, ta' ru-kabhuru, akor rontong.

Ghâmbhâr 4.1 : Drama Madhurâ

Sombherrâ ghâmbhâr: <https://www.google.co.id/search?q=gambar+drama>

Drama asalla dâri bhâsa Latin *dran* sè aghânḍhu' artè ngalakowaghi, jhughân dâri bhâsa Yunani *drama* (Webster, 1970:553) sè aghânḍhu' artè ngalakowaghi carèta sè ètèro dâri kadhâddhiyân rè-sarèna. Carèta ghellâ' aghâmbhârraghi parsèkona manossa sè asalang tambu mon anḍi' karep otabâ pangaterro sè ètojju. Sabellunna èpadhâddhi tatèngghun sè èlakonnaghi moso panglakona drama neng è pangghung, rèng-orèng sè amaèna ghella' èlatè ghâllu sampè' bisa ngangka'aghi carèta sè noplès kalabân kadâddhiyân sè sabhenderrâ.

Nèngalè dâri bhangonna, drama bâḍâ ḍuwâ' macem. Sè ḍâ'-aḍa' èngghi panèka abhângon buku sè èsebbhut *naskah drama*. Dhinèng bhângon sè ka ḍuwâ' èngghi panèka tatèngghun sè èmaènnaghi sareng pamaèna drama neng è pangghung.

Cemmacemma *Drama*:

- *Tragedi*: drama ka'into acarèta bhâb kasangsara'anna otabâ kamassakkaddhâna orèng oḍi', Bisa jhughân èssèna drama ka'into acok-racok ta' malolo aèssè sèttong macem carèta.
- *Komedi*: drama ka'into acarèta bhâb kaoḍi'an sè nyennengngaghi ḍâ' manossana sè èparèngè amanat sareng Ghustè sè Mahabellâs.
- *Tragikomedi*: drama sè èmolaè sareng carèta sè nyossaè pas kèng-bingkèng carètana èpongkasè sareng akhèr sè saè, ghumbhirâ, otabâna nyennengngaghi ka *tokoh cerita* tor jhughân dâ' sadhâjana sè nèngghu. Sabhâligghâ, bâḍâ jhughâ drama èmolaè sareng carèta

ghumbhirâ otabâna nyennengngaghi dâ' sadhâjana sè nèngghu pas ði-buðina èpongkasè sareng kadhaddhiyân sè mapotek atèna sè nèngghu

- *Opera: Drama* sè èyèrèngè laghu tor tabbhuwân
- *Melodrama: Drama* sè èyèrèngè tabbhuwân malolo.
- *Farce: Drama* sè abujud *dagelan*.
- *Tablo: Drama* sè ta' mabi makalowar sowara nangèng namong ghulina bhâdhân (isyarat)
- *Sendratari: Drama* aropa'aghi camporan *drama* sareng *tari*.

Cem-macemma *drama* sè èðhâsarraghi dâri kennengnganna amaèn:

- *Drama panggung: Drama* sè èlakowaghi èattas panggung. Biyasana ngangghuy mèja-korsè mènangka pakakassa amaèn
- *Drama arena: Drama* sè èmaènnaghi neng è bâbâ ta' mabi panggung, *jhughân ta' mabi mèja-korsè*. Mènangka *parabhut amaèn, drama arena biyana ngangghuy kothak-kothak sè èyanggheb pakakassa roma akadhi mèja tor korsè*.
- *Drama radio: Drama* sè èsiyarraghi neng radio.
- *Drama Televisi: Drama* sè èlakowaghi neng Televisi tor bisa kaoladhân sareng sadhâjâ maghârsarè sè kasokan ngoladhi.
- *Drama film: Drama* sè bisa èyoladhi kalabân ngangghuy lajâr sè lèbâr, kapprana è *gedung bioskop*.

Cem-macemma *drama* sè èðhâsarraghi dâri pakakas sè èyangghuy amaèn:

- *Drama wayang: Drama* sè èyèrèngè kalabân bâjâng.
- *Drama boneka: Drama* sè acarèta ngangghuy na'-enna'an sè èkaghâbây dâri kaju.

Macemma *drama* ètèngghu dâri bâðâna carèta otabâ *naskah* sabellunna amaèn:

- *Drama tradisional: Drama* sè ta' mabi *naskah*. Orèng sè amaèn namong ngapallaghi pokeddhâ carèta sè dâgghi' pas èbhabbhâr sakanca'an èattas panggung
- *Drama modern: Drama* sè aghuna'aghi *naskah* ka'angghuy pathoghâna carèta. Bâðâ sè apamangghi jhâ' orèng sè amaèn (*aktor*) ta' kèngèng bâ-ngobâ èssèna carèta; nangèng bâðâ *jhughân* sè

adhâbu jhâ' sè amaèn kèngèng saos ngobâ
dhi'-sakoḍhi' èssèna carèta.

Bâgiyân-bâgiyâna ḍâlem *drama*

- ❖ Bhul- ombhul.
Kapprana bhul- ombhul/ *judul*/ langkong saè manabi èparèngè okara otabâ oca' sè makapèncot ḍâ' sè ngoladhi tor aghânḍhu' rassa terro ngaonèngana carètana.
- ❖ *Anotasi*.
Èngghi panèka èssèna rèngkessanna carèta bhân-sabhân *adegan*.
- ❖ Dialog.
Ḍhâ-kandhâ antara ḍuwâ' orèng otabâ langkong saè akanḍhâ sakanca'an, kèngèng jhughân asareng sè ngoladhi.
- ❖ *Babak/ adegan*.
Èngghi panèka bâgiyân ḍâri bhân-sabhân ongrodhâna carèta.

Pakon 1.1

Èyatorè sampèyan abhâḍhi okara sè jhângkep bhâb artèna *drama* saè *drama* tradisional, jhughân *drama* modern!

Pakon 1.2

Carètana Sampit manabi èbhâḍhi *drama* pas èpentassaghi è attas pangghung kalabân pan-saponapan Tokoh Cerita, *drama*/lakon kasebbhut tamaso' ḍâ' macemma *drama* ponapa? Jhârbâ'aghi pajhârna'!

Pakon 1.3

Ghun-tèngghun sè bisa manglèpor atè ḍâ' sadhâjâ pamèyarsa kantos sè ngoladhi otabâ sè mèrengngaghi kasokan abhâjhikellan. Bhâb ka'ḍinto tamaso' ḍâ'macemma *drama* ponapa? Jhârbâ'aghi pajhârna'!

Pakon 1.4

Manabi *drama* sè èlakowaghi è attas pangghung nangèng ta' abhutowaghi naskah *drama* ka' òinto tamaso' *drama* ponapa ? Jhârbâ'aghi pajhârna!

Pakon 1.5

Èyatorè sampèyan abhâðhi sèttong *drama* pangghung kalabân mèlè sala sèttong kancana mènangka dhâddhi tokoh carèta èpon!

Indikator:

3.4.2 Mengidentifikasi unsur kebahasaan teks drama

Lalampa'an 2

Akadhiyâ *karya sastra* sè laèn *drama* jhughân aghânðhu' bâgiyân *intrinsik* tor jhughân bâgiyân *ekstrinsik*.

Nabâng jhârbâna bhâðhi èjhârbâ'aghi bâgiyân *intrinsik* tor *ekstrinsik* ðâri drama èngghi panèka:

❖ Bâgiyân *intrinsik drama*

Èngghi ka' òinto aropa'aghi bâgiyân-bâgiyân ðâri *naskah sastra* sè aghânðhu': tema, alur otabâ ongrodhâna kadhâddhiyan è ðâlem carèta, tokoh (tokoh cerita), peran, carana akanðhâ tor bulângan beccè' salastarèna ngoladhi *drama* ka'òinto.

- ✓ Tema: pokeddhâ carèta sè bhâðhi ècarèta'aghi saè nyata otabâ ta' nyata. Mènorot ðhâbuna Nurgiyantoro (1995) tema bâðâ ðuwâ:
  - a. Tema mayor: pokeddhâ carèta sè ècarèta'aghi ngabidhi ðâri aðâ' sampè' ka bingkèng.
  - b. Tema minor: pokeddhâ carèta tambâ'ân sè biyâsana èsel-sessellaghi ghân nè'-sakonè' ta' kantos èpalastarè.
- ✓ Alur/ plot: mènorot ðhâbuna Ghazali (2001) sè ampon nokèl ðâri Dietrich (1960), pangartèyanna plot èngghi panèka ongrodhâna kadhâddhiyân sè bâðâ è ðâlem carèta. Kadhâddhiyân ghellâ'

èyongrot ngangghuy ongrodhân sabâb-pangghibât (*sebab-akibat*), molaè dâri kadhâddhiyân sè dâ'-adâ' kantos carèta sè kèng-bingkèng kadhibi': bâgiyân carèta sè dâ'-adâ' biyasana ghi' ta' salèkko, nangèng sajân abit sajân rowet kantos *tokoh cerita* kodhu mongkasè carètana. Ɖi-buɖina sala sèttonnga *tokoh cerita* èpakala. Mètorot pamangghina Sudjarwadi (2005), alur/ plot è dâlem *drama* padâ sareng plot/alur prosa fiksi. Mèla ka'dinto, alur/plot ngangghuy *struktur plot* akadhi è bâbâ panèka:

- a. *Eksposisi* otabâ *Pengenalan* : bâgiyâna carèta sè ngennallaghi pokpara sè èyaɖhebbhi sareng *tokoh utama cerita*, è ka'dimma kadhâddhiyâna, tor neng ghun ka'emma kadhâddhiyâna carèta ghellâ'.
  - b. *Pertikaian*: *tokoh utama cerita ngalami* pokpara polana apadhu, abhungbhâng, otabâ ngabâjhi'i mosona dâri sabâb pamangghina otabâ pangaterrona ta' èkasokanè. Padhuna *tokoh utama* ghellâ' sajân abit sajân anakso kantos sè kaɖuwâ ta' kennèng pellang sè makala'a otabâ matèbhââ mosona. Ɖi-buɖina lako, sala sèttonnga *tokoh cerita* kodhu kala.
  - c. *Puncak* otaba *klimaks*: neng è bâgiyân ka' dinto *tokoh cerita* ambhâ' patè sè makala'a otabâ matèbâsa mosona, bâjhi'na ampon ɖâpa' ka bun-embunanna. *Konflik* dâlem carèta kasebbhut ampon *klimaks*, ampon ɖâpa' ka poncana. *Tokoh cerita* sè amosowan kodhu motossaghi, "sèngko' apa bâ'na sè kala".
  - d. *Penyelesaian*: aropa'aghi pongkasanna carèta sè ka' dimma sala sèttonnga *tokoh cerita* sè mennang ngaollè sè ètojju. Kalamon sè mennang *tokoh baik* otabâ *protagonis*, *tema* carètana kodhu èpamonyè *positif* akadhi " Sè bhender ella tanto mennang bân sè dholim bhâkal kala." Nangèng, manabi *tokoh antagonis* sè mennang, pokedhâna *tema* kodhu èpamonyè *negatif* akadhi "Ta' ghâmpang ngaollè pangaterro mon ghun tarèkana korang ghuongghu."
- ❖ *Tokoh tor penokohan*:
Tokoh: Sètton orèng sè èparcajâ ajhâlânnaghi carèta. Orèng ghellâ' bâɖâ tor ngalakonè kadhâddhiyân sè bâɖâ è dâlem carèta kasebbhut.

Mètorot bânnya'-buntenna kalakowan sè èjhâlânnaghi, tokoh èpantha dhâddhi tello' macem:

1. *Tokoh utama* otabâ *tokoh sentra*: orèng sè èparèngè pakon ajhâlânnaghi carèta molaè ðâri awwâl kantos akhèrra carèta. Mèla ka'ðinto, tokoh otama ghellâ' palèng segghut hadir è ðâlem kadhâddhiyân sè bâçâ è ðâlem carèta.
2. *Tokoh bawahan*: tokoh cerita sè ta' patè noro' amaèn è ðâlem carèta kasebbhut.
3. *Tokoh latar*: tokoh carèta sè namong dhâddhi bu-èmbu, opamaèpon dhunor (*pembantu*) otabâ tokang jâgâ kantor otabâ hansip.

Penokohan artèna bâbâtek sè èka'anđi' *tokoh cerita*. Bâçâ tatello' babâteggâ *tokoh cerita* sè parlo èkaonèngè:

- a. *Protagonis*: *tokoh cerita* sè anđi' pakon abhillâi tema carèta sopajâ hasèl. È ðâlem carèta, tokoh *protagonis* biyâsana èpatemmo moso rèng-orèng sè lang-ngalangè hajhâddhâ. Patèngkanna rèng-orèng sè lang-ngalangè ghellâ' sajân abit sajân sara. Biyâsana, tokoh *protagonis* arèya anđi' bâbâtek bhâghus. Dhâddhi maskèya ètarajhângngaghi kaalangan sè nyakè'è, ta' tao tokoh *protagonis* jarèya sè pas anđi'a pangaterro malessa ka mosona.
- b. *Antagonis*: *tokoh cerita* sè anđi' pakon atarèka sopajâ tema carètana ta' hasèl. Tarèkana tokoh *antagonis* jarèya sajân abit sajân mapotek pèkkèranna tokoh *protagonis*. Biyâsana, tokoh *antagonis* arèya anđi' bâbâtek jhubâ'.
- c. *Tritagonis*: *tokoh cerita* sè èparèngè pakon mèsa *tokoh protagonis* sareng tokoh *antagonis* manabi ðuwâ' orèng ghellâ' apadhu. Tarèka mèsa ðuwâ' orèng sè amosowan ghellâ' èlakonè moso tokoh *tritagonis* manabi carètana ghi' ta' ðâpa' ka bâjâna obus otabâ marè.
- d. *Latar/setting*: Aropa'aghi bâgiyân sè sanget parlo, sabâb *latar* bisa nambâi *katerrangan* sapa saongghuna *tokoh cerita*. Latar kennengngan aghâmbharrâghi bâçâ è ðimma tokoh, mon kennengnganna aropa roma otabâ kantor, pas latar jârèya nodhuwaghi bâramma kabâçâ'anna tokoh jârèya. Kalamon latarra sèttong pandhâpa, pas nodhuwaghi jhâ' *tokoh cerita* èntaran ka pandhâpa.

Ghunana *latar*:

1. Aghâmbhârraghi sèttong kabâdâ'an.
2. Bâtek sadhâjâna *tokoh cerita*.
3. Bisa aghâmbhârraghi bâtek pegghel, sossa, otabâ ghumbhirâna *tokoh cerita*.

Cem-macemma *latar*:

1. *Latar* kennengngan: Èngghi panèka sè majhârbâ è ka' ñimma kadhâddhiyâna carèta kasebbhut.
2. *Latar* bâkto: Èngghi panèka bilâèpon kadhâddhiyâna carèta kasebbhut.
3. *Latar suasana*: Èngghi ka'ðinto sè nojjhuwaghi bhâb kabâdâ'an senneng otabâ sossa.

Pètodhu lako, èngghi panèka jhâjhârbâ'an bhâb kalakowan sè kodhu èlakowaghi moso *tokoh cerita* dâgghi' mon la amaèn è pangghung. Pètodhu lako kapprana èsessellaghi èantarana dialog è dâlem *naskah*, ètolès ngangghuy aksara rajâ sadhâjâ, bân èsabâ' è dâlem korong. Ompamana akantha rèya:

RAKHMAN: (AJHÂLÂN KA MÈJÂ PAS NYAROPO LAMPU ETTINGNGA)
Listrikka ella oðì'. Rèya ettingnga èpatè'è bi' sèngko'.

Carana *dialog* mènorot Akhmat Saliman (1996:98) carana aḍhâ-kandhâ paḍâ sareng kaodì'an rè-saarè. *Dialog* èkapanlo ka'angghuy madapa' carètana ka orèng sè nèngghu.

Bâdâ Empâ' macem carana adialog otabâ aḍhâ-kandhâ

Dialog: ḍhâ-kandhâ sè èlakowaghi orèng kaḍuwâ, bâḍâ sè atanya pas bâḍâ sè ajâwâb, bâḍâ sè maḍâpa' kabhâr bâḍâ sè ngèḍingngaghi.

Monolog: ḍhâ-kandhâ sè èlakowaghi rang-kasorang otabâ kadhîbî'an.
Monolog èlakowaghi mon tokoh *cerita* maḍâpa' ponapa sè bâḍâ è dâlem atèna.

Prolog: ḍhâ-kandhâ mènangka pamokka'na carèta tor ajhârbâ'aghi
Pasèra sè dhâddhi *pemeran utama*. *Prolog* biyasana aparèng katerrangan bhâb carèta sè bhâkal èmaènnaghiya.

Epilog: mènangka panotop ḍâri carèta *drama* tor jhughân aparèng pokeddhâ carèta.

Amanat mènorot Akhmad Saliman (1996:67) amanat èngghi panèka sadhâjâ sè èpaḍâpa' sareng sè ngarang. Kapprana amanat sareng pengarang ta' èpaḍâpa' kalabân rang-terrangan, nangèng kalabân parsemmon, kantos pamèyarsa sè bisa aken-rèken artè'èpon.

Amanat bâḍâ ḍuwâ' :

1. Amanat (pessen) *religius* (kaaghâma'an)
2. Amanat (pessen) *kritik sosial*.

e. Bâgiyân Ekstrinsik Drama

Mènorot Cahyono (1985) bâgiyân *ekstrinsik drama*, èngghi panèka bâgiyân sè bâḍâ èlowarra bâgiyân *intrinsik*, nangèng partèngkan ta' jhujhuk bisa apanghibât ḍâ' èssèna carètana.

Mènorot Weltek bân Warren (1956) bâgiyân sè tamasok *ektrinsik*, è *antarana*:

1. Kabâḍâ'ân *subyektivitas* kaodi'ânnâ sè ngarang kapprana bisa *mempengaruhi*, èssèna karanganna.
2. Kabâḍâ'ân *psikologis*, jhughân bisa *mempengaruhi* karangan sè è bhâḍhi.
3. Kabâḍâ'ân sakobhengnganna sè ngarang jhughân bisa *mempengaruhi* èssèna karangan èpon.

Pakon 2.1

Orèng sè aparèng pakon ḍâlem sèttong *peran drama* kodhuna ngoladhi raghâ èpon *Tokoh Cerita*, dhâddhi manabi orèng sè lanjhang rajâ kapprana kodhu anḍi' peran sè sondhuk kalabân kabâḍâ'anna raghâ èpon, bhâb ka'ḍinto tamaso' ḍâ'bâgiyân *intrinsik* drama?jhârbâ'aghi pajhârna'!

Pakon 2.2

Sa'amponna nalèktèghi jhâjhârbâ'ân è attas, kabâḍâ'ân *subyektivitas* bisa *mempengaruhi* èssèna karangan, ponapa maksoddhâ ? jhârbâ'aghi pajhârna'!

Indikator:

3.4.3 Menganalisis struktur teks drama

Lalampa'an 3

Sè kabidhân neng lalampa'an kapèng ðuwâ' panèka, sabellunna sampèyan ajhâr bhâb *menganalisis struktur teks drama*, ngèrèng areng-sareng maos du'a' ðhimèn kalabân èseppowè ghuru. Saterrossèpon, sabellunna sampèyan alampa'aghi pakon. Kodhuna èkaghâli saè carana *menganalisis struktur teks drama*. Salaèn ðâri ghâpanèka, tatèngka beccè' kodhu sampèyan lampa'aghi ðâlem kaodî'ân, è antarana:

- Mongghu ngangodâdhân, kodhu addhreng asakola kantos ðâ' sakola'an sè langkong tèngghi sopajâ bisa aghuna ðâ' *masyarakat* sareng ðâ' bhângsana.
- Nyarè èlmo taðâ' bâtesa, kabit kènè' kantos seppo.

Ghâmbhâr 4.2 : Drama Madhurâ

Sombherrâ ghâmbhâr: <https://www.google.co.id/search?q=gambar+drama>

Èyatorè lakowaghi drama è bâbâ ka'ðinto!

Tokoh Cerita:

1. L (Lurah)
2. J (Jagabaya)
3. C (Carèk)
4. W (Wongso Kariyo)

Malèng

- L : "Bhâdhân kaulâ mèkkèrè Pa' Jagabaya, mènangka Kalèbun sèngko' ta' bisa neng-enneng ngadhebbhi karoweddhân rèya."
- J : "Saporana Pa' Lurah, mènorot pamangghi bhâdhân kaulâ, Pa' Lurah dâlem ngadhebbhi karoweddhân ka'dinto korang mamasthè tor jhughân korang ceppet."
- L : "Èngghi pajhât bhâdhân kaulâ aromasa korang mamasthè dâlem bhâb ka'dinto Pa' Jagabaya, nangèng bâdhân kalulâ bânni korang ceppet, terros terrang dâlem ngadhebbhi karoweddhân ka'dinto bâdhân kaulâ ta' poron ru-kabhuru."
- J : "Lerres ta' mabi ru-kabhuru Pa' Lurah, nangèng bânne pas laju nengenneng bhâi namong ngantos berta kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kodhuna mabâdâ jâgâ'ân kampong sabbhân malem."
- L : "Èngghi, bhâdhân kaulâ ampon onèng Pa' Jagabaya, nangèng dâlem bâkto samangkèn ngangodâdhân dhisa kalerressan kalerressan *èpertè* sareng Pa' Bupati kalabân kasennèyan. Pa' Jagabaya ampon ngaghâli jhâ' sabulân agghi' bhâdhi ngoladhi dhisa kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ ka'dinto, bhâdhân kaulâ kalerressan makèmpo' ngangodâdhân ka'angghuy ngèssè'è partèngkan kasennèyan, bhâdhân kaulâ cokop paham dâ' kasokanna Pa' Bupati. Salèrana mènangka orèng sè senneng dâ' kasennèyan. Pa' Bupati bhâdhi ngalem dâ' dhisa kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ kantos dhisa ka'dinto bhâkal dhâddhiyâ dhisa *percontohan*."
- J : "Nangèng, ponapa artèna kèngngèng pojhiyân dâri Pa' Bupati, manabi kanyataanna dhisa ka'dinto korang aman. Sanaoosa Pa' Bupati ta' ngaghâli bhâb ka'dinto, nangèng maghârsarè ta' aman Pa' Lurah."
- L : "Saponapa bânnya' maghârsarè sè èparogi sabâb malèng ka'dinto tor èbhândhingngaghi sareng ngalemma Pa' Bupati dâ' dhisa ka'dinto Pa' Jagabaya. Pa' Bupati bhâdhi sennengnga

ḍâ' dhisa ka'ḍinto amarghâ kasennèyan èpon majhu."

- J : "Manabi Pa' Lurah ngaghungè pangaterro samacem ka'ḍinto èngghi ampon langkong saè polè manabi maghârsarè dhisa ka'ḍinto lakè' binè', towa ngoḍâ èyajhâri karawitan, katopra', tor kasennèyan sè laèn. Dhaddhi dhisa ka'ḍinto maghârsarèna ta' mabi atanè sadhâjâna lajhu latè kasennèyan."

(Pa' Jagabaya lajhu ondhur kalabân pegghel nangèng èlanglang sareng Pa' Lurah tor Pa' Carèk).

- L : "Bâ....bâ....ma' pas kadhi ka'ḍinto Pa' Jagabaya, ngèrèng sabbhâr manabi Pa' Jagabaya korang saroju' ngèrèng karembhâk polè. Ngèrèng ponapa kasokanna Pa' Jagabaya ngèrèng ḍhâbuwâghi kalabân jhârbâ. Lè' Carèk ngèrèng ny'ona pamangghi kadhi ponapa sè saè."

- C : (Ghugghu') "mènorot pamangghi bhâdhân kaulâ ngosullèpon Pa' Jagabaya ka'ḍinto ka'angghuy mabâḍâ jâgâ'ân kampong èngghi saè sabâb malèng sabbhân malem aghâbâyân ta' aman ḍâ' sadhâjâ maghârsarè."

- L : "Dhaddhi Pa' Carèk saroju' manabi lalampa'an kasennèyan sabbhân malem èbâḍâaghi è *balai kelurahan*."

- C : "Èngghi saroju' Pa' Lurah, nangèng laku malèng ka'ḍinto tatak Pa' Lurah."

- L : "Malèngnga tatak kadhi ponapa? Kanyata'anna compo' bhâdhân kaulâ ghi' ta' toman kamalèngan Pa' Carèk."

- J : "Malèng mostaèl ngèco' ḍâ' compo'na Pa' Lurah asabâb compo'na Pa' Lurah semma' sareng *balai kelurahan* sè ka'ḍimma sabbhân malem rammè sareng ngangḍâdhân sè ajhâr kasennèyan, nangèng manabi compo'na maghârsarè è dhisa ru'-jerru'na segghut kamalèngan."

- C : "Lerres Pa' Lurah, dhâlemma Pa' Wongso Kariyo sè bâḍâ è dhisa ru'-jerru'na sabbhân malem acora' èmaso'è malèng. Pa' Lurah kan ampon kèngèng bâdhulân sè jhârbâ ?"

- L : "Bâdhulân bhâb malèng è dhâlemma Pa' Wongso Kariyo ampon ðâpa' ðâ' bhâdhân kaulâ Pa' Carek, namong ta' kalabân rèncè èngghi *maklum* bhâdhân kaulâ rèpot sareng kalakowan. Ngèrèng kadhi ponapa carètana Pa' Carèk ?"
- C : "Malèng ka'ðinto ngèco' è pan-saponapan compo'na maghârsarè Pa' Lurah, aponapa ma' èkoca' malèng nèkat ? polana dhâlemma Pa' Wongso Kariyo sabbhân malem minggu jâtna èkèco' malèng kongsè Pa' Wongso tengngen ðâ' malèng ngèpon kaðhâng sareng Pa' Wongso malèngnga è saðiyâi nase' tor jhuko'na."
- L : "Aponapa Pa' Wongso Kariyo ma' ta' mamadhul ka Pa' Jagabaya ?"
- C : "Pa' Wongso Kariyo ampon mamadhul ðâ' Pa' Jagabaya."
- L : "Aponapa Pa' Jagabaya ma' taðâ' ðhâbuna ?"
- J : "Bâ...., pola sampèyan kèng ta' ngèstowaghi, bhâdhân kaulâ sabbhân ðâteng ðâ' ka'ðinto ampon mamadhul nangèng ghi' ta' jhârbâ ampon èyanka'è tokar sareng Pa' Lurah."
- L : "Abbâ...., mèghâ' malèng ta' mabi ngandhellaghi ngangodâdhan manabi Pa' Jagabaya laku orèng angko, aponapa ma' ta' èpèghâ' dhibi' bisaos ? Pa' Jagabaya kan *jawara* pencak silat."
- J : "Nangèng ano Pa' Lurah, kabhârrâ malèng ka'ðinto pènter karatè sareng kungfu."
- L : "Masa' penca' kala alabân karatè tor kungfu ?"
- J : "Bhâdhân kaulâ ta' terro abhuktèyaghiyâ jhâ' pencak bisa makala karate sareng kungfu, nangèng manabi Pa' Lurah terro bhuktè, ngèrèng Pa' Lurah alabân sareng malèng"

Ta' saponapa abiddhâ bâðâ orèng rak-oraghân acora' bhingong tapè ghumbhirâ

- W : "Pa' Lurah.... Pa' Lurah.... bhâdhân kaulâ ampon matè'è orèng ! Pa' Lurah, kaulâ hebat bisa matè'è orèng."
- L/J/C : "Ponapa, sampèyan matè'è orèng ?!"
- W : "Èngghi, orèng ka'ḍinto sareng kaulâ èpatè'è ta' mabi bhântowan orèng laèn."
- L : "Tenang... tenang... cacak carèta'aghi kalabân jhârbâ !"
- W : "Pa' Lurah, orèng ka'ḍinto sareng bhâdhân kaulâ ampon èpatè'è dhibi'... orèng ka'ḍinto sareng bhâdhân kaulâ ampon èpatè'è dhibi'."
- L : "Sabbhâr.. sabbhâr.. sabbhâr.. Kang ! Bâḍâ ponapa ?"
- W : "Ano Pa' Lurah, kaulâ ampon matè'è orèng, èh...ano kaulâ ampon matè'è malèng."
- J : "Bâ... malèngnga èpatè'è ?"
- W : "Èngghi, malèngnga èpatè'è sareng bhâdhân kaulâ. Kapprana malèng ḍâteng ḍâ' compo' bhâdhân kaulâ bâkto lem-malem, nangèng bhâdhân kaulâ bânne orèng bhudhu ngabidhi sèyang ampon nyadiyâ'aghi jhebbhâk kaangghuy nangkep malèng. Bâdhân kaulâ ngobângè racon tèkos èsabâ' ka kowa loḍè. Bâkto sorè malèng ḍâteng lajhu jhujhuk ngakan kowa sè ampon acampor racon tèkos, kalabân sèttong pangarep malèng kalengnger nangèng ta' saponapa abiddhâ malèngnga matè, bhâdhân kaulâ aromasa jhâ' bhâkal èyokoma sareng Pa' Polisi sabâb ampon matè'è malèng."
- L : "Dhâddhi malèngnga matè ?"
- W : "Matè Pa' Lurah matè."
- L : "Aponapa malèngnga ma' ta' èbhâkta ka ka'ḍinto ?"
- W : "Bhâdhân kaulâ ta' kowat sè ngètènga Pa' Lurah. Manabi mènta bhântowan ka maghârsarè bhâdhân kaulâ ta' soka' sabellunna Pa' Lurah ngoladhi dhibi' pasèra malèngngèpon."

- L : "Ghibâ dâ' ka'ḍinto malèngnga, dhuliyân !"
- W : "Ponapa Pa' Lurah ta' malo?"
- L : "Aponapa ma' malowa?"
- W : "Polana malèng ka'ḍinto saèstona ... alè'na Pa' Lurah dhibi'."

Sumber : Kumpulan Drama Remaja, Editor A. Rumadi, Gramedia 1988

Saamponna maos drama è attas sampèyan bisa ngaonèngè *konflik* sè bâḍâ neng è ḍâlem carèta tor jhughân ḍâlem kaoḍi'ân rè-sa'arè.

Tèks drama è attas aropa'aghi sèttong karya tulis sè aghânḍhu' *konflik batin* tor saè manabi è pentassaghi.

Pakon 3.1

Èyatorè jâwâb pètanya è bâbâ panèka!

- Ponapa tèma ḍâri drama sè bhu-ombhullâ malèng ?
- Drama è attas bâgiyân ka'ḍimma sè aropa'aghi klimaks ?
- Pasèra tokoh-tokoh protagonis tor antagonis drama è attas ?
- Kadhi ponapa bâtek bhân-sabbhân tokoh drama è attas ?
- Kadhi ponapa *latar* bâkto, *latar* kennengngan, *latar* rowang drama è attas?

Indikator:

3.4.4 Nganalisis Unsur Kabahasaan Teks Drama

Lalampa'an 4

Ponapa sampèyan ampon ngaghâli bhâb bâgiyân-bâgiyâna ḍâlem *naskah* drama? Pangajhârân sè tapongkor ampon bânnya' conto-conto *naskah* drama saè drama Ḍhemmabu, drama terjemahan sareng jhughân drama lokal.

Cem-macemma drama aghâḍhuwân cèrè khas bâng-sèbâng, nangèng ta' sadhâjâna *naskah* drama aghâḍhuwân sè ghen'na' *format* carana nolès. Partèngkan *umum* drama èsoston kalabân 2 macem:

❖ Kalimat dialog (*hauptteks*)

Conto èpon :

- Hanif : "Arapa bâ'na ma' ta' jhujhur dâ' sèngko' ?, jhâ' bâ'na bân Aira paḍâ salèng tarèsna Yud.
- Yudi : "Bânnè nga' jâriya Nif, sèngko' tako' bâ'na conè polana sèngko' tao jhâ' bâ'na ghi' anḍi' tarèsna ka Aira.
- Hanif : "Apa bhidhâna ? sèngko' tao pas conè mon ka sèngko' lebbi sakè' atè ngèḍing ḍâri orèng laèn katèmbhâng ngèḍing ḍâri bâ'na dhibi'.

Sampèyan bisa abhâḍhi ḍhâ-kandhâ sè laèn. Sondhuk kalabân conto. Macemma drama sè kapèng ḍuwâ' èngghi panèka *teks* tambâ'ân otabâ *teks samping* (*nebentext*). Teks panèka nyarèta'aghi rèncèyan kabâḍâ'ân pola tèngka, obâna salèra. Kapprana teks ka'ḍinto èlakowaghi neng bâgiyân aḍâ' bhâbhâk ḍrama otabâ neng è bâgiyân-bâgiyâna sè nyarèta'aghi *tokoh*. Conto wèpon:

Arè' Lancor è bâkto lem-malem. Bâḍâ pan-saponapan korse ajhâjhâr èpaddhu ghir kacèr bâḍâ lampu sè oḍi'na orem. Sala sèttong korse sè palèng tengnga, Hanif toju' cengngeng sambu negghu' *tape recorder*. Ta' saponapa abiddhâ ḍâteng Yudi sè ghi' ngangghuy *saragam* sakola'anna, tas èpakaè' è bhâu kacèrra. Yudi toju' è seddhi'na Hanif, tapè Hanif ta' marduli sè kaḍuwâ paḍâ ta' acaca'an.

Talèktèghi ḍhâ-kandhâ è bâbâ panèka sè aghânḍhu' *dialog* sè bâḍâ è ḍâlem :

- Hanif : "Arapa bâ'na ma' ta' jhujhur dâ' sèngko' ?, ḍi-buḍina sèngko' tao kèya jhâ' bâ'na tarèsna ka Aira Yud. (Hanif sambu anyabâ lanjhang)."
- Yudi : "Bânnè mara jârèya Nif, sèngko' ghun tako' bâ'na conè polana sèngko' tao jhâ' bâ'na tarèsna ka Aira."

Samangkèn talèktèghi jhughân contona *teks* drama sè aghânḍhu' *dialog* è èrèng: *Taman sakola'an. È bâkto sorop arè Aira so Hanif (sè kaḍuwâ paḍâ èghem). Sè kaḍuwâ kor-pongkoran tanang kanganna Aira negghu' kembhâng mawar mèra. Kabâḍâ'ân korang saè.*

Aira : (nyacak acaca kaaḍâ') "Nif, kembhâng rèya ro'om, cacak

- sèyom kembhâng rèya" (Aira ajhuluwaghi kembhâng ka Hanif).
- Hanif : (ta' enḍâ) "Yâ tantona ro'om tor raddhin, jhâ' rèng kembhâng jârèya sè aberri' Yudi" (Aira takerjhât)
- Hanif : (mèsem bâlibis) "Ta' osa lècèk, sèngko' tao asalla kembhâng jârèya bân sèngko' ngartè apa maksoddhâ kembhâng mawar mèra jârèya."
- Aira : (ngalèng) "Apa maksoddhâ bâ'na ?"
- Hanif : "Sèngko' acaca bhâb bâ'na bân Yudi martabhât Yudi rèya Pangèran Mars sè tatemmo kalabân Putri Venus, Pangèran Mars ḍâteng aghibâ tarèsna kalabân nompa' jhârân Pegasus." (Hanif mèsem bâlibis).
- Aira : (jhâlujjhu) "Ta..ta..tapè"
- Hanif : "Ella sèngko' la tao kabbhi, ta' arapa la bâ'na tarèsna ka Yudi sèngko' saroju'." (sambi mèsem).
- Aira : "Nif, mon mara jârèya sèngko' mator sakalangkong".
- Hanif : (motong oca'na Aira) "lebbi bhâghus bâ'na bân sèngko' akanca bhâi".
- (Lampu orem sowarana musik tènghi pangghung ètotop kalabân horḍèn sambi nyettèl laghu sè kasèyan).

Kalabân nalèktèghi conto ḍrama è attas tantona sampèyan ampon bisa abhâḍhi tèks ḍrama kalabân carèta sè bhidhâ, jhâ' kaloppaè bâgiyân-bâgiyâna tèma, *tokoh, perwatakan, alur, tor latar*.

Bâgiyân-bâgiyâna kasebbhut kodhu bâḍâ neng è *naskah* ḍrama mènangka awwâl carèta jhâ' kaloppaè jhughân bâtek tokoh ḍâlem ḍrama kasebbhut, saè bâtek jahat, dhengghi, tor bhâghus.

Pakon 4.1

Èyatorè sampèyan abhâḍhi *naskah* drama sèttong bhâbhâk kalabân ghâlimpo' !

Pakon 4.2

Èyatorè bâca è aḍâ'na kellas kalabân ghâlimpo' sè ampon bâḍâ !

Pakon 4.3

Èyatorè abâḍhi ḍrama sè èssèna bhâb kaḍi'ân rè-sa'arè!

Indikator:

3.4.5 Memahami Pesan Moral Teks Drama

Lalampa'an 5

Ghâmbhâr 4.2: Lalampa'an Drama

Sombherrâ ghâmbhâr: <https://www.google.co.id/search?q=gambar+drama>

Tantona sampèyan segghut maos *naskah* drama langkong saè manabi sampèyan ngaonèngè bâgiyân-bâgiyâna naskah sè aghândhu' bâburughân. Conto naskah: **Bapa'**

Lakon sèttong bhâbhâk

Tokoh Cerita:

Bapa' : omorra 51 taon

Sulung : omorra 28 taon

Bungso : omorra 24 taon

Perwira : omorra 26 taon

Kadhâddhiyân drama ka'dinto tangghâl 19 Januari 1949, sabulân sa'amponna tentara kolonial Bâlândhâ agrèsi militèr Bâlândhâ sè kapèng òuwâ' ka'angghuy arebbhu' Republik Dhemmabu neng è Yogyakarta. Tentara kolonial Bâlândhâ ampon ayâ-sadiyâ sè aperranga ka'angghuy arebbhu' kottha Yogyakarta kalabân nyoson akkal tentara nasional. È kottha ka'dinto bâdâ sèttong bârghâ sè ghâdhuwân pottra tello' èngghi

panèka Rama sareng pottrana sè katello. Ra-kèra pokol sapolo Ramana sè ampon seppo (yuswâ 51 taon) ajhâlân ka bârâ' ka tèmor posang taḍâ' paḍâ è ḍâlem pangghâliyâna sè èpèkker namong pottrana sè katello.

Bapa' : "Tang ana' sè wa'-towa'an èlang ta' molè, ataonan tang atè loka. Kolonial Bâlândhâ lakar jahat mapèsa ana' bân rèng towana".

(sè bungso ḍâteng sambu sem-mèsem)

Bungso: "Aponapa panjhennengnan Rama ma' aḍhâbu kadhîbî'ân ?".

Bapa' : "Tao cong.. sèngko' bhingong mon ènga' ka kaka'na sè kongsè arè tèya ghi' ta' ḍâteng".

Bungso: "Yâ, abdhina paḍâ nolongè nyarè jhughân namong ghi' ta' dhuli èpangghi".

Bapa' : "Marèna pas bârâmma'a cong ? arèya perrang teppa'na dhâddhi, sèngko' paḍâ tako' sè kalowara".

Bungso: "Èngghi Rama, sadhâjâ kennengnan ampon èkobâsanè sareng kolonial Bâlândhâ".

(sè wa'-towa'an ḍâteng sambu asandâng *kamera* ngangghuy tasmak celleng lajhu toju' è seddhi'na Ramana, tasmagghâ èbukka' tor *kamèrana* èsabâ' è mèjâ)

Sarèyang : "Hu.. tang kottha la aobâ robâ, bânnya' paghâr kabâ' ḍuri abâu pèlor èman-ḍimman bâḍâ sanapan *laras*, tapè tang kottha pagghun raddhin".

Bapa' : "Abâ... bâ'na cong, sèngko' la abit sè rep-ngarep kabhâr ḍâri bâ'na. Bâ'na bâḍâ è ḍimma ? Satèya naghârâ ḍâlem kabâḍâ'ân.

korang aman, sèngko' kabâtèr amè' bâ'na ècapo' peḍḍhil kalabân kolonial Bâlândhâ".

Sarèyang : "Yâ sèngko' noro' aperrang abhillai naghârâ mompong tang raghâ ghi' sèhat".

Bapa' : "Sèngko' manyessel cong".

Sarèyang : "Aponapa ma' manyessel ?".

Bapa' : "Polana sèngko' la towa, la ta' bisa mèkol sanjhâta akantha bâ'na".

Sarèyang : "Dhigghâl Rama, abdhina nyo'ona pandu'a èpon malar moghâ pottrana kaḍinto èparèngana kaghânjhâr bârâs salamet tor jhughân perrang kaḍinto èngghâl dhuliyâ

lastarè. Rama, abdhina palèman namong sakejjhâ' asabâb ca-kanca paḍâ aḍântè' neng è markas".

(se sarèyang mangkat, sè bungso bân Ramana paḍâ ngaterraghi ghân labâng).

Bapa' : "Cong, kaka'na bâ'na la mangkat polè abhillâi naghârâ, mara bâ'na bân sengko' paḍâ adu'a ḍâ' Allah sè a mor bhâjhâghât malar moghâ kaka'na salamet".

Bungso : "Èngghi Rama. Mator pètanya ka'ḍinto, bhâ lerressa manabi sèdhâ aperrang abhillai naghârâ ka'ḍinto tamaso' sahid ?".

Bapa' : "Ella ra jhâ atanya mara jârèya, jârèya kan makènè' tang atè. Dhina mara sapa tao kaka'na èparèngè bhâjjhrâ".

Kalabân ta' è kasangka, pas bâḍâ Perwira rabu ka compo'na sè sarèyang.

Perwira : "Assalamu'alaikum".

Bapa'/Bungso : (ajâwâb asaor mano'). "Wa'alaikumsalam.. pasèra sampèyan ?".

Perwira : "Kaulâ sakanca'an sareng pottrana panjhennengngan sè sarèyang. Kaulâ ḍâteng ḍâ' ka'ḍinto parlo maghiyâ bhungkosan ghâpanèka".

(Perwira sambu ajhuluwaghi bhungkosan sè èbhundhu' tas karessek).

Bapa' : (mokka' laonan tas karessek kasebbhut lajhu aḍhâbu)
"Innalillaahi wa inna ilaihi roji'un, arèya kalambhina tang ana' sè possa' bân ḍârâ, dhaddhi tang ana' la matè ongghu".

(Bapa'na ta' cekka' manjheng, salèrana potè olay. Sè bungso abherruy).

Sa'amponna nalèktèghi naskah drama è attas sampèyan masthè onèng ḍâ' ma'na otabâ artè sè bâḍâ ḍâlem carèta kasebbhut.

Pakon 5.1

Cacak sebbhuttaghi tokoh-tokoh sè bâḍâ ḍâlem drama è attas !

Pakon 5.2

Jhârbâ'aghi bâtek bâng-sèbângnga tokoh !

Pakon 5.3

Mènorot carèta è attas pottrana sè sarèyang sa'abiddha maèlang bâḍâ è kennengngan ka'ḍimma tor ponapa sè èkalako ?

Pakon 5.4

Ponapa pongkasanna carèta drama è attas ?

Indikator:

3.4.6 Memahami Relevansi Isi Pesan Moral Teks Drama dengan Kehidupan

Lalampa'an 6

Ponapa sampèyan toman nèngghu drama? Kadhi ponapa pangghungnga? Ḍâlem pangajhârân ka'ḍinto bhâḍhi èjhârbâ'âghi jhâ' drama ka'ḍinto paḍâ sareng ajhâr cerpèn tor novel. Drama jhughân bâḍâ bâgiyân-bâgiyânna *intrinsik* ompamana *penokohan*, *alur carèta*, *latar*, *tor tèma*. Ngèrèng lakowaghi drama è bâbâ ka'ḍinto neng è aḍâ'na kellas !

Ghâmbhâr 4.3: Drama Madhurâ
Sombherrâ ghâmbhâr: <https://www.google.co.id/search?q=gambar+drama>

MADING (*Majalah Dinding*)

Tokoh Cerita :

1. Hendri
2. Memed
3. Hanif
4. Auliya
5. Aira

Latar aghâmbhârraghi kabâḍâ'ân ghu-lagghu. Bâḍâ mējâ tor korsè sè car-kalacèr, bâḍâ jhughân papan mading è seddhi'na mējâ bâḍâ morèd sè toju' è attas mējâ, sambì asèket bingkèng, kana' ghellâ' anyama Hendri. Hendri mènangka katowa rèdaksi mading. Auliya mènangka sèkrètari jughân pareppa'na toju' è korsè.

Ènalèka arè Ahad, Hendri sossa dhibi'na males sè manḍiyâ, namong araop tor nyèkat ghighi. Hendri kabhuru sè mangkadhâ ka sakola'an sabâb ngèḍing berta ḍâri Aira mènangka bâkkèl katowa *redaksi* jhâ' mading è *brenḍel* sareng kapala sakola polana *karikatur* Aira èssèna ngènè Pa' Kusno mènangka ghuru karate.

Hendri : "Memed.."

Memed : "Apa.."

Hendri : "Bâ'na anḍi' bâkto ḍâgghi' lem-malem ?"

Memed : "Bâḍâ apa ?"

Hendri : "Sèngko' parlo bhântowanna bâ'na ka'angghuy aghâbây sorat *protès*"

Hanif : "Ella ra la dhina, ro'-toro' oca' ta' osa mara jârèya, kan sè rogi Sèngko' so bâ'na kabbhi"

Hendri : "Tapè ghi' bâḍâ sèttong sè abhâbhâjânè"

Hanif : "Papisthènna *karikaturis* kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ Auliya"

Memed : "Bhendèr"

Hendri : "Tapè jhâ' ru-kabhuru, jhâ' sèngko' so bâ'na rèya alabân moso, tapè sèngko'bân bâ'na ngadhebbhiorèng seppo dhibi'.

Memed : "Apa taḍâ' jhâlân laèn ?"

(Auliya maso' kalabân nyabâ ngangsor pellona aghili)

Hanif : "Bâ'na ḍâri ḍimma Auliya ?"

Hendri : "Ḍâri dhâlemma kapala sakola".

Memed : "Bâ'na èdhukanè"

Auliya : "Huuu... ècopaè ghu-lagghu"

Memed: "Bhenderrâ bâ'na jhâ'endi èntar dâ' essa' ghâllu, sèngko' bân bâ'na kabbhi kodhu arembhâk."

Auliya : "Pokeddhâ Pa' kapala sakola atanya sapa se anđi' pangaterro aghâbâyâ sorat protès jârèya"

Hendri : "Bâ'na ajâwâb apa?"

Auliya : "Sèngko' ngoca' karebbhâ..karebbhâ.."

Hendri : "Karebbhâ Hendri"

Auliya : "Karebbhâ Auliya, ngèding bâ'na"

Hanif : "Apa bâ'na la ollè kasaraju'ân dâri katowa *redaksi*?"

Auliya : "Enjâ' Nif, sèngko' mator jhâ sè masang karikatur aropa'aghi tanggung jâwâbbhâ Hendri"

Hendri : "Arapa bâ'na ma' ngoca' mara jârèya ?" (kalabân robâ sè pegghel)

Memed: "Ellu' sabbhâr.. sabbhâr.. sabbhâr.."

Hendri : "Dhuli obâ cacana bâ'na jârèya" (ngoca' ka Auliya)

Memed: "Nga' rèya Hen, maksoddha sopajâ bâ'na ..."

Hendri : "Enjâ', sèngko' ta' bhuto bâ'na nolongè sèngko', sèngko' masthè narèma okoman bânne bâ'na"

Auliya : "Bâriyâ Hen, maksoddhâ sèngko' ..."

Hendri : "La ambu bâ'na ta' osa dhâddhi *pahlawan*"

Memed: "Sabbhâr Hen, kabâđâ'ân ta' aman ta' osa atolaran"

Auliya : "Saporana Hen, sèngko' ta' terro dhâddhiyâ *pahlawan*, nangèng sèngko' kodhu *tanggung* jâwâb, cè' tèghâna bâ'na sè ngoca' nga' jârèya" (diyem)

Auliya : "Sèngko' bi'bâ'na 'kabbhi bi' kapala sakola èdhukanè pas èsoro kalowar".

(Hendri bân Hanif diyem)

Auliya : "Mon mara rèya bâ'na bân sèngko' kabbhi ta' *setia kawan*, polana bân bâ'na ta' sèttong sowara".

(Auliya kalowar sambu pegghel)

Hendri : "Auliya.. Auliya.. Auliya.. Auliya.."

Memed: "Torot, jârèya ma'lè ondhur"

Hanif : "Jârèya toro' oca'na kapala sakola"

Memed: "Kan mangkana torot dhina Auliya soro ondhur"

Hendri : "Saporana Med"

Memed: "Sèngko' ngartè arapa bâ'na ma' tambhuruwân, tape sèngko'

mènta'a tolong mon dâlem kabâdâ'ân mara rêya jhâ' atokaran,
pa'akor sopajâ sèngko' bân bâ'na kabbhi paḍâ pagghun akanca"

Hendri : (diyem sambî ajhâlân lâg-gâlik)

Hanif : (Hanif maso' sambî ngelok) "Heen.."

Hendri : "Ondhur"

Hanif : "Heen.."

Hendri : "Ondhur"

Hanif : (Hanif neng-enneng)

Aira : "Bâḍâ apa ?"

Hanif : "Enjâ' coma salèsèr panemmo"

Aira : "Ooo..yâ ella, dhina patang-ngabbru sopajâ ta' pegghâ' sè akanca"

Sa'amponna nalèktèghi drama è attas kasebbhut, sampèyan bisa nyebbhuttaghi bâgiyân-bâgiyân *intrinsik* dâlem drama, sampèyan bisa nalèktèghi ḍhâ-kandhâ sè bâḍâ è dâlem drama è attas.

Pakon 6.1

Jhârbâ'âghi bâtek bhân-sabbhân tokoh sè bâḍâ neng drama è attas !

Pakon 6.2

Sebbhuttaghi konflik sè bâḍâ neng carèta drama kasebbhut !

Pakon 6.3

**Bâbulângan ponapa sè bâḍâ dâlem tèks drama Mading!
Jhârbâ'âghi pajhârna!**

Indikator:

4.4.7 Menginterprestasikan (menafsirkan isi) teks drama sesuai Kaidah

Lalampa'an 7

Sampèyan parlo maos naskah *drama* è bâbâ ka' ḍinto sopajâ bisa nantowaghi bâgiyân-bâgiyânna *intrinsik* dâlem *drama*.

Bâgiyân –bâgiyân *intrinsik* dâlem *drama*: *tema, plot, tokoh, perwatakan, pembabakan, perilaku bahasa*

<i>Tema</i>	: dhâsarra carèta
<i>Plot</i>	: jhâlâna carèta
<i>Tokoh</i>	: Sè è jâgowaghi dâlem carèta
<i>Perwatakan</i>	: Bhâb sè takaè' sareng bâteggghâ Tokoh Cerita
<i>Pembabakan</i>	: Bhâbhâghân antara carèta sèttong ka sèttongna
<i>Perilaku bahasa</i>	: Sangghemman dâri sadhâjâ sè ngoladhi drama ka'dinto.

Èyatorè maos patètè!

Republik Bagong

Èsèttong kennengngan.

Garèng : "Bhingong, bhingong, sèngko' bhingong"

Pètru' : "Jhâman *punakawan* la marè, sakabbhiyâna *kstaria* ta' bhuto bâbulângan dâri sèngko'bân bâ'na kabbhi pole, polana èyangghep rok-ngèrok tor carèmè. *Kstaria* la ta' bhuto neng-sennengngan, ca'na la ta' jhâman, satèya la osom TV *parabola* dhâddhi mon terro neng-sennengngana cokop nyarè *channel* sè è kabhuto. Bân polè para *Ksatria* la lèburân nèngghu *sèpak bola, kuis berhadiah, bân tèlènovèl'* .

Bagong : "Dhâddhi ?"

Garèng : "Artèna kèyamat la para' "

Bagong : "Apa kaè'anna ? Masa' para' kèyamadhâ polana orèng senneng nèngghu *sèpak bola, kuis* bân *tèlènovèl' ?*, jârèya lopot"

Pètru' : "Bânnè pèra' jârèya. *Kurs dollar* terros ongghâ sampè dhugghâ'â ka langngè' "

Garèng : "Yâ dhina, kan jârèya noro' obâna *ekonomi* sadhunnya"

Pètru' : "Bâ'na ma' acaca *dollar*, ropèya bhâi sè anđi' namong karènèngan"

(Pèttru' gâ'-ma'ânggâ' ta' tao jhâ' ðompeddhâ ta' aèssè pèssè)

Bagong : "Semmar bhâ' anđi'â karèna'an ta' iyâ ?"

Pèttru' : "Yâ..pola, sapa tao"

Garèng : (Anyanyè. Pèttru' bân Bagong noro' buntè')

Đu bârâmma bulâ ma' ta' tao
Đu bârâmma bulâ ma' ta' tao
Rè-sa'arè kèr-pèkkèran
Sè èpèkkèr obâna alam
Đu bârâmma bulâ ma' ta' tao
Đu bârâmma bulâ ma' ta' tao
Rè-sa'arè kèr-pèkkèran
Sè èpèkkèr punakawan
Đu bârâmma bulâ ma' ta' tao
Đu bârâmma bulâ ma' ta' tao
Punakawan ta' anđi' kalakowan

(Semmar kalowar sambi ajhâlân laonan)

Garèng : "Ssssttt... romo Semmar arapa'a jârèya ma' neng-enneng pađâ bân arca ? mancella' pas kalowar aèng tèngalla"

Pèttru' : "Dhina đântos, apa ghi' èmot ka kala'na, nangès pas anyanyè, aserro, akento' sambi nangès. Bilâ la lessò pas tèđung, Kongsè nyanyèyanna èghibâ amèmpè. Maju èđingngaghi apa sè bhâkal ènyanyèyaghi ?"

Garèng : "Acora' ta' kèra, sabâb Semmar neng-enneng pađâ so arca"

Bagong : "Pola jârèya bânne Semmar sè sokkla ma' pađâ bân cèlèngan Semmar sè èjhuwâl neng pasar, apa ghighirâ ?"

Garèng : "Pola pegghel ma' ta' metto oca' ?"

Semmar : (Manjheng è ađâ'na labâng sambi ngabâs na' potona)
"Bagong.. tang ana' Bagong"

Bagong : "Èngghi rama Semmar"

Semmar : "Mangkat bâ'na cong, mangkat đâmma'â bhâi, sajân jhâu bâ'na mangkat sajân bhâghus. Rama la ta' sangghup abhânto bâ'na"

- (Semmar nangès sambì aserro sambì akento' pas maso' ka romana).
- Semmar : "Adu..adu.. arapa tang papasthèn, yâ Allah apa tang sala, apa salana tang ana' ma' satèya kabâdâ'ân mara rèya"
- Bagong : (Ngoca' ka Pètru' bân Garèng)
"Arèya bâdâ apa, ma' pèra' sèngko' sè ojâng ma' bâ'na enjâ"
- Pètru' : "Yâ arapa'a polè mon la jârèya parèntana rama Semmar kodhu toro' oca' "
- Garèng : "Cora'na rama Semmar la anđi' pamangghi jâ' jhâman bhâkal rosak"
- Bagong : "Dhâddhi sèngko' kodhu ondhur ? Tapè kodhu bâdâ sabâb ngojuk sèngko', pas apa sabâbbhâ ?"
- Pètru' : "Sabbhâr..sabbhâr..jhâ' pegghellân !"
- Bagong : "Oo..sèngko' tao, laku sèngko' mènangka ana' kodhu toro' oca' ka rama Semmar polana sèngko' bân rama Semmar èyangghep ana' sè ghi' korang èlmona, mèlana sèngko' èyojâ kalabân tojjhuwân sèngko' soro nyarè tambâna èlmo"
- Garèng : "Ma' coma Bagong sè è ojâ, arapa bâ'na ma' enjâ' "
- Pètru' : "Yâ.. nyamana ana' sè palèng èkanèserrè"
- Garèng : "Mon èkanèserrè ma' èyojâ ?"
- Pètru' : "Mon bâdâ pa-apa è buđi arè Bagong jârèya ollè kennengngan sè palèng nyaman, mon sèngko' bân bâ'na la ta' èparduliyaghi sabâb bâ'na bân sèngko' èyangghep la talèbât bhudhu"
- Garèng : "Acaca sarombân ! Bagong rèya lebbi bhudhu đâri sèngko' bân bâ'na kabbhi".
- (Lajâr ètotop pas dhâmarra èpatè'è)

Pakon 7.1

Sa'amponna maos *tèks* drama sè bâdâ neng è attas, jhâjhâl sarè *perwatakanna!*

Pakon 7.2

Ponapa tèma drama è attas? Jhârbâ'aghi pajhârna'!

Pakon 7.3

Jhâjhâl aghâbây drama sèttong bhâbhâk kalabân aghâlampo'!

Indikator:

4.4.8 Memahami Isi Teks Drama untuk Diperagakan

Lalampa'an 8

Ghâmbhâr 4.4: Alampa'aghi drama
Sombherrâ ghâmbhâr: <https://www.google.co.id/search?q=gambar+drama>

Talèktèghi Drama è bâbâ panèka!

Bunga Rumah Makan

Pangghungnga *dibangun rumah makan*. Bâdâ korsè lomarè *minuman è talase* kennenganna jhâjhân, tèlèpon, radio, sareng kulkas.

Ani : (Ďâri buĎi sambi anyanyè)

Rèng : (maso' laonan, sokona tèppang, Ďâpa' ka Ďâlem nga'
ngemmès jhinger pas ngabâs ka kennenganna jhâjhân. Tanangnga araghâ ka toplès ngala' jhâjhân)

Ani : "Hè...."

Rèng : (dhuli narèk tanangnga)
ngemmès

- Ani : "Bâ'na ngèco'a yâ ?"
- Rèng ngemmès : (nonđu' sambì nyokel)
- Ani : "Sabbhân arè bâ'na ðâteng ðâ'ânjâ bân sèngko' la èberri' pèssè pas satèya bâ'na ðâteng èntara ngèco' "
- Rèng ngemmès : "Saporana..saporana..saporana"
- Ani : "Bilâ ètemmo ngèco'a bhuru mènata saporâ"
- Rèng ngemmès : "Kaulâ ta' kèra ngèco' jhâ' sakènga anđi' pèssè sè èkabelliyâ"
- Ani : "lècèk !"
- Rèngemmis : "Ierres, molaè bâri' kaulâ ghi' ta' neđđhâ"
- Ani : "enđâ' asompa jhâ' bâ'na ta' ngèco'a ?"
- Rèng ngemmès : "Đemi Allah kaulâ ta' ngèco'a polè asal ...."
- Ani : "Enjâ', sèngko' ta' aberri'â pèssè polè"
- Rèng ngemmès : (sossa)
"kanèserrè kaulâ"
- Ani : "Tapè ma' bâ'na ghellâ' ngèco'a"
- Rèng ngemmès : "Bhunten kaulâ jherrâ'â, kaulâ ampon asompa"
- Ani : (ngala' pèssè ðâri rok-soroghanna mèjâna pas èjhuluwaghi ka Rèng ngemmès ghellâ' sambì ngoca')
"sènga' bâ'na ambuwi jhâ' ngèco'an polè !"

(saterros èpon)

- Sudarma : (maso' nèngtèng tas kolè' sambì ngabâs ka Rèngemmis pas ngoca')
- "Arapa bâ'na ma' bâḍâ ḍiyâ, ayo kalowar !"
- Rèng ngemmès : (nonḍu' ta' acaca'an)
- Sudarma : (ngoca' ka Ani)
- "Arapa ma' ètorot maso' An ?"
- Ani : "Dhina èberri'âna pèssè bân sèngko' "
- Sudarma : "Ta' osa, arèya males sè alakowa, ènghalè bhâdhâna sèhat"
- Ani : (Ngontallaghi pèssè èbuwân ka Rèng ngemmès pas ngoca')
- "Ya' pas ondhur !"
- Rèng ngemmès : "Sakalangkong Non, malar moghâ sampèyan èparèngana lanjhang omor"
- Sudarma : "Dhuli ondhur pas jhâ' ḍâteng polè"
- Rèng ngemmès : (Ondhur sambì sokona ca'-jhicca'an)
- Sudarma : "Laèn arè mon ḍâteng polè ojâ bhâi An ! jhâ' sampè' *rumah makan* rèya kotor bâḍâna orèng ngemmès". Molaè ghellâ' apa taḍâ' rèng atanya sèngko' ?"
- Ani : "Bâḍâ, tapè ta' tao ḍâri ḍimma sabâb Rufaidah sè narèma tèlponna"
- Sudarma : "Bhu...jhâ' la tang ana' sè loppa'an sè narèma, ghi' bhuru tagheppok è jhâlân bân sèngko' tapè taḍâ' pabâlâna".
- Ani : (abhersè'è korsè)

- Sudarma : (ngoca' ka Ani)
"Mèjâna kotor kèya ellap !"
- Ani : (ngellap mèjâna)
- Sudarma : (ngangka' tèlpon pas ngoca')
"Hallo.. oo.. bâ'na, ma' bhuruwânna bâ'na nèlpon ka sèngko' èsangghu ta' ènga' ka sèngko' polana bâ'na la bânnya' pèssèna. Ella mara jhâ' acaca lèbât bâng-abâng, mara lèbât dhârât bhâi"
(sambi nyabâ' telponna pas ngoca' ka Ani)
"An, mon bâdâ orèng nyarè sèngko' tanya'âghi nyamana, cathet apa kaparlowanna".
- Ani : "Èngghi"
- Sudarma : "O iyâ sèngko' loppa. Mon bâdâ Pa' Osman èntar dâ'anjâ soro jhujhuk ka kantor *pertemuan*, bân bâ'na jhâ' ajhâlân ka man-dimman"
- Ani : "Èngghi Rama".
- Sudarma : (mangkat, horḍènna è totop)

Pakon 8.1

Jhâjhâl bâ'na aghâbây tèks drama sè èssèna bis-mèbis kalabân drama è attas !

Pakon 8.2

Lakowaghi drama jârèya è aḍâ'na kellas kalabân aghâlimpo' !

Pakon 8.3

Jhâjhâl carèta'aghi èssèna drama è attas kalabân aghuna'aghi bhâsa èngghi bhunten neng aḍâ'na kellas !

Indikator:

4.4.9 Menanggapi isi teks drama

Lalampa'an 9

Maos patètè tèks drama è bâbâ panèka!

Lem-malem È *Taman Kota*

Tokoh Cerita :

Ot : Orèng Towa

Lst : Lalakè' satengnga tobu

Db : Dhâghâng Balon

B : rèng binè'

Kabâḍâ'ân è sèttong taman bâḍa jhângka' lanjhang, bangku lanjhang. (ot maso' toju' è sala sèttonga jhângka' sambu abâto'an)

Lst : "Cora' ojhâna"

Ot : "Apa?"

Lst : "Cora' ojhâna arèya' onḍemma la lèngkep"

Ot : "Satèya osom ojhân"

Lst : "Enjâ' nèmor"

Ot : "Mon nèmor ma' ojhâna?"

Lst : "Ca'na sapa, jhâ' arowa' la bâḍâ monyèna ghâluḍhuk"

Ot : "Satèya bulân apa?"

Lst : "Tao"

Ot : "Mon bâriyâ sèngko' bhender satèya osom ojhân"

Lst : "Satèya bulân apa?"

Ot : "Tao"

Lst : "Yâ mon bâriyâ sè bhender satèya rèya nèmor"

Ot : "Pokeddhâ sala sèttong bâ'na bân sèngko' mosthè bâḍâ sè bhender"

Lst : "Mon bârinna' sèngko' bhâi sè sala, satèya mosèm ojhân"

Ot : "O enjâ'..enjâ', sè lebbi towa kodhu la-ngalaè, satèya nèmor"

Lst : "Ah enjâ' enjâ' Pa' towa, sè lebbi ngoḍâ kodhu ngarghâi ka sè lebbi towa, satèya mosèm ojhân"

(monyèna ghâluḍhuk)

Ot : "Kaulâ sareng sampèyan sadhâjâ panèka paḍâ salana"
 Lst : "Maksoddhâ bâ'na bânne mosèm ojhan bân bânne nèmor"
 Ot : "Yâ bârâmma'a polè"
 Lst : "Yâ nga' rèya mon sèngko' bân bâ'na kabbhi paḍâ ghilâ hormat".
 Ot : "Maksoddhâ bâ'na apa ?"
 Lst : "Yâ bhâkal jhârbâ kèḍi' jhâ' mosèm apa mon la bâḍâ râ-ghârâ ḍâri kabâḍâ'ân alam"
 Ot : "La mara toju' ghâllu neng è ḍinna' !"
 (sambi nonton Lst sopajâ toju' è seddhi'na Ot)
 Lst : (Toju' kalabân *mangmang*)
 Ot : "Arapa bâna ma' *mangmang?*"
 Lst : "Enjâ' sèngko' ta' mangmang, coma sèngko' cengngeng ngabâssaghi orèng ajhuwâl bung-kembung".
 Ot : "Arapa polana?"
 Lst : "Polana bâḍâ orèng nyarè pangorèbhân kalabân ajhuwâl nyabâna"
 Ot : "Maksoddhâ bâ'na apa?"
 Lst : "Yâ jârèya, nyabâna èpalebbhu ka ḍâlem bung-kembung pas èjhuwâl".
 Ot : "O jârèya maksoddhâ bâ'na"
 Db : "Torè Pa' mon ngobângana bung-kembung panèka, pola sampèyan ngobângngaghiyâ pottra otabâ bâjâna".
 Lst : "Bhunten".
 Ot : "Kaulâ jhughân bhunten"
 (ta' sa'apa abiddhâ bâḍâ orèng binè' nonton ana'na mellè bung-kembung).
 B : "Pa', kaulâ ngobângana bung-kembungga sèttong"
 Db : "Mèlèya sè bârna napa Bu ?"
 B : (atanya ka ana'na)
 "Bâ'na ngala'a bârna apa cong ? Bârna mèra yâ ?"
 (kacongnga aonggu').
 Totogghâ.....

Pakon 9. 1

Kalabân aghâlimpo', jhâjhâl lakowaghi drama è attas neng aḍâ'na kellas, salastarèna èlakowaghi, kanca sè laèn nyangghemmè!

Pakon 9. 2

Èyatorè nyarè ca'-oca' sè malarat neng teks drama è attas, lajhu karembhâk artèna sakanca'an'!

Indikator:

4.4.10 Memberikan komentar terhadap penampilan teman dalam bermain terkait kesesuaian vocal, ekspresi, dan gerak dengan isi teks drama

Lalampa'an 10

Maos Patètè!

Jhurâghân Rajâ

.....

Jhurâghân jhâghâ ðâri korsèna sè toju' è seddhi'na Dulla, sè teppa'na ađântos Karim

Karim : " Sèngko' ta' bisa dhâddhi katowa"

Dulla : " Èmot bâ'na ka dhâbuna dhibi'? jhâ' kasempadhân rèya coma ðâteng sakalèyan".

Karim : " Sèngko' la ta' ènga', sabâb jârèya tang ca'-oca'an pan-bârâmpa taon sè tapongkor."

Dulla : "Pas sapa polè sè èkennèng cagherraghi salaèn ðâri bâ'na?"

Karim : "Bâ'na ta' osa kabâtèr bânnya' orèng sè lebbi pènter ðâri sèngko' "

Dulla : "O iyâ bhender, orèng sè lebbi pènter lakar bânnya' nangèng orèng sè ngartè mara bâ'na satèya la molaè asa"

Karim : "Ella jhâ' mara jârèya, è attassa langngè' bâđâ langngè' artèna è attassa orèng sè ngartè bâđâ sè lebbi ngartè"

Dulla : "Sèngko' paham ka maksoddhâ bâ'na nangèng bârâmma jhâ' rèng ca-kanca sè laèn asaroju'ân ka bâ'na katèmbâng ka orèng laèn. Dhina mara pola arèya lakar la tolès tanangnga bâ'na ka'angghuy nyepowèn kompolan rèya sopajâ kompolan rèya abunto' ebbhu".

Karim : "Ađu bârâmma yâ mon mara rèya sèngko' ma' pas bhingong ca'na dhibi' sèngko' terro ta' roweddhâ pèkkèran. Dhina sèngko' istikhoro'a ghâllu".

(Saterrossa Dulla naghi ka Karim bhâb jhânjhina)

- Dulla : “Bârâmma Rim, apa bâ’na la anđi’ kapotosan ?”
- Karim : “Iyâ mara parèngngaghi, sèngko’ enđâ’ nyepowè kompolan rèya kalabân sèttong syarat sèngko’ mèn’ta’a bhântowanna bâ’na bilâ bâđâ kalakowan sè takaè’ moso laptop bâgiyâna bâ’na, polana sèngko’ ta’ tao carana ngetik ghun tao ka laptop jhâ’ laptop rèya bhângonna empa’ masaghi.”
- Dulla : “Kalamon bhâb jârèya sè dhâddhi berrâ’ ka pangghâliyâna bâ’na, sèngko’ asanat abhânto bâ’na, hahaha...bâ’na loco kèya Rim, kabbhi orèng tao jhâ’ laptop rèya bhângonna masaghi. Mèlana bâ’na ajhâr, polana tađâ’ orèng bhudhu sè bâđâ orèng males”
- Karim : (sambi agheppa’ lenggenna Dulla pas ngoca’) “Iyâ la sèngko’ kala, ðu bârâmma’a polè jhâ’ maskè sèngko’ la ajhâr tang panyakèt loppa sè ta’ bisa èpaondhur”
- Dulla : “Hahaha... bâđâ bhâi bâ’na sè è kajâwâbhâ....

Pakon 10.1

Lakowaghi drama è attas è ađâ’na kellas kalabân aghâlimpo’!

Pakon 10.2

Cacak carèta’aghi pole èssèna drama kasebbhut đâ’ bhâsa èngghi bhunten kalabân saè è ađâ’na kellas!

Pakon 10.3

Èyatorè salèn carakan Madhurâ è bâbâ panèka đâ’ latèn Madhurâ!

1. ?f]mp g# [a l [k owgi [a a t b P g#
2. ?g# [n g# n b m # l [p b a [t .
3. ?b d j # g n P n] [k S k b u b # w n # t # k # [z s \ ,
4. ? [p o k # f k [r t [r y m k [p [n b t H [t .

5. ?f]mb d[c hn [a l [k owgi[a o[r=b nVh.

Uji Kompetensi Pangajhârân 4

A. Pèlè sala sèttong jâwâbhân sè palèng lerres kalabân aparèng tanḡhâ (x)!

1. Drama asalla ḡâri oca' ....
  - a. Indonesia
  - b. Pallawa
  - c. Sansakerta
  - d. Yunani
  - e. India

2. Drama sè èyèrèngè tabbhuwân malolo è sambhât ....
  - a. Farce
  - b. Tablo
  - c. Melo drama
  - d. Opera
  - e. Trage komedi

3. Drama sè aghuna'aghi naskah è sambhât drama ....
  - a. Modern
  - b. Tradisional
  - c. Film
  - d. Televisi
  - e. Radio

4. ḡhâ-kandhâ antara ḡuwâ' orèng otabâ lebbi saè akanḡhâ sakanca'an. Bhâb ka'ḡinto tamaso' bâḡiyân ḡâlem drama ....
  - a. Anotasi
  - b. Dialog
  - c. Adegan
  - d. Bhul-ombhul
  - e. Babak

5. Bâgiyân-bâgiyân pamèyarsa sè terro ngaonèngè pongkasanna carèta bâḍâ neng è bâgiyân ....
  - a. Pokpara
  - b. Puncak
  - c. Pokeddhâ carèta
  - d. Bhul-ombhul
  - e. Ahèr carèta

6. Bâteggâ Tokoh Cerita protagonis èngghi panèka ....
  - a. Bâtek sè bhâghus
  - b. Bâtek sè jhubâ'
  - c. Bâtek sè loco
  - d. Bâtek sè bhengngès
  - e. Bâtek sè tako'an

7. Bâteggâ Tokoh Cerita antagonis èngghi panèka ....
  - a. Bâtek sè bhâghus
  - b. Bâtek sè jhubâ'
  - c. Bâtek sè loco
  - d. Bâtek sè bhengngis
  - e. Bâtek sè tako'an

8. Panotop ḍâri carèta drama tor jhughân nyarè pokeddhâ carèta è sambhât ....
  - a. Prolog
  - b. Dialog
  - c. Epilog
  - d. Drama
  - e. Amanat

9. Anak sarèyang èngghi panèka ....
  - a. Ana' bungso
  - b. Ana' wa'-towa'an
  - c. Ana' emas
  - d. Ana' nongghâl
  - e. Ana' pandhâbâ

10. Bâgiyân-bâgiyân intrinsik dâlem drama ....
- a. Plot
  - b. Latar
  - c. Penokohan
  - d. Alur
  - e. Amanat

B. Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân !

1. Sebbhuttaghi bâgiyân-bâgiyâna ekstrinsik drama!
2. Ponapa sè èmaksot latar otabâ *setting*?
3. Ponapa ghunana *latar* ?
4. Ponapa bhidhâna tokoh sareng panokohan?
5. Sebbhuttaghi bâgiyân-bâgiyâna intrinsik drama!

Pangajhârân 5

Tema: Kesenian

Kompetensi Dasar

- 3.5 Mengidentifikasi, memahami, menganalisis nilai-nilai moral yang terkandung dalam tembang *macapat*
- 4.5 Menginterpretasi nilai-nilai moral yang terkandung dalam tembang *macapat*.

Indikator

- 3.5.1 Mengidentifikasi struktur tembang *macapat*.
- 3.5.2 Mengidentifikasi unsur kebahasaan tembang *macapat*.
- 3.5.3 Menganalisis struktur teks tembang *macapat*.
- 3.5.4 Menganalisis unsur kebahasaan tembang *macapat*.
- 3.5.5 Memahami pesan moral teks tembang *macapat*.
- 3.5.6 Memahami relevansi isi pesan moral teks tembang *macapat* dengan kehidupan.
- 4.5.1 Menginterpretasikan (menafsirkan isi) teks tembang *macapat* sesuai kaidah.
- 4.5.2 Memahami isi teks tembang *macapat*.
- 4.5.3 Menanggapi isi teks tembang *macapat*.
- 4.5.4 Memberikan komentar cara menembangkan teks *macapat* terkait kesesuaian vokal, dan ekspresi dengan isi teks tembang *macapat*.

Ghâmbhâr 5.1 :Oreng mamaca, tokang tegghes, sareng tokang solèng
(dokumentasi, Sastro, 2015)

Indikator:3.5.1 Mengidentifikasi struktur tembang *macapat***Lalampa'an 1****Tembhâng macapat**

Mènangka ator kabidhân, ngèrèng sabellunna ajhâr areng-sareng maos du'a' ðhimèn kalabân èseppowè sareng ghuru saterrossèpon, sabellunna alampa'aghi pakon neng bhâb panèka, sampèyan kodhu onèng carana nebbhâk otabâ abhâdhi tong-sètongnga tembhâng macapat.

Tong-sètongnga tembhâng macapat bâðâ sè paðâ tor bâðâ sè ta' padâ bânnya'na okara (gâttra) ðâlem sapaddhâ anðheggân (bait).

Conto :

1. Tembhâng artatè bâðâ 10 okara (gâttra):

- 1) Sorabhâjâ Kamal labân Pèdèng
- 2) Ka Bhângkalan, Nyrondung Tanamèra
- 3) Talèngko' jhâtè rongkangè
- 4) Bhâlighâ Jrengngè' Torjhun
- 5) Kottha Sampang labân Nyamplongè
- 6) Bhândhârân labân Brânta
- 7) Pamekasan tandhuk
- 8) Arsojhi labân Dhuwara
- 9) Paraghâ'ân Kapèdi lajhu Èngdâkè
- 10) Srongghi Kolor pakotthan.

(èpetthèk dâri buku " tembhâng macapat madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

2. Tembhâng Maskumambang bâðâ 4 okara (ghâttra)

- 1) Adu ana' kènga'ana ongghu atè
- 2) Jhujhur rèya moljâ
- 3) Ðâ' bhâdhân ta' amberrâ'i
- 4) La-mala ðhâmmang kèbâna

(èpetthèk dâri buku " tembhâng macapat madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

3. Tembhâng Sènom bâđâ 9 okara (ghâttra)

- 1) Patè-ngatè sè acaca
- 2) Ma' ta' dhâgâ kabhâlâi
- 3) Dhing cacana wa' ngalanyar
- 4) Tanto đâgghi' conè masthè
- 5) Wa' sènga' jhâ' ngangènthèng
- 6) Jhubâ' nyama dhâddhi malo
- 7) Bì' kaghâliyâ sèngâ'
- 8) Batek ketthang ta' tèrowè
- 9) Mastè pađâ ya bânnya' ngajhâghâ bhunga.

(èpetthèk dâri buku " tembhâng macapat madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

4. Tembhâng Kasmaran bâđâ 7 okara (ghâttra) :

- 1) Bhâluluk dhâddhiyâ cengkèr
- 2) Sè cengkèr dhâddhiyâ begghân
- 3) Sè begghân daddhiyâ pathè
- 4) Sè patè dhaddhiyâ mènnya'
- 5) Mènnya' dhâddhiyâ dhâmar
- 6) Dhâmarra dhâddhi mancorong
- 7) Mancorong dhâddhina pađđhâng

(angghidhâna H. SASTRO)

5. Tembhâng Slanget(Kènanthè) bâđâ 6 okara (ghâttra) :

- 1) Bhungkana kalangkong loros
- 2) Ranca' bi' tolop đhâ'-anđhi
- 3) Đaunna bi' tamèng pađâ
- 4) Buwâ bânnya' kompol kabbhi
- 5) Towa-towa salèn robâ
- 6) Asal bhiru obâ konèng.

(èpetthèk dâri buku " tembhâng macapat Madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

6. Tembhâng Pangkor bâđâ 7 okara (ghâttra) :

- 1) Manossa è dhunnya rèya
- 2) Angengghunè bâgiyâna bi'-dhibi'
- 3) Bâđâ palang bâđâ pojhur
- 4) Sè mèskèn maso' palang

- 5) Dhing sè soghi gulungan sè ontong
- 6) Bâḍâ apes bâḍâ moljâ
- 7) Sè kobâsa nantowaghi

(èpetthèk dâri buku " tembhâng mâcapat Madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

7. Tembhâng Dhurma bâḍâ 7 okara (ghâttra) :
  - 1) Tembhâng Dhurma aghânḍhu' sèttong nasèhat
  - 2) Nasèhaddhâ rèng alèm
  - 3) Katonna jhâ-majjhâ
  - 4) Tapè èssèna merras
  - 5) Klamon toro' ghâtèyaghi
  - 6) Manfaat rajâ
  - 7) Mastè ta' ngocèbânè

(èpetthèk dâri buku " tembhâng mâcapat Madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

8. Tembhâng Mèjhil bâḍâ 6 okara (ghâttra) :
  - 1) Bhârâng wâjib ta' ghâmpang lakonè
  - 2) Marghâ sengkâ tombu
  - 3) Sèngka rèya pangghudhâna iblis
  - 4) Dhinèng iblis lèbur lang-ngalangè
  - 5) Dâ' rèng lako wâjib
  - 6) Nyopprè ta' alako

(èpetthèk dâri buku " tembhâng maâcapat madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

9. Tembhâng Pucung bâḍâ 4 okara (ghâttra) :
  - 1) Maḍḍhâ tebbhâk malèng lèma' bannya' èpon
  - 2) Kampa lebbhu roma
  - 3) È labâng malèng sè cèccèr
  - 4) Malèng klowar orèngnga ota'an ḍârâ

(èpetthèk dâri buku " tembhâng macapat Madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

Pakon 1.1

Talèktèghi bâng-sèbângngâ tembhâng macapat è attas, lajhu jâwâb pètanya è bâbâ rèya !

1. Tembhâng macapat ponapa'an dâlem sapaddhâ anḍheggân (bait) padâ kadhâddhiyân 4 okara ?
2. Sè 6 okara tembhâng macapat ponapa'an ?
3. Sè 7 okara tembhâng macapat ponapa'an ?
4. Tembhâng macapat ponapa sè palèng bânnya' okarana dâlem sapaddhâ anḍheggân ?

Tembhâng macapat

Mèngka ator kabidhân, ngèrèng sabellunna ajhâr areng-sareng maos du'a' ḍhimèn kalabân èseppowè sareng ghuru saterrossèpon, sabellunna alampa'aghi pakon neng bhâb panèka, sampèyan kodhu onèng carana nebbhâk otabâ abhâdhi tong-sèttongnga tembhâng macapat.

Tong-sèttongnga tembhâng macapat bâḍâ sè padâ tor bâḍâ sè ta' padâ bânnya'na okara (gâttra) dâlem sapaddhâ anḍheggân (bait).

Conto :

10. Tembhâng artatè bâḍâ 10 okara (gâttra):

- 1) Sorabhâjâ Kamal labân Pèdèng
- 2) Ka Bhângkalan, Nyrondung Tanamèra
- 3) Talèngko' jhâtè rongkangè
- 4) Bhâlighâ Jrenggè' Torjhun
- 5) Kottha Sampang labân Nyamplongè
- 6) Bhândhârân labân Brânta
- 7) Pamekasan tandhuk
- 8) Arsojhi labân Dhuwara
- 9) Paraghâ'ân Kapèdi lajhu Èngdâkè
- 10) Srongghi Kolor pakotthan.

(èpetthèk dâri buku " tembhâng macapat madhurâ " anggihidhâna Oemar sastrodiwirjo)

11. Tembhâng Maskumambang bâḍâ 4 okara (ghâttra)

- 1) Adu ana' kènga'ana ongghu atè
- 2) Jhujhur rèya moljâ
- 3) Ḍâ' bhâdhân ta' amberrâ'í
- 4) La-mala ḍhâmmang kèbâna

(èpetthèk dâri buku " tembhâng macapat madhurâ " anggihidhâna Oemar sastrodiwirjo)

12. Tembhâng Sènom bâḍâ 9 okara (ghâttra)

- 1) Patè-ngatè sè acaca
- 2) Ma' ta' dhâgâ kabhâlâi
- 3) Dhing cacana wa' ngalanyar
- 4) Tanto ḍâgghi' conè masthè
- 5) Wa' sènga' jhâ' ngangènthèng
- 6) Jhubâ' nyama dhâddhi malo
- 7) Bi' kaghâliyâ sèngâ'
- 8) Batek ketthang ta' tèrowè
- 9) Mastè paḍâ ya bânnya' ngajhâghâ bhunga.

(èpetthèk dâri buku " tembhâng macapat madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

13. Tembhâng Kasmaran bâḍâ 7 okara (ghâttra) :

- 1) Bhâluluk dhâddhiyâ cengkèr
- 2) Sè cengkèr dhâddhiyâ begghân
- 3) Sè begghân daddhiyâ pathè
- 4) Sè patè dhaddhiyâ mènnya'
- 5) Mènnya' dhâddhiyâ dhâmar
- 6) Dhâmarra dhâddhi mancorong
- 7) Mancorong dhâddhina paḍḍhâng

(angghidhâna H. SASTRO)

14. Tembhâng Slanget(Kènanthè) bâḍâ 6 okara (ghâttra) :

- 1) Bhungkana kalangkong loros
- 2) Ranca' bi' tolop ḍhâ'-anḍhi
- 3) Ḍaunna bi' tamèng paḍâ
- 4) Buwâ bânnya' kompol kabbhi
- 5) Towa-towa salèn robâ
- 6) Asal bhiru obâ konèng.

(èpetthèk dâri buku " tembhâng macapat Madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

15. Tembhâng Pangkor bâḍâ 7 okara (ghâttra) :

- 1) Manossa è dhunnya rèya
- 11) Angengghunè bâgiyâna bi'-dhibi'
- 12) Bâḍâ palang bâḍâ pojhur
- 13) Sè mèskèn maso' palang
- 14) Dhing sè soghi gulungan sè ontong

- 15) Bâdâ apes bâdâ moljâ
- 16) Sè kobâsa nantowaghi

(èpetthèk dâri buku " tembhâng mâcapat Madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

16. Tembhâng Dhurma bâdâ 7 okara (ghâttra) :
  - 1) Tembhâng Dhurma aghândhu' sèttong nasèhat
  - 2) Nasèhaddhâ rèng alèm
  - 3) Katonna jhâ-majjhâ
  - 4) Tapè èssèna merrras
  - 5) Klamon toro' ghâtèyaghi
  - 6) Manfaat raja
  - 7) Mastè ta' ngocebânè

(èpetthèk dâri buku " tembhâng mâcapat Madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

17. Tembhâng Mèjhil bâdâ 6 okara (ghâttra):
  - 1) Bhârâng wâjib ta' ghâmpang lakonè
  - 2) Marghâ sengkâ tombu
  - 3) Sèngka rèya pangghudhâna iblis
  - 4) Dhinèng iblis lèbur lang-ngalangè
  - 5) Dâ' rèng lako wâjib
  - 6) Nyopprè ta' alako

(èpetthèk dâri buku " tembhâng maâcapat madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

18. Tembhâng Pucung bâdâ 4 okara (ghâttra):
  - 1) Maḍḍhâ tebbhâk malèng lèma' bannya' èpon
  - 2) Kampa lebbhu roma
  - 3) È labâng malèng sè cèccèr
  - 4) Malèng klowar orèngnga ota'an ḍârâ

(èpetthèk dâri buku " tembhâng macapat Madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

Pakon 1.1

Talèktèghi bâng-sèbângngâ tembhâng macapat è attas, lajhu jâwâb pètanya è bâbâ rèya !

5. Tembhâng macapat ponapa'an ḍâlem sapaddhâ anḍheggân (bait) paḍâ kadhâddhiyân 4 okara ?

6. Sè 6 okara tembhâng macapat ponapa'an ?
7. Sè 7 okara tembhâng macapat ponapa'an ?
8. Tembhâng macapat ponapa sè palèng bânnya' okarana dâlem sapaddhâ anḍheghân ?

Indikator:

3.5.2 Mengidentifikasi unsur kebahasaan tembang *macapat*

Lalampa'an 2

Asal molana tembhâng macapat sè èyangghit sareng para wali sa'amponna aghuna'aghi horop jhâbân lajhu èyobâ ḍâ' horop Arab Pèghu tor bhâsana aghuna'aghi bhâsa Jhâbâ Kabi (bhâsa Jhâbâ Kona). Kantos samangkèn sadhâjâ layang tembhâng macapat pagghun aghuna'aghi tolèsan Arab Pèghu, bhâsana bhâsa Jhâbâ Kabi (bhâsa Jhâbâ Kona).

Pramèla ka'ḍinto tembhâng macapat sè bâḍâ è masyarakat masthè ètoro'è tokang tegghes kaangghuy ngartè'è tembhâng ḍâ' bhâsa Madhurâ nyopprè pamèyarsa ngartè èssèna tembhâng kasebbhut. Namong manabi pagghun hal ka'ḍinto tantona abâk malarat ka'angghuy èyajhârraghi ḍâ' ngangḍâdhân otabâ para morèd è sakola'an. Mèlana para seniman/pujhângghâ ngangghit tembhâng kasebbhut kalabân aghuna'aghi horop latèn Madhurâ. Angghidhân ka'ḍinto ka'angghuy maghâmpang èyajhârraghi ḍâ' ngangḍâdhân otabâ para morèd è sakola'an.

Pakon 2.1

1. Ngèrèng carèta'aghi polè tembhâng macapat è attas sareng bhâsana sampèyan dhibi'!
2. Manabi ampon aobâ ḍâ' tolesan latèn Madhurâ, ponapa ghi' parlo aghuna'aghi tokang tegghes ?

Indikator:

3.5.3 Nganalisis struktur teks tembang *macapat*

Lalampa'an 3

*Ghâmbhâr 5.2: Lalampa'an Nembhâng Sombherrâ ghâmbhâr:
Èpettèk: <https://www.google.co.id/search?q=gambar+tembang+Madura>*

Manabi nebbhâk otabâ abhâdhiyâ tembhâng macapat kodhu maghut ðâ' pandhuman sè ampon dhâddhi katantowan. Sabâb tembhâng macapat sè 9 macem ka'ðinto ta' paðâ bânnya'na bhiri (okara) ðâlem sapaddhâ anðhegghâna (bait) akadhi :

1. Tembhâng Artatè bâðâ 10 bhiri (okara)
2. Tembhâng Sènom bâðâ 9 bhiri (okara)
3. Tembhâng Kasmaran bâðâ 7 bhiri (okara)
4. Tembhâng Pangkor bâðâ 7 bhiri (okara)
5. Tembhâng Dhurma bâðâ 7 bhiri (okara)
6. Tembhâng Kènantè (Slangèt) bâðâ 6 bhiri (okara)
7. Tembhâng Mèjhil bâðâ 6 bhiri (okara)
8. Tembhâng Pucung bâðâ 4 bhiri (okara)
9. Tembhâng Maskumambang bâðâ 4 bhiri (okara)

Salaèn ðâri kâ'ðinto sanaos paðâ bânnya'na okarana ta'tanto paðâ bannya'na keccap sareng monyè (*vokal*) ahèr è bhân-sabbhân okarana.

Pakon 3.1

1. Saponapa macemma tembhâng macapat ?

2. Tembhâng macapat ponapa sè palèng bânnya' okarana ?
3. Tembhâng macapat ponapa'an sè palèng sakonè'an okarana?

Indikator:

3.5.4 Menganalisis unsur kebahasaan tembang *macapat*

Lalampa'an 4

Tembhâng macapat salaèn dâri katantowan pandhuman sè bâdâ è lalampa'an 3 è attas bâdâ polè katantowan akadhi:

1. Bânnya'na keccap (suku kata) è bhân-sabbhân okarana sè ènyamaè ghuru bilângan.
2. Monyè otabâ *voka/ahèr* è bhân-sabbhân okarana sè ènyamaè ghuru laghu.

Ka'angghuy jhârna'na èyatorè marèksanè katantowan è bâbâ panèka :

1. Tembhâng Artatè (10) = 10è/I, 10a, 8è/i, 7o/4, 9è/i, 7a, 6o/u, 8a, 12è/i, 7a,6o/u,8a,12è/i, 7a
2. Tembhâng Sènom (9) = 8a,8è/i, 8a,8è/i, 7è/i, 8o/u,7a,8è/i, 12a
3. Tembhâng Kasmaran (7) = 8è/i, 8a,8è/i, 8a,7a,8o/u,8a
4. Tembhâng Pangkor (7) = 8a, 11è/i, 8o/u, 7a,12o/u, 8a,8è/i
5. Tembhâng Dhurma (7) = 12a, 7è/i, 6a,7a, 8è/i, 5a,7è/i
6. Tembhâng Slangèt (6) = 8o/u, 8è/i,8a,8è/i,8a,8è/i
7. Tembhâng Mèjhil (6) = 10è/i, 6o/u, 10è/i, 10è/i, 6è/i, 6è/i
8. Tembhâng Pucung (4) = 12o/u, 6a, 6è/i, 12a
9. Tembhâng Maskumambang (4) = 12è/i, 6a,8è/i,8a

Katerrangan :

(10) – (9) – (7) – (6) – (4) = bânnya'na okara dâlem sapaddhâ andheghhân (bait)

10 – 8 – 7 – 12 ..... Bst = bânnya'na keccap è bhân-sabbhân okara sè ènyamaè ghuru bilângan.

a – è/i – o/4 = monyè otabâ *voka/ahèr* bhân-sabbhân okara sè ènyamaè ghuru laghu.

Conto tembhâng macapat sè aghuna'aghi tolèsan latèn Jhâbâ

Kasmaran

Bismillah ingsun mimiti - 8i
Anebbhut asma yang sukmo – 8o
Rahman mura dunnyo kabi – 8i
Rahèm asè ing ahèrat – 8a
Kang sakihi lan maca – 7a
La – ilahâ illallahu – 8u
Muhammadâr rosulullah – 8a

Artèna / teghessâ tembhâng Kasmaran è attas

Sabelluna kalakowan kaulâ ngabidhi sareng Bismillahirrohmanirrohim
Dhinèng tojjhuwâna nyebbhut asmana Allah sè aghung
Allah ta'ala asèpat mora neng dhunnya
Jhughân asèpat bellâs tor nèser paghi' nèng ahèrat.
Mèlana ghâḍhuwân kawâjibhân maos kalèma tohèd Lailahâ illallahu
Muhammadar Rosululloh

Pakon 4.1

Ngèrèng jâwâb pètanya è bâbâ panèka :

1. Ponapa sè èmaksod ghuru bilângan è tembhâng macapat ?
2. Ponapa sè èmaksod ghuru laghu ?

Indikator:

3.5.5 Memahami pesan moral teks tembang *macapat*

Lalampa'an 5

Asal mola bâḍâna tembhâng macapat angghidhân para wali mènangka sarana (pakakas) ka'angghuy nyebbhârraghi ajhârân agama Islam è antarana aèssè bâburughân beccè'.

Conto :

Maskumambang

Aḍu ana' kènga'ana onggghu atè (12 è/i
Jhujhur rèya moljâ (6a)

Dâ' bhâdân ta' amberrâ'i (8è/i)
La-mala ghâmpang kèbâna (8a)

(èpetthèk dâri buku "tembhâng macapat madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

Èssèna tembhâng Maskumambang è attas aghândhu' pessen dhâddhi rèng oḍi' saèna kodhu jhujhur.

Pakon 5.1

- **Cacak abhâdhi tembhâng Maskumambang sè aghândhu' bâburughân becce' laèn ḍâri conto è attas !**

Indikator:

3.5.6 Memahami relevansi isi pesan moral teks tembang *macapat* dengan kehidupan

Lalampa'an 6

Maos patètè tèmbhâng Sènom è bâbâ panèka !

Patèngatè sè acaca
Ma' ta' dhâghâ kabhâlâi
Dhing cacana pon ngalanyar
Tanto ḍègghi' conè mastè
Wa' sènga' jhâ' ngangènthèng
Jhubâ' nyama dhâddhi malo
Bí' kaghâliyâ sènga'
Batek ketthang ta' tèrowè
Mastè paḍâ yâ bânnya' ngajhâghâ bhunga

(èpetthèk dâri buku " tembhâng macapat Madhurâ " angghidhâna Oemar sastrodiwirjo)

Pakon 6.1

Ngèrèng jhârbhâ'aghi kadhiponapa èssèna tembhâng Sènom è attas !

Indikator:

4.5.1 Menginterpretasikan (menafsirkan isi) teks tembang *macapat* sesuai kaidah

Lalampa'an 7

È dâlem lalampa'an panèka, sampèyan sabelluna napsèr otabâ nebbhâk èssèna tembhâng macapat sampèyan kodhu onèng ðhimèn maksod ðâri bâng-sèbângnga okara, sa'amponna panèka èyatorè nebbhâk ponapa èssèna tor aghânḍhu' artè ponapa tembhâng kasebbhut !

Conto :

Pucung

Bapa' pucung ropana amèndhâ ghunong
 Taḍâ' sè lèburrâ
 Mala kabbhi padâ bâjhi'
 Dhing kangghunan èlos – ellos nges – prengngessan

Birjhi'enna tembhâng Pucung è attas :

Okara nomer 1 : bâḍâ bârâng aropa para' padâ'â sareng ghunong

Okara nomer 2 : ḍâ' bapa' pucung panèka taḍâ' orèng sè lèburrâ sakalè

Okara nomer 3 : ḍâ' bapa' pucung sala taḍâ' sè lèburrâ mala pâḍâ bâjhi'

Okara nomer 4 : pasèra'a sè katèbhânan/kaengghunan bapa' pucung ka'ḍinto pagghun èlos – ellos sambhi nges-prengngessan

Sa'ampona ètalèktèghi ḍâri okara nomer 1 kantos nomer 4, maka tembhâng Pucung kasebbhut aèssè " bhak-tebbhâghan " sè anḍi' artè " orèng anḍi' panyakèt poro sèghi, budhun otabâ telpo'.

Pakon 7.1

Èyatorè maos patètè tembhâng Pucung è bâbâ panèka, sa'ampona ka'ḍinto jâwâb pètanya è bâbâ panèka !

Pucung

Maddhâ tebbhâk malèng lèma' bânnya' èpon

Kampa lebbhu roma

È labâng malèng sè cèccèr

Malèng klowar orèngnga ota'an đârâ

Pètanya :

1. Ponapa èssèna tembhâng pucung è attas ?
2. Ponapa artèna tembhâng pucung kasebbhut ?

Indikator:

4.5.2 Memahami isi teks tembang macapat

Lalampa'an 8

Tembhâng macapat è bâbâ panèka mènangka paèmodhân mongghu đâ' orèng sè aghuna'aghi jhâlân otabâ lorong.

Maos patètè tembhâng panèka !

Kasmaran

Nèng jhâlân mađdhâ tè-ngâtè

Mâ' tâ' mangghi aral dhika

Nyèsè kacèr nèko mastè

Tatempa'anna napèya

Nyèmpang kacèr kodhuna

Brinto nâghârâ sè ngator

Ma' lè slamet kadhaddhinna

Pakon 8.1

Èyatorè jhârbhâ'aghi bâng-sèbângngâ dâri tembhâng Kasmaran panèka !

Indikator:

4.5.3 Menanggapi isi teks tembang macapat

Lalampa'an 9**Maos patètè tembhâng macapat è bâbâ panèka !****Mèjhil**

Bhârâng wâjib ta' ghâmpang lakonè
Marghâ sengka tombu
Sengka rèya pangghudhâna iblis
Dhinèng iblis lèbur lang-ngalangè
Dâ' rèng lako wâjib
Nyopprè ta' alako

Pakon 9.1

1. Ponapa contona sala sèttong kalakowan wâjib?
2. Aponapa tarkadhâng ma' sengka sè alakowa?

Indikator:

4.5.4 Memberikan komentar cara menembangkan teks macapat terkait kesesuaian vokal, dan ekspresi dengan isi dan titi laras teks tembang macapat

Lalampa'an 10

Carana alaghuwaghi (nembhâng) tembhâng macapat:

Kodhu onèng abhidhâ'aghi pathet sareng larassa.

Pathet èngghi panèka tèngghi mabâna sowara

Bâdâna pathet acem – macem:

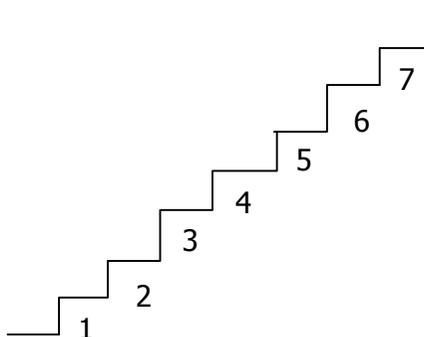
- a. Pathet ballu'
- b. Pathet sanga'
- c. Pathet manyoro
- d. Pathet barang
- e. Pathet ennem bsl.

Laras èngghi panèka bârnana sowara bâdâ 2 macem :

- a. Laras slèndro (sowara biyasa)
- b. Laras pèlok (sowara abâk mètèng)

Notasina kodhu èmaos ngangghuy bhâsâ Jhâbâ

Kodhu ngobâsanè ongghâ toronna sowara (tangga nada)

1. Laghuwaghi teks notasi tembhâng kasebbhut!
2. Laghuwaghi teks baca'an tembhângnga!
3. È bhan-sabbhân (tong-sèttongnga) tembhâng macapat kodhu aghâdhuwi pal-apalan sapaddhâ anḍhegghân.

Conto :

Pucung

Laras : slendro

Pathet : sanga'

4 2 3 4 2 2 2 3 1 1 5 4
Ba-pa' pu-cung ro-pa-na a- mèn-dhâ ghu-nong
2 2 2 3 2 1
Ta-ḍâ' rèng sè trè-na
5 4 3 2 2 3 2 1
Ma-la kab- bhi pa- ḍâ bâ-jhi'
1 2 3 4 3 3 2 1 2 3 4 3
Dhing kang-ghu-nan è los el-los nges-preng-nge-san

Maskumambang

Laras : slendro
Pathet : manyoro

4 4 4 12 1 2 3 1 1 5 5 4
A-du a-na' kè-nga'-a-na ong-ghu a-tè
1 2 2 3 2 1
Jhu-jhur rè-ya mol-jâ
5 4 3 2 3 3 2 1
Dâ' bhâ-dhân ta' am-ber-râ'-i
1 2 3 4 3 2 4 3
La-ma-la ghâm-pang kè-bâ-na

Pakon 10.1

1. Cacak laghuwaghi 2 tembhâng è attas !
2. Tembhâng pucung è attas salèn dâ' horop carakan madhurâ !

Pakon 10.2

Cacak salèn carakan Madhurâ è bâbâ panèka dâ' latèn Madhurâ!

1. ?[s mb f d t m d ha d hn [a gip [nk
prwl i.
2. ?sp O a n g h i m p i c i b d a m Ph b i r i.
3. ?b n l h n k c [p H [k o c h g u r i b i l z n \,
4. ?t m m c p t l d s z h m c m \,

5. ?[mög][r#mf]ur [a o[r=nmm]a [k och

mmc .

Uji Kompetensi Pangajhârân 5

A. Lèngkerrè horop a, b, c, d, otabâ e mènangka jâwâbhân sè palèng lerres ðari pètanya è bâbâ panèka!

1. Tembhâng macapat asal molana èyangghit sareng ....
  - a. Bhujhângghâ
  - b. Seniman
  - c. Para wali
  - d. Budayawan
  - e. Penyair
2. Bânnya'na tembhâng Macapat bâdâ ... macem
  - a. 12
  - b. 10
  - c. 9
  - d. 8
  - e. 7
3. Tembhâng macapat sè palèng bânnya' bhiri (okarana) ðâlem sapaddhâ anðheggân èngghi panèka tembhâng ....
  - a. Artatè
  - b. Pucung
  - c. Sènom
  - d. Kasmaran
  - e. Maskumambang
4. Buku tembhâng macapat ènyamaè ....
  - a. Kètab
  - b. Buku
  - c. Layang
  - d. Notès
  - e. Cateddhan

5. Orèng sè negghessi otabâ ngartè'è tembhâng ènyamaè ....
- Bhujhângghâ
  - Tokang tegghes
  - Ustad
  - Budayawan
  - Kèyaè
6. ... èngghi panèka bânnya'na keccap (suku kata) è bhân-sabhân okarana tembhâng
- Ghuru sastra
  - Ghuru laghu
  - Ghuru lumaksito
  - Ghuru bilângan
  - Ghuru aksara
7. ... èngghi panèka monyè otabâ vokal ahèr è bhân-sabhân bhiri (okarana) tembhâng.
- Ghuru sastra
  - Ghuru laghu
  - Ghuru lumaksito
  - Ghuru bilângan
  - Ghuru aksara
8. Tembhâng macapat sè bâḍâ è masayarakat èartè'è sareng tokang tegghes ḍâ' bhâsa Madhurâ amarghâ bhâsana aghuna'aghi bhâsa ....
- Arab
  - Madhurâ
  - Indonèsia
  - Jhâbâ Kabi
  - Inggris
9. Ḍâlem sapaddhâ anḍheggân (bait), tembhâng Pucung sareng Maskumambang pâḍâ kadhâddhiyan ... bhiri
- 4
  - 6
  - 7

- d. 8
- e. 10

10. Ðâlem sapaddhâ anðheggân, tembhâng Slangèt sareng Mejhil paðâ kadhâddhiyan ... bhiri (okara)
- a. 4
  - b. 7
  - c. 6
  - d. 9
  - e. 10

B. Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârna'!

1. Jhârbâ'aghi kadhi ponapa kadhaddhiyânna tembhâng macapat!
2. Aponapa orèng nembhâng/ mamaca neng masyarakat ma' lajhu bâðâ sè ngartè'è tembhâng kasebbhut!
3. Sebbhuttaghi cem- macemma tembhâng macapat!
4. Ponapa bhidhâna tembhâng Pucung sareng Maskumambang?
5. Ponapa artèna Pathet ðâlem tembhâng macapat!

Pangajhârân 6

Tema: Kearifan Lokal

Kompetensi Dasar

- 3.6 Mengidentifikasi, memahami, dan menganalisis teks aksara *carakan Madhurâ* sesuai kaidah.
4.6 Membaca cepat teks wacana sastra atau nonsastra beraksara *carakan Madhurâ*

Indikator

- 3.6.1 Mengidentifikasi teks carakan Madhurâ yang memuat aksara rajâ untuk menulis nama orang.
3.6.2 Mengidentifikasi teks carakan Madhurâ yang memuat aksara rajâ untuk menulis nama tempat.
3.6.3 Mengidentifikasi teks carakan Madhurâ yang memuat aksara rajâ untuk menulis nama hari – hari besar agama dan hari besar nasional.
3.6.4 Menganalisis kaidah penulisan nama orang dalam teks carakan Madhurâ.
3.6.5 Menganalisis kaidah penulisan nama tempat dalam teks carakan Madhurâ.
3.6.6 Menganalisis kaidah penulisan nama hari – hari besar agama dan hari besar nasional dalam teks carakan Madhurâ.
3.6.7 Memahami kaidah penulisan nama orang, tempat, dan hari – hari besar agama dan hari besar nasional dalam teks carakan Madhurâ.
4.6.1 Membaca lancar teks yang menggunakan *carakan Madura*.
4.6.2 Memahami isi teks kalimat yang menggunakan aksara *carakan Madhurâ*.
4.6.3 Membaca cepat teks kalimat yang menggunakan aksara *carakan Madhurâ*.
4.6.4 Mengungkapkan isi atau pesan teks *carakan Madhurâ* yang dibaca dengan cepat.

ᮊᮧ	ᮊᮧᮒ	ᮊᮧᮓ	ᮊᮧᮔ	ᮊᮧᮕ
a	na	ca	ra	ka
ᮊᮧᮖ	ᮊᮧᮗ	ᮊᮧᮘ	ᮊᮧᮙ	ᮊᮧᮚ
da	ta	sa	wa	la
ᮊᮧᮛ	ᮊᮧᮜ	ᮊᮧᮝ	ᮊᮧᮞ	ᮊᮧᮟ
pa	dha	ja	ya	nya
ᮊᮧᮠ	ᮊᮧᮡ	ᮊᮧᮢ	ᮊᮧᮣ	ᮊᮧᮤ
ma	ga	ba	tha	nga

Indikator:

3.6.1 Mengidentifikasi teks carakan Madhurâ yang memuat aksara rajâ untuk menulis nama orang

Lalampa'an 1

*Ghâmbhâr 6.1: Manca bârnana kearifan lokal Madhurâ
Sobherrâ ghâmbhâr: [https://www.google.co.id/search?q=gambar+kearifan lokal](https://www.google.co.id/search?q=gambar+kearifan+lokal)*

Sabellunna ajhâr nyopprè kèngèng kabellâsân, pètolong sareng pètodhu ðari Sè Kobâsa. Ngèrèng adu'a' areng-sareng. Saterrossèpon èstowaghi bu-ðhâbuna orèng seppo Madhurâ ðâ' na' potona, akadhi è bâbâ panèka:

- Jhâ' rebbhu'ân têngka, parajâ pangabbru.
- Jhâ' la-nyala ma'lè ta' èsengnga' kala.

Neng kellas X jhâjhârbâ'ân bhâb carakan Madhurâ ampon èsèrghing. Aksara rajâ neng carakan Madhurâ bânnya'na bâðâ bâllu' macem, èngghi panèka:

Sa = \$ Bâ/Bhâ = *

Gâ/Ghâ = &   Nya = ^

Ka = @   Na = !

$Pa = \% \quad Ta = \#$

Pasanganna aksara rajâ neng carakan Madhurâ, akadhi è bâbâ panèka:

.....®Na   .....°= Ta   .....[‡]= Sa

.....² = Pa   .....^ˉ= Ka   .....[˙]= Ghâ/Gâ

.....[♯]=Bâ/Bhâ   ...^Ĉ= Ca

Aksara rajâna *Nya* = [^] taḍâ' pasanganna, dhinèng aksara ghâjâng Ca bâḍâ pasanganna, èngghi panèka.' ...^Ĉ.Aksara rajâ carakan Madhurâ ka'angghuy

nyerrat nyaman orèng, pan-ponapan sè ènyamaè. Opama sapè sè banjir, parao sè manès, nyamana kennengngan (naghârâ, kottha, dhisa) nyamana arè, bulân, taon.

Carana aghuna'aghi aksara rajâ neng carakan Madhurâ

Manabi neng keccap sè ḍâ'-aḍâ' otabâ sè nomer sèttong, taḍâ' ngallè ka keccap sè nomer ḍuwâ'. Manabi keccap sè nomer ḍuwâ' taḍâ' ngallè ka keccap sè nomer tello' sareng saterrossa. Manabi taḍâ' sama sakalè, serrat ghâjângnga sadhâjâ. Manabi neng sèttong nyama langkong ḍâri sèttong aksara rajâna, namong serrat sèttong bisaos. Aksara rajâ ta' kènggèng padhâddhi sasèghek.

Conto 1:

?v mk a # ! wi.

?a [l hk a # \$ [l s # @ f i.

?k k hk a ʌ a v m[^ o[t o.

?a s ʈ a p Phk a ʌ # i/[t o.

?[a b ʈ k a ʌ & y t ʌ s ʌ .

?a m ʌ [k hk a ʌ a s ʈ [* ʊ[t o y ʌ [f o.

?k n ʈ a m ʌ s ʈ f i[n b[n b.

?s [p n %/[t o[a v m[a [s * n i ʌ

Pakon 1

Éyatorè nyerrat nyamanna orèng aghuna'aghi aksara rajâ neng carakan Madhurâ bânya'na 10 mègghi' dâlem okara!

Conto 2:

?ms ʌ [t os # #ms ʌ [l s t [r t n ʌ,

?b ʈ k ² hik n ʈ b ʈ k [t ini.

?[n om ʌ [b ʈ b ʌ b s m f ʌ r.

?m [s vo [# oz s [n g ʌ r ʌ

?b ʈ k [t [m [y os ʌ p s ʌ.

?f in ʈ k ʌ r [s ogn H v ʌ.

Pakon 1.2

Èyatorè nyerrat nyaman orèng bânnya'na ennem mègghi' kalabân aghuna'aghi pasanganna aksara rajâna carakan Madhurâ dâlem okara!

Indikator:

3.6.2 Mengidentifikasi teks carakan Madhurâ yang memuat aksara rajâ untuk menulis nama tempat

Ka'angghuy nyerrat nyamana kennengnan, tađâ' bhidhâna sareng nyerrat nyamana orèng.

Conto 3:

?! isk miz [n h j a n .

?\$ [mos i v mn [p o l o .

?%mk is [n H m f r .

?@l imn [n P o l o r j .

?# ik ingr [l ow l .

? [^ ow [t s [s oh b b \$ m P =

?g [n o & g l a b [k g i .

?* [v ow [z p [l { t [m b .

Pakon 2.1

Èyatorè nyerrat kennengngan otabâ kottha bânnya'na ennem mègghi' kalabân aghuna'aghi aksara rajâ neng carakan Madhurâ dâlem okara!

Pakon 2.2

Èyatorè salèn dâ' carakan Madhurâ!

1. Mellè jherruk ka kottha Bândâbâsa
2. Tapay Situbândâ manès rassana.
3. Kottha Bhângkalan bâdâ neng mongghing bârâ'.
4. Sarongghi bâdâ neng Kabhupatèn Songennep.
5. Kabhupatèn Mekkasân èsebbhut kottha *pendidikan*.

Indikator:

3.6.3 Mengidentifikasi teks carakan Madhurâ yang memuat aksara rajâ untuk menulis nama hari – hari besar agama dan hari besar nasional

Lalampa'an 3

Salaènna nyamana orèng sareng nyamana kennengngan, nyamana arè, bulân sareng taon dâlem carakan Madhurâ, jhughân aghuna'aghi aksara rajâ.

Conto 4:

?\$[n h \ \$ | s , # b | @ [m | B | j | m h A t \ \$ [t b s # =

A k f - v m n a [r .

? [\$ o r , \$ p P / , [m o [l o f \ r [\$ o l | j | m f i l w l | j |

m f i l [k | , x j | p \ x b | [% o w s , \$ b l \

[k [ph, [rA j , v mnb# n \,

Pakon 3

Éyatorè nyerrat nyamana arè sareng nyamana bulân bânnya'na 10 mэгghi' kalabân aghuna'aghi carakan Madhurâ akor sareng atoran sè ètantowaghi dâlem okara!

Indikator:

3.6.4 Nganalisis kaidah penulisan nama orang dalam teks carakan

Lalampa'an 4

Maos patètè!

?a b k > m#k \,

?! s#b n#k /a b k > m#k Hn#rd h[\$bbj . c hn

%/[t os o\$#t n [a y j g [k y . t [p chn %/

[t og#v p P#rd h&e/[sh. t ha rp , a p [po

[l [c omd h&#sh, m[s#d h[* o[j on#go[ro

[a ot b d h%n [rogn Hiy t hf f #b r=

?[s k mPa [k #p d s x m#k H

[rA k #lt f f #s d h[\$bbj ha .

Nyamana orèng sareng nyamana kennengngan dâri sèttong neng bâca'an è attas namong èserratt sèttong bisaos. Akadhi conto è bâbâ panèka.

❖ ! s i / , ta' kèngèng serratt n \$ i / otabâ ! \$ i /

❖ * k / , ta' kèngèng èserratt b @ / otabâ * @ /

❖ [^ o [t o , ta' kèngèng serratt [v o [# o otabâ

[^ o [# o .

Pakon 4

Éyatorè nyerratt nyamana orèng bânnya'na lèma mègghi' kalabân aghuna'aghi carakan Madhurâ sè aghânḍhu' aksara rajâ langkong dâri sèttong, èserratt ḍâlem okara, akor sareng atoran sè ampon ètantowaghi!

Indikator:

3.6.5 Nganalisis kaidah penulisan tempat dalam teks carakan Madura

Lalampa'an 5

Bâca'an neng lalampa'an 4 sè abhul ombhul "abhâk-rembhâk", salaenna bâḍâ nyamana orèng, bâḍâ jhughân pan-saponapan nyamana kennengngan, èngghi panèka; Sorbhâjâ, Ghersèk, Bojonegoro, sareng Panaroghân. Empa' kottha kasebbhut manabi èserratt mabi carakan Madhurâ aḍhâsar atoran akadhi è bâbâ panèka:

❖ [\$ b b j , ta' kèngèng èserratt: [s b * j otabâ

[\$ b * j

❖ & e/[s h ta' kèngèng èserratt g e/[\$ h otabâ & e/[\$ h.

❖ [* o[lj on e[go[ro, ta' kèngèng èserratt

[* o[lj o! e[go[ro Otabâ [* o[lj o! e[&o[ro.

❖ %n[rogn \ ta' kèngèng p! [rogn \ otabâ

%! [rogn \ otabâ %! [ro&n \,

Pakon 5

Èyatorè nyerrat nyamana kottha sè aghânḍhu' aksara rajâ langkong ḍâri sèttong bânnya'na lèma mègghi' kalabân aghuna'aghi ḍâlem okara!

Indikator:

3.6.6 Menganalisis kaidah penulisan nama hari – hari besar agama dan hari besar nasional dalam teks carakan Madhurâ

Lalampa'an 6

Ka'angghuy nyerrat nyamana arè, bulân sareng taon neng carakan Madhurâ taḍâ' bhidhâna sareng nyerrat nyamana orèng, nyamana kennengngan otabâ nyamana kottha.

Manabi è ḍâlem sèttong nyamana arè, bulân otabâ taon taḍâ' aksara rajâna, èngghi ta' mabi. Manabi bâḍâ aksara rajâna langkong ḍâri sèttong, sè èpasangè aksara rajâ èngghi sè ḍâ'-aḍâ' otabâ sè nomer sèttong. Sè nomer sèttong taḍâ' sarè saterrossa. Conto:

?s b h H [r \$ [n [n H s [k o l h a n b a p c r .

?t g[| S[t b b [n r, p/[mol ha n[a on Hv /

k j k A,

?t [a on Hv m[\$k [a [mol [a b n! A ri.

Pakon 6.1

Éyatorè nyerrat nyamana arè, bulân, sareng taon kalabân aghuna'aghi carakan Madhurâ, bâng-sèbângnga ðuwâ' okara.

Pakon 6.2

Éyatorè salèn ðâ' carakan Madhurâ!

1. Arè Sennèn
2. Arè Satto
3. Arè Ahad
4. Bulân Jumadintus
5. Bulân Maret
6. Bulân Januari
7. Taon 2015
8. Taon 2016
9. Taon 2017
10. Taon 2018

Indikator:

3.6.7 Memahami kaidah penulisan nama orang, tempat, dan hari – hari besar agama dan hari besar nasional dalam teks carakan Madhurâ

Lalampa'an 7

Maos Patètè!

?z r[mly gib b k n b mi@m f \s, A, w.

?[a o[r{s a g m n l s m S b h [a o n # s # [n b
 [l of \a r [m l y g i b b t r n b m i @ m l f \s , A , w.
 ?p m [r n t m b d , j u g n \r , # , m b d , l m l b d
 j u g n t b s [r [a [p o k [m P o
 [z o n s t t g h a n S # s k n h a n \,
 ?z # s t m [t b [s t [p o [k b p h * i d i m [n b n g t
 t g s x s k n h a n b d p [t * [n [m o f i b b t r n b
 m i @ m l f \s , A , w.

Sa'amponna sampèyan maos bâca'an è attas, samangkèn ampon sekken pangaonèngannèpon bhâb aksara rajâ neng carakan Madhurâ, ngèngèngè:

- ❖ Bhângonna
- ❖ Bânnya'na
- ❖ Ca'-oca' sè parlo èpasangè aksara rajâ
- ❖ Carana otabâ atoranna nyerrat

Parlo èkaghâli jhâ' mamolan nyerrat okara aghuna'aghi carakan Madhurâ ta' mabi aghuna'aghi aksara rajâ, kajhâbhâ sè ampon lakar samasthèna èpasangè aksara rajâ, akor sareng atorannèpon aghuna'aghi aksara rajâ.

Pakon 7

Èyatorè abhâdhi otabâ nyerrat bâca'an aghuna'aghi carakan Madhurâ, cokop tello' otabâ empa' paragrap bisaos sè aghânḍhu' ca'-oca' sè bâḍâ aksara rajâna!

Indikator:

4.6.1 Membaca lancar teks yang menggunakan *carakan Madura*

Lalampa'an 8

Akor sareng tema neng pangajhârân 6 panèka, èngghi panèka "Kearifan Lokal" sakadhâr bhâdhi ajhârbâ'aghi bhâb *kearifan lokal*. Rèngkessa akandhâ bhâb *kearifan lokal* panèka paḍâ sareng akandhâ bhâb bhudhâjâ. Tantowèpon sè èmaksod èngghi panèka bhudhâjâ Madhurâ, malolo sè aropa pessen. Nasèhat sareng bâburughân beccè' ḍâri para seppo Madhurâ ḍâ' na'potona otabâ ḍâ' ngangodâdhân.

Ghâmbhâr 6.2: Kearifan lokal Madhurâ

Sobherrâ ghâmbhâr: [https://www.google.co.id/search?q=gambar+kearifan lokal](https://www.google.co.id/search?q=gambar+kearifan+lokal)

Pessen otabâ paèmodhân neng *kearifan lokal* ghâpanèka abujuttaghi aropa: parèbhâsan, saloka, bhângsalan, paparèghân, pantun, sa'ir, oca' kèyasan, kèjhung èn-maènan, pan saponapan conto:

?f f l b d h k m z , a l [t n p n s b d h c [l n .

?m [n o s S [c o m f m , a l [a t n m [n o s S [c o

m [a [k t y l , [s n [n b w g i [s [@ o b s .

?aj l n nPe/[r#ml {a [s oz [y bf u[t z [t .

?sl z l d u[k u[c n Sl b g u Pr[t n \,

?[mg ha b ha [r \$ [t b,

a [r A k f P[mo[l n .

b u P h b b t h g u r u r [t o,

[a [k b m t h [p [l y n l

?[n s e b il b f [n P on u[t ,

[c om[a b u[k os l b u[n P o[t ,

k u[m on h[a s [p or & u[s l

t [n b a [n b [t ol {s [p o[t ,

?b u[c ha [t , a l[a n [l b l a t [t o[l o .

?b i a n h .

?b i a n h , a [b c ha [n b t a [n b ,

b i a n h , z [l b f i p t m n n \,

b l a n h , s k n t a [n b f i a [k b ,

b l a n h , b i z b i s t [r t n n \ ,

Pakon 8.1

Èyatorè maos palancar contona *kearifan lokal* è attas!

Pakon 8.2

Èyatorè nyarè tello' conto *kearifan lokal* serrat kalabân aghuna'aghi carakan Madhurâ!

Indikator:

4.6.2 Memahami isi teks kalimat yang menggunakan aksara *carakan Madhurâ*

Lalampa'an 9

Ghâmbhâr 6.3: Rokot dhisa mènangka Kearifan lokal Madhurâ

Sobherrâ ghâmbhâr: <https://www.google.co.id/search?q=gambar+kearifan+lokal>

Bâca'an è attas neng (lalampa'an 8) sè èserrat aghuna'aghi carakan Madhurâ èssèna aghânḍhu' pessen otabâ paèmodhân ḍâri bângaseppo Madhurâ sè aropa bâburughân beccè', nyopprè na'poto otabâ ngangodâdhân ngalampa'aghiyâ neng rên-arèn, akadhi:

1. Ngalampa'aghi partèngka sè pantès, sè saè taḍâ' calèna.

2. Ongghu-ongghu yâkin jhâ' manossa ta' andi' kakowadhân, namong èhtèyar bisaos, sè nantowaghi sè kobâsa.
3. Bhuppa', bhâbhu', ghuru sareng rato kodhu èhormat salanjhângnga. Neng Madhurâ otabâ neng Indonesia samangkèn ampon tađâ' rato. Ghântèna pamarènta sè abhâđhi bânnya' atoran.
4. Ajhâlânan đâ' ka'đimma bisaos kodhu tèn-gatè.
5. Ènga'a è sabbhân bâkto, jhâ' abâ' bhâkal matè.
6. Sakanca'an ta' ollè atokaran, bi-lebbi satarètanan kodhu atong rokon.

Pakon 9

Èyatorè nyerrat!

- a. Parèbhâsan
- b. Saloka
- c. Bhângsalan
- d. Paparèghân
- e. Pantun
- f. Sa'ir
- g. Oca' Kèyasan
- h. Kèjhung èn-maènan

Bâng-sèbângnga sèttong otabâ sèttong paddhâ andheggân ka'angghuy: pantun, sa'ir, paparèghân, sareng kèjhung èn-maènan. Èssèna bâburughân beccè' (*kearifan lokal*)!

Indikator:

- 4.6.3 Membaca cepat teks kalimat yang menggunakan aksara *carakan Madhurâ*.

Lalampa'an 10

Oladhi polè bâca'an neng lalampa'an 8, sa'amponna sampèyan lancar maos bâca'an ghâpanèka. Samangkèn èyatorè maos paceppet tèn-ghântè sakanca'an, nangèng sè mèrengngaghi teptebbhâ ngartè đâ' ponapa sè è maos.

Pakon 10.1

Bâktona sala sèttong kancana sampèyan maos bâca'an sè èmaksod neng lalampa'an 8, sè laèn kodhu mèrengngaghi bi' tarongghu, nyopprè onèng sareng ngartè ka èssèna!

Pakon 10.2

Salastarèna èmaos kalabân ceppet teks neng lalampa'an 8, sampèyan nyarèta'aghi polè èssèna teks bâca'an kasebbhut kalabân aghuna'aghi bhâsa èngghi bhunten!

Indikator:

4.6.4 Mengungkapkan isi atau pesan teks *carakan Madhurâ* yang dibaca dengan cepat

Lalampa'an 11

Ka'angghuy nyangghemmè èssèna teks sè èmaos sareng orèng laèn, sampèyan parlo ngèstowaghi pan-saponapan cara:

1. Mèrengngaghi èssèna teks sè èmaos.
2. Nalèktèghi maksod ðâri ca'-oca' sè bâðâ neng teks kantos ngartè ðâ' maksoddhâ.
3. Manabi bâðâ kamalaradhân rembhâk sakanca'an.

Pakon 11

Sa'amponna lalampa'an 10 sareng Pakon 10.1 lastarè, èyatorè sampèyan nyangghemmè bhâb èssèna bâca'an sè èmaos kalabân ceppet sareng kancana. Sè nyangghemmè èyatorè tè-ghântè neng aðâ'na kellas!

Uji Kompetensi Pangajhârân 6

A. Pèlè sala sèttong jâwâbhân è bâbâ panèka sè palèng leres!

1. Bâðâ saponapa bânnya'na aksara rajâ neng carakan Madhurâ?
  - a. 6
  - b. 7
  - c. 8
  - d. 9

e. 10

2. Aksara rajâ carakan Madhurâ sè taḍâ' pasanganna, èngghi panèka:
  - a. Na
  - b. Sa
  - c. Bâ/Bhâ
  - d. Ghâ/Gâ
  - e. Nya

3. Neng carakan Madhurâ aksara rajâna taḍâ', nangèng pasanganna bâḍâ, èngghi panèka....
  - a. Ka
  - b. Ta
  - c. Ca
  - d. Ba/Bhâ
  - e. Na

4. Aksara rajâ neng carakan Madhurâ èghuna'aghi ka'angghuy nyerrat ponapa?
  - a. Nyamana orèng
  - b. Nyamana kennengngan
  - c. Nyamana kottha
  - d. Nyamana arè
  - e. a, b, c, d lerres sadhâjâ

5. Manabi nyamana orèng aghuna'aghi carakan Madhurâ aksara rajâna langkong ḍâri sèttong, kadhi ponapa kodhuna?
  - a. Ta' mabi èserratt
  - b. Èserratt sadhâjâ bâḍâna
  - c. Èserratt sè ḍâ'-aḍâ' bisaos
  - d. Èserratt sè bingkèngan
  - e. Tambâi nyama laèn sopajâ bânnya' aksara rajâna

6. Mamolan nyerrat okara aghuna'aghi carakan Madhurâ kadhi ponapa atoranna?
  - a. Kodhu aghuna'aghi aksara rajâ paḍâ sareng serradhân latèn.
  - b. Ta' mabi aghuna'aghi aksara rajâ.

- c. Aghuna'aghi aksara rajâ, akor sareng atorana nyerrat neng carakan Madhurâ
  - d. Manabi mamolan aghuna'aghi aksara rajâ ta' mabi èawwâli dhekadhek.
  - e. Bhibhâs tađâ' atoranna.
7. *Kearifan lokal* panèka sanyatana aropa ponapa?
- a. Bâburughân beccè' đâri bânga seppo Madhurâ.
  - b. Namong sakadhâr aghenna'è sastra Madhurâ.
  - c. Kèjhung èn-maènan orèng Madhurâ.
  - d. Panglèpor atèna orèng Madhurâ.
  - e. Tađâ' kaè'anna sareng bhuđhâjâ Madhurâ.
8. Paparèghân è bâbâ panèka, manabi è terrossaghi !
Ellang jhâ' dhârâ potè,
Korong jhâ' bâđâ'â....
- a. Sè molè
  - b. Sè marè
  - c. Polè
  - d. Sè ngartè
  - e. Ettè
9. Okara è bâbâ panèka sè ka'đimma sè tamaso' oca' kèyasan...
- a. ghulâ pasèr
  - b. Colo' songay
  - c. Tompong cèccè'
  - d. ađâun mèmabhâ
  - e. abâ' sampayan
10. Bhul-ombhul è bâbâ panèka sè ka'đimma sè tamaso' kèjhung (laghu) èn-maènan?
- a. Pajjhâr lagghu
  - b. Tonđu' majâng
  - c. Ghâi' bintang
  - d. Kasmaran
  - e. Ka bârâ' ghâđhep

B. Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân jhârbâ, nangèng rèngkes !

1. Neng carakan Madhurâ sebbhuttaghi sè bâḍâ aksara rajâna!
2. Kadhiponapa carana nyerrat nyamana orèng aghuna'aghi carakan Madhurâ?
3. Neng carakan Madhurâ jhârbâ'aghi sè ènyamaè aksara ghâjâng!
4. Bhidhâ'aghi bhidhâna pantun sareng sa'ir!
5. Pantun è bâbâ panèka salèn ḍâ' carakan Madhurâ!

*Ḍâ' nengḍâ' ngajhumè tolang,
Sajân segghut sampè' nèlèng,
Mon abâ' nojjhunè palang,
Gut-margut èsangka malèng.*

Latèyan Akhèr Semester Ghânep

B. Lèngkerrè horop a, b, c, d, otabâ e mènangka jâwâbhân sè palèng lerres ḍari soal è bâbâ panèka !

1. Kadhâddhiyâna carèta tamaso' cemmacementa latar ....
  - a. Kennengnagan
  - b. Bâkto
  - c. Suasana
  - d. Bâteg
  - e. Alur
2. Macemma tema bâḍâ ḍuwâ' èngghi panèka ....
  - a. Intrinsik sareng ekstrinsik
  - b. Alur sareng plot
  - c. Mayor sareng minor
  - d. Puncak sareng pokeddhâ carèta
  - e. Tokoh sareng penokohan
3. Ghunana latar èngghi panèka ....
  - a. Sè ngarang nyebbhuttaghi carètana.
  - b. Aghâmbhârraghi sèttong kabâḍâ'an.
  - c. Bâkto kadhâddhiyâna carèta.
  - d. Tokoh sareng panokohan.

- e. Puncak sareng pokeddhâ carèta.
4. Amanat otabâ pesen sè aghânḍhu' bâburugghân becce' tamasok amanat ....
- Ka'aghâma'an
  - Sosial
  - Budaya
  - Ekonomi
  - Ekstrinsik
5. Bâgiyân-bâgiyan ekstrinsik ḍâlem drama ....
- Plot
  - Latar
  - Penokohan
  - Subyektifitas
  - Amanat
6. Sè paḍâ kadhâddhiyan ḍâri 7 bhiri èngghi panèka tembhâng Kasmaran, pangkor, sareng tembhâng ....
- Sènom
  - Dhurma
  - Artatè
  - Maskumambang
  - Kasmaran
7. Bârnana sowara ḍâlem tembhâng ènyamaè ....
- Laras
  - Layang
  - Ghâttra
  - Pathet
  - Ghuru
8. Bârnana sowara ḍâlem tembhâng bâḍâ ... macem
- 2
  - 4
  - 5
  - 6
  - 8

9. Okoran têngghi mabâna sowara dâlem tembhâng ènyamaè ....
- Ghâttra
  - Pathet
  - Layang
  - Laras
  - Ghuru
10. Bhidhâna tembhâng Pucung sareng Maskumambang èngghi panèka bâdâ neng ghuru bilângan sareng ....
- Larassa
  - Pathedḍhâ
  - Ghuru laghuna
  - Bhirina
  - Layang
11. Orèng Soca, Bhângkalan lèbur ....
- atanè
  - akalènjâr
  - adhukka
  - asèyol
  - nabbhu ghendhâng
12. Orèng Songennep pènter aghâbây....
- kècap
  - tarompèt dhâlubâng
  - jhubâdhâ
  - tattabun
  - Pècong
13. Sabellunna aghâma Islam è Madhurâ nganot aghâma
- Kristen
  - Konghucu
  - Budha
  - Katolik
  - Hindu Bali

14. Aksara Madhurâ sè sokkla èngghi panèka ....
- Pèghu
  - Kanji
  - Carakan
  - Jâbân
  - Pallawa
15. Samangkèn orèng bisa ngèrèm kabhâr ceppet salaèn **tilpon / HP** bisa jhughân nolès lèbât ....
- radio*
  - kurir*
  - internet*
  - korran*
  - Majalah*
16. Bhân-sabhân bhâris neng pantun bâḍâ saponapa keccap?
- 4
  - 5
  - 6
  - 7
  - 8
17. Monyèna sowara pongkasan neng pantun, biyasana kadhaponapa?
- a,a,a,a.
  - a,b,a,b.
  - a,a,b,b.
  - a,a,a,b.
  - a,b,b,b.
18. Moyèna sowara pongkasa neng sa'ir,biyasana kadhaponapa?
- a, a, a, a
  - a, b, a, b
  - a, a, b, b
  - a, a, a, b
  - a, b, b, b

19. Èyatorè ðhâ'âr pasaèyaghi, paghâr lèsan saghi-mangghina. Okara è attas ènyamaè ponapa?
- pantun
  - sa'ir
  - saloka
  - bhângsalan
  - parèbhâsan
20. Ponapa artèna melle'atè?
- atèna senneng
  - sabbhâr
  - tarbhuka,lekkas ngartè mon èyajhâri
  - senneng atatolong ka orèng laèn
  - bânnya' sadâkana

B. Jâwâb pètanya è bâbâ panèka kalabân saè!

- Ponapa sè èmaksod drama? Jhârbâ'aghi!
- Bâðâ saponapa bârnana kembhâng bhâbur?
- Sebbhutttaghi macemma tembhâng macapat!
- Cacak sebbhutttaghi macemma bâgiyân intrinsic ðâlem drama!
- Ponapa bhidhâna bhângsalan sareng saloka? Jhârbâ'aghi!

DAFTAR PUSTAKA

- Anis Aminoedin, et al. 1984. *Kata Tugas Bahasa Madura*. Jakarta Pusat Penelitian dan Pengembangan Bahasa.
- Atmodjo. 1989. *Masalah Hari Jadi Sumenep*. Sumenep: Pemda Kab.Sumenep.
- Chandra Likayana. 1996. *Prospek Perkembangan Kesenian Runnang di Desa Larangan Dhalem Kec. Larangan Kab. Pamekasan Madura (Skripsi)*. IKIP Surabaya (Fakultas Pendidikan Bahasa dan Seni).
- Dietrich. John E. *Play Direction. United State of America*: Prentice Hall. Inc.
- De Jonge. Huub. 1989. *Madura Empat Jaman*; Suatu Studi Antropologi Ekonomi Jakarta: PT Gramedia.
- Dinas Pendidikan dan Kebudayaan. 2011. *Ejaan Bahasa Madura Yang telah disempurnakan*. Surabaya: Balai Bahasa Surabaya.
- Dinas P dan K Provinsi Jatim. 1987. *Ensiklopedi Seni musik dan Seni Tari Daerah*. Surabaya:Laporan penelitian dan pencatatan kebudayaan daerah Jawa Timur.
- Effendy, Moh.Hafid. 2012. *Gramatika Bahasa Madura*. Pamekasan:STAIN Press.
- Ghazali, A.Syukur. 2001. *Mempersiapkan Pementasan Drama: Persiapan Awal*. Malang: Universitas Negeri Malang.
- Muakmam.2012. *Lalongèt bân Saloka*. Pamekasan: Bina Pustaka Jaya.
- _____. 2010. *Carakan Madhurâ*. Surabaya:CV. Karunia.
- Pemkab Pamekasan. 2010. *Ensiklopedia Pamekasan*, Jogyakarta: UGM.
- Sastrodiwirjo. Oemar.2013. *Tembhâng Macapat*. Surabaya: CV. Karunia.
- Sadik, A.Sulaiman. 2006. *Sangkolan*. Surabaya:CV.Karunia.
- _____.2012. *Selintas tentang Bahasa dan Sastra Madura*. Surabaya:CV.Karunia.
- _____.1996. *Madura dalam Sebuah Potret*. Pamekasan: Bina Pustaka Jaya.
- _____. 2014, *Memahami Jati diri, budaya dan Kearifan lokal Madura / rv 2006*, Surabaya, Balai Bahasa Dep. Pendidikan dan Kebudayaan Jatim.
- Surabaya, Dep.PK direktorat sejarah dan nilai tradisional.
- Slamet Mulyana. 1982. *Asal bangsa dan bahasa Nusantara, Jakarta*, Balai Pustaka.

Satuan materi sajian mata kuliah tambahan keahlian/muatan lokal Bahasa Madura FKIP/BI UNIRA SEMESTER GENAP Materi Sastra Modern Madura dan selintas kearifan lokal Madura.

Tuanku Lukman Sinar Basyarsyah II.SH. 2002. *Kebudayaan Melayu*. Medan: USU PRESS .

Tim Pekem Maddhu. 2008. *Kamus Madura-Madura-Indonesia*. Pamekasan: Pemkab Pamekasan.

_____. 1952. *Penyedha'*. Kementrian Pendidikan, Pengajaran, dan Kebudayaan.

<http://www.pengertianahli.com/2013/10/pengertian-drama-dan-jenis-drama.html>

<https://www.google.com/search=gambar+drama+madura>.

<http://sosbud.kompasiana.com/2011/07/30/ludruk-karya-budaya-launching-lakon-baru/>

